

TR22 GÜNEY MARMARA BÖLGESİ 2014-2023 BÖLGE PLANI

Güney Marmara Kalkınma Ajansı

“Büyük hedefimiz, milletimizi en yüksek medeniyet seviyesine ve refaha ulaştırmaktır.”

K. Atatürk

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

1 YÖNETİCİ ÖZETİ	13
2 PLANLAMA YAKLAŞIMI ve YÖNTEM	19
Paydaş Analizi ve Yönetimi	20
İKİNCİ BÖLÜM	
3 BÖLGENİN TANIMLANMASI	20
3.1 Bölgenin Tarihi	20
3.2 Bölgenin Coğrafi Konumu ve Temel Özellikleri	20
4 SOSYAL YAPI	23
4.1 Nüfus	23
4.1.1 Nüfus Yapısı ve Dağılımı	23
4.1.2 Demografik Özellikler	26
4.1.3 Göç	29
4.1.4 Nüfus Projeksiyonları	30
4.2 Sağlık	32
4.2.1 Sağlık Sisteminin Yapısı	32
4.2.2 Koruyucu Sağlık Hizmetleri	34
4.2.3 Bölgedeki Sağlık Sorunları	34
4.3 Eğitim	35
4.3.1 Okul Öncesi Eğitim	35
4.3.2 İlköğretim	36
4.3.3 Ortaöğretim	36
4.3.4 Yükseköğretim	37
4.3.4.1 Balıkesir Üniversitesi	37
4.3.4.2 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	38
4.3.5 Yaygın Eğitim	39
4.4 Kültür	39
4.4.1 Kültürel Unsurlar	39
4.4.2 Maddi Kültür Unsurları	39
4.4.3 Spor	39
4.5 Gelir Dağılımı ve İstihdam	40
5 EKONOMİK YAPI	45
5.1 Tarım	46
5.1.1 Toprak Yapısı ve Su Kaynakları	47
5.1.2 Bitkisel Üretim	49
5.1.3 Hayvancılık	53
5.1.4 Su Ürünleri	55
5.1.5 Organik Tarım	55
5.1.6 Örtüaltı Yetiştiriciliği	56
5.1.7 Ormancılık	56
5.2 Sanayi	57
5.2.1 TR22 Bölgesi Sanayi Sektörünün Yapısı	58
5.2.2 TR22 Bölgesi Sanayi Sektörünün Rekabetçiliği	61
5.2.3 İmalat Sanayi	67
5.2.4 Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri	69

5.2.5 Madencilik	71
5.2.5.1 Metalik Madenler	73
5.2.5.2 Endüstriyel Hammaddeler	74
5.2.5.3 Yarı Kıymetli Mineraller	75
5.2.5.4 Diğer	75
5.2.6 Enerji	76
5.3 Hizmetler	79
5.3.1 İnşaat	79
5.3.2 Turizm	82
5.3.2.1 Turizmde Konaklama Altyapısı	85
5.3.2.2 TR22 Bölgesi Turizm Çeşitliliği	87
5.3.3 Finansal Yapı ve Bankacılık	91
5.3.4 Ticaret	92
6 YERLEŞİM SİSTEMİ VE ALTYAPI	94
6.1 Altyapı	94
6.1.1 Elektrik Altyapısı	94
6.1.2 Doğal Gaz Altyapısı	95
6.1.3 Haberleşme	97
6.1.4 Ulaşım ve Lojistik	98
6.1.4.1 Karayolu	98
6.1.4.2 Denizyolu	103
6.1.4.3 Demiryolu	105
6.1.4.4 Havayolu	107
6.1.4.5 Lojistik	107
6.2 Yerleşim ve Kentleşme	109
6.2.1 Bölgede Kentleşme Oranı	109
6.2.2 Kentlilik Bilinci ve Kentsel Doku Unsurları	112
6.2.2.1 Kentlilik Bilinci	112
6.2.2.2 Kentsel Doku	112
6.2.3 Bölge Kentlerinin Fiziksel Gelişimi	115
6.2.4 Yerleşim Örüntüsü ve Kademelenme	116
6.2.5 Bölgenin Yerleşim Örüntüsü	116
6.2.6 Kentsel Kademelenme ve Etki Alanları	117
6.3 Afet Riski ve Depremsellik	118
7 ÇEVRE	122
7.1.1 Doğal Çevre	122
7.1.2 Su	123
7.1.3 Hava	125
7.1.4 Atık	126
8 TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK ADALARI: GÖKÇEADA, BOZCAADA ve MARMARA ADASI	128
9 TR22 GÜNEY MARMARA BÖLGESİ'NİN ÇEVRE KENTLERLE İLİŞKİSİ	130
10 GZFT Analizi	133

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1 VİZYON, GELİŞME EKSENLERİ, ÖNCELİK ve TEDBİRLER	136
2 MEKÂNSAL GELİŞME ŞEMASI	146
3 FİNANSMAN	154
4 PERFORMANS GÖSTERGELERİ	155
5 KOORDİNASYON, İZLEME ve DEĞERLENDİRME KAYNAKÇA	158

ŞEKİLLER

Şekil 1: Bölge Planı Süreçleri.....	16
Şekil 2: TR22 Bölgesi'nin Coğrafi Konumu	21
Şekil 3: Yıllara Göre TR22 Bölgesi'nin Nüfusu (Kişi).....	23
Şekil 4: TR22 Bölgesi İlçe Nüfusları (Kişi).....	24
Şekil 5: TR22 Bölgesi İlçe Nüfus Yoğunlukları (Nüfus/km ²)	24
Şekil 6: TR22 Bölgesi İlçelere Göre Kentsel Nüfus Oranları (%)	25
Şekil 7: TR22 Bölgesi Nüfus Artış Hızı Oranları (%).....	26
Şekil 8: Türkiye (Üstte) ve TR22 Bölgesi (Altta) Nüfus Piramitleri	27
Şekil 9: TR22 Bölgesi Genç Nüfus Bağımlılık Oranları (% Yüzde).....	28
Şekil 10: TR22 Bölgesi Yaşlı Nüfus Bağımlılık Oranları (% Yüzde)	28
Şekil 11: Doğurganlık Hızı (Çocuk Sayısı)	29
Şekil 12: TR22 Bölgesi Göç Grafiği.....	29
Şekil 13: TR22 Bölgesi 2007-2013 Yılları Arası Nüfusu Artan ve Azalan İlçeler	30
Şekil 14: Türkiye Nüfus Tahminleri (Bin kişi).....	31
Şekil 15: Türkiye ve TR22 Bölgesi 2014-2023 Yılları Arası Nüfus Tahminleri (Kişi).....	31
Şekil 16:Türkiye, TR22 ve Komşu Bazı Düzey 2 Bölgeleri Yüz Bin Kişi Başına Düşen Hastane Yatak Sayısı	32
Şekil 17: TR22 Bölgesi Eğitim Düzeyi.....	35
Şekil 19: Ortaöğretimde Okullaşma Oranları.....	36
Şekil 20: Balıkesir Üniversitesi Akademisyen Dağılımı	37
Şekil 21: Balıkesir Üniversitesi Eğitim Durumuna Göre Öğrenci Dağılımı	37
Şekil 22: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Akademisyen Dağılımı.....	38
Şekil 23: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Durumuna Göre Öğrenci Dağılımı	38
Şekil 24: Türkiye Yıllara ve Sektörlere Göre İstihdam	41
Şekil 25 TR22 Bölgesi'nde Yıllara ve Sektörlere Göre İstihdam.....	41
Şekil 26: Türkiye'de ve Bölge'de Çalışanların İşteki Durumları.	42
Şekil 27: Türkiye ve TR22 Bölgesi'nde İşgücüne Katılım Oranları.....	42
Şekil 28: Türkiye ve TR22 Bölgesi İşsizlik Oranları (yüzde).....	43
Şekil 29: Kadınların İşgücüne Katılım Oranları	44
Şekil 30: TR22 Bölgesi'nde Bazı Tarımsal Üretim Değerlerinin Türkiye Üretim Değerlerine Oranı (%)	46
Şekil 32: TR22 Bölgesi Tarım Arazilerinin İlçelere Göre Sulama ve İşlenebilirlik Oranları (%).....	49
Şekil 33: Türkiye 2000-2013 Yılları Arası Zeytinyağı Üretimi (Bin ton).....	53
Şekil 34: Balıkesir (a) ve Çanakkale (b) İlleri Orman Varlığı.....	57
Şekil 35: Marmara Bölgesi'nde Yer Alan Sanayi İşletmelerinin İllere Göre Dağılımı (%).....	58
Şekil 36: TR22 Bölgesi Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (%).....	60
Şekil 36: TR22 Bölgesi İlçelere Göre Sanayinin Sektörel Dağılımı	60
Şekil 39: TR3671 Bölgesi Yıllara Göre Marka Tescil Sayıları.....	62

Şekil 40: Düzey 2 Bölgelerine Göre Milyon Kişi Başına Patent Tescil Sayısı.....	63
Şekil 41: Düzey 2 Bölgelerine Göre Milyon Kişi Başına Marka Tescil Sayısı.....	63
Şekil 42: Düzey 3707 Bölgelerine Göre Ar-Ge Harcamaları ve İşgücü	64
Şekil 43: Düzey 3725 Bölgelerinde 3726-3727 Yılları Bin Kişi Başına Kurulan ve Kapanan Şirket, Kooperatif ve Ticaret Unvanlı İşyeri Sayıları (Ortalama)	65
Şekil 44: TR3750 Bölgesi'nde Yer Alan Yabancı Sermayeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı	66
Şekil 45: TR22 Bölgesi İlleri Yatırım Teşvik Belgeli Yatırımlar	66
Şekil 3775: Düzey 3776 Bölgelerine Göre İmalat Sanayinin Genel Yapısı	67
Şekil 47: TR22 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri.....	69
Şekil 48: TR22 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri Doluluk Oranları	70
Şekil 49: TR22 Bölgesi Organize Sanayi Bölgelerinde Yer Alan Firmaların Sektörel Dağılımı	71
Şekil 50: Balıkesir İli Maden Potansiyeli.....	72
Şekil 51: Çanakkale İli Maden Potansiyeli	73
Şekil 52: TR22 Bölgesi Rüzgar Hızı Dağılımı ve Rüzgar Enerjisi Santrallerinin Bulunduğu Yerler.....	77
Şekil 53: Türkiye'nin Biyogazdan Yıllık Enerji Üretim Potansiyeli (Terajoule)	78
Şekil 54: TR22 Bölgesi Toplam Enerji Üretimi (MWh).....	79
Şekil 55: Ülke Ekonomisinde İnşaat Sektöründen Elde Edilen Cironun Payı (%)	79
Şekil 56: TR22 Bölgesi ile Türkiye İnşaat Sektörü Verilerinin Karşılaştırılması	80
Şekil 57: TR22 Bölgesi'nde Üretilen Yapı Türlerinin Adet ve Yüzölçümü Bakımından Karşılaştırılması (Yapı Ruhsatına Göre)	81
Şekil 58: Ülke ve Düzey 4243 Bölgeleri Açısından Konut Satış İstatistikleri (Son 4244 yılın Ortalamasına Göre)	81
Şekil 59: TR22 Bölgesi Konut Satışları	82
Şekil 60: Yıllara Göre Turizmde Kamu Yatırımları Miktarları (Bin TL).....	83
Şekil 61: İlçelere Göre Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş ve Geceleme Oranları.....	85
Şekil 62: TR4384 Bölgesi İlçelere Göre Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Doluluk Oranları (%)	86
Şekil 63: TR22 Bölgesi Turizm Potansiyelleri Haritası.....	87
Şekil 64: TR4630 Bölgesi'ndeki Banka Şube Sayıları.....	91
Şekil 65: TR22 Bölgesi'ndeki Toplam Mevduat Hacmi (x1000)	91
Şekil 66: TR22 Bölgesi Kişi Başına İhracat ve İthalat (\$)	92
Şekil 67: TR22 Bölgesi İhracatının Sektörel Dağılımı	93
Şekil 68: TR22 Bölgesi İthalatının Sektörel Dağılımı	93
Şekil 69: Elektrik Tüketim Miktarı (MWh).....	94
Şekil 70: Kişi Başına Elektrik Tüketimi (MWh).....	94
Şekil 71: Toplam Elektrik Tüketiminin Dağılımı	95
Şekil 72: Doğal Gaz Abone Sayısı	95
Şekil 73: Doğal Gaz Tüketim Miktarı sm ³	96
Şekil 74: Doğal Gaz Hattı Uzunluğu (m)	96

Şekil 75: Bölgedeki Bölünmüş Yol Ağı.....	99
Şekil 76: Bölgedeki Uluslararası Avrupa Yol Ağı Şebekesi	99
Şekil 77: Bölgedeki Türkiye TEM Yol Ağı	100
Şekil 78: Otomobil Sayısı (adet)	101
Şekil 79: Bin Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı.....	101
Şekil 5181: Bölgeyi İlgilendiren Otoyol Projeleri	102
Şekil 81: Bölge Limanları Haritası.....	103
Şekil 82: Limanlarda Gerçekleştirilen Toplam Elleçleme Miktarı (Ton)	104
Şekil 83: Kabotajda Taşınan Yolcu Sayısı.....	104
Şekil 84: Kruvaziyer Gemi Sayısı.....	105
Şekil 85: Türkiye Mevcut ve Yapımı Planlanan Demiryolu Ağı	106
Şekil 86: Türkiye Genelindeki Lojistik Merkezler.....	108
Şekil 87: 2030 Yılı Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Nüfus Projeksiyonu (x1000)	109
Şekil 88: 1980-2012 Dönemi Türkiye ve Bölgede Şehir Nüfusu* Oranları (%).....	110
Şekil 89: Bölgedeki İlçelerin Kırsal ve Kentsel Nüfus Karşılaştırması	111
Şekil 90: Balıkesir'in Kentsel Dokusu.....	113
Şekil 91: Çanakkale'nin Kentsel Dokusu	113
Şekil 91: Ayvalık'ın Kentsel Dokusu	114
Şekil 93: Büyükşehir Olan İllerin Yüzölçümlerinin, Belediye, İlçe, Köy Sayılarının ve Ortalama Köy Nüfuslarının Karşılaştırılması.....	116
Şekil 94: TR22 Bölgesi Yerleşim Kademelenmesi ve Etki Alanları.....	117
Şekil 95: Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası.....	118
Şekil 96: TR22 Bölgesi Deprem Haritası.....	119
Şekil 97: Sel - Taşkın - Şiddetli Yağış Afetleri Gözlem Haritası	119
Şekil 98: İşletme Müdürlüklerinin Yangına Hassaslık Derecelerine Göre Dağılım Haritası	120
Şekil 99: 300 Ha'dan Büyük Orman Yangınları Sayısına Göre Derecelendirme Haritası.....	120
Şekil 100: İllerin Öncelikli Çevresel Sorunları	123
Şekil 101: Kirlenen Su Kaynakları ve Kirlenici Nedenler	124
Şekil 102: SO2 ve Partiküler Madde Ortalama Değeri.....	125
Şekil 103: TR22 Bölgesi'nin Çevre Kentlerle İlişkisi	130
Şekil 104: TR5631 Bölgesi'nin Ulaşım Bağlantıları.....	132
Şekil 105: TR22 Bölgesi Alt Planlama Bölgeleri.....	146
Şekil 106: Bandırma Alt Planlama Bölgesi	147
Şekil 107: Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi	148
Şekil 108: Çanakkale Alt Planlama Bölgesi	148
Şekil 109: Balıkesir Alt Planlama Bölgesi.....	149
Şekil 110: TR22 Bölgesi Mekânsal Gelişme Şeması.....	152

TABLolar

Tablo 1: Türkiye, TR22 Bölgesi ve Komşu Bazı Düzey 2 Bölgeleri Sağlık Personeli Sayıları.....	33
Tablo 2: Uzman Doktor Başına Düşen Kişi Sayısı (Nüfus/Uzman Doktor Sayısı).....	33
Tablo 3: TR22 Bölgesi ve Türkiye'de Sektörlerin Gayrisafi Katma Değer İçindeki Payları.....	45
Tablo 4: TR22 Bölgesi ve Türkiye'de Kişi Başına GSKD (TL).....	45
Tablo 5: Türkiye ve TR22 Bölgesi Arazilerinin Kullanım Kabiliyetine Göre Sınıflandırılması	47
Tablo 6: Balıkesir ve Çanakkale Arazilerinin Niteliklerine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 7: Balıkesir ve Çanakkale'nin Tarımsal İşletmelerin Büyüklükleri.....	49
Tablo 8: Balıkesir ve Çanakkale'de İşlenebilir Tarım Arazilerinin Kullanım Durumu	50
Tablo 9: TR22 Bölgesi'nde Üretilen Bazı Tarla Bitkilerinin Üretim Miktarları ve Türkiye Üretimine Oranları.....	50
Tablo 10: TR22 Bölgesi'nde Üretilen Bazı Sebzelerin Üretim Miktarları ve Türkiye Üretimine Oranları.....	51
Tablo 11: TR2593 Bölgesi'nde Üretilen Bazı Meyvelerin Üretim Miktarları ve Türkiye Üretimine Oranları.....	52
Tablo 12: Türkiye ve TR22 Bölgesi Hayvan Varlığı.....	54
Tablo 13: Türkiye ve TR22 Bölgesi Süt Üretim Miktarları ve Hayvan Başına Süt Verimi	54
Tablo 14: Balıkesir ve Çanakkale'de Bazı Hayvansal Ürünlerin Üretim Miktarları.....	55
Tablo 15: Balıkesir ve Çanakkale'de Denizlerde Yetiştiricilik Yoluyla Yapılan Üretim ile İç Sularda Yapılan Üretim Miktarları(t)	55
Tablo 16: TR22 Bölgesi Organik Üretim Yapan Çiftçi Sayısı, Üretim Alanı ve Üretim Miktarları	55
Tablo 17: TR22 Bölgesi Organik Bitkisel Ürün Üretimi (t).....	56
Tablo 18: TR22 Bölgesi'nde Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Verilen Destekler	57
Tablo 19: İlçelere Göre Firma ve Çalışan Sayıları.....	59
Tablo 20: TR22 Bölgesi'nin İller Arası Rekabetçilik Endeksi Sıralaması	61
Tablo 21: 2006-2011 Yılları Arasında Düzey 3792 Bölgelerinde İmalat Sanayinde İstihdam Başına Ciro - İlk 10 Bölge (BIN TL).....	68
Tablo 22: TR22 Bölgesi İmalat Sanayi 3 Yıldız Analizi.....	68
Tablo 23: TR22 Bölgesi'nde Yer Alan KTKGB ve TM'ler.....	84
Tablo 24: Turizm İşletme Belgeli ve Yatırım Belgeli ile Belediye Belgeli Konaklama Tesisi İstatistikleri.....	86
Tablo 25: Limanları Ziyaret Eden Kruvaziyer Yolcu Sayısı.....	88
Tablo 26: Bölgede Yer Alan Milli Parklar.....	90
Tablo 27: Fiber Optik Kablo Uzunluğu (km).....	97
Tablo 28: Geniş Bant İnternet Abone Sayıları.....	97
Tablo 29: Karayollarının Türü ve Uzunlukları (km).....	98
Tablo 30: Devlet ve İl Yollarının Satış Cinslerine Göre Uzunlukları (km)	98
Tablo 31: Demografik Bölge Projeksiyonları için Temel Varsayımlar	111
Tablo 32: TR22 Bölgesi'nde Yaşanan Afetler 1900 - 2003	118

TÜRKİYE İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ SINIFLANDIRILMASI

TR10	İSTANBUL
TR21	TEKİRDAĞ, EDİRNE, KIRKLARELİ
TR22	BALIKESİR, ÇANAKKALE
TR31	İZMİR
TR32	AYDIN, DENİZLİ, MUĞLA
TR33	MANİSA, AFYON, KÜTAHYA, UŞAK
TR41	BURSA, ESKİŞEHİR, BİLECİK
TR42	KOCAELİ, SAKARYA, DÜZCE, BOLU, YALOVA
TR51	ANKARA
TR52	KONYA, KARAMAN
TR61	ANTALYA, ISPARTA, BURDUR
TR62	ADANA, MERSİN
TR63	HATAY, KAHRAMANMARAŞ, OSMANİYE
TR71	KIRIKKALE, AKSARAY, NIĞDE, NEVŞEHİR, KIRŞEHİR
TR72	KAYSERİ, SİVAS, YOZGAT
TR81	ZONGULDAK, KARABÜK, BARTIN
TR82	KASTAMONU, ÇANKIRI, SİNOP
TR83	SAMSUN, TOKAT, ÇORUM, AMASYA
TR90	TRABZON, ORDU, GİRESUN, RİZE, ARTVİN, GÜMÜŞHANE
TRA1	ERZURUM, ERZİNCAN, BAYBURT
TRA2	AĞRI, KARS, İĞDIR, ARDAHAN
TRB1	MALATYA, ELAZIĞ, BİNGÖL, TUNCELİ
TRB2	VAN, MUŞ, BİTLİS, HAKKARİ
TRC1	GAZİANTEP, ADIYAMAN, KİLİS
TRC2	ŞANLIURFA, DİYARBAKIR
TRC3	MARDİN, BATMAN, ŞIRNAK, SİİRT

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
BACEYÖB	Balıkesir İli Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Belediyeler Birliği
BALO	Büyük Anadolu Lojistik Organizasyonlar
BGUS	Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
BİÇAY	Biga Çan Yenice ve Çevresi Katı Atık Birliği
BSTB	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
ÇDP	Çevre Düzeni Planı
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirmesi
CEVKO	Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı
ÇŞB	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
DHMI	Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GİMDES	Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Denetleme ve Sertifikalandırma Derneği
GMKA	Güney Marmara Kalkınma Ajansı
GSKD	Gayri Safi Katma Değer
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GTHB	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GZFT	Güçlü Yön-Zayıf Yön-Fırsat-Tehdit
İBBS	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
KB	Kalkınma Bakanlığı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSS	Küçük Sanayi Sitesi
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
OECD	İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı
OKP	Onuncu Kalkınma Planı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
SEGE	Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları İşletmesi Genel Müdürlüğü
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TTGV	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜDAV	Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UBAK	Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
UEDAŞ	Uludağ Elektrik Dağıtım A.Ş.
URAK	Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu

Sosyal, ekonomik ve kültürel olarak Türkiye'nin hızla gelişen bölgesi olan Güney Marmara'nın vizyonu; nitelikli insan yetiştiren, rekabet edebilen, yaşanabilir Güney Marmara'dır. Bu doğrultuda bölgenin kalkınması, bölgede sanayi altyapısının gelişimi ve hizmetlere erişim imkanlarının artması hedeflenmektedir. Sürdürülebilir kalkınmasını sağlamış Güney Marmara yolunda; Bölgenin bilgi, düşünce, koordinasyon ve destek noktası olma vizyonu ile 2010 yılından itibaren faaliyetlerini sürdüren Güney Marmara Kalkınma Ajansı'na, söz konusu amaçlara ulaşmak için 3194 sayılı İmar Kanunu çerçevesinde Kalkınma Bakanlığı tarafından TR22 Bölge Planı hazırlık çalışmalarının koordinasyon yetkisi verilmiştir. Bu vizyona ulaşmak amacıyla uygulanacak iktisadi, sosyal, kültürel ve çevresel politikaların çerçevesi Bölge Planı ile çizilmeye çalışılmıştır. Büyük emekler sonucunda oluşturulan TR22 Güney Marmara 2014-2023 Bölge Planı 31.12.2014 tarihinde Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu'nun onayıyla yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin 2023 vizyonunun yer aldığı 10. Kalkınma Planı ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi ile uyumlu şekilde hazırlanan Bölge Planı, söz konusu planların hedeflerine en yüksek düzeyde katkı sunmayı amaçlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılına güçlü bir şekilde adım atmasında Bölge olanakları doğrultusunda verilecek katkının en yüksek seviyede olması için on yıllık uzun bir dönemi kapsayan Plan, "Kaliteli Sosyal Yaşam ve Nitelikli İnsan", "Yaşanabilir Çevre ve Mekan" ve "Güçlü Ekonomi ve Rekabetçi Sektörler" olmak üzere üç eksen üzerine yapılandırılmıştır.

Gelişme eksen 1, kalkınmanın en temel hedefinin birey ve toplum refahının artırılmasını odağına alarak kurgulanmış ve bu bağlamda bireysel ve sosyal gelişmeye yönelik politikalar belirlenmiştir. Gelişme eksen 2; gelişimin, çevrenin ve mekânsal kalitenin korunması fikri üzerine inşa edilmiştir. Bölge ekonomisinin daha etkin ve rekabetçi olabilmesi için firmaların ve Bölge ekonomisinin daha yenilikçi, yüksek nitelikli, verimli ve uluslararası bağlantıları güçlü bir yapıya dönüşmesi gerekliliğinden yola çıkılarak yapılandırılan gelişme eksen 3; öncelikli ve uzmanlaşma potansiyeli bulunan sektörlerde gelişiminin hızlandırılması için Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitesinin artırılması, markalaşma ve standartlaşmanın sağlanması, sanayi altyapısının geliştirilmesi ve dış piyasalarla olan bağlantının güçlendirilmesi politikalarını içermektedir.

TR22 Bölgesi'nin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen gelişme eksenleri, öncelik alanları, strateji, hedef ve tedbirleri içeren; katılımcılık, şeffaflık ve uzlaşma yöntemleri benimsenerek hazırlanan TR22 Güney Marmara 2014 - 2023 Bölge Planı'nın ortaya çıkmasında katkılarını ve desteklerini sunan tüm paydaşlara ve emeği geçen tüm Ajans çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Ahmet ÇINAR

Çanakkale Valisi

GMKA Yönetim Kurulu Başkanı

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılına güçlü bir şekilde adım atmasında Bölge olanakları doğrultusunda verilecek katkının en yüksek seviyede olması için on yıllık uzun bir dönemi kapsayan Plan, "**Kaliteli Sosyal Yaşam ve Nitelikli İnsan**", "**Yaşanabilir Çevre ve Mekan**" ve "**Güçlü Ekonomi ve Rekabetçi Sektörler**" olmak üzere üç eksen üzerine yapılandırılmıştır.

TR22 Güney Marmara 2014-2023 Bölge Planı

VİZYON

Nitelikli insan yetiştiren, rekabet edebilen, yaşanabilir GÜNEY MARMARA

GELİŞME EKSENİ 1 KALİTELİ SOSYAL YAŞAM VE NİTELİKLİ İNSAN

1. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

2. Girişimciliğin Geliştirilmesi

3. İstihdamın Artırılması ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi

4. Toplumsal Bütünleşmenin Sağlanması ve Sosyal İmkanların Zenginleştirilmesi

5. Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin Kalitesinin Yükseltilmesi

GELİŞME EKSENİ 2 YAŞANABİLİR ÇEVRE VE MEKÂN

1. Sanayinin Uygun Alanlarda Planlı Şekilde Yapılandırılması

2. Çevresel Değerlerin Korunması ve Altyapının İyileştirilmesi

3. Enerji Verimliliğinin Artırılması ve Temiz Üretim Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

4. Doğal Risk Faktörlerinin Yönetilmesi

5. Kentsel Alanlarda Fiziksel ve Toplumsal Çevrenin İyileştirilmesi

6. Lojistik, Ulaşım ve Haberleşme Ağlarının Güçlendirilmesi

GELİŞME EKSENİ 3 GÜÇLÜ EKONOMİ VE REKABETÇİ SEKTÖRLER

1. Tarım Sektöründe Verimlilik ve Kalitenin Artırılması

2. Turizm Sektörünün Geliştirilmesi

3. İşletmelerde Kurumsal Altyapının İyileştirilmesi

4. Ar-Ge, Yenilikçilik ve Markalaşmanın Geliştirilmesi

5. Dış Ticaretin Geliştirilmesi

6. OSB'lerin Sanayinin İhtiyaçlarına Cevap Verecek Hale Getirilmesi

7. Yenilenebilir Enerji Sektörünün Geliştirilmesi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YÖNETİCİ ÖZETİ

Çağımızı; ekonomiden sosyal yapıya, devletlerarası ilişkilerden insan ilişkilerine kadar en iyi şekilde tanımlayan kavram küreselleşmedir. Küreselleşme, zaman ve mekândan bağımsız hızlı ve büyük çaplı değişimi getirmektedir. Çağımızın bu gerçeği ile sürdürülebilir kalkınma, değişimin hızına ayak uyduran katılımcı bir planlama anlayışı ile mümkündür. Bu yaklaşımın esas alındığı TR22 Düzey 2 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı, Bölgenin ulusal ve uluslararası rakiplerinin önüne geçilmesini hedeflemektedir.

Türkiye, bölgesel gelişme politikalarının etkin bir şekilde uygulanması ve AB'ye uyum sağlanması amacıyla 26 İstatistik Bölge Birimi Düzey 2 Bölgesine ayrılmıştır. Bu sınıflandırmada; TR22 Düzey 2 Bölgesi olarak isimlendirilen Güney Marmara Bölgesi, Balıkesir (TR221) ve Çanakkale (TR222) illerinden oluşmaktadır. Yüzölçümü 24.423,16 km² olan Bölgede 31 ilçe, 1457 köy bulunmaktadır. 2012 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre TR22 Güney Marmara Bölgesi'nin nüfusu 1.654.422'dir.

Nüfus yapısı, bir bölgenin sosyo-ekonomik çehresini yansıtan temel unsurlardandır. Ülke ile benzer şekilde Bölge nüfusu yaşlanmaktadır. TR22 Bölgesi'nin İstanbul, İzmir ve Bursa illerine çok yakın olması, Bölgedeki göçün en önemli etkenlerdendir. Özellikle 20-24 yaş grubu genç nüfus; güçlü sanayi altyapısına sahip olan bu merkezlere iş imkânları gibi çeşitli nedenler doğrultusunda yönelmektedir. Bölgede hizmetlere erişim imkânlarının gelişmiş olduğu kent merkezlerine kırsal alandan göç yaşanmaktadır. Bu plan döneminde Bölgede; yaşlı refahı, sağlıklı yaşlanma, toplumda dayanışmanın artırılması odaklı çalışmalar yapılacaktır. Genç nüfusun Bölgede tutulması için sosyo-kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve istihdam olanaklarının artırılması sağlanacaktır.

TR22 Bölgesi bebek ölümleri ve anne sağlığı konularında Türkiye ortalamasına göre daha iyi durumdayken, sağlık altyapısı ve uzman doktor sayısı

bakımından geride kalmaktadır. İlçe ve köy sayısının fazlalığı, özellikle kırsal alanda sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bölge genelinde sağlık hizmetlerinin tüm kesimlere ulaştırılmasına yardımcı olan ve sağlık hizmetlerine erişimi yaygınlaştıran uygulamaların artışı gerçekleştirilecektir.

TR22 Güney Marmara Bölgesi, eğitim göstergeleri bakımından, ülke geneline göre üst sıralarda yer alan bölgelerdendir. Bitirilen eğitim düzeylerinde ilköğretim mezunları en yüksek payı tutarken üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip kesim nüfusun yalnızca yüzde 10'unu oluşturmaktadır. Bölge illerinde; ön plana çıkan sektörlerle hizmet edecek fakülte ve bölümler kurulacaktır.

Bölgede daima ülke genelinin altında seyreden işsizlik oranı, 2010-2012 döneminde ülke genelindeki iyileşmeye paralel olarak yaklaşık yüzde 8'den yüzde 5,4'e gerilemiştir. Bölgedeki işsizlik oranının ülke genelinden daha düşük seviyelerde olmasının en önemli nedenlerinden birisi kırsalda yaşayan nüfus oranının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Bölgede, 2004-2009 dönemi boyunca, işgücüne katılım oranları ülke genelinin üzerinde gerçekleşirken; 2010 yılından itibaren ülke genelinin altında seyretilmektedir. Bölgede yüzde 45,2 olan kayıt dışı istihdam yüzde 42,1 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bölgede nitelikli insan yetiştirilmesi ve sektörlerin nitelikli işgücü ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği imkânları geliştirilecektir.

Bölge, gelir dağılımında ülkeye göre daha iyi durumdadır. Bölgede, 2011 yılında yüzde 11,6 olarak gerçekleşen yoksulluk oranı, Türkiye oranının oldukça altındadır. Bölgede yoksullukla mücadele amacıyla istihdam artırıcı politikalar ve beşeri sermayenin kalitesinin iyileştirilmesi için vasıflı eleman yetiştirilmesi yönünde adımlar atılacaktır.

TR22 Bölgesi ekonomisinin en belirgin özelliği, üretilen katma değer içerisinde tarım sektörünün payının yüzde 20 ile yüzde 9,5 olan Türkiye genelinin oldukça üzerinde olmasıdır. Bölgede bitkisel ve hayvansal üretim değerleri yıldan yıla artış göstermektedir. Kişi başına üretim değerlerinde; Balıkesir hayvansal üretimde, Çanakkale ise bitkisel üretimde Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Süt ve süt ürünleri ile beyaz et ve yumurta başlıca hayvansal ürünler olarak öne çıkarken; yağlık zeytin, salçalık domates, kapya biberi, nektarin ile çeltik ve buğday bitkisel üretimde öne çıkmaktadır. Balıkesir’de işlenebilir tarım arazisinin yüzde 22,3’ü, Çanakkale’de ise yüzde 23,6’sı sulanmaktadır. Bölgede, işletme başına düşen ortalama arazi büyüklüğünün küçük ve arazinin parçalı olması tarımsal üretimde verimliliği düşüren en önemli unsurlardan biridir. Bu plan döneminde; arazi toplulaştırması çalışmalarına ağırlık verilecek, basınçlı sulama sistemlerine dönüşüm sağlanacak, örgütlenme faaliyetleri iyileştirilecek, tarımda mekanizasyon geliştirilecek, organik tarım ve iyi tarım uygulamaları yaygınlaştırılacak, sertifikalı tohum üretimi ve kullanımı artırılacaktır.

Bölge; hayvansal üretimde öne çıkan üretim dalları süt, yumurta, piliç eti ve kırmızı ettir. Büyükbaş hayvan varlığının yüzde 95’i süt verimi yüksek kültür ırkı ya da melezi hayvanlardan oluşmaktadır. 2011 yılında Türkiye’de üretilen etçi tavuğun yüzde 15,1’i Bölgede üretilmiştir. Yumurtacı tavuğun ise yüzde 6,9’u Bölgede bulunmaktadır. Bu plan döneminde, Bölgede hayvancılık işletme ölçekleri büyütülmesi, çayır ve mera alanlarının ıslahı ve korunması sağlanması, hayvancılığın temel girdilerinden olan kaba yem üretiminin artırılması, hayvansal üretimin çevreye duyarlı yapılması ve hayvansal atıkların değerlendirilmesi desteklenecektir. Marmara ve Ege Denizi’ne kıyısı bulunan Bölge, su ürünleri açısından önemli potansiyele sahiptir. Su ürünleri potansiyelinden daha fazla yararlanılmasına yönelik politikalar güdülecektir.

TR22 Bölgesi’nde sanayinin GSKD içindeki payı yüzde 21 oran ile ülke ortalaması olan yüzde 28’in gerisinde kalmaktadır. Bölge sanayisi tarıma ve doğal kaynakların işlenmesine dayanmaktadır. TR22 Bölgesi’nde, düşük ve orta-düşük teknoloji imalat sanayi yaygındır. Bu anlamda ağaç, gıda, ana metal ve metalik olmayan diğer mineraller sektörlerinde imalat sanayi yoğunlaşmıştır. Bölgenin başlıca sanayi ürünleri; un, yem, salça, konserve, nebati yağ, gübre, margarin, işlenmiş sebze ve meyve, bakliyat, işlenmiş beyaz-kırmızı et, sofralık zeytin ve zeytinyağı, süt ve süt mamulleri, dondurulmuş ve kurutulmuş gıda, deniz ürünleri, bor ve mermer başta olmak üzere maden ürünleri, seramik mamulleri, çimento, inşaat demir ve çeliğidir. Bölgede Balıkesir’de küçük ölçekli işletmeler fazlayken Çanakkale’de Türkiye’nin en büyük hurda demir-çelik işleyen işletmesi, konserve

balık fabrikası ve seramik fabrikası vardır. Bu plan döneminde öncelikli sektörler ile potansiyel sektörlere yönelik yatırımların Bölgeye çekilmesi için çalışmalar yürütülecektir. Firmalar arası işbirliğinin güçlendirilmesi ve firmaların yenilikçilik kapasitelerinin geliştirilmesi için kümelenme gibi çalışmalar desteklenecektir. Ar-Ge çalışmalarının ve üniversite sanayi işbirliğinin güçlendirilmesi, teknoloji bölgelerinin alt yapı çalışmalarının tamamlanıp faaliyete geçirilmesi sağlanacaktır.

Yeni teşvik sistemi mevzuatı gereği Çanakkale 2. bölgede, Balıkesir ise 3. bölgede yer almaktadır. Gökçeada ve Bozcaada ilçeleri ise 6. bölgededir. TR22 Bölgesi’nde yapılacak yatırımlarda geçerli olan gelir vergisi stopaj desteği, sigorta primi desteği, vergi istisnası, vergi muafiyeti, yatırım yeri tahsis ve faiz desteği yatırımların artırılmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

TR22 Bölgesi, İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyük sanayi merkezlerine yakınlığı, gelişen lojistik imkânları, gelişme potansiyelleri ile aşırı büyüyen sanayi merkezlerine alternatif oluşturmaktadır. Bölge, İstanbul’dan sanayinin taşınması (desantralizasyon) konusunda önemli bir adaydır. Sanayinin Bölgeye taşınması Bölge kalkınmasına üst düzeyde katkı sunacaktır. Bu anlamda, OSB’lerin doluluk oranlarının yükseltilmesi özendirilecek ve altyapısı iyileştirilecek, İhtisas OSB’leri faaliyete geçirilecektir. Ancak sanayinin doğal kaynaklara, tarihi ve kültürel mirasa olumsuz etkilerinin en aza indirilmesi için gerekli planlama çalışmaları yapılacaktır.

Bölge, maden rezervleri ve çeşitliliği bakımından zengindir. Bor, mermer, kaolin, bentonit, halloysit, manyezit, kil, perlit, talk, vollastonit, altın, gümüş, bakır, çinko, antimon, manganez, demir, krom, civa, zeolit ve linyit Bölgenin önemli yeraltı kaynaklarıdır. İşletilen madenler çoğunlukla hammadde olarak ihraç edilmektedir. Bölgede yer alan madenlerin yerinde işlenerek katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi özendirilecektir. Bununla birlikte, doğal, tarihi ve kültürel değerlere ev sahipliği yapan Bölgede, madencilik faaliyetlerinin yapılmasında koruma-kullanma dengesi gözetilecektir.

TR22 Bölgesi çevre dostu yenilenebilir enerji kaynakları bakımından avantajlı durumdadır. Bölge rüzgar, jeotermal kaynaklar ve biyogaza dönüştürülebilir biyokütle miktarı açısından zengindir. Plan döneminde, Bölgede kamu ve sanayi kuruluşlarında enerji verimliliği ve temiz üretim konularında farkındalık oluşturulacak ve enerji tasarrufunun özendirilecektir. Yenilenebilir enerji sistemleri yatırımlarının Bölgeye çekilmesi, yüksek ve orta-öğrenim kurumlarında yenilenebilir enerji konusunda eğitim veren bölümlerin kurulması sağlanacaktır.

Bölgede hizmetler sektörünün GSKD içindeki payı yüzde 57,8’dir ve bu oran yüzde 64 olan Türkiye ortalamasının altındadır. Ekonomik yapıya bakıldığında önemli bir yer tutan hizmetler sektöründe Bölgede inşaat ve turizm öne çıkmaktadır. Bölgede son yıllarda inşaat sektöründe bir yükseliş görülmektedir. I. derece deprem bölgesinde yer alan Bölge kentlerinde, mevcut yapı stoğunun iyileştirilmesine yönelik kentsel dönüşüm uygulamaları, ekonomik ve sosyal gereksinimlere uygun, çevreye duyarlı yeni konut projeleri hayata geçirilecektir.

TR22 Bölgesi turizm koridoru, kültür turizmi gelişim bölgeleri ile sağlık ve termal turizm merkezleri olarak tanımlanmaktadır. **Bölgenin Ege Denizi ve Marmara Denizi kıyılarında** sahip olduğu uzun sahil şeridi, doğal kumsalları ile mavi bayraklı plajları, birçok endemik türe ev sahipliği yapan ekosistemi, doğal ve tarihi millî parkları, tarihi ve kültürel değerleri ile mitolojik mirası bu tanımlamaların kaynağını oluşturmaktadır. Jeopolitik konumları itibarıyla ulusal düzeyde stratejik öneme sahip ve teşviklerde öncelikli bölge olarak tanımlanan Gökçeada ve Bozcaada da Bölge turizmi için oldukça önemli yer tutmaktadır. Plan döneminde sahip olunan turistik zenginliklerin tanıtım faaliyetlerinin artırılması, yeterli konaklama imkânlarının oluşturulması, nitelikli personel eksikliğinin giderilmesi, ikinci konutlara yönelik etkin politika geliştirilmesi yönünde faaliyetler izlenecektir. Bölgenin ulaşım ağlarının turizm sektörüne hizmet eder hale getirilmesi için de geliştirilen projeler desteklenecektir.

TR22 Bölgesi, coğrafi konumu itibarıyla ulaşım ağları açısından stratejik öneme sahiptir. Bu nedenle bölge içi, bölgelerarası ve uluslararası ulaşım bağlantıları yönünden birçok projenin merkezi konumdadır. Türkiye TEM yol ağının bir parçası olan Bursa-Balıkesir-İzmir güzergâhı Bölge sınırları içinde bulunmaktadır. Gebze-Orhangazi-İzmir ve Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Balıkesir Otoyolu projeleri gibi büyük ölçekli kamu yatırımları, Bölgenin gelişme dinamiklerini önemli ölçüde etkileme gücüne sahiptir. Bölgenin Ege Denizi ve Marmara Denizi’ne kıyısının bulunması ulusal ve uluslararası yük ve yolcu taşımacılığında önemini artırmaktadır. Bölge Ankara’yı İzmir’e bağlayan demiryolu üzerinde bir transit merkez durumundadır. TR22 Güney Marmara Bölgesi’nde Balıkesir Merkez Havaalanı, Balıkesir Koca Seyit Havaalanı, Çanakkale Havaalanı ve Gökçeada Havaalanı olmak üzere sivil havacılıkta kullanılan dört adet havaalanı bulunmaktadır. Kara, demiryolu, hava ve deniz limanlarının altyapı eksikliklerinin giderilerek çağa uygun hale getirilmesine yönelik projelerin desteklenmesi ve hızla tamamlanması, bölgesel kalkınmaya ivme kazandıracaktır. Lojistik merkez ile etkin karayolu ulaşımı olan ve kent merkezlerinin dışındaki

alanlarda, lojistikçilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek özellikte merkezler oluşturulması, teknolojik ve ekonomik gelişmelere uygun olarak, özellikle organize sanayi bölgelerine yakın ve yük potansiyeli yüksek olan bölgeler de yeniden yapılandırılmalıdır.

Bölgenin kuzeyi sanayi, güneybatısı turizm, güneydoğusu ise madencilik ile öne çıkarken Bölge genelinde tarım ve tarıma dayalı sanayi önem arz etmektedir. Bölge halihazırda İstanbul, İzmir ve Bursa ile etkileşim içindedir. 2014-2023 plan döneminde ekonomik ve sosyal gelişmelerin çevresel etkileri göz önünde bulundurularak, doğal kaynakların niteliğinin korunmasına özen gösterilecektir. Bölge Planı’nın diğer ajansların ve Bölgedeki diğer kurumların planlarıyla eşgüdüm içerisinde çalıştırılması doğrultusunda çaba gösterilecektir. TR22 Güney Marmara Bölge Planı hazırlanırken dünyada yaşanan küreselleşmenin getirdiği değişimlerin ülkemizi ve Bölgemizi etkilediği göz önünde bulundurulmuş, Bölgedeki paydaşların bilgi ve deneyimlerinden faydalanılmış, ortak akıl toplantıları, sektörel çalıştaylar ve ilçe çalıştaylarından yararlanılmıştır. Bölgenin vizyonu *“Nitelikli insan yetiştiren, rekabet edebilen, yaşanabilir GÜNEY MARMARA”* olarak belirlenmiştir. Vizyona ulaşmak için belirlenen gelişme eksenleri *“Kaliteli Sosyal Yaşam ve Nitelikli İnsan, Yaşanabilir Çevre ve Mekân, Güçlü Ekonomi ve Rekabetçi Sektörler”* olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

Bölge Planının ana senaryosu oluşturulurken çok merkezli bir gelişim modeli temel alınmıştır. Güney Marmara’nın ekonomik gelişimi tarımsal niteliğini ve yaşanabilir bölge olma özelliğini kaybetmeden turizm ve sanayi sektörü üzerine kurgulanmıştır. Bu bağlamda, mevcut sektörlerde yenilikçilik ve dış ticaret kapasitesi geliştirilirken yenilenebilir enerji teknolojileri gibi yüksek teknoloji sektörlerinde gelişim yaşanması hedeflenmektedir.

2. PLANLAMA YAKLAŞIMI ve YÖNTEM

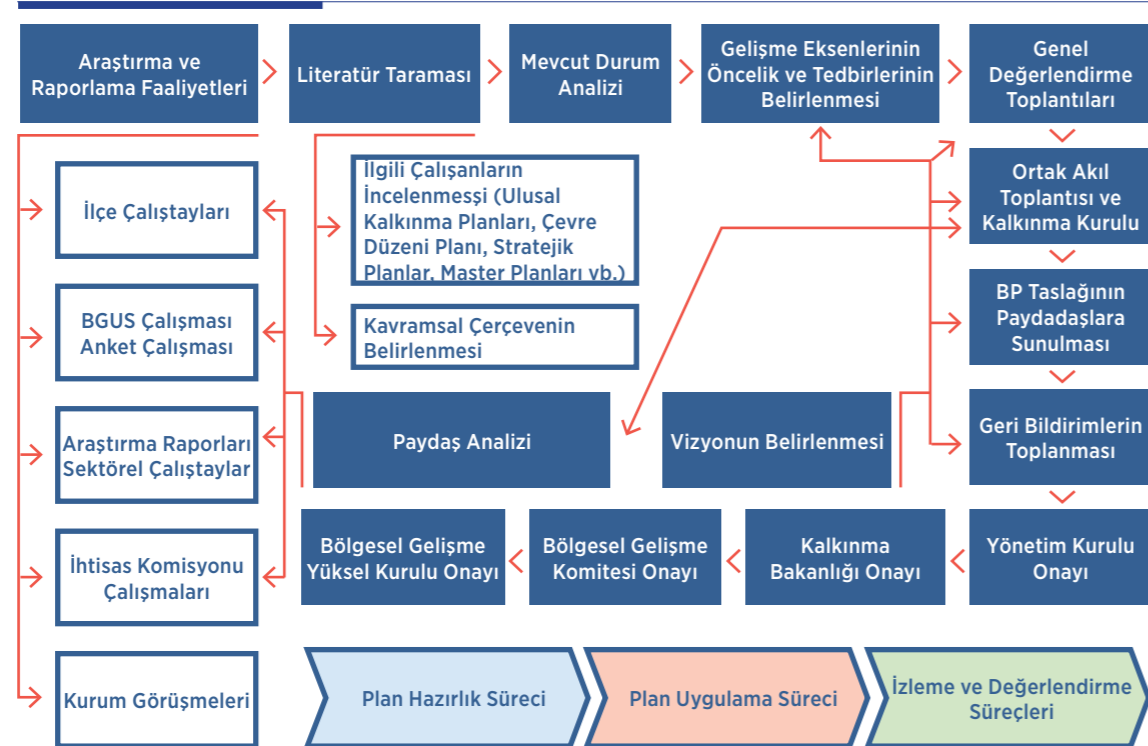
TR22 Güney Marmara Bölge Planı, Bölgenin sosyal ve ekonomik kalkınmasını sağlamaya yönelik amaç, hedef ve stratejilerin geliştirilmesini ve Bölgenin 2023 vizyonuna ulaştırılmasını hedeflemektedir. Bölge Planı, kaynakların etkin ve yerinde kullanılması ile Bölgenin ve ülkenin kalkınmasına katkı sağlamayı amaçlayan bir politika belgesidir. TR22 Güney Marmara Bölge Planı hazırlanırken, dünyada yaşanan küreselleşmenin, sosyal ve ekonomik değişimlerin ülkeyi ve Bölgeyi de etkilediği göz önünde bulundurularak Bölge için değerlendirilmeler yapılmış ve Bölgenin güçlü ve zayıf yönlerinin, fırsat ve tehditlerinin belirlendiği Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler (GZFT) çalışması kapsamında Bölge Planının 2023 yılı senaryosuna hizmet edecek stratejiler geliştirilmiştir.

Plan hazırlığı süresince yapılan çalışmalar sonucunda Bölgenin vizyonu; "Nitelikli insan yetiştiren, rekabet edebilen, yaşanabilir GÜNEY MARMARA" olarak belirlenmiştir. Plan uygulama sürecinde; belirlenen vizyona ulaşmak için aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurulacaktır:

- İnsan odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi,
- Katılımcılığı ön planda tutarak paydaşların fikirlerinin vizyona ulaşma doğrultusunda dikkate alınması,
- Gelecek nesilleri de göz önünde bulundurarak çevre ve doğanın korunması,
- Planın tüm kesimler tarafından sahiplenilmesinin sağlanması,
- Rekabetçi bir piyasa, demokratik bir sivil toplum, şeffaflık, hesap verebilirlik, verimlilik ve vatandaş memnuniyeti temelli kamusal hizmet sunumunun esas alınması,
- Ekonomik, sosyal ve kültürel alanlara bütüncül bir şekilde yaklaşılması,
- Ortak bir gelecek için ortak hareket eden kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum ruhunun oluşturulması.

Planlama süreci aşamalarında Bölgedeki paydaşların bilgi ve deneyimlerinin plana yansıtılması en önemli önceliklerden biri olarak benimsenmiştir. Bölgenin içsel potansiyelinin harekete geçirilmesi doğrultusunda, sektörel analiz, inceleme, strateji ve planlama çalışmaları yürütülmüştür. Plan hazırlık süreçlerinde çalıştay, kurum görüşmeleri, anket çalışması, toplantılar ve teknolojik imkânlar aracılığıyla nitelikli katılımın sağlanması esas alınmıştır. Hazırlıkların detaylı planlanması ve koordinasyonunda Bölge Planı Hazırlık Özel Kılavuzu esas alınmış olup Kılavuzda çalışmalara ilişkin süreç planlamasına yer verilmiştir.

Şekil 1: Bölge Planı Süreçleri

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013

Paydaş Analizi ve Yönetimi

Bölge Planı hazırlık çalışmalarının en önemli aşamalarından biri, Paydaş Analizi olmuştur. Plan sürecine katkı sağlayacak ve planın çıktılarında etkilenecek olan kurum ve kuruluşların belirlenerek hazırlık sürecine dâhil edilmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte, Plan uygulama süreçlerinde farklı kişi ve kurumlar nezdinde doğal, beşeri ve mali kaynakların harekete geçirilmesine yönelik stratejilerin oluşturulmasına paydaşların iştiraki, katılımcılığın sağlanması için elzemdir. Paydaş Analizi çalışmalarında paydaşların faaliyetleri incelenmiş, Plan uygulama süreci ile Ajans faaliyetlerine etki ve katkıları öngörülmüştür. Hazırlık sürecinde gerçekleştirilen işbirlikleri, bilgi ve görüş alış veriş, katılım strateji uygulamasının ilk adımları olmuştur.

İkincil Veriler

İkincil veri analizleri ve literatür taraması yoluyla Türkiye ve TR22 Güney Marmara Bölgesi'ne yönelik Ajans tarafından ortaya konulan araştırma, analiz ve strateji çalışmalarının yanı sıra çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan güncel raporlar, süreli yayınlar, kitaplar, istatistik veriler, bültenler ve analizlerden yararlanılmıştır. İkincil verilerden yararlanılırken bunların güvenilir veriler olmasına dikkat edilmiş, veriler; ilgili kurum ve kuruluşlardan temin edilmiştir.

Araştırma, Analiz ve Strateji Çalışmaları

Ajans tarafından yürütülen 2014-2023 Bölge Planı'na yönelik araştırma, analiz ve strateji çalışmaları; Ajans uzmanları, kalkınma ajansları, yerel kurumlar, Bölge içi ve dışı akademisyenlerle işbirliği ile 2011-2013 döneminde tamamlanmıştır. Bu kapsamda; Bozcaada-Gökçeada Değerlendirme Raporu, Kurulardan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar, İstanbul'dan Sanayinin Taşınmasına GMKA Yaklaşımı, Balıkesir İli Maden Potansiyeline Bakış, Büyükşehir Olma Yolunda Bir Kent: Balıkesir, İhracat İçin Helal Sertifikası Sempozyumu Bildirileri, TR22 Güney Marmara Bölgesi'nin Nüfus Dinamikleri, Çanakkale ve Balıkesir Turizm Çalıştay Raporları, TR22 Güney Marmara Bölgesi OSB Araştırması, TR22 Güney Marmara Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Araştırması, TR22 Güney Marmara Bölgesi Yenilenebilir Enerji Araştırması, TR22 Güney Marmara Bölgesi Sosyal Yapı Araştırması şeklinde Plana doğrudan girdi sağlayan araştırmalar yapılmıştır. Kısaca her bir araştırmanın çıktısının ifadesi, Bölge Planı'na sağlanan katkı boyutunda önem arz etmektedir.

Bozcaada-Gökçeada Değerlendirme Raporu; hem Bölge hem de Türkiye için stratejik önem arz eden Adalara yönelik kalkınma hamlelerinin ve stratejilerin oluşturulması amacıyla hazırlanmıştır. Adalar kapsamında yapılacak çalışmalar için Ajans bünyesinde bir çalışma grubu oluşturulmuş, fikir önderleriyle yerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Saha ziyaretlerinin ardından iki Ada özelinde yapılmış ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiş, diğer Ege Adalarına uygulanan politikalar araştırılmıştır. Hazırlanan taslak çalışma doğrultusunda ortaya çıkan temel problemlerin çözümüne yönelik çeşitli stratejiler geliştirilmiş, elde edilen bulgular paydaşlar ve ilgili kurumlar ile paylaşılmıştır. Düzenlenen ikinci ziyaretlerde Ada halkı ile yapılan derinlemesine görüşmeler ve anketler aracılığıyla stratejiler test edilerek görüşe sunulmuştur.

Kurulardan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar Raporu; DOKA, ANKARAKA, OKA, İKA ve GMKA uzmanlarından oluşan çalışma grubunun ortak çalışmasıyla yayıma hazırlanmıştır. Çalışmada kullanılan bilgiler, 26 ajanstaki sosyal politikalar anket formlarının içeriğinden alınmıştır. Kalkınma ajanslarının uyguladıkları ve/veya takip ettikleri sosyal politikalar, kurdukları işbirlikleri ile bunların geliştirilmesine ilişkin öneriler çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır.

İstanbul'dan Sanayinin Taşınmasına GMKA Yaklaşımı; İstanbul metropolünün mevcut durumuna çözüm stratejisi oluşturmak adına yapılan tartışmalardan biri olan İstanbul sanayisinin yer değiştirmesini konu edinmiştir. Doğal, tarihi, kültürel yönden önemli kaynaklara sahip olan Bölgenin; ağır sanayinin yer arama baskısı altında olması, bir tehdit oluşturmaktadır. Raporda, stratejiler aracılığıyla bu tehdidin fırsata dönüştürülmesi için mekânsal gelişim, sürdürülebilir kalkınma ve istihdam konularında kontrol noktalarının oluşturulması hedeflenmiştir.

Balıkesir İli Maden Potansiyeline Bakış çalışmasının kapsamı, zengin yer altı kaynaklarına sahip Balıkesir'in madencilik sektörüne dair potansiyelinin incelenmesidir. İlin sektördeki yerini görebilmek için öncelikle dünyadaki, ardından ülkedeki mevcut durum incelenmiştir. Ayrıca, madencilik potansiyelinin daha etkin şekilde hayata geçirilmesi için stratejiler ortaya koyulmuştur. Ajans uzmanları tarafından yapılan çalışma, daha sonra ilgili paydaş ve kurumlara gönderilerek stratejilerin etkinliği üzerine çalışılmıştır.

İhracat İçin Helal Sertifikası Sempozyumu Bildirileri kapsamında Bölge ihracatına katkı sağlamak amacıyla helal sertifikası sempozyumları düzenlenmiş ve sunulan bildiriler derlenmiştir. Ayrıca, ihracat için helal sertifikası çalışmaları kapsamında Balıkesir, Bandırma ve Biga'da da sempozyumlar düzenlenerek konu ile ilgili farkındalık sağlanmaya çalışılmıştır.

TR22 Güney Marmara Bölgesi'nin Nüfus Dinamikleri, TÜİK 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları doğrultusunda hazırlanmıştır. Buna göre nüfus miktarları; yerleşim yeri nüfusları, yaş grubu ve nüfusa kayıtlı olunan il kalemlerinde sınıflandırılmıştır. Tüm kalemlere göre elde edilen veriler rapor haline getirilmiş ve ayrıca 2012 verileri kapsamında güncellenmiştir.

Çanakkale ve Balıkesir **Turizm Çalıştay Raporları**, Bölge için önemli görülen sektörlerden biri olan turizmin paydaşlarla birlikte sorunlarını belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu doğrultuda; Çanakkale ve Balıkesir'de düzenlenen turizm çalıştaylarında, elde edilen bilgiler iki rapor halinde derlenmiştir.

TR22 Güney Marmara Bölgesi OSB Araştırmasının amacı, OSB'lerin gelişmelerini hem yasal hem de uygulama boyutunda değerlendirerek OSB'lerdeki işletmelerin mevcut durumunu, rekabet edebilirlik düzeylerini, ithalat ve ihracat kapasitelerini saha çalışmalarında elde edilen veriler eşliğinde ortaya koymaktır. Rapor kapsamında OSB'lerde yer alan firmalara anket çalışması uygulanmış ve OSB Müdürlükleri ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, Balıkesir ve Çanakkale Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri ile Bölgedeki OSB'lerin mevcut durumlarının tespiti ve planlı gelişimi için strateji önerilerine yönelik işbirliği yapılmıştır.

TR22 Güney Marmara Bölgesi Tarım ve Hayvancılık Araştırması ile tarım sektörünün mevcut durumu ortaya konulmuş ve sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Tarımla ilgili kamu kurumları, özel sektör, tarımsal örgütler ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) bir araya getirildiği, Bölgenin mevcut durumunun, öncelikli sorunlarının ve çözüm yollarının tartışıldığı çalıştaylar gerçekleştirilmiştir. Çalıştaylardan elde edilen veriler, çiftçi anketlerinin hazırlanmasında kullanılmış ve 402 çiftçiye anket yapılmıştır. Ayrıca, sektör temsilcileri ve konunun uzmanlarıyla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

TR22 Güney Marmara Bölgesi Yenilenebilir Enerji Araştırmasının konusu; Bölgede önemli potansiyeli olan yenilenebilir enerji sektörünün mevcut durumunun analizi ve bu sektörün Bölge ve ülke ekonomisine sağladığı katma değerini artırmak için ilgili stratejilerin ortaya koyulmasıdır.

TR22 Güney Marmara Bölgesi Sosyal Yapı Araştırması kapsamında Bölgenin sosyal yapısı ele alınmıştır. Araştırmada 2300 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Sosyal kalkınmanın ivmesini artıracak çözüm ve stratejiler geliştirilmiştir.

OKP-BGUS Hazırlık Çalışmaları GMKA Sonuç Raporu, OKP ve BGUS hazırlıklarına TR22 Güney Marmara Bölge düzeyinde katkı sağlamak için hazırlanmıştır. 5 Eylül 2012 tarihli Kalkınma Kurulu Toplantısı'nda OKP ve BGUS çalışmaları ayrı bir gündem maddesi olarak ele alınmıştır. Çalışmada, ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki öncelikler arasında uyum sağlanması ve kalkınma sürecinin tabana yayılması açısından paydaşlardan gelen fikirleri alabilmek için Ajans tarafından kolaylaştırıcı rol üstlenilmesi esas alınmıştır. Yürütülen çalışmalar Türkiye için Kalkınma Öncelikleri ve Stratejileri ve TR22 Güney Marmara Bölgesi için Kalkınma Öncelikleri ve Stratejileri temel başlıklarından hareketle tasarlanmıştır. İnternet sitesi üzerinden 11 Temmuz -31 Ağustos 2012 tarihleri arasında anket uygulaması yapılmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirildiği, gelişme alanlarının tekrar gözden geçirildiği, gelişme alanlarında gelişme öncelikleri ve strateji önerilerinin tartışıldığı işlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. İşlik çalışmalarının uygun bir formatta, açık ve istenilen verilere ulaşılabilmesi için Ajans uzmanlarınca hem moderatörlük hem de raportör görevleri üstlenilmiştir. Elde edilen sonuçlar, Ajans uzmanları tarafından değerlendirildikten sonra çalışmalara katılan paydaşlara görüş için gönderilmiştir. Nihai hale getirilen Rapor, Eylül Yönetim Kurulu'nda görüşülerek Kalkınma Bakanlığına sunulmuştur.

İlçelerin içsel potansiyellerinin değerlendirilmesi, fonksiyonel alt bölgelerin tespit edilmesi ve 2014-2023 Plan döneminde gerekli araştırma ve analiz konularının belirlenmesi için ilçe çalıştayları düzenlenmiştir. 27 ilçede 1577 katılımcı ile çalıştaylar gerçekleştirilmiş ve çalıştaylarda yerel paydaşlar ile birlikte stratejiler üretilmiştir. Ayrıca bu süreçte çeşitli konularda 29 kurum/kuruluş görüşmesi ve tarım-hayvancılık, turizm ve inşaat sektörleri ile ilgili 3 sektörel çalıştay yapılmıştır.

Bir önceki Plana göre daha geniş bir dönemi kapsayan bu Planın Bölge karakterini mümkün olan en iyi şekilde yansıtmaya özen gösterilmiştir. Bunun için öncelikle Bölgenin temel gelişim sektörleri, yapılan araştırmalarla tespit edilmeye çalışılmıştır. Geniş bir paydaş tabanına ulaşabilmek için ayrıca Ajans internet sitesi üzerinden anket çalışmaları yürütülmüştür.

Ortak Akıl Toplantısı; yerel paydaşların Planın hazırlanması sürecine katılımlarının sağlanması, ortak sorunlara birlikte çözüm bulunması, paydaşlar tarafından Bölge Planının sahiplenilmesinin sağlanması ve Bölgeye ilişkin ortak hedeflerin belirlenmesi amacıyla Bölgenin kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları (STK) temsilcilerinin geniş katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

İlgili yerel paydaşlar ile birlikte gerçekleştirilen ortak akıl toplantısı kapsamında öncelikle grup çalışmaları yapılmıştır. Çalışma kapsamında; ortak sorunlar, karşılaşılabilecek engeller, çözüm ve uygulama önerileri gibi daha spesifik konularda stratejiler oluşturulmuştur.

3. BÖLGENİN TANIMLANMASI

3.1 Bölgenin Tarihi

Bölgeyi oluşturan Balıkesir ve Çanakkale'nin ortak tarihi, binlerce yıl öncesinde Bölgede kurulmuş olan medeniyetlerle birlikte başlamıştır. İlk yerleşimler 6.000 yıl öncesine kadar gitmekle birlikte, Bölgenin bilinen tarihinin Truva ile başladığı görülmektedir. TR22 Bölgesi'ni oluşturan Balıkesir ve Çanakkale illeri, önemli tarihi, turistik ve kültürel değerlere sahiptir. Edremit Körfezi'nin kuzeyinde iki ilin arasında bulunan ve antik çağda İda Dağı olarak adlandırılan Kaz Dağları, mitolojik olaylara sahne olmuştur. Homeros'un İlyada ve Odiseia'sına göre Truva Savaşı, İda Dağı'nın zirvesinden yönetilmiştir.[1] UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Truva, 4.000 yıllık tarihi ile dünyanın meşhur arkeolojik alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. [2] Yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkan 9 katmanlı yapısı ile Truva Antik Kenti, tarihsel süreçler hakkında önemli ipuçları vermekte olup Avrupa ve Ege'deki diğer arkeolojik alanlar için bir referans noktasıdır.[3]

Ege deniz ticaret yolları üzerindeki en stratejik yerlerden biri üzerinde kurulan şehir, yakın tarihe kadar Bölgeye hükmeden medeniyetlerin bir geçiş noktası niteliğindedir. Bronz çağında başlayıp, ünlü Truva Savaşı'nı da yaşayarak Helenistik, Pers ve Roma dönemlerine ayrı ayrı tanıklık etmiştir. Bölgede Çanakkale'de başlayan şehir kültürü, günümüzden 4.000 yıl önce Balıkesir'de kurulan Adramytteion, Antandros, Kyzikos, Daskyleion gibi antik şehirlerle birlikte devam etmiştir. Bölge üzerinde sırasıyla Yunan şehir devletleri, Persler, Romalılar ve Bizanslılar hâkim olduktan sonra, Bölge 11. yüzyılda Türk egemenliğine girmiştir. Selçuklularla birlikte başlayan bu egemenlik iki ile de hâkim olan Karesi Beyliği yoluyla devam etmiş, 14. yüzyıl ortalarında ise Osmanlı egemenliği başlamıştır.

Çanakkale Muharebeleri ise Bölgenin ortak tarihinde önemli yer tutmaktadır. 1915'te Boğaz'ı geçmek isteyen İtilaf devletlerine karşı mücadelede, Balıkesir en çok asker yollayan 2. Şehir olmuştur. Ezineli Yahya Çavuş ve Havranlı Seyit Onbaşı bu savaşta öne çıkan milli kahramanlardır. Bölge, Kurtuluş Savaşı sürecinin tamamında yer aldığı için, Bölgenin değerleri arasında 1915-1922 döneminin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Kurtuluş Savaşı'nın ilk cephesi Ayvalık'ta kurulmuş, Balıkesir Kongreleri sonucunda Kuva-yi Milliye oluşmuştur.

3.2 Bölgenin Coğrafi Konumu ve Temel Özellikleri

Türkiye'nin batısında, Marmara ve Ege Bölgeleri arasında konumlanan TR22 Güney Marmara Bölgesi, Balıkesir ve Çanakkale illerinden oluşmaktadır. Hem Marmara hem Ege Denizi'ne kıyısı olan Bölge, kuzeyde TR21 Edirne, Tekirdağ, Kırklareli; batıda TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik ve güneyde TR33 Afyon, Manisa, Kütahya, Uşak ve TR31 İzmir Bölgeleri ile çevrilidir. Türkiye'nin sahip olduğu 2 boğazdan biri olan Çanakkale Boğazı'nı barındıran Bölgenin, Asya ve Avrupa kıtalarında toprağı bulunmaktadır.

Şekil 2: TR22 Bölgesi'nin Coğrafi Konumu

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Yüzölçümü 24.423,16 km² olan Bölgede 31 ilçe¹, 1457 köy bulunmaktadır. Ege Denizi'nde bulunan Gökçeada ve Bozcaada ile Ayvalık Adalarının yanı sıra Marmara Denizi'nde yer alan Marmara, Avşa, Paşalimanı ve Ekinlik Adaları Bölgededir. Farklı iklim özelliklerini bir araya getiren Bölgenin güneydoğu kısımlarında karasal iklim etkin olurken, kuzeyde kıyıya yakın kesimlerde daha ılıman bir iklim özelliği görülmektedir. Edremit Körfezi ve Ege Adaları'nda Akdeniz iklimi etkindir. Bölgenin en yüksek noktaları Kaz Dağları (1774 m) ve Alaçam Dağları'dır (1615 m). Bölge genelinde pek çok ova yer almaktadır. Su kaynakları bakımından zengin olan Bölgenin en önemli akarsuları Susurluk, Gönen, Simav, Sarıçay, Tuzla ve Menderes Çaylarıdır.

2013 yılı ADNKS sonuçlarına göre Bölgenin nüfusu 1.665.089'dur. Bölge, bu nüfus miktarı ile 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 20. sıradadır Bu nüfusun Bölgede dağılımına bakıldığında Balıkesir'in nüfusunun 1.162.761, Çanakkale'nin nüfusunun ise 502.328 olduğu görülmektedir. Bölge nüfusunun yüzde 87,2'si il ve ilçe merkezlerinde yaşarken yüzde 12,8'i belde ve köylerde ikamet etmektedir. Bölgenin nüfus büyüklüğünde ön plana çıkan ilçeleri Balıkesir Merkez², Bandırma, Edremit ve Çanakkale Merkez'dir. Balya, Savaştepe, Marmara, Gömeç, Bozcaada, Gökçeada ve Eceabat ise nüfusu 20.000'in altında olan ilçelerdir.

Tarihte ticaret yollarının kesişim noktası olan Marmara Bölgesi ülke ulaşım organizasyonlarının yönetim merkezidir. Ulaşım çeşitliliğinin ve yoğunluğunun hinterlandı ile birlikte değerlendirilerek kullanılması Marmara Bölgesi'nin jeopolitik önemini arttırmaktadır.

Güney Marmara Bölgesi ise hinterlandındaki ulaşım argümanlarının yönetiminde önemli bir role sahiptir. Trakya'yı Anadolu'ya bağlayan uluslararası kara yolları olan Avrasya Ulaştırma Bağlantılarının ve Ekonomik İşbirliği Ulaşım Ağının, Karadeniz ile Ege Denizi'ni bağlayan uluslararası deniz yollarının, Marmara Bölgesi'ni Ege ve İç Anadolu Bölgelerine bağlayan kara, demir ve hava yollarının geçtiği Bölge, önemli turizm, ticaret ve sanayi merkezlerini de birbirine bağlamaktadır.

Bölgenin mevcut ulaşım altyapısı incelendiğinde, karayolu ulaşım ağı açısından İstanbul, İzmir ve Bursa gibi önemli merkezlerin arasında ve bu illerin etkileşimini sağlayan bir konumdadır. Hizmetler ve sanayi sektörlerinde uzmanlaşmış olan bölgeleri bağlayan Bölge; lojistik sektöründe büyük öneme sahiptir. Buna bağlı olarak, mal ve hizmet akımlarının geçiş yaptığı, yönetildiği ve yönlendirildiği bir altyapıya sahiptir.

Bölgenin, Marmara ve Ege Denizinin kesiştiği bir noktada olması, Çanakkale Boğazı ve gelişmekte olan limanlara sahip olması Bölgede deniz taşımacılığının ve buna bağlı sektörel gelişmenin önemini arttırmaktadır. Deniz ulaşımı ve ulaşımına bağlı taşımacılık ile bu ulaşımın tetiklediği sektörler, Güney Marmara Bölgesi'nin mekânsal gelişim eğilimlerini önemli ölçüde etkilemektedir.

¹ Bu sayı 6360 sayılı Kanunla 32'ye yükselmiş olup yerel seçimlerden sonra yürürlüğe girecektir.

² 6360 sayılı Kanun ile Balıkesir Merkez ilçenin, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden sonra Altıeylül ilçesi ve Karesi ilçesi olarak adlandırılması kararlaştırılmıştır.

Bölgede dört adet sivil hava alanı bulunmaktadır. Bölge, erişilebilir olmasının yanı sıra, hinterlandının da sağlamış olduğu kolaylık nedeni ile hava ulaşımında fazla gelişmemiştir. Fakat özellikle turizmin artış gösterdiği yaz döneminde Bölgede havacılık faaliyetlerinin artıyor olması ve böyle bir altyapının mevcut olması Bölge açısından oldukça önemlidir.

Bölgede ve civarında önemli turizm merkezlerinin olması Bölgenin ulaşım konusunda önemini arttırmaktadır. İstanbul ile başlayıp, Gelibolu Yarımadasından güneye doğru devam eden ve Edremit Körfezi ile İzmir'e bağlanan, oradan da Akdeniz'e doğru devam eden kıyı şeridinde yer alan doğa ve tarih turizminin önemli merkezleri kara ulaşımının gelişmesini sağlamıştır. İç Anadolu Bölgesi'nden Batı Anadolu'ya olan kara yolu ulaşım aksları kıyı kesimlere doğru dağılmaktadır.

Kalkınma Bakanlığı tarafından 2011 yılı verilerine göre yapılan İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sırası Araştırması'na göre Çanakkale 0,5999 endeks değeri ile 14. sırada yer alırken Balıkesir, 0,4764 endeks değeri ile 22. sırada yer almaktadır. TR22 Güney Marmara Bölgesi ise 26 Düzey 2 Bölgesi içinde 10. sıradadır. Bölgenin sıralamasının 2003 yılında yapılan araştırmada da aynı olduğu görülmektedir.

İllerin rekabet edebilirlik seviyesini ölçen URAK iller arası rekabetçilik endeksinde (2009-2010)³ Balıkesir, 22,39 endeks puanı ile Türkiye'nin en rekabetçi 23. ili; Çanakkale ise 19,25 endeks puanı ile en rekabetçi 33. il olmuştur. Bölgenin rekabet gücünü meydana getiren alt endeksler incelendiğinde; Erişilebilirlik Endeksi payının Balıkesir'de yüzde 48,46, Çanakkale'de yüzde 35,47 olduğu; Beşeri Sermaye ve Yaşam Kalitesi Endeksinin Balıkesir için yüzde 23,09, Çanakkale için 23,95 olduğu görülmektedir. Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli Endeksinin Balıkesir'de yüzde 16,86, Çanakkale'de ise yüzde 17,31; Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik Endeksi'nin Balıkesir'de yüzde 1,16 Çanakkale'de ise yüzde 0,27 ile rekabet gücüne katkı sağladığı tespit edilmiştir. Diğer yandan Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi'nin (EDAM) 2009 yılında yayınladığı⁴ rekabetçilik endeksi sonuçlarına göre ise; 81 il arasında Balıkesir 18, Çanakkale ise 11. sırada bulunmaktadır.

Bölgenin ekonomisinde ön plana çıkan sektörler tarım ve hayvancılık, tarıma dayalı sanayi, turizm ve madenciliktir. Önemi son dönemlerde daha iyi anlaşılabilir yenilenebilir enerji sektörü açısından Bölge yüksek potansiyele sahiptir. Coğrafi şekiller Bölgenin ekonomisinden kültürüne, ulaşımından geçim kaynaklarına kadar birçok unsuru etkilemiştir. Tarım ve hayvancılık Bölge geneline yayılmış iken, sanayi Bölgenin kuzeyinde yer alan Bandırma-Biga çevresinde gelişmiştir. Edremit Körfezi turizm ile ön plana çıkarken, iç kesimlerde madencilik ve ormancılık önemli geçim kaynaklarıdır.

Bölge doğal ve tarihi değerler bakımından oldukça zengindir. İki tanesi doğal, iki tanesi tarihi olmak üzere dört adet milli parka ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanı sıra sit alanları ve koruma alanları Bölgenin geneline yayılmış durumdadır. Aynı zamanda sanayi ve madencilik sektöründe de hızlı gelişmeler gösteren Bölgede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için koruma kullanma dengesinin gözetilmesi ve Bölge ekonomisi için önem arz eden yatırımların ekolojik dengeyi bozmayacak şekilde planlanması gerekmektedir.

Bölgede tarımsal üretimde ayçiçeği, çeltik, silajlık mısır, salçalık biber, salçalık domates, nektarin, şeftali, badem, zeytin ve zeytinyağı ön plana çıkarken, hayvansal üretimde beyaz ve kırmızı et, yumurta, süt ve süt ürünleri önde gelmektedir. Bölge sanayisi organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri temelli gelişim göstermekte olup; gıda sanayi, tarım makineleri, madencilik, orman ve ağaç ürünleri, çimento ile demir-çelik öne çıkan sektörlerdir. Bölge genelinde bütünlük arz etmemekle beraber büyük ölçekli işletmeler Bölge ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.

Rüzgâr, güneş, jeotermal ve biyogaz gibi yenilenebilir enerji kaynakları bakımından zengin olan Bölgede pek çok ilçede enerji üretimi yapılmaktadır. Yenilenebilir enerji sektöründe kullanılan makine ve ekipman üretimi Bölgede yaygınlaşmaktadır. İki denize de kıyısı olan Bölge kıyı turizmi, tarih ve kültür turizmi, termal turizm ve eko-turizm bakımından pek çok potansiyeli barındırmaktadır.

³ URAK, *İllerarası Rekabetçilik Endeksi 2009-2010*.

⁴ *Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi, Türkiye İçin Bir Rekabet Endeksi, 2009*.

4 SOSYAL YAPI

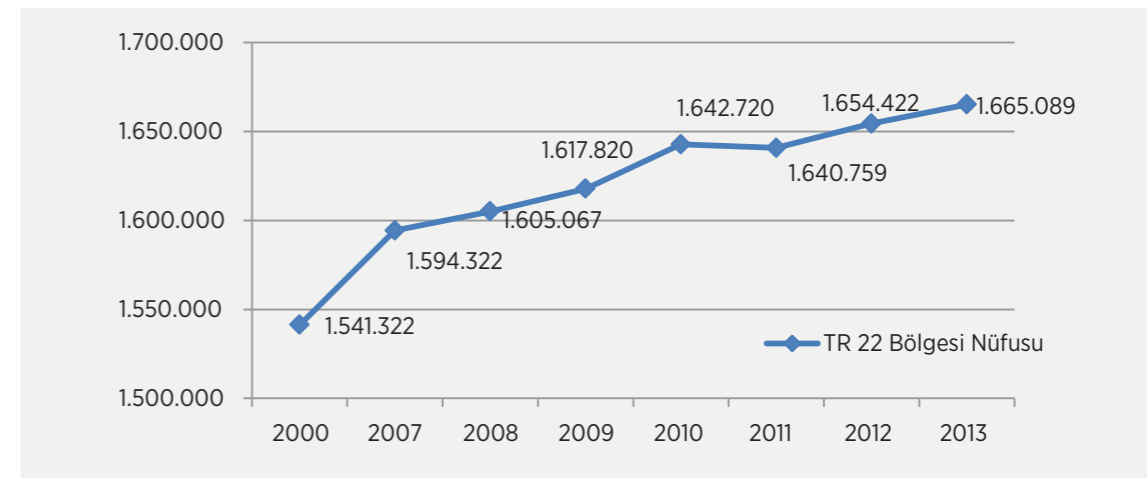
4.1 Nüfus

4.1.1 Nüfus Yapısı ve Dağılımı

Nüfus, sosyal yapının ortaya konarak değişiminin gözlenmesi açısından en önemli faktörlerden biridir. Nüfusun mutlak büyüklüğü, yaşa ve cinsiyete göre dağılımı, kırsal ve kentsel yörelerdeki payı bir bölgenin sosyal yapısı hakkında önemli ölçüde fikir vermektedir.

2013 yılı ADNKS sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 76.667.864'tür. 1.665.089 kişi ile Türkiye nüfusunun yüzde 2,17'sini oluşturan TR22 Güney Marmara Bölgesi, bu alanda 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 20. sıradadır. Ülke nüfusunun %1,52'sini oluşturan Balıkesir'in nüfusu 1.162.761; yüzde 0,66'sını oluşturan Çanakkale'nin nüfusu ise 502.328'tir. Bölgenin nüfus büyüklüğünde ön plana çıkan ilçeleri Balıkesir Merkez, Çanakkale Merkez, Bandırma ve Edremit'tir. Nüfus yoğunluğu bakımından bu ilçelerin yanı sıra Ayvalık ve Burhaniye dikkat çekmektedir.

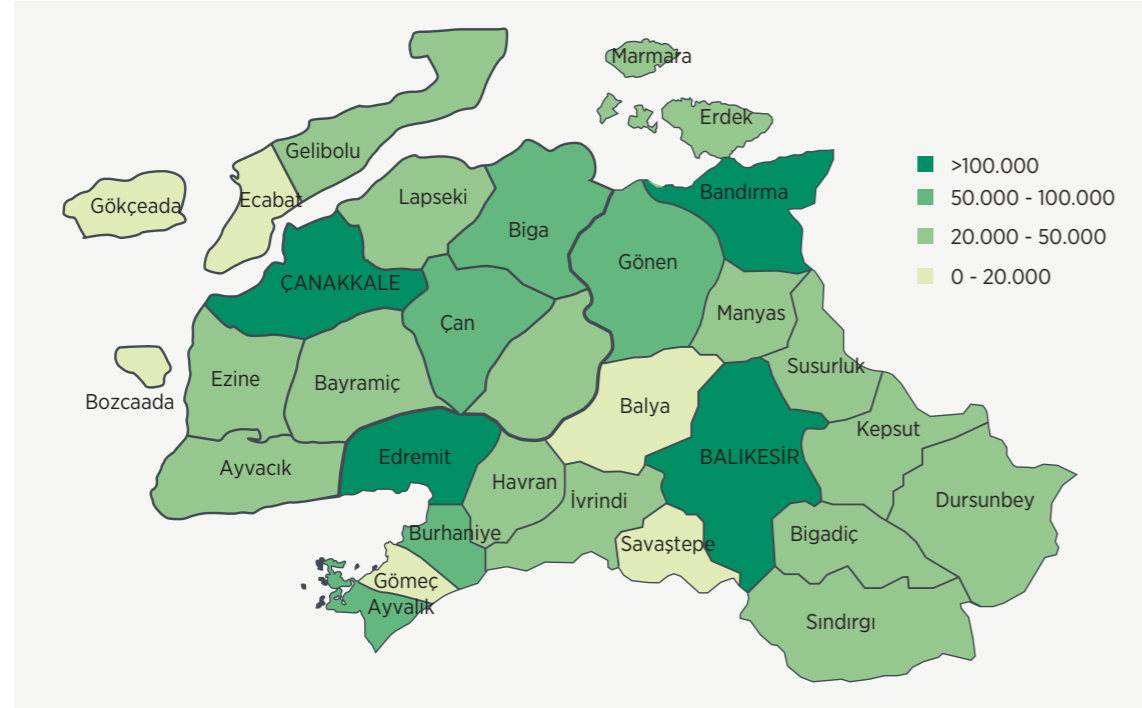
Şekil 3: Yıllara Göre TR22 Bölgesi'nin Nüfusu (Kişi)

Kaynak: TÜİK, 2000-2013.

Türkiye'nin nüfusu, 2000 - 2013 yılları arasında % 13,07 artarak 67.803.927'den 76.667.864'e çıkarken; bu dönemde Şekil 3'te görüldüğü gibi Bölge nüfusu, 1.541.322'den 1.665.089'a çıkarak yaklaşık % 8,03'lük bir artış gerçekleştirmiştir. Bu verilere göre Bölgenin nüfus artışı Türkiye'nin nüfus artışına göre düşük kalmıştır.

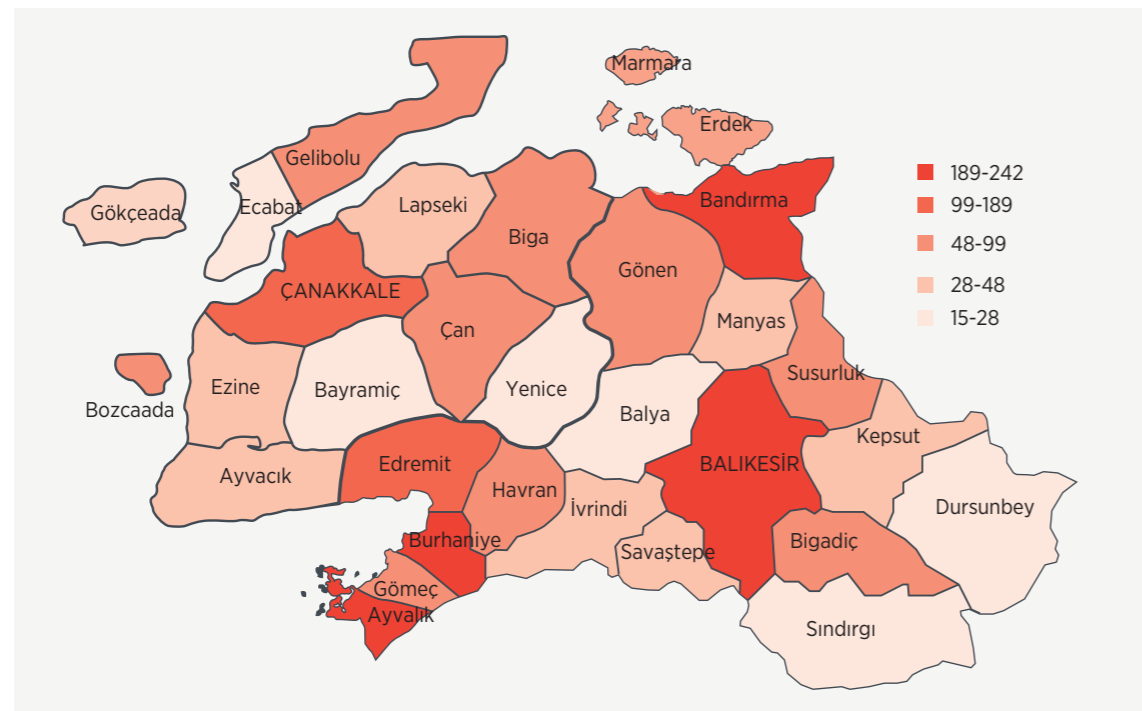
Şekil 4: TR22 Bölgesi İlçe Nüfusları (Kişi)

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden üretilmiştir.

Şekil 4'te görüldüğü gibi Bölge'de, nüfusu 100.000 üzerinde 4 yerleşim alanı mevcuttur. Bölge'de ilçe merkezleri dikkate alındığında, büyük bir alanın nüfusu 50.000 barajının altında kalmaktadır. Gökçeada, Bozcaada, Marmara Adası, Gömeç, Balya ve Savastepe ilçelerinin nüfusu ise özellikle ulaşım, sağlık ve sanayinin gelişmemiş olmasından dolayı 20.000 sınırının altında kalmıştır. Nüfusun bölgede homojen dağılımı, bölgenin gelişmişliği ile ilgili önemli belirtilerden bir tanesidir. TR22 Bölgesi'ne bakıldığında homojen bir dağılım gözlemlenmemektedir.

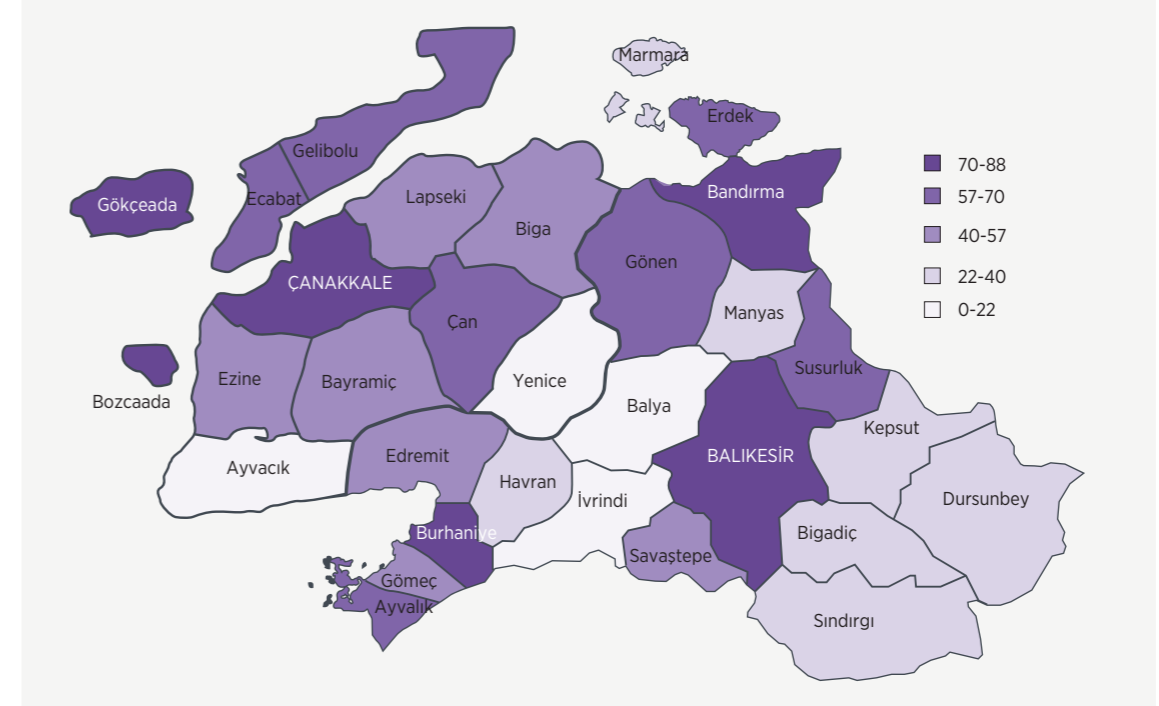
Şekil 5: TR22 Bölgesi İlçe Nüfus Yoğunlukları (Nüfus/km²)

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden üretilmiştir.

Nüfus yoğunluğu ilçelerin gelişmişliğini takip etmek için önemli göstergelerden biridir. Şekil 5'te de Şekil 4'te olduğu gibi homojen bir dağılım gözlemlenmemektedir. Balıkesir Merkez, Bandırma, Ayvalık ve Burhaniye Bölge'nin en yoğun nüfusa sahip yerleşim birimleridir; bu yerleşim birimlerini Çanakkale Merkez, Edremit, Erdek takip etmektedir.

Şekil 6: TR22 Bölgesi İlçelere Göre Kentsel Nüfus Oranları (%)

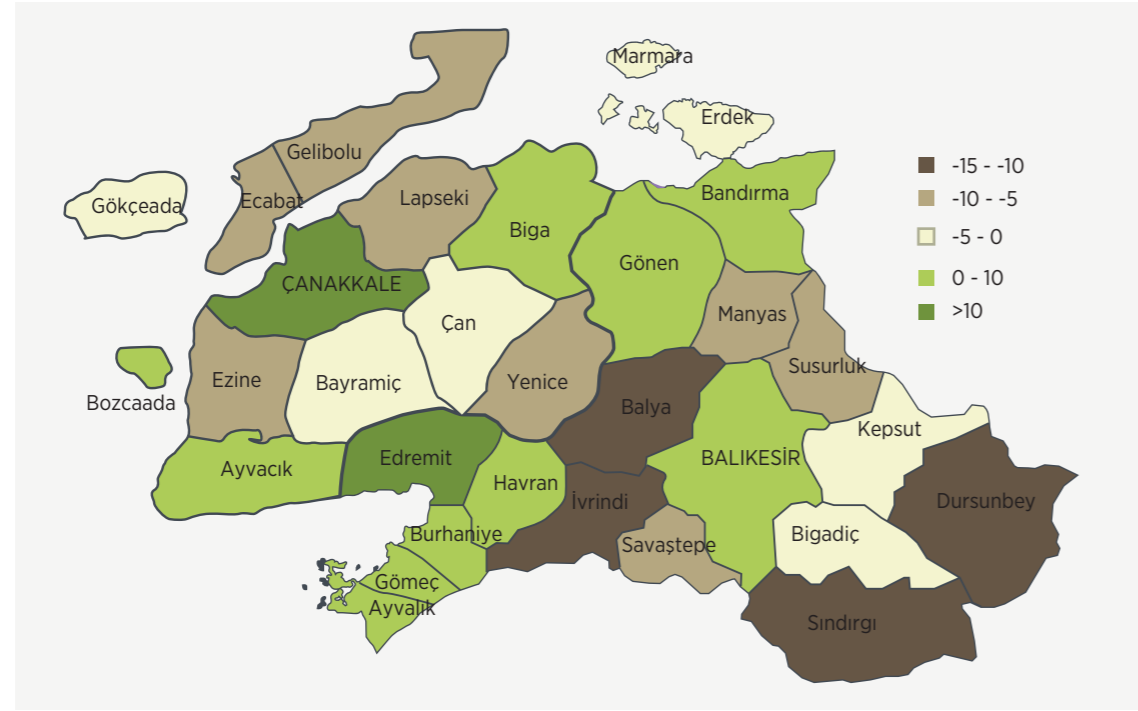

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden üretilmiştir.

TR22 Güney Marmara Bölgesi'nin kırsal nüfus oranı ülke ortalamasının oldukça üzerindedir. Türkiye'de toplam nüfusun %91,3'ü il ve ilçe merkezlerinde, %8,7'si belde ve köylerde ikamet etmekte iken Bölge nüfusunun %87,2'si il ve ilçe merkezlerinde, %12,8'i belde ve köylerde ikamet etmektedir. Bölgede toplam nüfus ile kentsel nüfus miktarı ve oranı düzenli olarak artmaktadır. 2000 yılında %51,46 olan kentsel nüfus oranı, 2013 yılına gelindiğinde %87,2'ye yükselmiştir.

Bölgede kentsel nüfus oranının en fazla olduğu ilçeler Balıkesir Merkez, Çanakkale Merkez, Bandırma, Burhaniye, Gökçeada ve köyü bulunmayan Bozcaada'dır. Kırsal nüfus oranlarında ise İvrindi, Balya, Kepsut, Manyas, Yenice ve Ayvacık ilçeleri öne çıkmaktadır.

Şekil 7: TR22 Bölgesi Nüfus Artış Hızı Oranları (%)

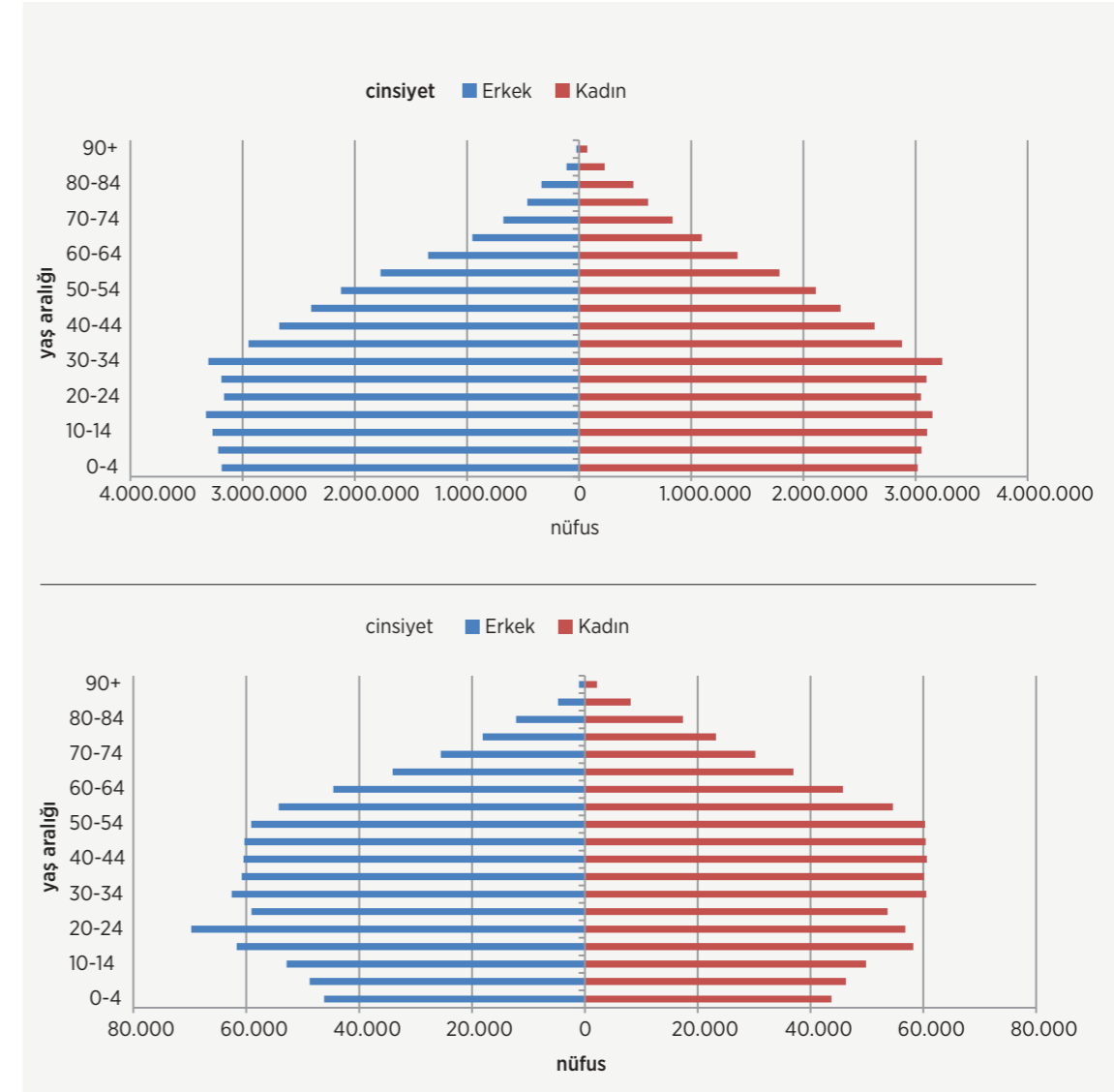
Kaynak: TÜİK, 2007-2013 verilerinden üretilmiştir.

Bölgenin nüfusu ülke ortalamasına göre daha yavaş artmaktadır. Bölgede 2007 - 2012 arasında nüfusu en çok artan ilçeler Çanakkale Merkez ve Edremit'tir. Nüfusu en çok azalan ilçeler ise Balya, Sındırgı ve Dursunbey'dir. Kırsal nüfus açısından Türkiye ortalamasının üzerinde yer alan Bölgede kırsal alanlara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi yaşanabilirlik açısından önem arz etmektedir. Aynı zamanda, kırsal kesimde başta tarım olmak üzere ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi ile kırsal kesimdeki genç nüfusun göçünün önüne geçilmesi hedeflenirken, Bölge ekonomisine katkı da amaçlanmaktadır.

4.1.2 Demografik Özellikler

Ülke genelinde 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı azalırken, 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı artmıştır. Ülke ile benzer şekilde TR22 Bölgesi de yaşlanmaktadır.

Şekil 8: Türkiye (Üstte) ve TR22 Bölgesi (Altta) Nüfus Piramitleri

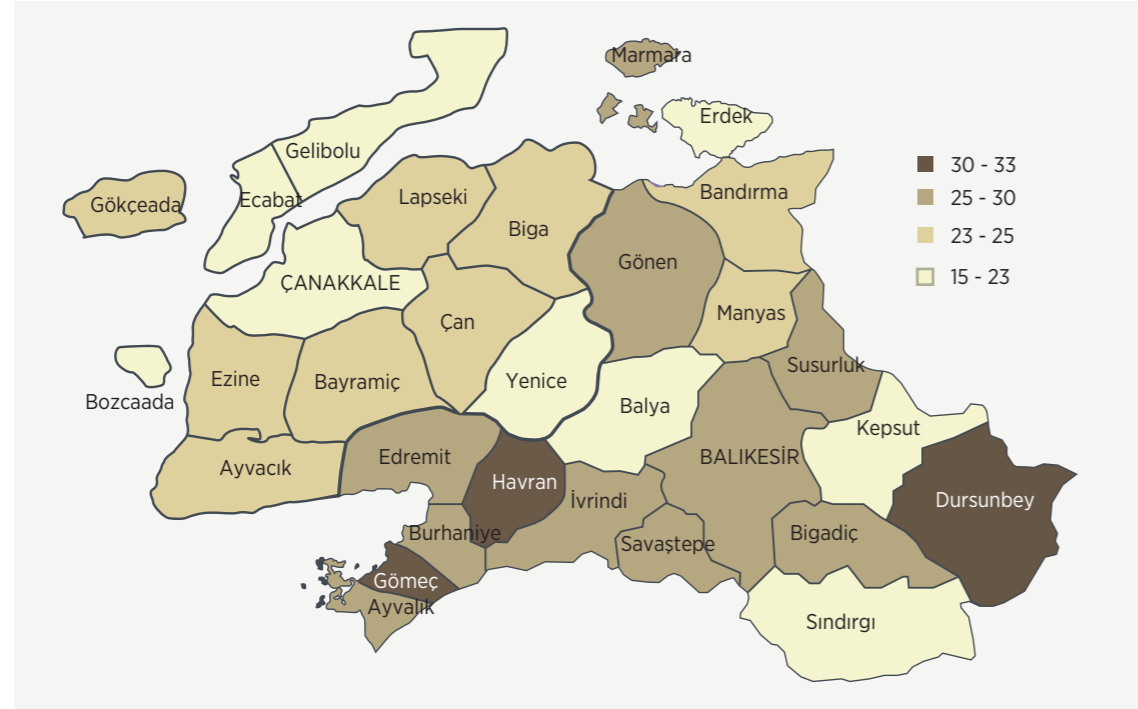

Kaynak: TÜİK, 2013.

Türkiye ve TR22 Bölgesi cinsiyete ve yaşa göre nüfus piramitleri incelendiğinde Türkiye'de 30-34 yaş aralığından sonra nüfusun düzenli olarak azaldığı göze çarparken, Bölge için benzer eğilimin olmadığı görülmektedir. Ülke genelinde nüfusun en yoğun olduğu yaş aralığı 0-30 yaş iken, Bölgede 30-55'tir. 20-24 yaş grubunda erkek nüfusunun belirgin şekilde fazla olduğu görülmektedir. 45 yaş ve üzeri tüm nüfus aralıklarında ise kadın nüfusu erkek nüfusuna göre fazladır.

Ülkemizde 2012 yılında 30,1 olan ortanca yaş, 2013 yılında bir önceki yıla göre artış göstererek 30,4 olmuştur. Ortanca yaş erkeklerde 29,8 iken, kadınlarda 31 olarak gerçekleşmiştir. 37,7 ortanca yaş ile TR22 Güney Marmara Bölgesi illeri Çanakkale ve Balıkesir, 81 il içinde ilk üçte yer almaktadır. Her iki ilde de kadınların ortanca yaşı erkeklerden daha yüksektir. Balıkesir ilçelerinde ortanca yaşlar incelendiğinde; 2012 yılında da olduğu gibi en genç ilçe Merkez, en yaşlı ilçe Balya; Çanakkale'de ise en genç ilçe Gökçeada, en yaşlı ilçe Yenice'dir. Türkiye genelinde ortanca yaşın 30,4 olduğu düşünülürse Gökçeada dışında TR22 Bölgesi'nin tüm ilçeleri Türkiye ortanca yaşının üzerindedir.

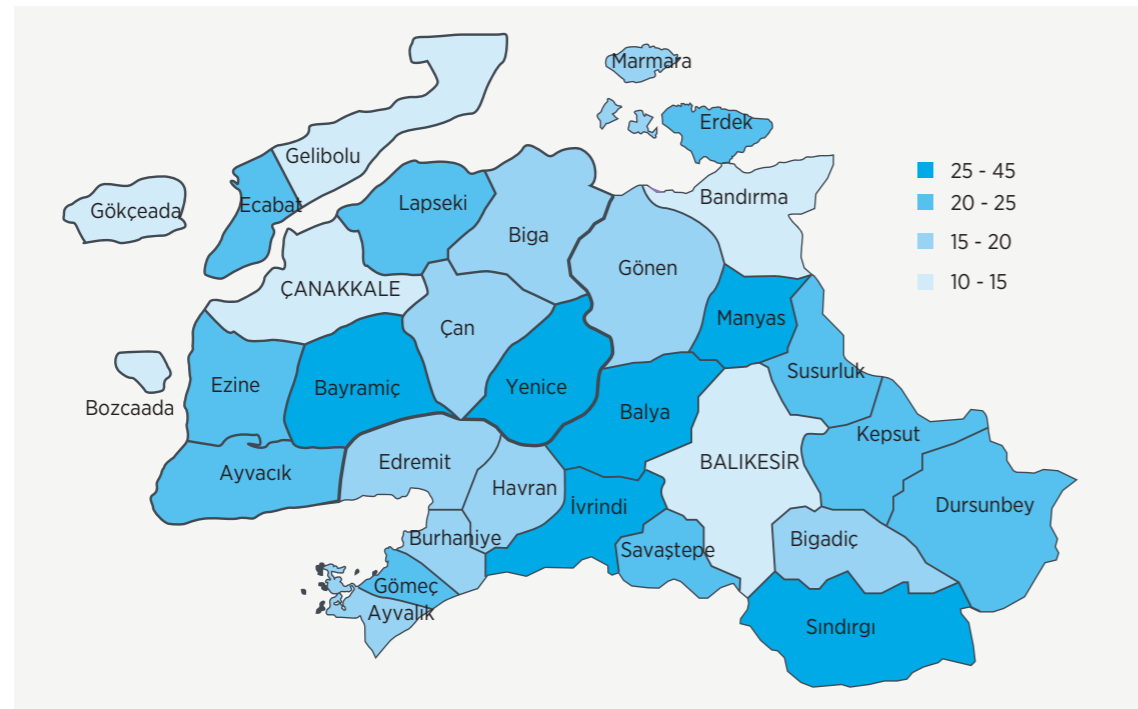
Şekil 9: TR22 Bölgesi Genç Nüfus Bağımlılık Oranları (% Yüzde)

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden üretilmiştir.

Yaş bağımlılık oranları açısından Türkiye geneli ile benzerlik gösteren TR22 Bölgesi'nde bağımlı nüfusun çoğunu genç nüfus oluşturmaktadır. Bölgenin yaşlı bağımlılık oranı Türkiye'den fazla iken, genç nüfusun bağımlılık oranı ise düşüktür. Başka bir ifadeyle Bölgenin 0-14 yaş grubundaki nüfusu Türkiye ortalamasının altında iken yaşlı nüfus üzerindedir.

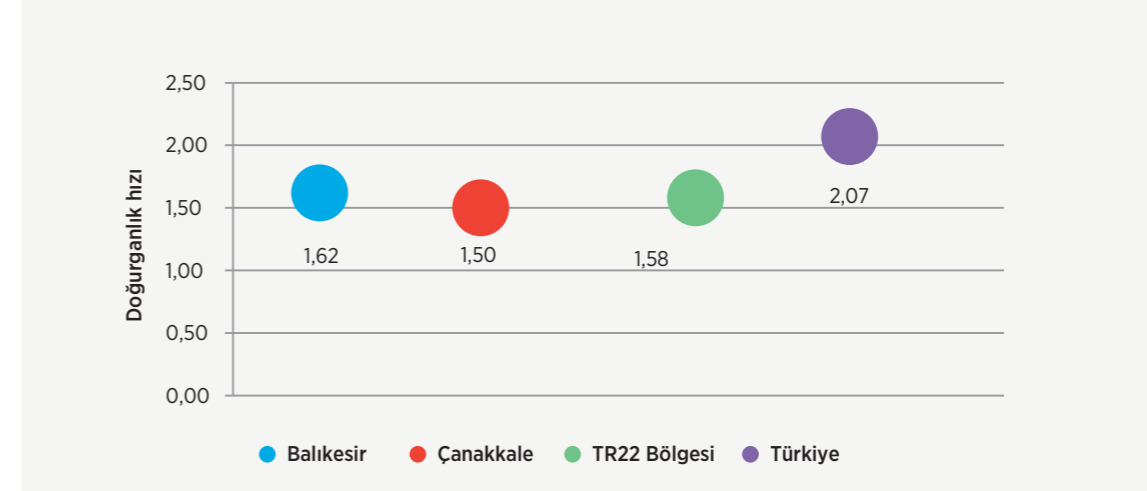
Şekil 10: TR22 Bölgesi Yaşlı Nüfus Bağımlılık Oranları (% Yüzde)

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden üretilmiştir.

Bölgede genç bağımlılık nüfusunun en fazla olduğu ilçeler Dursunbey, Havran ve Gömeç iken, yaşlı bağımlılık oranının en fazla olduğu ilçeler Sındırgı, İvrindi, Balya, Manyas, Yenice ve Bayramiç'tir.

Şekil 11: Doğurganlık Hızı (Çocuk Sayısı)

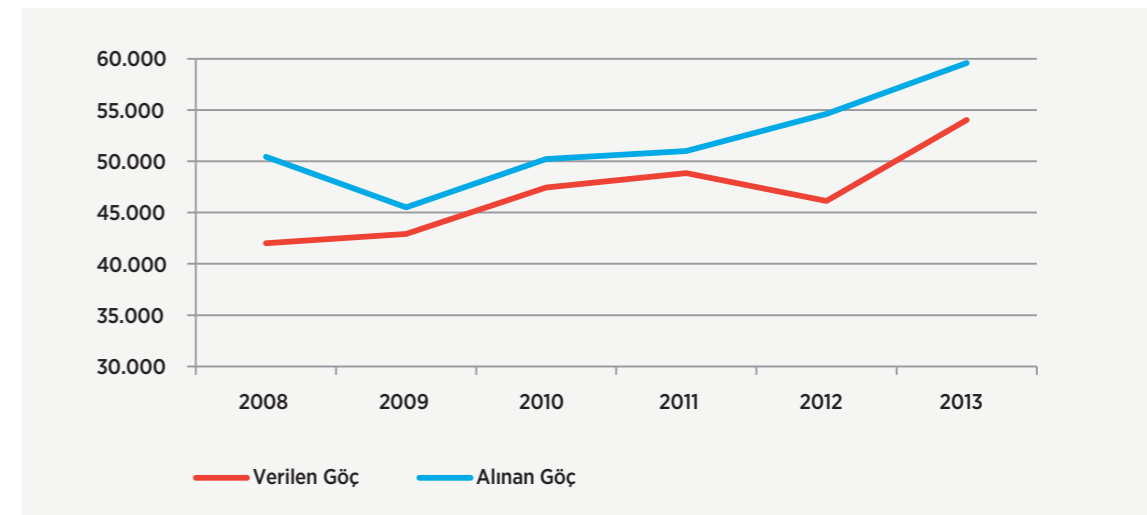
Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden üretilmiştir.

2013 yılı toplam doğurganlık hızı değerlerine göre Türkiye genelinde anne başına 2,07 çocuk düşerken TR22 Bölgesi'nde 1,58 çocuk düşmektedir. Bu sayı Çanakkale'de 1,50'ye gerilemektedir. 2013 yılında Türkiye genelinde bebek ölüm hızı ortalaması 10,8 olarak gerçekleşmiştir. Balıkesir ilinde bu oran 8,14 olarak, ortalamanın altında gerçekleşirken, Çanakkale ilinde 11,43 olarak ortalamanın üzerinde gerçekleşmiştir.

4.1.3 Göç

Bölgenin aldığı ve verdiği göç 2008 - 2013 döneminde artış göstermiştir. Bölgenin aldığı ve verdiği göç 2009 - 2011 döneminde birbirine yakın iken 2011 - 2013 döneminde aradaki fark açılmış ve net göç 5.550 kişi olarak gerçekleşmiştir. Bölgenin 5 yıllık dönemde en çok göç aldığı ve verdiği Bölgeler TR10 İstanbul; TR41 Bursa, Eskişehir, Bilecik, TR31 İzmir ve TR33 Manisa, Afyon, Uşak, Kütahya Bölgeleridir.⁵

Şekil 12: TR22 Bölgesi Göç Grafiği

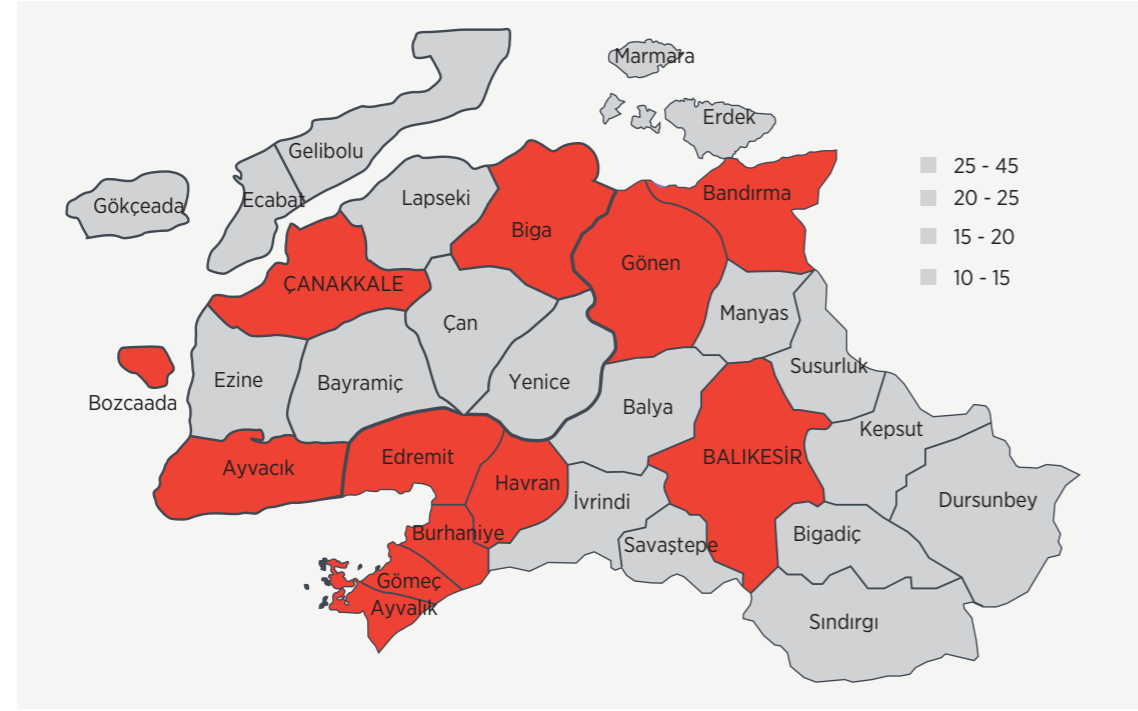

Kaynak: TÜİK, 2008-2013.

⁵ TÜİK, Göç İstatistikleri, http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_adnks_goc_duzey2ara.RDF&p_kod=2&p_duzey1=TR22&p_goc=1&p_yil=2013&p_dil=1&desformat=spreadsheet, 27.05.2014.

TR22 Bölgesi'nin İstanbul, İzmir ve Bursa illerine çok yakın olması, Bölgedeki nüfus dolaşımında en önemli etkenlerden biridir. Özellikle hizmetler sektörü ve sanayi alanında TR22 Bölgesi'nden daha geniş imkânlara sahip olan bu yerleşimlerdeki üniversite ve iş imkânları, başta 20 - 24 yaş grubu olmak üzere TR22 Bölgesi nüfusunun bu merkezlere yönelmesine sebep olmaktadır. Bölgede eğitim imkânlarının yanı sıra sanayi ve hizmetler sektörünün geliştirilmesi ile göç miktarının alınan göç lehine değiştirilmesi beklenmektedir.

Şekil 13: TR22 Bölgesi 2007-2013 Yılları Arası Nüfusu Artan ve Azalan İlçeler

Kaynak: TÜİK, 2007-2013 verilerinden üretilmiştir.

TR22 Bölgesi'nde 6 yıllık dönemde 12 ilçenin nüfusu artmış, 19 ilçenin nüfusu azalmıştır. Nüfusu artan ilçelerin merkezlerde, Edremit Körfezi ve kuzey bölümlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bölgenin iç bölümlerinde nüfus azalıp merkez, körfez ve kuzey bölümlerinde artarken Bölge toplam nüfusunun yıllar itibarıyla büyük bir değişiklik göstermiyor olması nüfusu artan ilçelerin dış göçten ziyade iç göç almakta olduğunu göstergesidir. Kente uyum sorunları, çarpık kentleşme, gettolaşma vb. risklerin bertaraf edilerek iç göçün yönetilebilir hale getirilmesi için iç bölümlerin yaşanılabilirliği ve rekabet edebilirliğin geliştirilmesine katkı sağlayacak sosyo-ekonomik politikalar ile iç bölümlerin merkez, körfez ve kuzey bölümlere yakınsamasının sağlanması gerekmektedir.

İç göçün yanı sıra, Bölgenin diğer Bölgelere vermekte olduğu nitelikli insan kaynağı göçünün önüne geçilmesi için Bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması yeterli değildir. Nüfusu artmakta olan ilçeler de dahil olmak üzere Bölgenin tümünde, başta yüksek öğretim ve sağlık hizmetleri kalitesinin, sanayi ve hizmetler sektöründeki nitelikli iş imkânları ile sosyo-kültürel ve sosyo-ekolojik imkânların geliştirilmesi yoluyla, Bölgenin tercih edilebilirliğinin artırılması gerekmektedir.

4.1.4 Nüfus Projeksiyonları

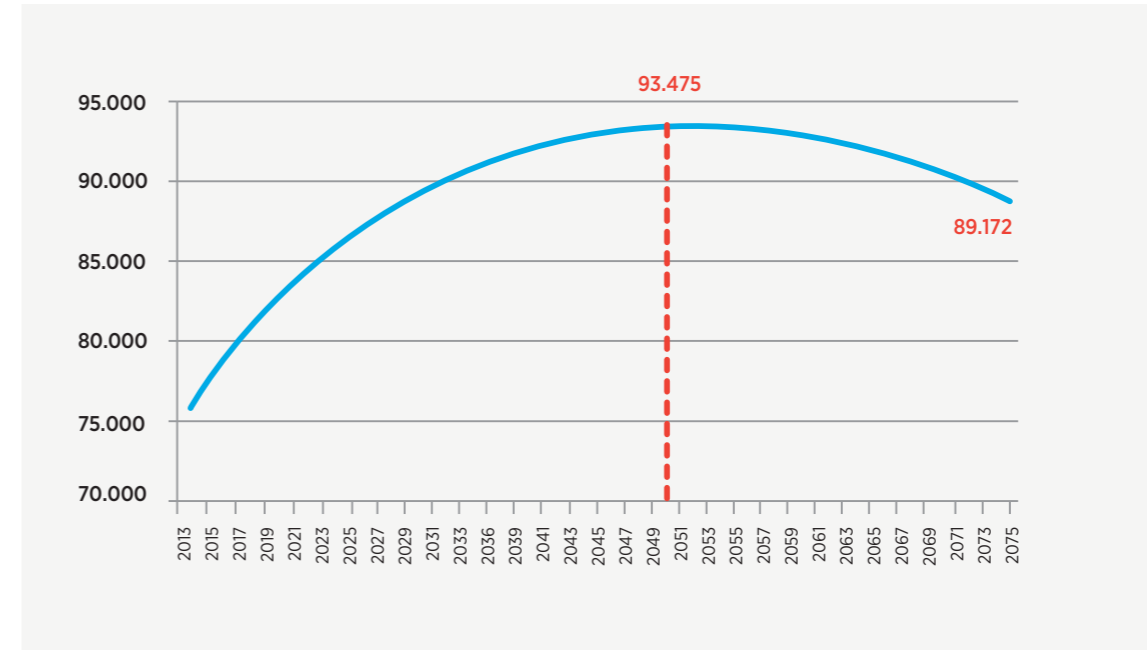
Nüfus projeksiyonları, mevcut nüfus yapısının ve eğilimlerinin tespit edilmesi, bu eğilimlerin sonucunda gelecekteki nüfus yapısı hakkında tahminlerde bulunulması ve bu doğrultuda politikalar geliştirilmesi açısından önemlidir.

Türkiye nüfusunun 2023 yılında yüzde 11 artarak 84.247.088 kişi, 2050 yılında ise 93.475.575 kişi olması beklenmektedir.⁶ 2050 yılından itibaren düşmeye başlayacağı öngörülen nüfusun 2075 yılında 89.172.088 kişi olacağı tahmin edilmektedir (Şekil 14).

⁶ **Senaryo 1:** Projeksiyonlarda kullanılmış olan temel senaryodur. Toplam doğurganlık hızının doğal akışı içinde azalıp, 2050 yılında 1,65'e düştüğü ve 2050 yılından sonra artışa geçerek 2075 yılında 1,85 değerine ulaştığı doğurganlık senaryosudur.

Şekil 14: Türkiye Nüfus Tahminleri (Bin kişi)

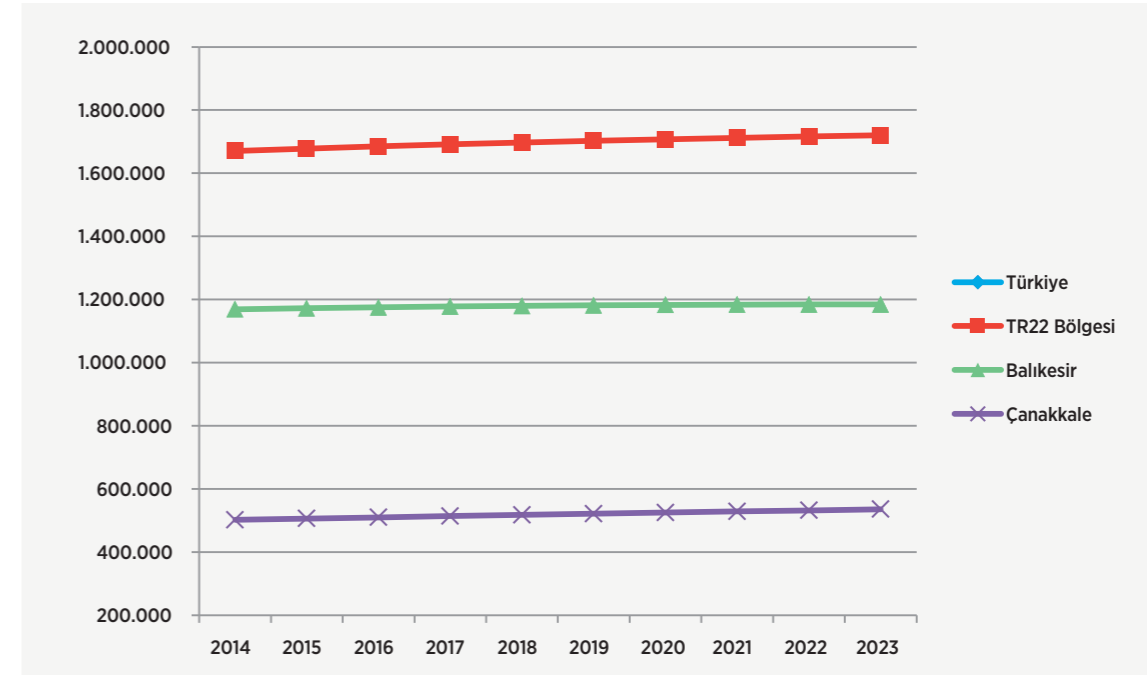
Kaynak: TÜİK, 2013-2075 tahmini.

TÜİK nüfus projeksiyonlarına göre 2023 yılında 60 ilin nüfusunun artarken, 21 ilin nüfusunun azalması beklenmektedir. Nüfusu en fazla olan dört ilin sıralamasında bir değişiklik beklenmezken İstanbul'un nüfusu 16,6 milyon, Ankara'nın nüfusu 5,9 milyon, İzmir'in nüfusu 4,4 milyon, Bursa'nın nüfusu 3,1 milyon olarak tahmin edilmektedir.

Şekil 15: Türkiye ve TR22 Bölgesi 2014-2023 Yılları Arası Nüfus Tahminleri (Kişi)

Kaynak: TÜİK, 2013.

TR22 Bölgesi 2023 yılında yüzde 4 artarak 1.719.733'lük nüfusu ile Türkiye nüfusunun yüzde 2,03'ünü barındırması beklenmektedir. Balıkesir'in nüfusunun 1.184.375, Çanakkale'nin nüfusunun 535.358 olacağı düşünülmektedir. Balıkesir'in yıllık nüfus artış hızının binde 4, Çanakkale'nin yıllık nüfus artış hızının binde 7 olması öngörülmektedir.

Demografik eğilimlerin devam etmesi durumunda hem Türkiye hem de Bölge nüfusunun yaşlanmaya devam edeceği, 2013 yılında 30,4 olan Türkiye ortanca yaşının 2023 yılında 34; 2050'de 42,9; 2075'te ise 47,4 olacağı düşünülmektedir. 2013 yılında Bölge illerinin ortanca yaşı 37,5 iken 2023 yılında Balıkesir'in ortanca yaşı 42,1; Çanakkale'nin ortanca yaşı 40,4 olarak hesap edilmektedir.⁷

4.2 Sağlık

Bir ekonominin sosyal gelişmişliğinin niteliğini en iyi açıklayan göstergelerin başında sağlık göstergeleri gelmektedir. Kişisel gelirin yüksek olduğu ancak toplumun genelinin sağlıklı olmadığı bir bölgenin kalkınmış olduğu söylenemez. Bu nedenle kişilerin genel sağlık durumlarına ilişkin veriler ile sağlık hizmetleri altyapısı ve sağlık sisteminin işlevliliğine ilişkin göstergeler, sosyo-ekonomik gelişmişliğin açıklaması açısından son derece önemlidir.

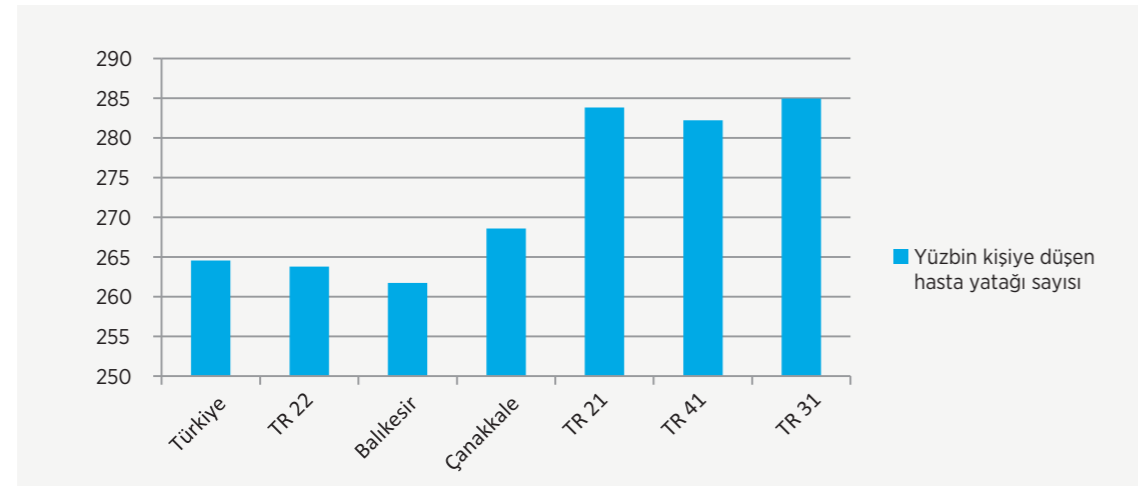
4.2.1 Sağlık Sisteminin Yapısı

TR22 Bölgesi'nde otuz tanesi Balıkesir'de on beş tanesi Çanakkale'de olmak üzere toplam kırk beş hastane bulunmaktadır. Balıkesir'de yirmi üç devlet, bir üniversite hastanesi ile altı özel hastane; Çanakkale'de on iki devlet, bir üniversite hastanesi ile iki özel hastane vardır. Balıkesir'in tüm ilçelerde hastane bulunmaktadır. İlde bulunan altı özel hastane Merkez, Edremit ve Bandırma gibi büyük ilçelerde yer almaktadır. Çanakkale'de ise Eceabat ve Bozcaada ilçelerinde hastane bulunmamaktadır. Diğer on ilçede hastane mevcut olup, ildeki iki özel hastane Merkez ve Biga ilçelerindedir. Balıkesir'deki hastanelerin üç tanesi, Çanakkale'dekilerin bir tanesi Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'dir.

TÜİK'in 2012 yılı verilerine göre Balıkesir'de 3038, Çanakkale'de 1.326 olmak üzere Bölgede toplam 4.364 hastane yatağı bulunmaktadır. Türkiye'de yüz bin kişi başına ortalama 265 hastane yatağı düşerken Bölgede bu sayı 264'tür. Balıkesir'de yüz bin kişi başına 262, Çanakkale'de 269 hastane yatağı düşmektedir. Bu rakam TR21 Düzey 2 Bölgesi'nde (Tekirdağ, Kırklareli, Edirne) 284, TR41 Düzey 2 Bölgesi'nde (Bursa, Eskişehir, Bilecik) 282, TR31 Düzey 2 Bölgesi'nde (İzmir) 285'tir. Bölge yatak sayısı bakımından ülke ortalamasına yakın olmakla birlikte bu konuda yakın çevresinin altında kalmaktadır.

Bölgede özellikle ileri düzeyli uzmanlık gerektiren polikliniklerin eksikliği çekilmektedir. Sağlık Bakanlığı'nın Hastane Randevu Merkezi kayıtlarında tanımlı yetmiş klinik hizmetinden alerjik hastalıklar, yeni doğan, nöleer tıp, romatoloji, çocuk cerrahisi gibi yaygın ihtiyaç duyulanlar dahil olmak üzere kırk beş tanesi Bölgede sunulmamaktadır. Bu sebeple, Bölge halkı teşhis, tedavi ve ameliyat gibi müdahaleler için sıklıkla İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi şehirlerdeki hastanelerden sağlık hizmeti almak zorunda kalmaktadır.

Şekil 16:Türkiye, TR22 ve Komşu Bazı Düzey 2 Bölgeleri Yüz Bin Kişi Başına Düşen Hastane Yatak Sayısı

Kaynak: TÜİK, 2012.

⁷ TÜİK Haber Bülteni, 2013.

Balıkesir'de yapılacak olan 850 yataklı Şehir Hastanesi'nin, yatak sayısı oranlarında ülke ortalamasının yakalanmasına ve ileri düzey uzmanlık gerektiren klinik hizmetlerinin sunulmasına dolayısıyla sağlık hizmetleri alt yapısının iyileştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Balıkesir Şehir Hastanesi'nin en kısa süre içinde hizmete girmesi ve Çanakkale'nin büyük ölçekli hastane ihtiyacının da karşılanması Bölgenin yaşanabilirliğinin geliştirilmesi açısından son derece önemlidir.

Tablo 1: Türkiye, TR22 Bölgesi ve Komşu Bazı Düzey 2 Bölgeleri Sağlık Personeli Sayıları

Bölge Adı	Türkiye	TR22	Balıkesir	Çanakkale	TR21	TR41	TR31
Uzman	70.103	1.240	806	434	1.359	3.393	5.061
Pratisyen	38.877	960	680	280	870	1.862	2.139
Asistan	20.792	116	15	101	327	705	1.868
Toplam Hekim	129.772	2.316	1.501	815	2.556	5.960	9.068
Diş Hekimi	21.404	486	322	164	450	982	1.593
Eczacı	26.571	652	466	186	575	1.328	1.855
Sağlık Memuru	122.663	2.724	1.859	865	2.557	6.001	6.226
Hemşire	134.906	3.075	2.010	1.065	2.643	7.179	8.394
Ebe	53.466	1.929	1.322	607	1.389	2.806	2.647
Sağlık Personeli	488.782	11.182	7.480	3.702	10.170	24.256	29.783
Uzman/Sağlık Personeli (%)	14,34	11,09	10,78	11,72	13,36	13,99	16,99

Kaynak: TÜİK, 2012.

Tablo 1'deki verilere göre; Bölgede yakın çevresine oranla daha az uzman hekim bulunmaktadır. Türkiye genelinde toplam sağlık personelinin yüzde 14,3'ünü uzman hekimler oluştururken, bu sayı Bölgede yüzde 10,7'dir. (Balıkesir yüzde 10,9, Çanakkale yüzde 10,3) TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) Bölgesi'nde bu oran yüzde 13, TR21 (Tekirdağ, Edirne Kırklareli) Bölgesi'nde yüzde 13,8 TR31 (İzmir) Bölgesi'nde yüzde 16,9'dur. Bölgede sağlık hizmetlerinin etkinliğinin artırılması için uzman hekim sayısının artırılması gerekmektedir. Bölgede bulunan diş hekimi, eczacı, sağlık memuru, hemşire ve ebe sayılarının toplam sağlık personeline oranının Türkiye ortalaması ile hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi Türkiye'de bir uzman hekim başına 1.131 kişi düşerken Balıkesir'de 1.505, Çanakkale'de 1.443 kişi düşmektedir. Bu sayı TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) Bölgesi'nde 1.177, TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik) Bölgesi'nde 1.187, İzmir'de ise 839'dur. Bölgede sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi için uzman hekim sayısının artırılarak ülke ortalamalarına yaklaşıması gerekmektedir.

Tablo 2: Uzman Doktor Başına Düşen Kişi Sayısı (Nüfus/Uzman Doktor Sayısı)

Bölge Adı	Uzman Doktor Başına Düşen Nüfus
Türkiye	1.079
Balıkesir-Çanakkale	1.334
Balıkesir	1.440
Çanakkale	1.138
Tekirdağ-Edirne-Kırklareli	1.172
Bursa-Eskişehir-Bilecik	1.085
İzmir	791

Kaynak: TÜİK, 2012.

Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre Türkiye'de 90'lı yıllarda yüz bin canlı doğumda 67 olan anne ölüm oranı, 2010 yılında 20'ye kadar düşmüştür. 2012 yılı verilerine göre Bölgede anne ölüm oranı ise yaklaşık yüz binde 8'dir.⁸ Bölgede, anne ve bebek ölümlerinin azaltılması ve önlenmesi amacıyla önümüzdeki dönemde İl Sağlık Müdürlükleri ve Halk Sağlığı Müdürlükleri tarafından misafir anne uygulamasının hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Ayrıca Bölge Halk Sağlığı Müdürlükleri tarafından yürütülen yeni doğan tarama programı, yeni doğan işitme taraması programı ile aile hekimlikleri tarafından yürütülen emzirmenin korunması, özendirilmesi, desteklenmesi vb. destek programı çalışmaları da anne çocuk sağlığı konusunda bilinçlenmeye katkı sağlayan faaliyetlerdir.⁹

Bölgede 112 acil sağlık istasyonu sayısı 2002 yılına göre yaklaşık 10 kat artış göstermiştir. İlk 10 dakikada kent- sel vakaya ulaşım oranı yaklaşık %95, ilk 30 dakikada kırsal vakaya ulaşım oranı yaklaşık %98'dir.¹⁰ Bölgede ilçe ve köy sayısının fazla olması, özellikle kırsal alanda sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu bakımdan ilçelerde sağlık hizmetlerine erişimi yaygınlaştırmak, Bölge sağlık altyapısı için yararlı olacaktır.

4.2.2 Koruyucu Sağlık Hizmetleri

Bölgede koruyucu sağlık hizmetleri son 10 yılda önemli gelişmeler kaydetmiştir. 2002 yılında yüzde 80 olan aşılama oranlarının, 2012'de yüzde 100'e çıkması ve yeni doğan bebeklerin hemen hemen tümüne işitme testi ve çeşitli tarama testlerinin yapılmış olması bu gelişmelere örnek gösterilebilir.¹¹ Ayrıca İl Sağlık Müdürlükleri ve Halk Sağlığı Müdürlükleri tarafından Bölge halkına yönelik obezite, kanser, madde bağımlılığı, diyabet vb. konularda bilinçlendirme faaliyetleri yürütülmektedir.

Evde sağlık hizmetleri son yıllarda Bölge genelinde yaygınlaştırılarak, ilçe devlet hastanelerinde ve hastane olmayan ilçelerin toplum sağlığı merkezlerinde Mobil Evde Sağlık Hizmeti Birimleri kurulmuştur. 2012 yılında 5.000'e yakın hastaya evde sağlık hizmeti verilmiştir.¹²

4.2.3 Bölgedeki Sağlık Sorunları

Bölge coğrafyasının genişliğinin yanı sıra köy sayısının fazlalığı, adalarının olması ve yaz sezonunda nüfusunun artmasına bağlı olarak, zaman zaman sağlık hizmetlerine erişimle ilgili sorunlar yaşanmaktadır. TR22 Bölgesi'nde daimi ikametgâha göre ölüm nedenleri incelendiğinde Balıkesir ve Çanakkale illerinde meydana gelen ölümlerin çoğunlukla solunum sistemi hastalıkları, kötü huylu tümörler ve dolaşım sistemi hastalıklarından kaynaklandığı görülmektedir.¹³ Edremit körfezinde solunum sistemi hastalıklarında uzmanlaşmış hastanelerin artırılması bu sağlık sorununun azalmasını sağlarken, Bölgenin sağlık turizmi kimliğine de katkı sunacaktır. İl merkezlerinde onkoloji ve kalp damar hastanelerinin açılması bu sağlık sorunlarının giderilmesi açısından gereklidir.

4.3 Eğitim

Bölgenin, bugün ve gelecekte beklenen sosyo-ekonomik gelişmişliğini belirleyen faktörlerin başında eğitim yer almaktadır. TR22 Bölgesi eğitim göstergeleri bakımından ülkemizde üst sıralarda yer alan bölgelerden- dir. Ancak ülkemiz PISA, TIMMS gibi uluslararası sınavlarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin altında yer almaktadır. Bölgede sınıf mevcutları ülke ortalamasının altında olsa da ikili öğretimden tam gün eğitime geçiş sağlanamamıştır. Az gelişmiş ilçelerde ve uzak köylerde öğretmen sirkülasyonunun yüksekliğinden kaynaklanan öğretmen açığı söz konusudur. Bölgede Ar-Ge ve yenilikçilik düzeyleri yetersizdir. PISA, TIMMS gibi uluslararası sınavlarda başarısını en hızlı ve en fazla artıran ülkeler sıra dışı kalkınma performansı gösteren Uzak Doğu ülkeleridir. 2009 PISA sıralamasında Çin'in Şangay Bölgesi birinci, Güney Kore ikinci, Hong Kong dördüncü, Singapur beşinci olmuştur. Dolayısıyla, eğitim ve kalkınma birbirlerini önemli ölçüde ve olumlu yön- de etkileyen faktörlerdir. Bu sebeple, kalkınma hedeflerine ulaşılabilmesi için eğitim düzeyinin tespitine ilişkin uluslararası sıralamalarda ülkemiz ve bölgemizin üst sıralarda yer almasını sağlayacak faaliyetlerin bu plan döneminde ve sonrasında uygulanması son derece önemlidir. 2013 Yükseköğretime Geçiş Sınavı'nda Balıkesir en başarılı iller sıralamasında 15. Çanakkale ise 39. Sırada yer almıştır. Bölgedeki eğitim kalitesinin ve dolayısıyla başarısının artırılması için eğitimde personel kalitesinin ve fiziki altyapının iyileştirilmesi gerekmektedir.

⁸ Balıkesir, Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü, **Brifing Dosyası**, 2012.

⁹ Balıkesir, Çanakkale Halk Sağlığı Müdürlüğü, **Brifing Dosyası**, 2012.

¹⁰ Balıkesir, Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü Verileri, 2012.

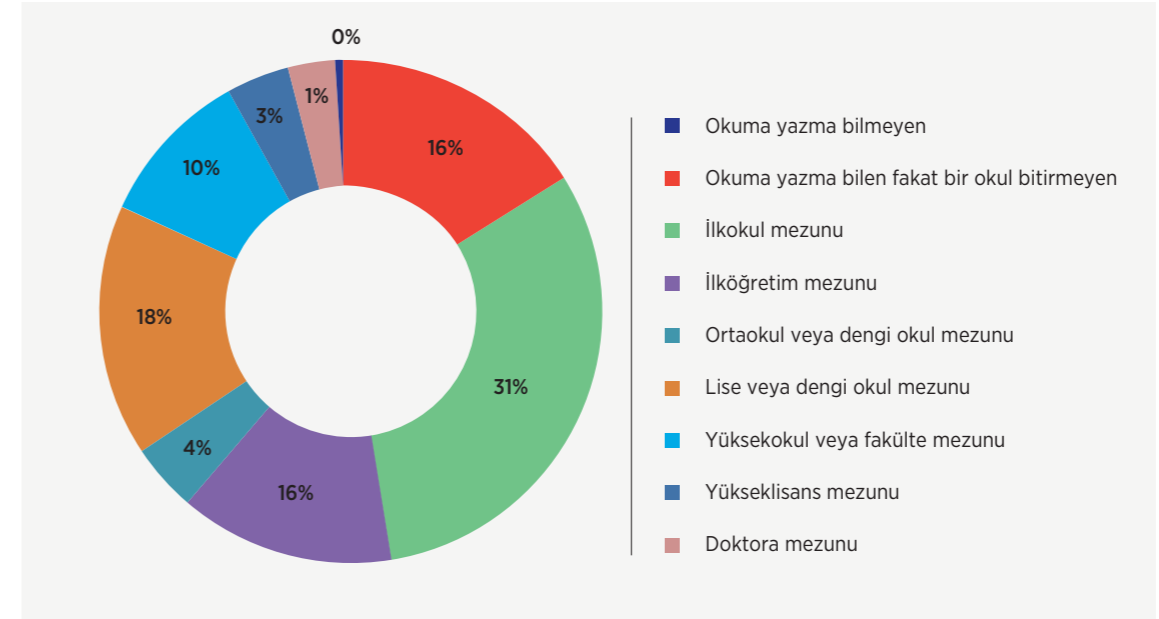
¹¹ Balıkesir, Çanakkale Halk Sağlığı Müdürlüğü (2012).

¹² Balıkesir, Çanakkale Halk Sağlığı Müdürlüğü (2012).

¹³ TÜİK, Ölüm Nedeni İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15847>, 16.04.2013.

TR22 Bölgesi'nde 6 yaş ve üzeri nüfusta okuma yazma bilmeyen 40.556 kişi bulunmaktadır. Bölgede okuma yazma bilenlerin oranı yüzde 96 ile Türkiye ortalamasının (yüzde 94) üzerindedir. TR22 Bölgesi'nde bitirilen eğitim düzeyleri incelendiğinde ilkokul mezunları en çok paya sahiptir. Üniversite ve üzerinde eğitim düzeyine sahip kişilerin toplam nüfus içindeki oranı yüzde 11'dir.

Şekil 17: TR22 Bölgesi Eğitim Düzeyi

Kaynak: TÜİK, 2013.

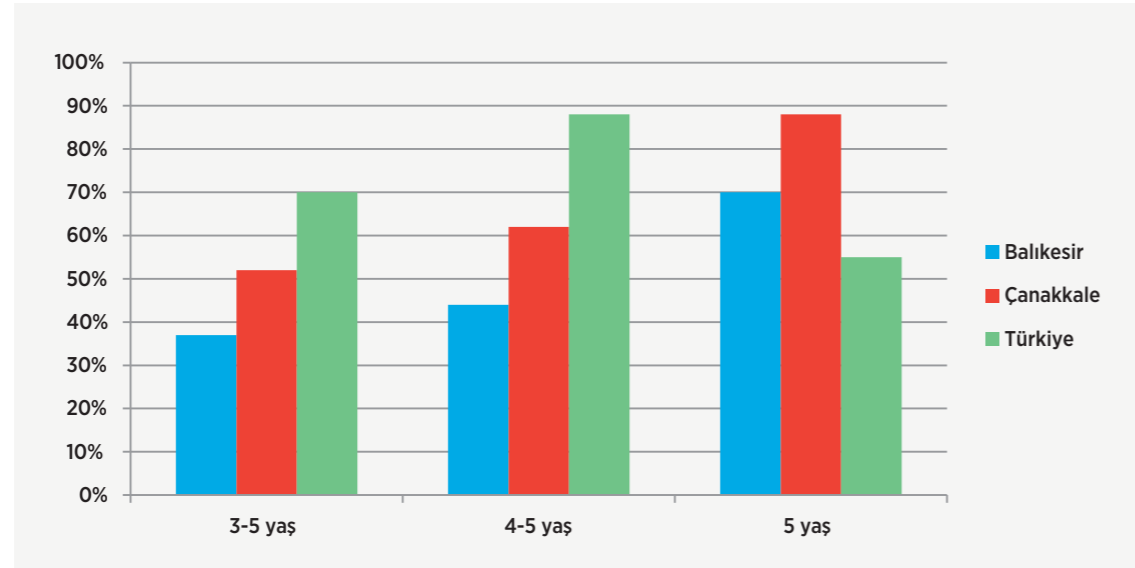
Cinsiyete göre bitirilen eğitim düzeyleri incelendiğinde, okuma yazma bilmeyenler, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenler ve ilkokul mezunlarında kadın nüfusu oranının; ilköğretim ve üzeri eğitim seviyelerinde ise erkeklerin oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Bölgede kadınların ilkokul sonrası eğitim hayatına devam etme oranı düşüktür.

4.3.1 Okul Öncesi Eğitim

TR22 Bölgesi'nde 2012-2013 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitimde faaliyet gösteren 620 okul, 1.213 şube bulunmaktadır. Bölgede okul başına 32 öğrenci düşmektedir. Bu sayı Balıkesir'de 30, Çanakkale'de 36'dır. TÜİK'in 31.12.2012 tarihli ADNKS sonuçlarına göre Bölgede 0-9 yaş grubunda toplam 183.369 kişi yaşamaktadır. Nüfusun yıllara göre normal dağılım sergilediği varsayıldığında 4-6 yaş grubunda 60.511 kişi olduğu tahmin edilmektedir. Buna göre tam kapasitede okul başına 97,5 derslik başına 50 öğrenci düşecektir. Dolayısıyla, Bölgemizde düşük olan okul öncesi eğitime katılım oranı ile birlikte okul öncesi kurumların ve öğretmenlerinin sayısı artırılmalıdır. Zira gelişmiş ülkelerde yüzde 100'e yaklaşan okul öncesi eğitimi okullaşma oranının ülkemizde yüzde 38,7 gibi düşük bir oranda kalması bu alandaki faaliyetlerin hızla geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bölgenin okullaşma oranları da gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında oldukça gerilerde kalmaktadır.¹⁴

TÜİK 2012-2013 eğitim-öğretim yılı başı verilerine göre Bölgede okul öncesi eğitimde öğretmen başına 16 öğrenci düşmekte olup, her iki il birbirine yakın değerlere sahiptir. Bölge illerinde okul sayıları birbirine benzer olmakla birlikte, kırsal kesimde öğrenci ve öğretmen sayılarının az olduğu görülmektedir. Balıkesir'de derslik başına düşen öğrenci sayısı 19, Çanakkale'de 21'dir. Türkiye'de derslik başına düşen öğrenci sayısının 22 olduğu düşünüldüğünde, Bölge illerinin bu alanda Türkiye ortalamasına yakın olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte Bölgedeki köy ve belde sayısı Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Buralardaki okulların mevcudu düşük iken kentlerdeki okullarda bir yığılma görülmektedir.

¹⁴ EUROSTAT, Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranları, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00179&plugin=1>, 28.02.2013.

Şekil 18: Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranları

Kaynak: TÜİK, 2012-2013 eğitim öğretim yılı başı.

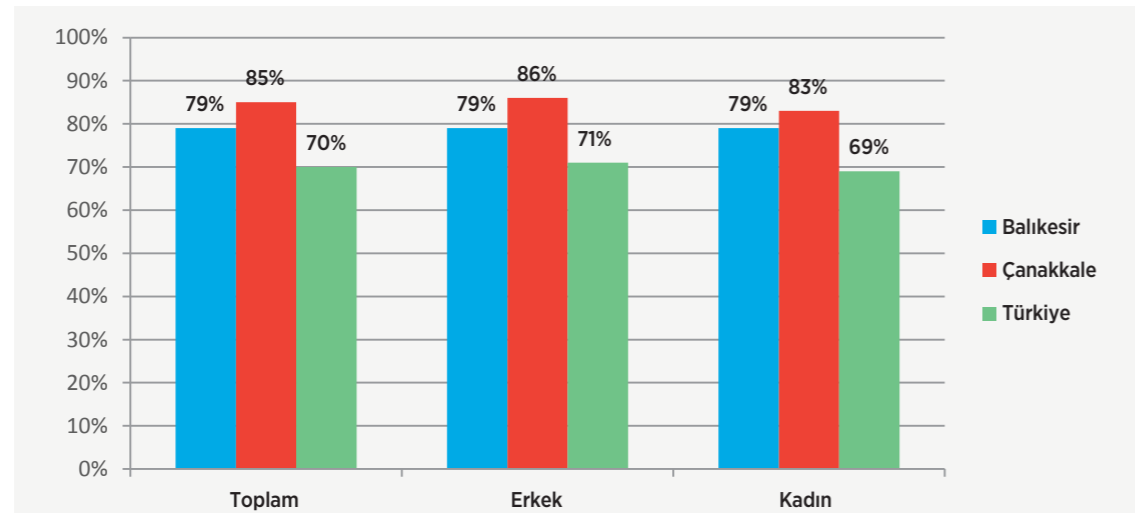
4.3.2 İlköğretim

TR22 Bölgesi'nde 2012-2013 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde faaliyet gösteren 1.043 okul, 8.280 şube vardır. Bölgede öğretmen başına 16 öğrenci; derslik başına 22 öğrenci düşmektedir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı Balıkesir'de 24, Çanakkale'de ise 19'dur. Türkiye'de öğretmen başına 20 öğrenci ve derslik başına 31 öğrenci düştüğü göz önüne alındığında TR22 Bölgesi'nin Türkiye ortalamasına göre iyi durumda olduğu görülmektedir. İlköğretimde okullaşma oranı Bölgede ülkeye paralel şekilde yüzde 100'lere yakındır. Bununla birlikte özellikle merkezlerde sınıf mevcutlarının azaltılması ve ikili öğretim yapısından tam gün eğitime geçilmesi eğitimde kalitenin artırılması açısından önemlidir.

4.3.3 Ortaöğretim

TR22 Bölgesi'nde 2012-2013 eğitim öğretim yılında 189'u Balıkesir'de, 110'u Çanakkale'de olmak üzere toplam 299 ortaöğretim kurumu ve bu kurumlara kayıtlı 91.934 öğrenci bulunmaktadır.

Bölgede ortaöğretimde öğretmen başına 15 öğrenci düşerken, Türkiye genelinde 20 öğrenci düşmektedir. Ülke genelinde derslik başına 39 öğrenci, Bölgede 29 öğrenci düşmektedir. Bölge genelinde kentsel ve kırsal yörelerde yer alan ortaöğretim kurumu sayıları arasında oldukça büyük farklar vardır. Kırsal alanlarda ortaöğretim seviyesinde okullaşma oranının artırılması için, bu yörelerdeki ortaöğretim kurumlarının sayısının artırılması ihtiyacı duyulmaktadır.

Şekil 19: Ortaöğretimde Okullaşma Oranları

Kaynak: TÜİK, 2012-2013 eğitim öğretim yılı başı.

Türkiye'de ortaöğretim çağında bulunan her 100 kişiden 70'i ortaöğretime devam etmekte iken, Balıkesir'de bu sayı 79, Çanakkale'de 85'tir. Ortaöğretim kurumlarında ve özellikle de mesleki eğitim kurumlarında okullaşma oranlarının artırılması, Bölgede nitelikli işgücünün yetiştirilmesi bakımından gereklidir (Şekil 19).

4.3.4 Yükseköğretim

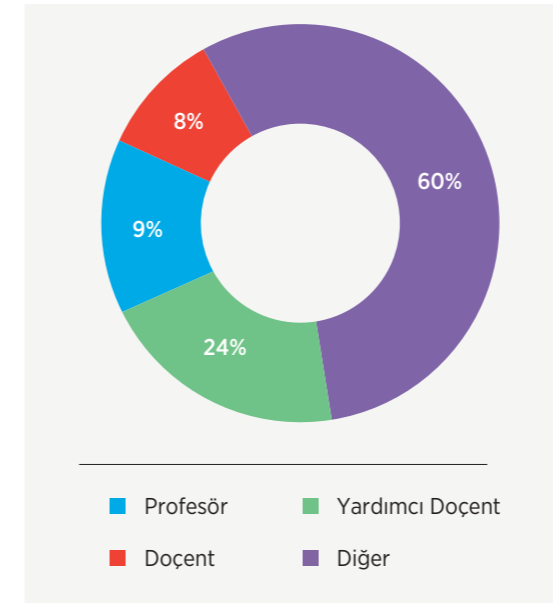
4.3.4.1 Balıkesir Üniversitesi

1992 yılında kurulan Balıkesir Üniversitesi; 10 fakülte, 5 enstitü, 6 yüksekokul, 16 meslek yüksekokulu, rektörlüğe bağlı 3 bölüm, 14 araştırma ve uygulama merkezinden oluşmaktadır. 2012-2013 eğitim öğretim yılında üniversitedeki öğrenci sayısı 37.750'dir.¹⁵

¹⁵ Balıkesir Üniversitesi, **Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı**, 2012-2013.

Şekil 20:

Balıkesir Üniversitesi Akademisyen Dağılımı

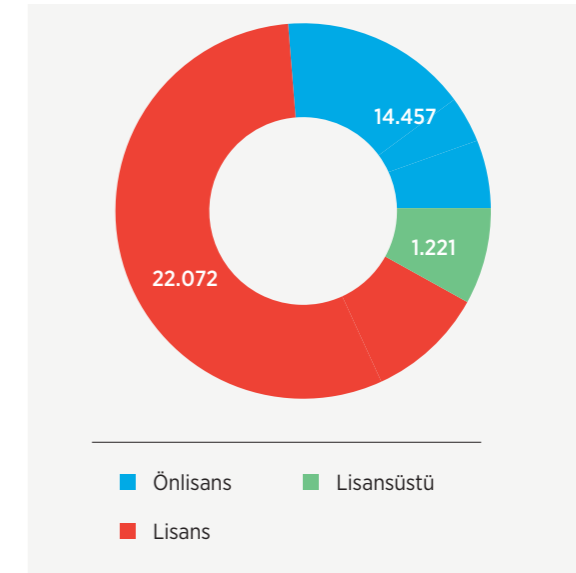

Kaynak: Balıkesir Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı, 2012-2013.

Balıkesir Üniversitesi'nde öğretim üyesi başına 82 öğrenci düşmekte iken Türkiye genelinde bu sayı 110'dur. Üniversitelerdeki kaliteli eğitimin artırılması adına öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı düşürülmelidir.

Şekil 21:

Balıkesir Üniversitesi Eğitim Durumuna Göre Öğrenci Dağılımı

Kaynak: Balıkesir Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2012-2013.

Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin yüzde 58'i lisans, yüzde 3'ü lisansüstü ve yüzde 38'i ön lisans öğrencisidir. Bu öğrencilerin yüzde 59,5'i Merkezde, yüzde 40,5'i ilçelerde öğrenimine devam etmektedir.

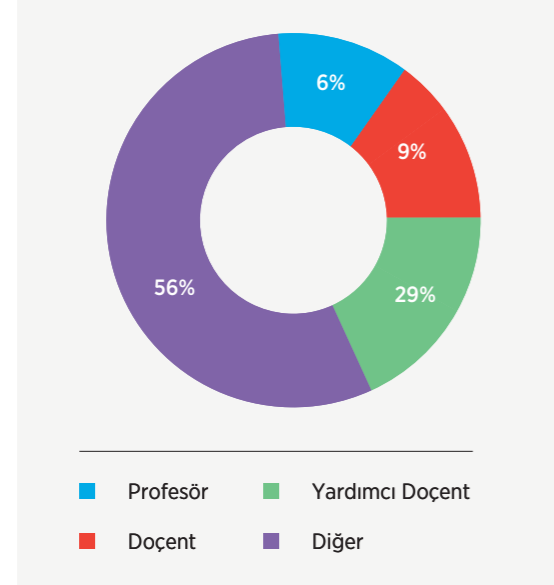
4.3.4.2 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 1992 yılında kurulmuş olup 4 enstitü, 12 fakülte, 8 yüksekokul, 12 meslek yüksekokulu, rektörlüğe bağlı 6 bölüm, 26 araştırma merkezi ile eğitim-öğretime devam etmektedir. 2012-2013 eğitim öğretim yılı öğrenci sayısı 35.158'dir.¹⁶

16 Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2012-2013.

Şekil 22:

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Akademisyen Dağılımı

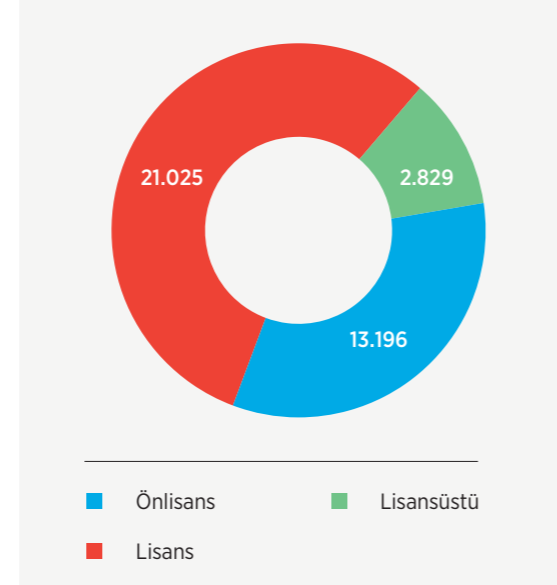

Kaynak:

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı, 2012-2013.

Şekil 23:

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Durumuna Göre Öğrenci Dağılımı

Kaynak:

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2012-2013.

Üniversitede akademisyen başına düşen öğrenci sayısı 52'dir. Her iki üniversitede de öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı Türkiye ortalamasının altındadır.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde öğrenim gören 35.158 öğrencinin yüzde 59'u lisans öğrencisidir. Lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki payı yüzde 8'dir (Şekil 23). Bu öğrencilerin yüzde 63,5'i Merkez'de, yüzde 36,5'i ilçelerde öğretime devam etmektedir.

Hem Balıkesir'deki hem Çanakkale'deki üniversite öğrencilerinin önemli bir kısmı ana kampüslerde öğrenim görmektedir. İlçelerde bulunan meslek yüksekokulları sayesinde üniversite öğrencileri ilçe ekonomilerine canlılık kazandırmaktadır. Diğer yandan, Bölgedeki üniversitelerin yerleşkelerinin dağınık olması, ulaşım zorluğu ile birlikte kaynakların etkin kullanılamaması sorununu doğurmakta ve akademisyenler arası işbirliğinin gelişmesine engel oluşturmaktadır.

Bölgedeki üniversitelerde görev yapan profesör sayıları ülke ortalamasının altında seyretmektedir. TÜİK verilerine göre 2012 - 2013 yılında ülkede görev yapan 130.653 akademik personelin 17.807'si yani yüzde 13,6'sı profesör iken Balıkesir Üniversitesi'nde bu oran yüzde 10 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde ise yüzde 6'dır. Ülkede Yardımcı Doçent ortalaması yüzde 20'lerde iken Balıkesir Üniversitesi'nde bu oran yüzde 32 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde yüzde 29'dur. Dolayısıyla akademik personel arasında yardımcı doçentlerde bir sıkışıklık görülmektedir. Bu sıkışıklığın doçent ve profesör lehine değiştirilmesinin yanı sıra Bölgenin araştırmacı kimliğinin geliştirilmesi için Bölge üniversitelerinde yapılan akademik yayın sayısının artırılması aynı zamanda doçent ve profesör kadrolarına geçişle ilgili imkânların geliştirilmesi gerekmektedir.

Bölge illeri, ikinci bir üniversiteye ihtiyaç duyan illerin başında gelmektedir. Türkiye'de her ilde en az 1 üniversite bulunmaktadır. Balıkesir, nüfusu 1 milyondan büyük olmasına rağmen sadece 1 üniversiteye sahip olan 6 şehirden biridir. Şanlıurfa, Hatay ve Manisa'dan sonra üniversite başına düşen nüfus sayısında en kalabalık 4. ildir. Balıkesir'de Edremit ve Bandırma; Çanakkale'de Biga gibi önemli merkezlerin yeni bir üniversiteye ev sahipliği yapabilecek potansiyeli vardır. Yeni kurulacak üniversitelerde Bölgenin ve ilçelerin ön plana çıkan sektörlerine hizmet edecek fakülte ve bölümlerin kurulması; beşeri kaynakların etkin kullanımı, üniversite sanayi işbirliğinin geliştirilmesi, mevcut rekabet ortamının iyileştirilmesi ve eğitim kalitesinin artırılması yoluyla Bölge ekonomisine katkı sağlanacaktır.

4.3.5 Yaygın Eğitim

Toplumun ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda açılan yaygın eğitim kursları bireylerin ekonomik ve sosyal yaşama katılmalarına ve kişisel gelişimlerine katkı sağlamak için oldukça önemlidir.

Ülkemizde yaygın eğitim çoğunlukla halk eğitim merkezlerinde ve mesleki eğitim merkezlerinde açılan kurslar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Yaygın eğitim günümüzde hayat boyu öğrenme faaliyetleri olarak da tanımlanmaktadır. Avrupa Birliği'nde hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım oranı yüzde 9'lara yakın iken Türkiye'de bu oran yüzde 2,9'dur.¹⁷ Avrupa Birliği'nde hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım oranının 2015'e kadar yüzde 15'e çıkarılması hedeflenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ise Türkiye'nin hedefini yüzde 8 olarak belirlemiştir. 2011 yılında TR22 Bölgesi'nde hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım oranı yüzde 2,1 ile Türkiye ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.

TR22 Bölgesi'nde başta 31 halk eğitim merkezi, 15 mesleki eğitim merkezi olmak üzere toplam 335 yaygın eğitim kurumu bulunmaktadır. Bölgede kurum başına 8 öğretmen düşmektedir. TÜİK verilerine göre TR22 Bölgesi'nde 2011 yılında 1.196 kurs açılmış ve 41.812 öğrenci bu kursları tamamlamıştır. Yaygın eğitim kurslarına katılan kişilerin sadece yüzde 37'sini kadınlar oluşturmaktadır. Ülke genelinde ise kadınların yaygın eğitimdeki oranı yüzde 45'tir. Bölgede yaygın eğitim kurumlarına en çok 23-44 yaş aralığında bulunan ilköğretim mezunları katılım sağlamaktadır. TR22 Bölgesi'nde okuma yazma, eğlence hizmetleri, yabancı dil öğretimi ve kişisel gelişim gibi çok çeşitli alanlarda kurs hizmetleri verilmektedir.

4.4 Kültür

4.4.1 Kültürel Unsurlar

Yoğun Balkan göçlerine ev sahipliği yapan Bölgenin kültürel çeşitliliği dikkat çekmektedir. Bölgede Yörük kültürünün izlerine rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra, Bölge genelinde yer alan Türkmenler ve Romanlar ile başta Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Rumlar kültürel dokunun önemli birer parçalarıdır.

On beş mevlevi asitanesi içinde hem en geniş araziye, hem de en büyük semahaneye sahip olan Gelibolu Mevlevihanesi Çanakkale'de yer almaktadır. Mevlevihaneler, dönemlerinin ilim ve irfan merkezi olmalarının yanı sıra kültür ve sanat merkezi olarak da öne çıkmaktadır. Gelibolu Mevlevihanesi'nde, çeşitli faaliyetler düzenlenmekle birlikte bunlardan en bilineni Şeb-i Aruz törenleridir. Gelibolu, Osmanlı'da donanmaya ev sahipliği yapmış ve yetiştirdiği ilim adamları aracılığı ile Balkanlarda Türk-İslam kültürünün yayılmasında önemli rol oynamıştır. Yakın geçmişte hacı adaylarının yolculuğa çıkmadan önce Gelibolu'yu ziyaret etme geleneği düşünüldüğünde Türklerin Rumeli'deki eyaletlerinden biri olan Gelibolu'nun tarihi ve kültürel açıdan önemi ortaya çıkmaktadır.

Ahilik Teşkilatının bir uzantısı olan ve Balıkesir Barana Sohbet Toplantıları olarak UNESCO'nun "Dünya Kültür Mirası Temsili Listesi"ne giren Barana kültürü, Bölgenin kültür zenginliklerinden bir diğeridir. Barana Sohbet Toplantıları, Balıkesir'in Dursunbey ilçesinde düzenlenmeye devam etmektedir.¹⁸

Bölgede öne çıkan bir diğer kültürel öge ise el sanatlarıdır. Çanakkale'de toprak işçiliği gelişmiş seviyede olup el yapımı ürünler hediyeelik eşya olarak pazarlanmaktadır. Bunun yanı sıra Çanakkale'nin Ezine, Bayramiç, Biga, Ayvacık ve Yenice¹⁹ ilçeleri ile Balıkesir'in Bigadiç, Sındırgı ve Kepsut ilçeleri halı dokumacılığında; Çanakkale'nin Eceabat ilçesi çorap ve kese işçiliği ile makrome ve şalvar dokumacılığında; Balıkesir'in Gönen ilçesi ise iğne oyacılığında tanınmış merkezler arasındadır. Sındırgı ve Bigadiç'in köylerinde dokunan, kök boyayla boyanan ve özgün motifleri ile öne çıkan Yağcıbedir halıları dünyaca ünlüdür. Bölgenin kültürel dokusunun korunması, kültürel varlıklarının etkili tanıtılması, üretilen ürünlerin farklı teknikler aracılığıyla sunulması ve katma değeri yüksek turistik değer haline dönüştürülmesi kırsal alanlarda turizmin gelişmesine katkı sağla-

¹⁷ EUROSTAT, AB Ülkelerinde Yaygın Eğitime Katılım Oranları, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc440&plugin=1>, 26.02.2013.

¹⁸ Ali Yakıcı, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları", *Milli Folklor*, Cilt:11, Yıl:22, Sayı: 87, 2010.

¹⁹ Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksekokulu, Çanakkale-Yenice Bölgesinde Kırsal Turizme Katkı Sağlayacak Yöresel El Sanatları, GMKA DFD Programı Çıktısı, Çanakkale, 2011.

yacaktır. Bölgedeki önemli organizasyonlardan biri olan Çanakkale 18 Mart Şehitleri Anma Günü, etkinlikleri kapsamında Bölgeye çok sayıda yerli ve yabancı turist gelmektedir. Kırkpınar'dan sonra Türkiye'nin önemli yağlı güreş müsabakalarından biri olan ve 1911'de 'cihan şampiyonu' unvanını kazanan Kurtdereli Mehmet Pehlivan'ın adına düzenlenen Kurtdereli Güreşleri de her yıl Balıkesir'de gerçekleştirilmektedir. Bunun yanı sıra Geleneksel Kazdağı Şenlikleri, Bozcaada Bağbozumu Festivali, Lapseki Kiraz Şenliği, Kepsut Şeftali Festivali, Bayramiç Troya Güzellik Yarışması, Uluslararası Kültür ve Zeytin Festivali, Eceabat Domates Festivali, 6 Eylül Balıkesir'in Kurtuluşu Etkinlikleri, Ayvalık Kültür Sanat Günleri, Ayvalık Zeytin Hasat Günleri, Burhaniye Uluslararası Zeytin ve Zeytinyağı Festivali, Altınoluk Antandros Yaşama Saygı Kültür ve Sanat Festivali, Gönen Oya Festivali, Susurluk Rahvan At Yarışları Festivali ve Yağcıbedir Halı Festivali de Bölgede düzenlenen festival ve şenlikler arasındadır.

4.4.2 Maddi Kültür Unsurları

Kültür, toplumun kimliğini oluşturan maddi ve manevi öğeleri içermektedir. Kütüphane, sinema salonu, tiyatro salonu, gazete ve dergi sayıları maddi kültür öğelerinden olup gelişmişlik göstergeleri arasında yer almaktadır. 2012 yılı TÜİK rakamlarına göre TR22 Bölgesi'nde mevcut kütüphane sayısı, Türkiye'deki toplam kütüphane sayısının yaklaşık yüzde 3'ünü; kitap sayısı, ülke genelindeki mevcut kitapların yaklaşık yüzde 3,4'ünü oluşturmaktadır. Bölgede bulunan 33 kütüphanenin 22'si Balıkesir'de, 11'i Çanakkale'de yer almaktadır. Kütüphane sayısında bir önceki yıla kıyasla 2011 yılında hem Bölgesel hem de ulusal düzeyde bir azalma söz konusudur. Halk kütüphanelerinden yararlanma oranı bin kişi başına 340 olup Bölge, bu oran ile 26 Bölge arasında 9. sırada yer almaktadır.

27'si Balıkesir, 9'u Çanakkale'de olmak üzere toplam 36 sinema salonuna sahip olan Bölge, bu veri bazında 26 Bölge içinde 17. sıradadır. Ancak seyirci sayısına bakıldığında 15. sırada yer almaktadır. TR22 Bölgesi'nin, sinema koltuk sayısı bakımından daha üst sıralarda yer almasına rağmen; seyirci sayısı bakımından gösteri sayısı daha az olan Bölgelerin bile gerisinde kaldığı görülmektedir. 2011 yılı TÜİK verilerine göre TR22 Bölgesi, 26 Bölge içinde tiyatro salonuna sahip olmayan tek Bölgedir. Ancak Bölgede özel tiyatro sahnelerinin yanı sıra tiyatro oyunlarının sergilendiği çok amaçlı salonlar bulunmaktadır. Yazılı medya istatistiklerine bakıldığında Bölgede 87 adet gazete, 32 adet dergi yayımlanmaktadır. Söz konusu veriler, Türkiye genelinin sırasıyla yüzde 2,9 ve yüzde 0,8'ine karşılık gelmektedir. Ele alınan veriler ışığında Bölge genelinde sosyo-kültürel faaliyetlerin nitelik ve niceliğinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Buna yönelik sosyo-kültürel hizmet ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağlayacak yapıların geliştirilmesi gerekmektedir.

4.4.3 Spor

TR22 Bölgesi'nde 2013 verilerine göre 231'i Balıkesir, 122'si Çanakkale olmak üzere toplam 353 spor kulübü bulunmaktadır. 20 Bu rakam ülkenin yaklaşık yüzde 3'ünü oluşturmaktadır. 21 Lisanslı sporcu sayısı; Balıkesir'de 30.235, Çanakkale'de 11.122 olmak üzere toplam 41.357'dir. Türkiye geneli lisanslı sporcu sayısı ise 4.028.811'dir. Türkiye'de lisanslı sporcuların yarısı faal durumda iken bu oran Bölgede yaklaşık yüzde 23'tür. 2009-2010 sezonu TÜİK rakamlarına göre Türkiye'deki 240.245 faal amatör futbolcudan 5.269'u Balıkesir'de, 2.285'i Çanakkale'de yer almaktadır. Bölge genelinde sporun geliştirilmesine yönelik altyapının iyileştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin spor yapmalarına ve spora özendirilmesine katkı sağlayacak alanların geliştirilmesi önem arz etmektedir.

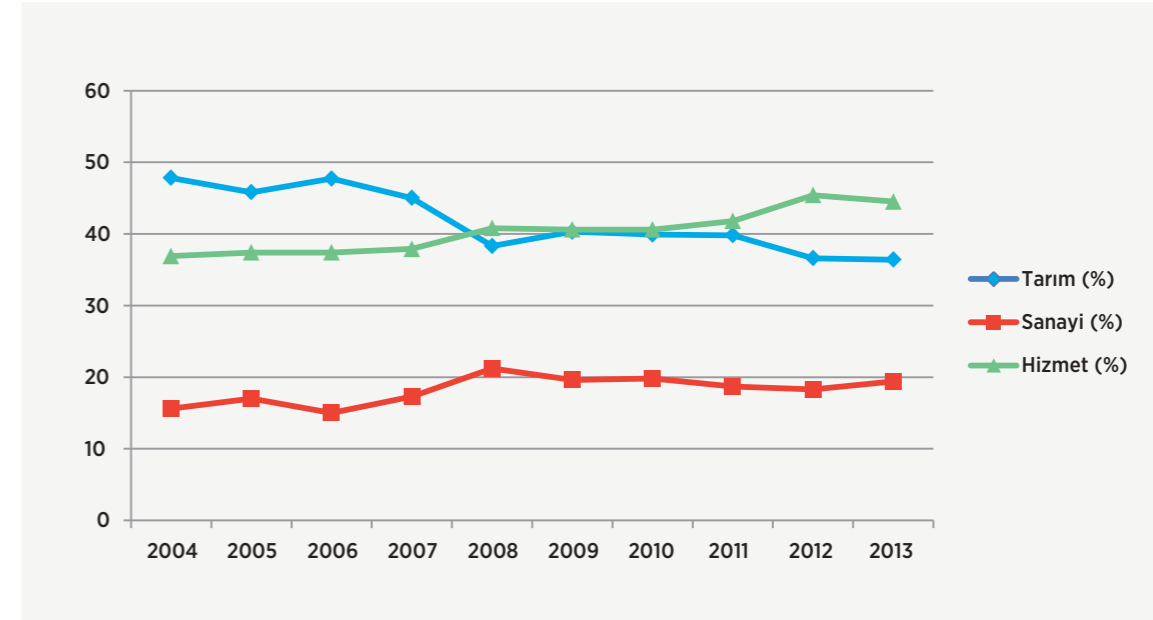
4.5 Gelir Dağılımı ve İstihdam

Türkiye ve Bölgede 2004-2013 yılları itibarı ile sektörel bazda bir değerlendirme yapıldığında; ülke ekonomisinde çalışanların yaklaşık yüzde 49'u hizmet sektöründe istihdam edilirken, TR22 Bölgesi de son yıllarda artışla yüzde 44,4 ile ülke ortalamasına yaklaşmıştır. Sanayi sektöründe TR22 Bölgesi, Türkiye ortalamasının altında bir seyir izlemektedir. Bölgede 2004 yılına kıyasla gelişme olduğu görülse de 2009 yılında gerçekleşen ekonomik krizin de etkisiyle, son yıllarda bu sektörde yaşanan istihdamdaki düşüş fark edilmektedir. Tarım sektöründeki istihdam oranlarına bakıldığında ise TR22 Bölgesi'nde 2004 yılında yüzde 47 olan istihdam oranının 2013 yılına gelindiğinde yüzde 36,3'e kadar düştüğü görülmektedir. Bu düşüşe rağmen Bölgenin tarım sektöründeki istihdam oranı, kırsal nüfusunun ağırlıklı olması nedeniyle halen Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir. Bunun yanında dikkat çeken bir diğer husus ise Bölgede tarım sektöründeki istihdam oranındaki düşüşe paralel olarak hizmet sektöründe bir artış gerçekleşmesidir. Bölgede istihdam konusunda tarım sektöründen hizmet sektörüne bir kayma söz konusudur. Uzun yıllardan beri Bölgede istihdam konusunda önde gelen tarım sektörü, hizmet sektöründeki gelişmeyle ikinci sıraya gerilemiştir. Bu durum Bölgedeki istihdam profilinin değiştiğini göstermektedir.

²⁰ Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri Verileri, 2013.

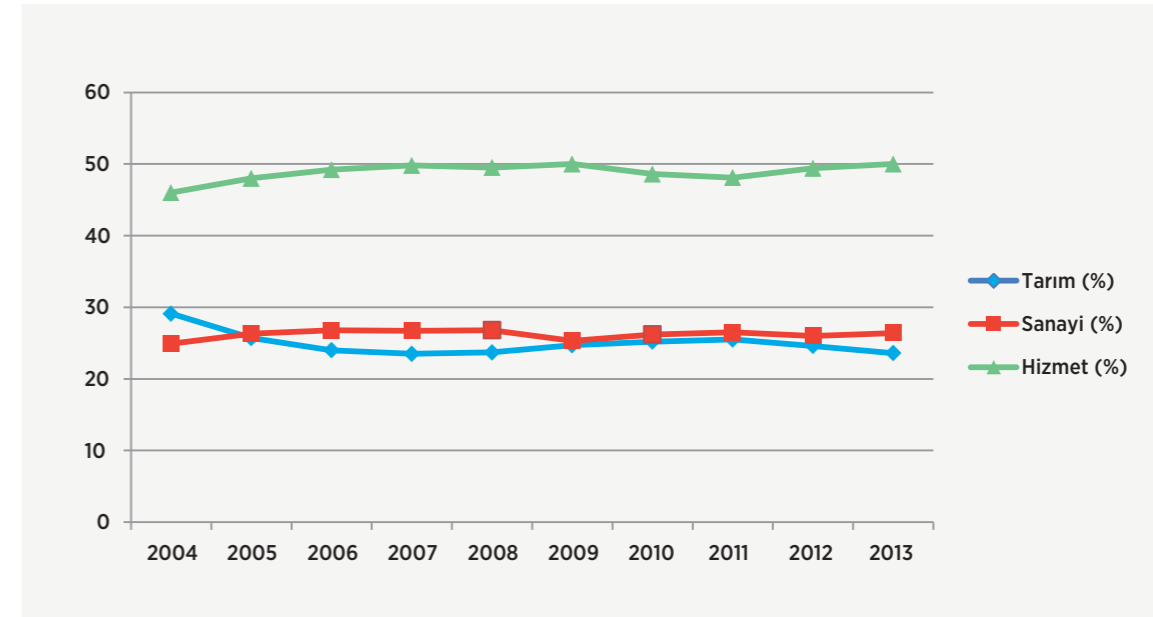
²¹ <https://www.sgm.gov.tr/Sayfalar/default.aspx>, 24.05.2013.

Şekil 24: Türkiye Yıllara ve Sektörlere Göre İstihdam

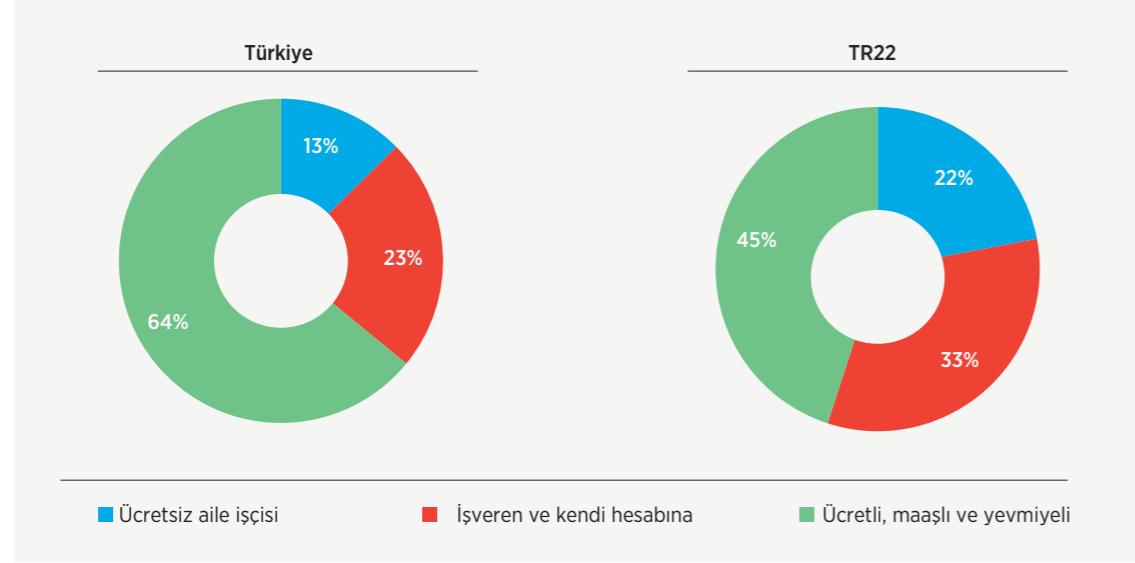
Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2004-2013.

Şekil 25 TR22 Bölgesi'nde Yıllara ve Sektörlere Göre İstihdam

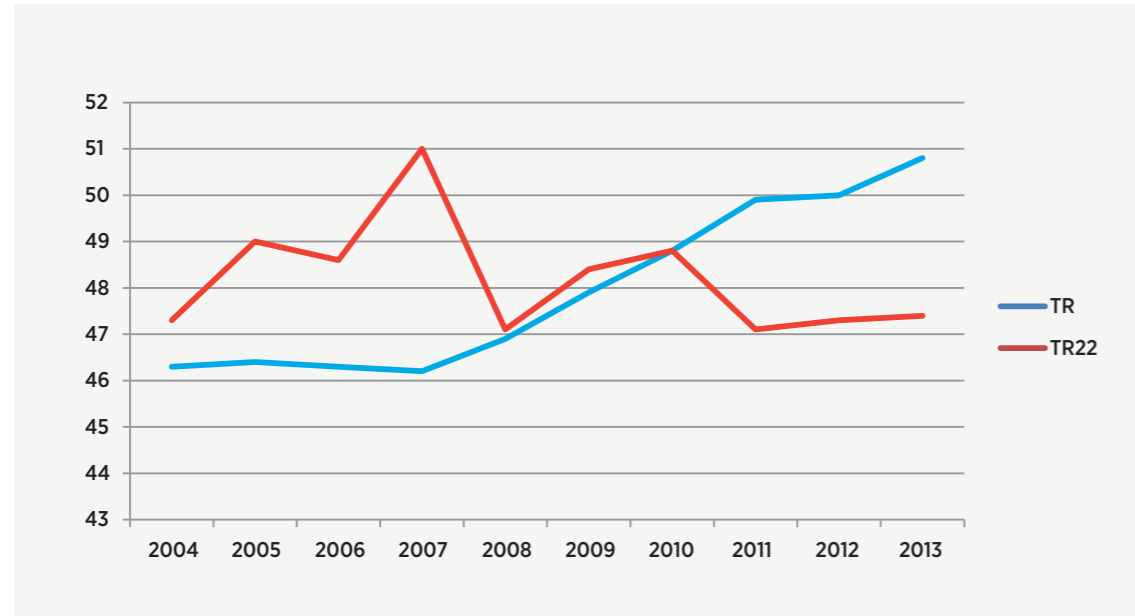
Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2004-2013.

İstihdam edilenlerin 2004-2013 dönemi ortalama iş durumlarına bakıldığında, TR22 Bölgesi'nde ücretli, maaşlı ve yevmiyeli çalışanlar toplam istihdamın yüzde 45'ini, işveren ve kendi hesabına çalışanlar yüzde 33'ünü ve ücretsiz aile işçisi olarak çalışanlar da yüzde 22'sini oluşturmaktadır (Şekil 26). Türkiye oranları ile karşılaştırıldığında, TR22 Bölgesi'nde Türkiye ortalamasına göre daha fazla ücretsiz aile işçisi ile işveren ve kendi hesabına çalışan olduğu görülmektedir.

Şekil 26: Türkiye'de ve Bölge'de Çalışanların İşteki Durumları.

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2004-2013.

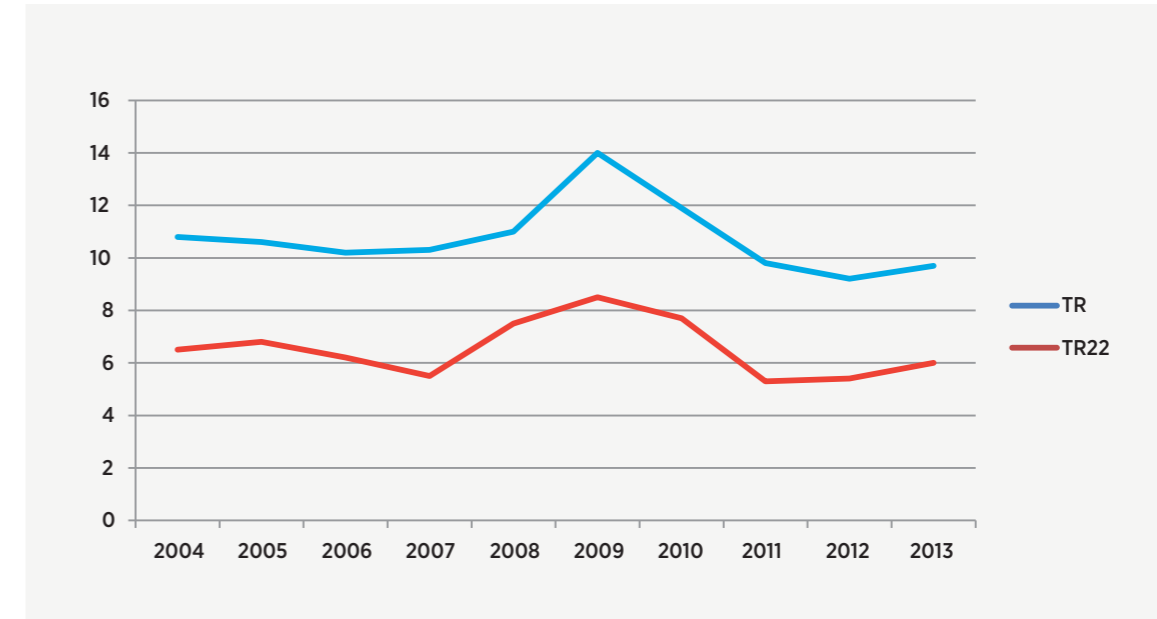
İşgücüne katılım oranı OECD ülkelerinde yüzde 70'ler civarındayken, 2013 yılına ait TÜİK verilerine göre Türkiye'de bu oran yüzde 50,8'dir. Bu durum işgücüne katılım noktasında piyasanın yetersiz olduğunu göstermektedir. Cinsiyete göre bakıldığında ise kadınların işgücüne katılımının çok düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Türkiye'de yine 2013 TÜİK verilerine göre kadınlarda toplam iş gücüne katılım oranı yüzde 30,8 iken TR22 Bölgesi'nde ise yüzde 30,4'tür. Bunun yanı sıra kırsal alanlarda işgücüne dâhil olan nüfus kentsel bölgelere göre daha yüksektir. Bunun en önemli nedeni kırsal yaşamda hane halklarının büyük kısmının ücretsiz aile işçisi olarak üretim sürecine dâhil olmasıdır. Kentsel yaşamda ise özellikle kadınların ev işleri ve çocuk bakımı gibi meşguliyetler sebebiyle işgücüne dâhil olamaması ve mevcut işlerin kırsaldaki tarım ağırlıklı işlere göre daha çok uzmanlık istemesinden dolayı işgücüne dâhil olan kadın nüfusu kırsal alana göre daha düşük seviyededir.

Şekil 27: Türkiye ve TR22 Bölgesi'nde İşgücüne Katılım Oranları

Kaynak: TÜİK, Hane halkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2004-2013.

TR22 Bölgesi'ne bakıldığında 2004-2013 dönemi boyunca, işgücüne katılım oranları ülke genelinin üzerinde gerçekleşmiştir (Şekil 27). 2010 yılından itibaren ise Bölgenin oranları ülke genelinin altında seyretmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden bir tanesi Bölgenin istihdam yapısındaki değişimdir. Bölgede tarım sektöründeki istihdam oranının son yıllarda düşüşe geçmesine paralel olarak bu sektörde yoğun olarak çalışan kadın sayısında da azalma yaşanmıştır. Bir diğer neden ise, 2012 TÜİK verilerine göre Bölgede yaşayan 55 yaş ve üzeri gruptaki iş gücüne katılımın (yüzde 19,9) Türkiye genelinden düşük olmasıdır (yüzde 23,5). Bu nedenle Bölgede iş gücüne katılımın artırılması için istihdam imkânlarının artırılmasının yanı sıra Bölgede kadın ve 55 yaş ve üzeri gruptakilerin iş gücüne katılımı önem arz etmektedir.

Türkiye ve TR22 Bölgesi'ne bakıldığında, işsizlik oranlarının ekonomik krizin en fazla hissedildiği yıl olan 2009 sonrasında azaldığı görülmektedir (Şekil 28). 2009 yılında ülkedeki işsizlik yaklaşık yüzde 14 iken 2013 yılına gelindiğinde yüzde 9,7 civarına gerilemiştir. Ülke genelindeki iyileşmeye paralel olarak Bölgedeki işsizlik de yüzde 8 civarından yüzde 6'ya gerilemiştir. Bölgedeki işsizlik ülke genelinin daima altında gerçekleşmiştir. Bölgesel olarak işsizliğin düşük olmasının en önemli nedenlerinden birisi tarım ağırlıklı üretimin yüksek oluşudur. Ülke genelinde sektörlere göre dağılıma bakıldığında, 2013 TÜİK verilerine göre tarımsal istihdam yüzde 23,6 iken bu oranın Bölgede yüzde 36,3 olduğu görülmektedir. Bu durum Bölgedeki işsizlik oranının ülke genelinden daha düşük seviyelerde olmasını açıklayan önemli bir unsurdur.

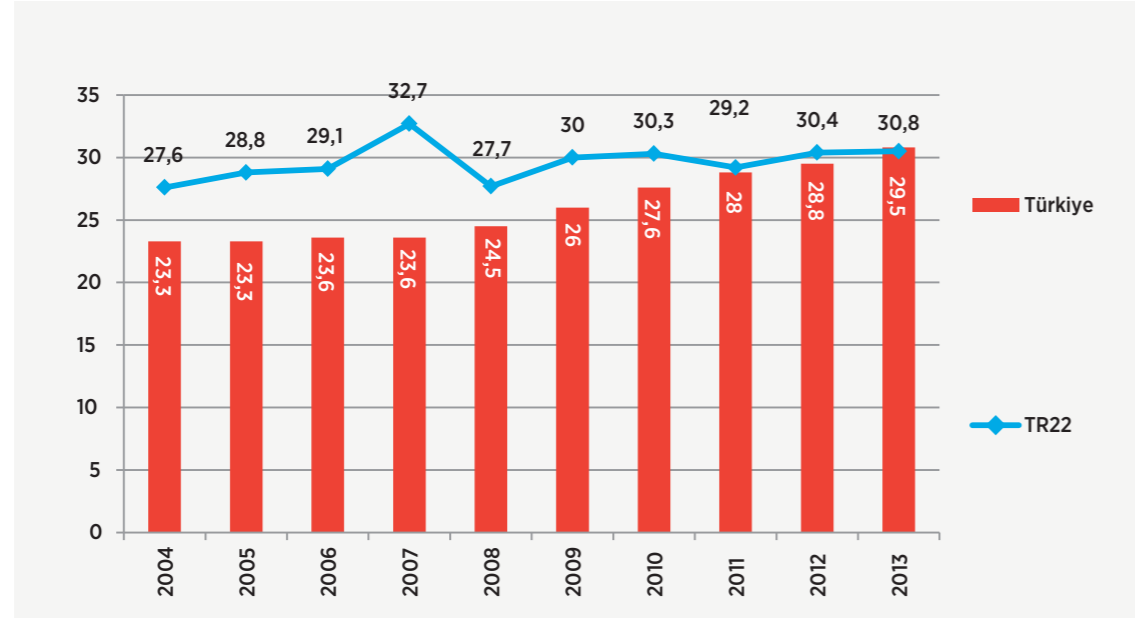
Şekil 28: Türkiye ve TR22 Bölgesi İşsizlik Oranları (yüzde)

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2004-2013.

TÜİK verilerine göre Türkiye ve TR22 Bölgesi'nde işgücüne dâhil olmama sebepleri arasında, Türkiye için yüzde 41,9 ile en büyük sebep ev işleriyle meşguliyet yer alırken daha sonra sırasıyla eğitim/öğretim, emekli ve çalışamaz halde olmak yer almaktadır. TR22 Bölgesi için de en yüksek paya sahip olan unsur yüzde 38 ile ev işleriyle meşguliyet iken eğitim/öğretim Türkiye'ye göre daha düşük bir paya sahiptir. Bunun yanında çalışamaz halde olanların, emeklilerin ve iş aramayıp çalışmaya hazır olanların payları ise Türkiye'ye göre oldukça yüksektir. Ev işleriyle meşgul olanların oranının Türkiye'ye göre daha düşük oranda olması, Bölgedeki kadınların iş gücüne katılım oranlarının ülke geneline göre yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Türkiye genelinde kadın nüfusunun 2004-2013 dönemi işgücüne katılma oranlarına bakıldığında, 2004 yılında yüzde 23'lerde seyreden oranın, 2007 yılından sonra gerçekleşen artış eğilimiyle beraber 2013 yılına gelindiğinde yüzde 40 seviyesine yaklaşmış olduğu görülmektedir (Şekil 29). TÜİK verilerine göre 2004'ten 2013 yılına gelindiğinde kentte yaşayan kadınların işgücüne katılım oranlarının giderek arttığı görülmektedir.

Şekil 29: Kadınların İşgücüne Katılım Oranları

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2004-2013.

2004-2013 dönemi, Türkiye ve TR22 Bölgesi'nde kadınların işgücüne katılım oranları karşılaştırıldığında, TR22 Bölgesi'nde tarımsal üretimdeki yoğunluğun etkisiyle, kadınların işgücüne katılım oranlarının, Türkiye'deki oranların her zaman üzerinde gerçekleştiği görülmektedir (Şekil 29).

TÜİK verilerine göre, Türkiye genelinde, kadınlarda işgücüne dâhil olmama nedenleri arasında ev işleriyle meşguliyet yüzde 58,7 ile en büyük paya sahiptir. İkinci sırada ise yüzde 12,1 ile çalışamaz halde olan kadın nüfusu gelmektedir. TR22 Bölgesi'nde ise kadınların işgücüne katılımında en büyük engel yüzde 57,4'lük payla ev işleriyle meşguliyettir. Bölgede iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar, kısacası iş bulma ümidini kaybetmiş durumda olanlar ise yüzde 8,7 ile yüzde 6,1 olan Türkiye ortalamasının üzerindedir. 2012 yılı Türkiye genelinde, eğitim durumuna göre istihdam edilen kadınlara bakıldığında, yüzde 52 ile lise altı eğitimliler en büyük paya sahiptir. Yükseköğretim mezunları ise yüzde 22 ile ikinci sırada yer almaktadır. Okuryazar olmayan kesimin yüzde 11,1 gibi yüksek bir değere sahip olması ise göze çarpan önemli bir husustur. 2012 yılında TR22 Bölgesi'nde çalışan kadınların yüzde 64,9'u lise altı eğitimlilerden oluşmaktadır. Bu oran Türkiye ortalaması ile kıyaslandığında oldukça yüksek bir orandır. Yükseköğretim mezunlarının oranı yüzde 17,6 ile ülke genelinin altında olması, Bölgede kadınların daha çok tarım sektöründe ve sanayide nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştığının işaretidir. Okuryazar olmayan kadın çalışanlar ise ülke geneline göre oldukça düşüktür. Bu durum Bölgenin eğitim imkânlarının ve çalışanlarının eğitim seviyesinin ülkeye göre daha iyi durumda olduğu konusunda bilgi vermektedir.

5. EKONOMİK YAPI

Tarım sektörünün GSKD içindeki payı ülke ortalamasının belirgin şekilde üzerinde iken, sanayi ve hizmetler sektörlerinin payı ülke ortalamalarının altındadır. Son yıllarda tarım sektörünün GSKD içindeki payı Bölgede artarken ülkede azalmaktadır. Bölgede 2006'da yüzde 22 olan pay 2011'e gelindiğinde yüzde 22,3'e yükselirken aynı dönemde bu pay ülkede yüzde 9,4'ten 9'a düşmüştür. Bu dönemde Bölgede yüzde 20,2'den 22,2'ye çıkan sanayi sektörünün payı bir miktar artış gösterirken, hizmetler sektörünün payı yüzde 57,8'den yüzde 55,4'e gerilemiştir.

Tablo 3: TR22 Bölgesi ve Türkiye'de Sektörlerin Gayrisafi Katma Değer İçindeki Payları

GSKD 2006 - 2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Tarım TR22	22	20,6	20,1	20,5	22	22,3
Tarım Türkiye	9,4	8,5	8,5	9,1	9,5	9
Sanayi TR22	20,2	20,1	22,6	20,5	20,9	22,2
Sanayi Türkiye	28,2	27,8	27,2	25,3	26,4	27,5
Hizmetler TR22	57,8	59,3	57,4	59	57,1	55,4
Hizmetler Türkiye	62,4	63,7	64,3	65,6	64,1	63,5

Kaynak: TÜİK, 2006-2011.

Bölgede üretilen katma değerde hizmetler sektörü önemli bir yer tutarken sanayi sektörünün ağırlığının arttığı görülmektedir. Günümüze kadar sanayileşme konusunda yeterli mesafenin alınamamış olması ve bilgi toplumuna sanayi toplumu olunmadan dönüşme baskısı ekonomik ve toplumsal uyum konusunda çeşitli riskler barındırır da sanayinin çevre ve kentleşme politikalarının daha etkin olduğu bir dönemde gelişimine imkân tanımıştır. Bölge civarında hızlı bir şekilde sanayileşmiş kentlerde kentleşme, yaşam kalitesi, sağlık gibi konularda önemli problemler yaşanırken, Bölgede, dönüşüm sürecinin daha az sorunla tamamlanacağı; tarım, sanayi ve başta turizm olmak üzere hizmetler sektörlerinin uyumlu bir şekilde geliştirileceği öngörülmektedir.

Bu doğrultuda, Bölgede sanayinin OSB'lerde planlı, çevreye duyarlı ve bilgi yoğun alanlarda yatırım yapılarak geliştirilmesi gerekmektedir. Tarım sektöründe verimliliğin doğal hayata zarar vermeyecek şekilde artırılması; kentlerin yaşanılabilirliği ile birlikte turizm, eğitim, sağlık, finans, inşaat vb. hizmetlerin yaygınlığının ve kalitesinin küresel rekabet edebilir düzeye çıkarılması hedeflenmektedir. Bunlarla birlikte madenlerin Bölgede işlenerek yüksek katma değerli ürüne dönüştürülmesi sürdürülebilir kalkınmanın yönetimi açısından son derece önemlidir.

Özetle, bu plan döneminde Bölgenin önündeki en önemli konu bu dönüşüm sürecini yaşam kalitesini geliştirecek sosyo-ekonomik ve sosyo-ekolojik politikalarla destekleyerek tüm sektörlerin dengeli gelişiminin dolaşısıyla dengeli büyümenin sağlanmasıdır.

Tablo 4: TR22 Bölgesi ve Türkiye'de Kişi Başına GSKD (TL)

Kişi Başına GSKD	2006	2007	2008	2009	2010	2011
TR22	8.246	9.624	11.528	11.773	12.993	15.013
Türkiye	9.632	10.744	12.020	12.000	13.406	15.500

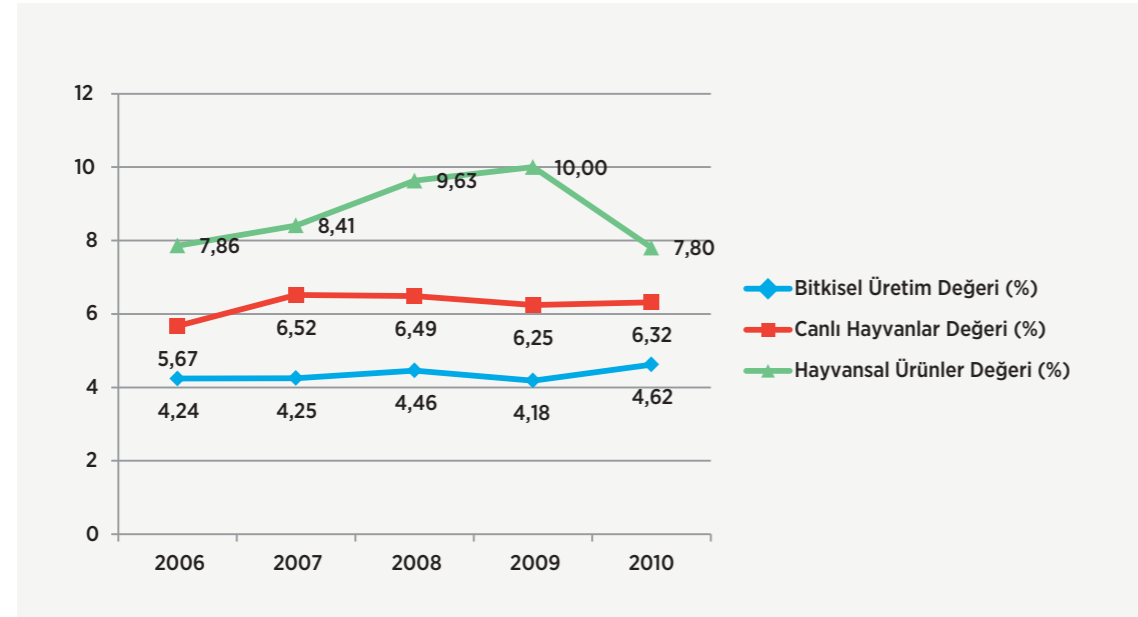
Kaynak: TÜİK, 2006-2011.

Bölgede kişi başı gayrisafi katma değer Türkiye ortalamasının altındadır ancak 2006 - 2011 yılları arasında Bölgede kişi başına GSKD 8.246 TL'den 15.013 TL'ye çıkarak yüzde 82 artış kaydederken, ülkede yüzde 61 artarak 9.632 TL'den 15.500 TL'ye çıkmıştır. Dolayısıyla Bölgenin söz konusu dönemde ülkeden yüksek bir performans göstererek kişi başına GSKD'de ülke ortalamasına yakınsadığı görülmektedir. Bölgenin bilgi yoğun sektörlerde uzmanlaşması ile bu plan döneminde ülkenin kişi başına GSKD ortalamasını süratli bir şekilde geçebileceği tahmin edilmektedir.

5.1 Tarım

Tarım, gıda güvenliğini sağlama, sanayiye ham madde üretmesi, istihdam ve ekonomideki önemli payının yanında katma değer üretmesi nedeniyle stratejik öneme sahip bir sektördür. Tarım sektörü, tarımsal mekanizasyonun gelişmesi, biyoteknolojinin tarımda kullanımının yeni bir çığır açması, gelecekte insan yaşamında gıda güvenliğinin en önemli kısıtlardan biri olacağı dikkate alındığında önemini koruyacaktır. TR22 Bölgesi, Türkiye'nin tarımsal üretimde öne çıkan bölgelerinden birisidir. Bölge, temel faaliyet alanı tarım olan kırsal nüfusun fazla olduğu ve çalışan nüfusun önemli bir kısmının tarım sektöründe istihdam edildiği bölgelerden biridir. Bölge, 2010 yılında Türkiye'de üretilen hayvansal ürün değerinin yüzde 7,80'ini üretmiş olup canlı hayvan değerinin yüzde 6,32'sine sahiptir (Şekil 30). Bölgenin 2009 yılına kadar artış gösteren hayvansal üretim değeri oranı, 2010 yılında düşüş göstermiştir. Hayvansal üretim değeri 2009'dan 2010 yılına gelindiğinde yüzde 10,6 artış göstererek yaklaşık 2,7 Milyar TL'den 3 Milyar TL'ye çıkmasına rağmen ülke içindeki payı düşüş göstermiştir. Bu durum aynı dönem içinde diğer bölgelerde hayvansal ürün değeri artışının daha yüksek oranda seyretmiş olmasına bağlanabilir. Bölge, yaklaşık 3,7 Milyar TL'lik üretimle, 2010 yılında Türkiye'de üretilen bitkisel ürün değerinin yüzde 4,62'sini üretmiş olup bu oran yıllar itibarıyla artmıştır.

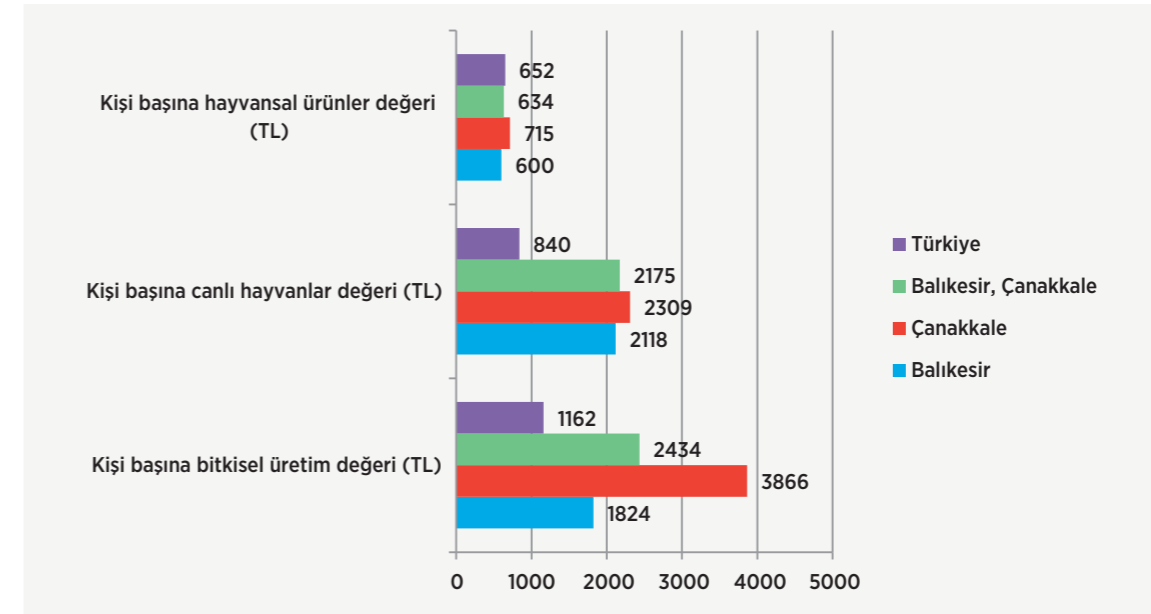
Şekil 30: TR22 Bölgesi'nde Bazı Tarımsal Üretim Değerlerinin Türkiye Üretim Değerlerine Oranı (%)

Kaynak: TÜİK, 2006-2010.

Şekil 30'da görüldüğü gibi, Bölge, kişi başına tarımsal üretim değerlerinde Türkiye ortalamasının üzerindedir. Kişi başına hayvansal ürünler değerinde, Bölge, Türkiye içerisinde 1.811 TL ile birinci, kişi başına canlı hayvan değerinde 1.803 TL ile ikinci, kişi başına bitkisel üretim değerinde, 2.251 TL ile üçüncüdür.

Şekil 31: Türkiye ve TR22 Bölgesi'nde Bazı Tarımsal Ürünlerin Kişi Başına Üretim Değerleri (TL)

Kaynak: TÜİK, 2010.

Bölge, hayvansal ve bitkisel üretimde geniş bir ürün yelpazesine sahiptir. Bitkisel üretimde, yağlık zeytin, özellikle körfez yöresinde ön plana çıkarken, hayvansal üretimde süt üretimi birkaç ilçe hariç Bölgenin tamamında önemli bir yere sahiptir. Bölgedeki diğer önemli hayvansal ürünlerinden yumurta ve beyaz et üretimi, Bandırma- Balıkesir ve Bandırma-Biga aksında yoğunlaşmıştır. Ezine ve Manyas peyniri, Bölgenin öne çıkan hayvansal ürünlerindedir. Buğday üretimi, iç bölgelerde ağırlık kazanırken çeltik üretiminde, Gönen ve Manyas ilçeleri söz sahibidir. Sebze ve meyve üretiminin zamanla yaygınlaştığı Bölgede Çanakkale domatesi, nektarin, salçalık biber, kapy biberi gibi bazı ürünler ülke çapında ön plana çıkmaktadır. Salçalık domates ve kapy biberi, Çanakkale'de üretilirken Gökçeada organik üretimde, Balıkesir, sebze tohumculuğu ve meyve fidancılığında söz sahibidir. Tohumculuk, katma değeri yüksek bir faaliyet alanı olup, Balıkesir tohumculuk için uygun iklim ve toprak yapısına sahiptir.

5.1.1 Toprak Yapısı ve Su Kaynakları

TR22 Bölgesi'nin yüzölçümü 2.426.504 ha olup bu alan Türkiye topraklarının yüzde 3,1'ine karşılık gelmektedir. Bölge topraklarının, yüzde 25,7'si 1 - 4. sınıf kullanma kabiliyetine sahip toprak sınıfına aittir (Tablo 5). Toprak yapısı 1-4. sınıf aralığındaki arazilerde, rekabetçi tarımsal üretim yapılması mümkündür. Dolayısıyla Bölge arazisinin yüzde 25,7'si rekabetçi tarımsal üretime elverişlidir.

Tablo 5: Türkiye ve TR22 Bölgesi Arazilerinin Kullanım Kabiliyetine Göre Sınıflandırılması

ARAZİ SINIFI	Balıkesir		Çanakkale		TR22 Bölgesi		Türkiye	
	Miktarı (ha)	Payı (%)	Miktarı (ha)	Payı (%)	Miktarı (ha)	Payı (%)	Miktarı (ha)	Payı (%)
1.Sınıf	46.141	3,18	39.164	4,02	85.305	3,52	4.825.442	6,19
2.Sınıf	124.953	8,6	107.006	10,98	231.959	9,56	6.040.590	7,75
3.Sınıf	80.595	5,55	63.976	6,57	144.571	5,96	6.036.224	7,75
4.Sınıf	82.279	5,66	78.687	8,08	160.966	6,63	4.877.061	6,26
5-8.Sınıf	1.118.846	77,01	684.857	70,32	1.803.703	74,33	56.120.383	72,04
Toplam	1.452.814	100	973.690	100	2.426.504	100	77.899.700	100

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Balıkesir İl Çevre Raporu 2012, Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013.

Tablo 6'daki verilere göre TR22 Bölgesi'nde toplam arazilerin 31,23'ü işlenebilir arazi olarak tanımlanmıştır. TR22 Bölgesi'nde 2011 verilerine göre işlenebilir arazi oranı % 34,51 iken, 2013 senesi verileri bu değer 31,23'e düştüğünü göstermektedir. 2011 verilerine göre, Bölge'deki yerleşim alanları, tarıma elverişsiz arazi ve diğer araziler tanımına giren arazilerin oranı % 6,38 iken, 2013 verilerine göre bu değer artış göstererek % 14,83'e yükselmiştir.

Tablo 6: Balıkesir ve Çanakkale Arazilerinin Niteliklerine Göre Dağılımı

ARAZİ NİTELİĞİ	Balıkesir		Çanakkale	
	Alan (ha)	Oran (%)	Alan (ha)	Oran (%)
İşlenebilir Arazi	431.919	29,8	330.337	33,3
Çayır-Mera Arazisi	81.006	5,6	29.495	3,0
Ormanlık ve Fundalık Arazi	680.220	47,0	525.580	52,9
Yerleşim Alanları, Tarıma Elverişsiz Arazi ve Diğer	254.155	17,6	107.906	10,9
Toplam	1.447.300	100	993.318	100

Kaynak: Balıkesir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2013, Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013.

Balıkesir'de 431.919 ha'lık tarım alanının 282.328 ha'lık (yüzde 65,4) bölümü sulanabilir olmasına karşın, 132.087 ha'lık (yüzde 30,6) kısmı sulanmaktadır. Sulanan arazinin 125.888 ha'ı (yüzde 95,3) devlet tarafından, 6.199 ha'ı (yüzde 4,7) ise halk tarafından sulanmaktadır. Sulanan araziler, sulanabilecek alanların yüzde 46,8'ine karşılık gelmektedir.²² Balıkesir'de 6 baraj ve 24 gölet sulama amaçlı hizmet vermektedir. İnşası devam eden Manyas ve Havran Barajlarının tamamlanmasıyla, Manyas'ta 35.779 ha ve Havran'da 3.060 ha arazi daha sulanabilecektir. Ayrıca 5 gölet ve 6 sulama tesisi inşaatı devam etmektedir.²³

Çanakkale'de 330.337 ha'lık tarım alanının 111.950 ha'lık (yüzde 33,9) bölümü sulanabilir olmasına karşın, 75.935 ha'lık (yüzde 23,0) kısmı sulanmaktadır. Sulanan arazinin 52.576 ha'ı (yüzde 69,2) devlet tarafından, 23.359 ha'ı (yüzde 30,8) ise halk tarafından sulanmaktadır.

Sulanabilecek arazinin yüzde 67,8'i sulanmaktadır.²⁴ Çanakkale'de 7 baraj ve 12 gölet sulama amaçlı hizmet vermektedir. İnşası devam eden Taşoluk ve Bayramdere Barajlarının tamamlanmasıyla, sırasıyla adı geçen yerlerde 9.352 ha ve 1.050 ha arazi daha sulanabilecektir. Ayrıca, Çanakkale'de 9 gölet ve 6 sulama tesisi inşaatı devam etmektedir.²⁵

Bölgede sulanabilir arazi miktarında Çanakkale Merkez, Manyas, Gökçeada, Yenice, Bayramiç yüzde 45'in üzerinde pay ile ön sıralarda gelirken, Balya ve Marmara yüzde 10'un altında oranlarla son sıralardadır (Şekil 32).

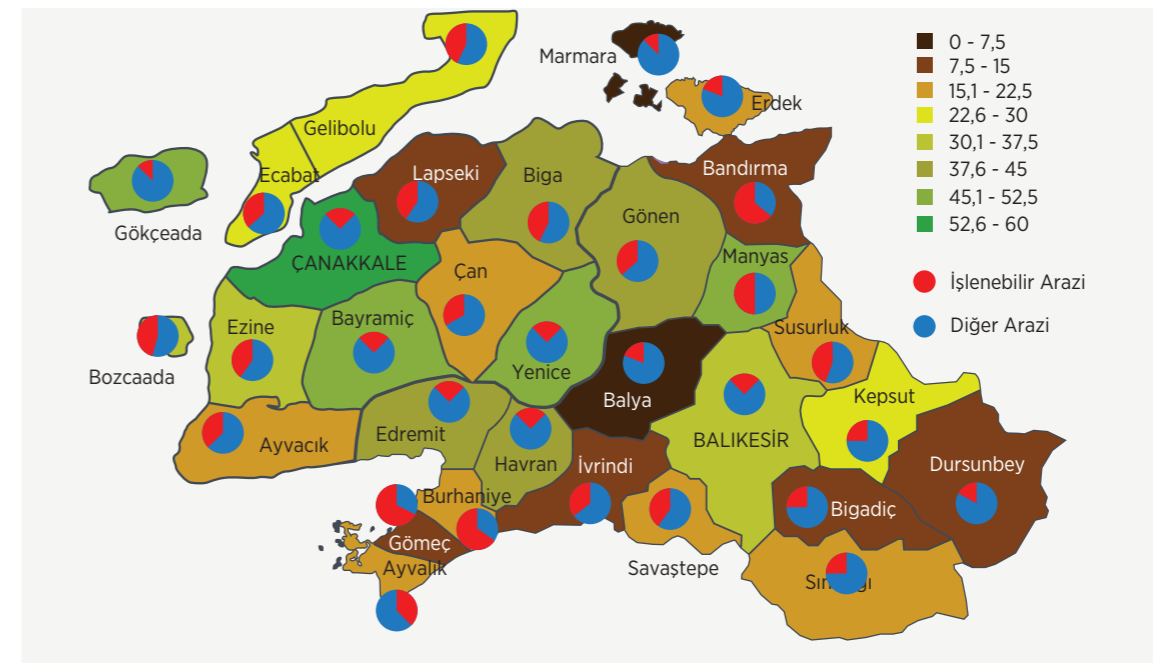
²² Balıkesir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2013.

²³ Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi25/balikesir.htm>, 13.04.2013.

²⁴ Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2013.

²⁵ <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi25/canakkale.htm>, 13.04.2013.

Şekil 32: TR22 Bölgesi Tarım Arazilerinin İlçelere Göre Sulama ve İşlenebilirlik Oranları (%)

Kaynak: Balıkesir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2011; Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2011 verilerinden üretilmiştir.

Küresel iklim değişikliği senaryoları, tarımsal arz güvenliğini tehdit edecek önemli etmenlerdendir.²⁶ İklim değişikliğinin Türkiye'de ve TR22 Bölgesi'nde beklenen en önemli etkisi kuraklıktır. Bu bağlamda, küresel ısınmanın ve dolayısıyla kuraklığın etkileri göz önüne alınarak gerekli tedbirlerin alınması önem arz etmektedir.

5.1.2 Bitkisel Üretim

Türkiye'de tarım işletmelerinin ortalama arazi büyüklüğünün küçük ve işletme arazisinin parçalı olması nedeniyle tarımsal işletmelerdeki verimlilik düşük ve buna bağlı olarak da işletmelerin rekabet gücü zayıftır. Avrupa Birliği'nde ortalama işletme büyüklüğü 12,7 ha, İspanya'da 24,0 ha, Fransa'da 53,9 ha²⁷, Amerika Birleşik Devletleri'nde 180,5 ha²⁸ iken Türkiye'de ortalama 6,0 ha'dır.²⁹ Balıkesir'de ortalama işletme büyüklüğü 5,8 ha olup ülke ortalamasının altında kalmakta iken, Çanakkale'de bu oran 7,1 ha olup ülke ortalamasının üzerindedir. Her iki ilde de 5 ha'nın altında arazi büyüklüğüne sahip küçük işletmeler tüm işletmelerin yüzde 50'sinden fazla olup 20 ha'nın üzerinde arazi sahibi büyük işletmelerin sayısı ise yüzde 5'in altında kalmaktadır (Tablo 7).

Tablo 7: Balıkesir ve Çanakkale'nin Tarımsal İşletmelerin Büyüklükleri

ARAZİ BÜYÜKLÜĞÜ (ha)	Balıkesir		Çanakkale	
	İşletme Sayısı	Toplam İşletme sayısına oranı (%)	İşletme Sayısı	Toplam İşletme sayısına oranı (%)
0 - 1	2.940	7,2	980	4,8
1-2	6.436	15,8	2.618	12,8
2-5	16.133	39,6	7.184	35,0
5-10	9.872	24,3	5.746	28,0
10-20	3.873	9,5	2.988	14,6
> 20	1.441	3,5	992	4,8
Toplam	40.695	100	20.508	100

Kaynak: Balıkesir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2013, Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013.

²⁶ GTHB, Stratejik Plan 2013-2017, 2013.

²⁷ Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/5/5a/Agricultural_holdings%2C_2000-2010.png, 12.03.2013.

²⁸ Milli Zirai İstatistikler Kurumu (National Agricultural Statistics Service), http://www.nass.usda.gov/Charts_and_Maps/Farms_and_Land_in_Farms/fncht6.asp, 14.05.2013.

²⁹ Avrupa Komisyonu, http://ec.europa.eu/agriculture/enlargement/countries/turkey/profile_en.pdf, 12.03.2013.

Ülkemiz tarım işletmelerinin yüzde 23,1'i beşten fazla parçadan oluşmaktadır.³⁰ Yapısal sorunların çözümünde arazi toplulaştırması önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu kapsamda, tarla tarımı yapılan alanlarda toplulaştırma çalışmalarına daha da hız verilerek, her yıl Türkiye genelinde 1 milyon ha alanın toplulaştırılması planlanmaktadır.³¹

Bölgede tarım alanlarının büyük bir kısmı, tarla bitkileri üretiminde kullanılmaktadır (Tablo 8). Her iki ilde de zeytinlikler önemli oranda yer kaplamaktadır.

Tablo 8: Balıkesir ve Çanakkale'de İşlenebilir Tarım Arazilerinin Kullanım Durumu

ARAZİ KULLANIM DURUMU	Balıkesir		Çanakkale	
	Alan (ha)	Payı (%)	Alan (ha)	Payı (%)
Tarla Arazisi (Nadas dâhil)	311.359	72,1	257.655	78,0
Sebze Arazisi	28.340	6,6	20.122	6,1
Zeytinlik	81.571	18,9	31.906	9,7
Meyvelik	8.290	1,9	15.848	4,8
Bağ arazisi	2.359	0,5	4.806	1,5
Toplam	431.919	100	330.337	100

Kaynak: Balıkesir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2013, Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013.

TR22 Bölgesi, buğday, çeltik ve silajlık mısır üretimiyle ön plana çıkmaktadır (Tablo 9). Bölge, 2013 yılında yıllık 528.609 ton buğday üretimiyle Türkiye üretiminin yüzde 2,94'ünü ve 60.391 ton ayçiçeği üretimiyle Türkiye üretiminin yüzde 4,38'ini gerçekleştirmiştir. Gönen Baldosu, Gönen, Manyas ve Biga ilçelerinde yetiştirilmekte olup Türkiye'de kalitesiyle bilinen ve aranan bir üründür. Türkiye 2013 çeltik üretiminin yüzde 21,08'i Bölgede gerçekleştirilmiştir. Silajlık mısır ise Bölgede önde gelen sektörlerden olan hayvancılığa yem girdisi sağlamaktadır ve ülke silajlık mısır üretiminin yüzde 10,12'lik bölümü Bölgede gerçekleştirilmiştir.

Tablo 9: TR22 Bölgesi'nde Üretilen Bazı Tarla Bitkilerinin Üretim Miktarları ve Türkiye Üretimine Oranları

Ürün Çeşidi	Yılı	Balıkesir		Çanakkale		TR22 Bölgesi		Türkiye
		Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)
Ayçiçeği	2011	31.618	2,7	36.578	3,13	68.196	5,83	1.170.000
	2012	32.936	2,74	43.614	3,63	76.550	6,38	1.200.000
	2013	27.837	2,02	32.554	2,36	60.391	4,38	1.380.000
Buğday	2011	356.222	1,98	266.829	1,49	623.051	3,47	17.950.000
	2012	310.657	1,85	253.706	1,51	564.363	3,36	16.800.000
	2013	286.429	1,59	242.180	1,35	528.609	2,94	17.975.000
Çeltik	2011	105.613	11,73	85.686	9,52	191.299	21,26	900.000
	2012	108.958	12,38	82.555	9,38	191.513	21,76	880.000
	2013	99.467	11,05	90.295	10,03	189.762	21,08	900.000
Mısır (Silajlık)	2011	878.457	6,61	642.106	4,83	1.520.563	11,44	13.294.380
	2012	944.277	6,31	665.448	4,45	1.609.725	10,76	14.956.457
	2013	1.090.983	6,12	713.290	4,00	1.804.273	10,12	17.835.115

Kaynak: TÜİK, 2013.

³⁰ Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, *Türkiye Tarım İşletmelerinin Genel Durumu ve Yeter Gelirli İşletme Büyüklüğünün Tespiti*, 2010.

³¹ GTHB, *Stratejik Plan 2013-2017*, 2013.

Bölge 2013 yılında, Türkiye salçalık biber üretiminin yüzde 23,88'ini, maydanoz üretiminin yüzde 15,65'ini, salçalık domates üretiminin yüzde 15,48'ini ve bamya üretiminin yüzde 12,04'ünü üretmiştir. Üretilen sebze çeşidi açısından Balıkesir'de maydanoz, bamya ve salçalık domates üretimi önde iken, Çanakkale'de salçalık biber üretimi öne çıkmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10: TR22 Bölgesi'nde Üretilen Bazı Sebzelerin Üretim Miktarları ve Türkiye Üretimine Oranları

Ürün Çeşidi	Yıl	Balıkesir		Çanakkale		TR22 Bölgesi		Türkiye
		Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)
Sarımsak (Taze)	2011	816	3,81	525	2,45	1.341	6,25	21.445
	2012	895	3,47	612	2,38	1.507	5,85	25.768
	2013	789	2,82	660	2,36	1.449	5,19	27.930
Domates (Sofralık)	2011	58.333	0,77	338.239	4,47	396.572	5,24	7.573.431
	2012	51.812	0,67	333.892	4,34	385.704	5,01	7.697.961
	2013	59.832	0,75	328.712	4,14	388.544	4,89	7.941.780
Domates (Salçalık)	2011	303.290	8,84	226.760	6,61	530.050	15,45	3.430.002
	2012	295.295	8,09	216.266	5,92	511.561	14,01	3.652.039
	2013	391.393	10,09	208.959	5,39	600.352	15,48	3.878.220
Biber (Salçalık)	2011	40.041	5,48	119.505	16,36	159.546	21,84	730.493
	2012	41.092	5,49	142.002	18,97	183.094	24,46	748.422
	2013	47.621	5,85	146.861	18,03	194.482	23,88	814.372
Patlıcan	2011	28.500	3,47	5.138	0,63	33.638	4,09	821.770
	2012	26.774	3,35	5.278	0,66	32.052	4,01	799.285
	2013	27.062	3,27	5.248	0,63	32.310	3,91	826.941
Kavun	2011	110.467	6,70	23.086	1,40	133.553	8,10	1.647.988
	2012	102.217	6,05	25.659	1,52	127.876	7,57	1.688.687
	2013	95.033	5,59	24.998	1,47	120.031	7,06	1.699.550
Maydanoz	2011	9.071	16,51	832	1,51	9.903	18,02	54.956
	2012	8.925	15,76	749	1,32	9.674	17,09	56.614
	2013	8.575	14,88	445	0,77	9.020	15,65	57.619
Bamya	2011	4.819	13,14	196	0,53	5.015	13,68	36.662
	2012	4.536	12,60	197	0,55	4.733	13,15	36.001
	2013	3.836	11,44	203	0,61	4.039	12,04	33.545
Hıyar (Turşuluk)	2011	14.428	10,03	372	0,26	14.800	10,29	143.855
	2012	13.053	9,41	264	0,19	13.317	9,60	138.768
	2013	13.678	9,71	248	0,18	13.926	9,89	140.842

Kaynak: TÜİK, 2013.

Meyve üretiminde, Çanakkale öne çıkmakta olup, 2013 yılında ülkemizde üretilen nektarinin yüzde 31,65 i, şeftalinin yüzde 15,95'i, bademin yüzde 6,33'ü ve elmanın yüzde 3,79'u Çanakkale'de üretilmektedir (Tablo 11). Körfez bölgesinde satsuma, Kepsut ile Dursunbey'de badem, Sındırgı'da ceviz önde gelen meyvelerdir.

Tablo 11: TR22 Bölgesi'nde Üretilen Bazı Meyvelerin Üretim Miktarları ve Türkiye Üretimine Oranları

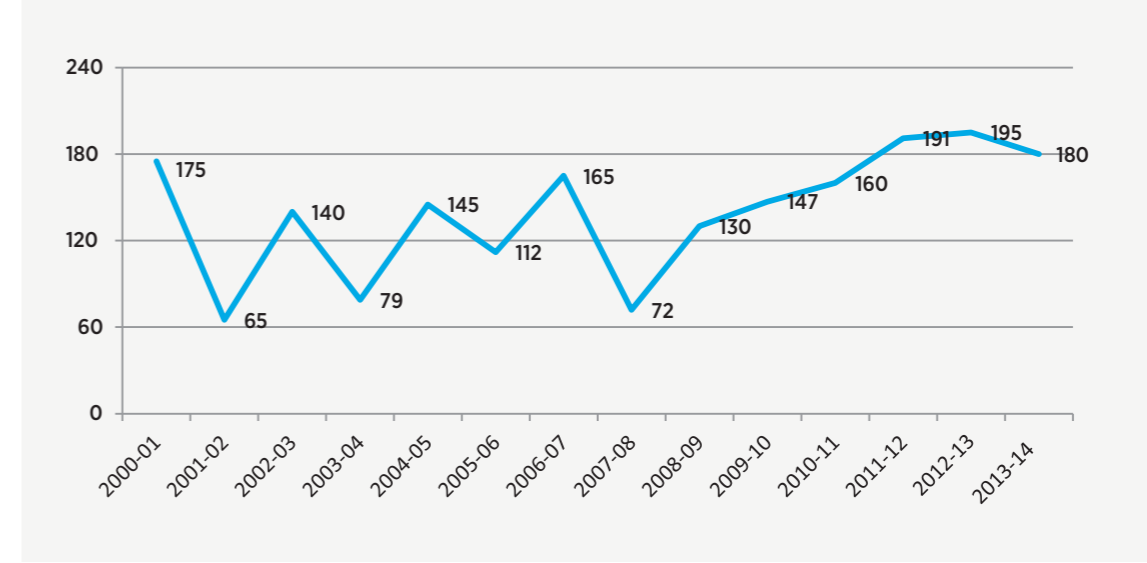
ÜRÜN ÇEŞİDİ	Yıl	Balıkesir		Çanakkale		TR22 Bölgesi		Türkiye
		Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)	Oran (%)	Üretim (t)
Şeftali	2011	9.026	1,83	50.534	10,26	59.560	12,09	492.504
	2012	8.900	1,64	80.757	14,85	89.657	16,48	543.924
	2013	6.190	1,10	89.887	15,95	96.077	17,04	563.686
Nektarin	2011	1.378	2,58	17.348	32,49	18.726	35,07	53.398
	2012	1.395	2,07	21.043	31,29	22.438	33,37	67.241
	2013	1.401	1,90	23.377	31,65	24.778	33,55	73.857
Badem	2011	2.502	3,58	3.667	5,25	6.169	8,83	69.838
	2012	2.682	3,34	4.091	5,10	6.773	8,44	80.261
	2013	2.856	3,45	5.246	6,33	8.102	9,78	82.850
Kiraz	2011	4.481	1,02	15.055	3,43	19.536	4,45	438.550
	2012	5.655	1,20	18.477	3,92	24.132	5,12	470.887
	2013	5.642	1,14	17.837	3,61	23.479	4,75	494.325
Elma	2011	11.350	0,42	107.615	4,02	118.965	4,44	2.680.075
	2012	11.854	0,41	116.706	4,04	128.560	4,45	2.888.985
	2013	11.424	0,37	118.453	3,79	129.877	4,15	3.128.450
Satsuma	2011	26.378	5,02	457	0,09	26.835	5,1	525.685
	2012	26.003	5	506	0	26.509	5	536.544
	2013	22.225	3,80	549	0,09	22.774	3,89	585.259
Erik	2011	4.915	1,83	5.562	2,07	10.477	3,9	268.696
	2012	4.985	1,66	7.205	2,40	12.190	4,06	300.046
	2013	4.362	1,43	7.350	2,41	11.712	3,84	305.393
Ceviz	2011	2.647	1,44	2.808	1,53	5.455	2,98	183.240
	2012	3.668	1,81	3.007	1,48	6.675	3,28	203.212
	2013	3.836	1,81	3.394	1,60	7.230	3,41	212.140

Kaynak: TÜİK, 2013.

Dünya zeytinyağı ihracatının yaklaşık yüzde 93'ü sekiz ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. Avrupa Birliği tanıtım kampanyaları ve AB Ortak Tarım Politikası çerçevesinde sağladığı desteklerle üretici üye ülkelere önemli katkıda bulunmuştur. AB ülkeleri, 2011/2012 sezonunda topluluk içi ticaret hariç olmak üzere, dünya zeytinyağı ihracatının yüzde 69'unu gerçekleştirmiştir. İspanya, İtalya, Portekiz ve Yunanistan'ın AB dışına ihracatları 2011/12 sezonunda sırasıyla 248,0 bin ton, 233,2 bin ton, 51,5 bin ton ve 15,5 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde Tunus, Suriye, Arjantin ve Türkiye'nin ihracatı sırasıyla 129,5 bin ton, 25,0 bin ton, 23,5 bin ton ve 20,0 bin ton olarak gerçekleşmiştir. En çok zeytinyağı ithal eden ülke 2011/12 sezonunda 300,0 bin ton ile Amerika Birleşik Devletleridir. AB ülkeleri, paketleyerek ihraç etmek üzere AB dışı üretici ülkelere dökme zeytinyağı ithal etmektedir. Brezilya, Japonya, Çin, Kanada, Avustralya ve Rusya Federasyonu ithalatta öne çıkan diğer ülkelerdir.³²

³² Uluslararası Zeytin Konseyi (International Olive Council), http://www.internationaloliveoil.org/estaticos/view/131-world-olive-oil-figures_02.06.2014

Şekil 33: Türkiye 2000-2013 Yılları Arası Zeytinyağı Üretimi (Bin ton)

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi (International Olive Council)

Türkiye'nin 2013 yılında en fazla zeytinyağı ihraç ettiği ülke ABD olup, bu ülkeyi İspanya ve İtalya izlemiştir. Bu üç ülkeye yapılan ihracat, toplam ihracatımızın yüzde 67'sini oluşturmuştur.³³ Çin, Hindistan ve Rusya Federasyonu, Türk zeytinyağının da hedef pazarları arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin yağlık zeytin üretiminin yüzde 20,89'u, sofralık zeytin üretiminin yüzde 7,52'si Bölgede gerçekleştirilmiştir.³⁴ Balıkesir'de yağlık zeytin yetiştiriciliği yapılan alanlarının yüzde 99'u Körfez ilçeleri olan Burhaniye, Ayvalık, Edremit, Gömeç ve Havran'da bulunmaktadır. Balıkesir 2012 yılı yağlık zeytin üretimi, 150.710 ton olup en fazla üretim Ayvalık'ta gerçekleştirilmiştir. Çanakkale'de ise yağlık zeytin üretimi 129.221 ton olup, en yüksek üretim Ayvacık'ta olmuştur. Çanakkale'de yağlık zeytin üretiminde öne çıkan diğer ilçeler Ezine ve Bayramiç'tir. Bölge yağları kalitesiyle tanınmakta olup Ayvalık ve Edremit Körfezi zeytinyağlarının coğrafi işareti bulunmaktadır.³⁵ Edremit Körfezi zeytinyağları coğrafi işareti Ezine, Ayvacık, Edremit, Havran, Burhaniye, Gömeç, Ayvalık, Altınova, Dikili, Bergama, Zeytinadağ ve Aliağa yörelerini de kapsamaktadır. Gökçeada ve Ayvacık ise organik zeytinyağı üretiminde önde gelen ilçelerdir. Çanakkale'de 2011 yılında 18.431,2 ton organik zeytin üretilmiştir.

Sofralık zeytin yetiştiriciliğinde Edremit 43.705 da ile ilk sırada olup onu Erdek (41.950 da) ve Bandırma (14.600 da) takip etmektedir. Edremit, Erdek ve Bandırma ilçelerinin 2012 yılı üretimi sırasıyla 12.021, 8.798 ve 2.473 ton olmuştur. Edremit, hem sofralık hem de yağlık zeytinde ön sıralarda olmasıyla dikkat çekmektedir.

5.1.3 Hayvancılık

TR22 Bölgesi, Türkiye'de, gerek hayvan varlığı ve gerekse hayvansal ürünler değeri bakımından önemli bir yere sahiptir. Türkiye büyükbaş hayvan varlığının yüzde 5,36'sı Bölgede bulunmaktadır (Tablo 12). Bölge büyükbaş hayvan varlığının yüzde 77'si yüksek verimli kültür ırkı, yüzde 18'i melez ve yüzde 5' i yerli ırklardan oluşmaktadır. Balıkesir'de toplam sığır varlığı içinde kültür ırklarının oranı yüzde 75 iken Çanakkale'de bu oran yüzde 84'tür. Balıkesir ve Çanakkale'de, 2006-2013 yılları arasında, kültür ırkı büyükbaş hayvan sayısı sürekli artış göstermiştir.³⁶ Bölgenin neredeyse tamamında süt sığırcılığı yaygınken Balıkesir Merkez, Bigadiç, İvrindi, Gönen, Biga ve Yenice öne çıkan ilçelerdir.

Bölge küçükbaş hayvan varlığı Türkiye koyun ve keçi varlığının yüzde 4,25'ini oluşturmaktadır. Bu varlığın, yüzde 74'ü koyun geri kalan yüzde 26'sı keçidir. Küçükbaş hayvan varlığında öne çıkan ilçeler Balıkesir Merkez, İvrindi, Sındırgı, Dursunbey, Ayvacık, Ezine, Gökçeada ve Biga'dır. Bölge hayvancılık işletmelerinde hayvansal üretimle beraber bitkisel üretim de yapılmakta olup, hayvancılığın yoğun yapıldığı Bigadiç'te hayvancılıkla beraber bitkisel üretim yapan işletme oranı yüzde 87'dir.⁶¹

³³ TÜİK, 2013.

³⁴ TÜİK, 2012.

³⁵ Türk Patent Enstitüsü, <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=431; 21.02.2013>.

³⁶ TÜİK, 2013.

Yumurta tavukçuluğu ve etlik piliç yetiştiriciliği, Bölgede öne çıkan diğer hayvansal üretim kollarından olup, Bölgedeki üretim Türkiye toplam üretiminde önemli bir paya sahiptir. Türkiye 2013 yılı etlik piliç üretiminin yüzde 15,31'i Bölgede üretilmiştir. Türkiye'deki toplam yumurta tavuğunun yüzde 6,71'i Bölgede bulunmaktadır. Yumurta tavukçuluğu ve etlik piliç yetiştiriciliğinde yoğunlaşma Balıkesir Merkez, Bandırma, Biga, İvrindi ve Manisa'dır.

Türkiye'deki arı kolonisi varlığının yüzde 3,08'i Bölgede bulunmaktadır. Güney Marmara Bölgesi, Türkiye'de özellikle yaz aylarında ortalama rüzgar hızının en yüksek olduğu bölgelerden birisi olup fazla rüzgar aralarda uçuşu olumsuz etkilediğinden Bölgenin flora potansiyelinden tam olarak faydalanılamamaktadır. Arıcılık Havran, İvrindi, Edremit ve Çan'da yoğunlaşmıştır. Ayrıca Gökçeada'da yöreye özgü bal üretimi öne çıkmakta olup organik bal üretimi de yapılmaktadır.

Tablo 12: Türkiye ve TR22 Bölgesi Hayvan Varlığı

HAYVAN TÜRÜ	Balıkesir	Çanakkale	TR22 Bölgesi	Oran (%)	Türkiye
Büyükbaş					
Kültür	421.919	177.020	598.939	10,06	5.954.333
Melez	115.108	20.896	136.004	2,23	6.112.437
Yerli	25.588	12.726	38.314	1,63	2.348.487
Toplam	562.615	210.642	773.257	5,36	14.415.257
Küçükbaş					
Koyun	791.355	415.543	1.206.898	4,12	29.284.247
Keçi	202.338	227.131	429.469	4,66	9.225.548
Toplam	993.693	642.674	1.636.367	4,25	38.509.795
Tavuk					
Et Tavuğu	21.782.959	5.385.736	27.168.695	15,31	177.432.745
Yumurta Tavuğu	5.710.346	240.528	5.950.874	6,71	88.720.709
Toplam	27.493.305	5.626.264	33.119.569	12,44	266.153.454
Arı Kovanı	144.137	60.568	204.705	3,08	6.641.348

Kaynak: TÜİK, 2013.

TR22 Bölgesi, yıllık 1.022.877 tonluk üretimiyle Türkiye inek sütü üretiminin yüzde 6,14'ünü gerçekleştirmektedir (Tablo 13). Bölge, inek ve keçi başına günlük süt veriminde Türkiye ortalamasının üzerindedir. Türkiye koyun sütü üretiminin yüzde 3,87'si, keçi sütü üretiminin ise yüzde 5,91'i Bölgede gerçekleştirilmektedir.

Tablo 13: Türkiye ve TR22 Bölgesi Süt Üretim Miktarları ve Hayvan Başına Süt Verimi

YERLEŞİM YERİ	Hayvan Türü	Sağmal Hayvan Sayısı	Süt Üretimi (Ton/yıl)	Hayvan Başına Günlük Süt Verimi (l/gün)
Balıkesir	İnek	198.930	712.405	9,81
	Koyun	355.868	25.709	0,20
	Keçi	89.265	11.069	0,34
Çanakkale	İnek	84.193	310.471	10,10
	Koyun	222.873	16.865	0,21
	Keçi	126.202	13.377	0,29
TR22 Bölgesi	İnek	283.123	1.022.877	9,90
	Koyun	578.740	42.574	0,20
	Keçi	215.466	24.446	0,31
Türkiye	İnek	5.607.272	16.655.009	8,14
	Koyun	14.287.237	1.101.013	0,21
	Keçi	3.943.318	413.444	0,29

Kaynak: TÜİK, 2013.

Balıkesir, Türkiye tavuk eti üretiminin yüzde 13,38'ini, yumurta üretiminin yüzde 7,75'ini gerçekleştirmektedir (Tablo 14). Bölgedeki kırmızı et üretimi, 2008'de 39.635 ton, 2011'de 29.359 ton, 2012'de 53.748 ve 2013'de 56.244 ton olarak gerçekleşmiştir.³⁷

Tablo 14: Balıkesir ve Çanakkale'de Bazı Hayvansal Ürünlerin Üretim Miktarları

ÜRÜN ÇEŞİDİ	Balıkesir	Çanakkale	Türkiye
Tavuk Eti (t)	235.258	69.482	1.758.363
Peynir (t)	126.917	17.567	600.266
Yumurta (adet)	1.279.117.504	37.246.210	16.496.751.178
Kırmızı Et (t)	48.753	7.491	869.292
Tereyağı (t)	6.346	967	41.515
Bal (t)	2.582	1.171	94.694
Kıl-Yün-Yapağı (t)	497	670	59.946

Kaynak:

Balıkesir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2013; Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2013; TÜİK 2013.

5.1.4 Su Ürünleri

Marmara ve Ege Denizi'ne kıyısı olan Bölge su ürünleri açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Gelibolu sardalyesiyle ünlü olup Türkiye'nin ilk sardalye konserve fabrikası burada kurulmuştur.

Tablo 15:

Balıkesir ve Çanakkale'de Denizlerde Yetiştiricilik Yoluyla Yapılan Üretim ile İç Sularda Yapılan Üretim Miktarları(t)

ÜRETİM ÇEŞİTİ	Balıkesir	Çanakkale	TR22 Bölgesi
İç Su Balıkları Üretimi	1.811	268	2.079
Kültür Balıkları Üretimi	104	89	193
Toplam	1.915	357	2.272

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, 2013.

5.1.5 Organik Tarım

Organik tarımın önemi, biyolojik çeşitliliğin ve doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından gittikçe artmaktadır.³⁸ Balıkesir ve Çanakkale'de 2013 yılında sırasıyla 23 ve 91 ayrı ürün organik olarak üretilmiştir. Balıkesir ve Çanakkale'de toplam üretim miktarları sırasıyla 860 ve 15.164 ton olarak tespit edilmiştir (Tablo 16). Balıkesir'de 65 çiftçi organik üretim yaparken, Çanakkale'de bu sayı 252'dir. Balıkesir'de 6.316 ha alanda organik üretim yapılmaktayken, bu alan Çanakkale'de 1.553 ha'dır.

Tablo 16: TR22 Bölgesi Organik Üretim Yapan Çiftçi Sayısı, Üretim Alanı ve Üretim Miktarları

YERLEŞİM YERİ	Çiftçi sayısı	Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (t)
Balıkesir	65	6,316	860
Çanakkale	252	1,553	15,164
TR22 Bölgesi	317	7,869	16,024
Türkiye	26,181	558,838	922,682

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, 2013.

³⁷ Balıkesir Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013; Çanakkale Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2013.

³⁸ Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013, 2009.

Bölgenin en önemli organik ürünü mısır olup, bunu yonca ve zeytin takip etmektedir (). Çanakkale'nin organik bitkisel ürün üretim miktarı, Balıkesir'in yaklaşık 18 katıdır. Türkiye'nin 2013 yılı organik bitkisel üretimi 922.682 ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimde, Çanakkale yüzde 1,64'lük paya sahipken, Balıkesir yüzde 0,09'lük paya sahiptir. Çanakkale'de yetiştirilen organik bitkiler arasında mısır, yonca, fiğ ve çayır gibi yem bitkileri dikkati çekmektedir. Bu bitkiler Bölgede yapılan organik hayvancılığın organik yem ihtiyacını karşılamaktadır.

Tablo 17: TR22 Bölgesi Organik Bitkisel Ürün Üretimi (t)

ÜRÜN	Çanakkale	Balıkesir
Mısır	9.128,16	3,05
Yonca	1.472,98	-
Zeytin	1.373,52	37,81
Fiğ	1.115,39	17
Üzüm	413,63	-
Domates	139,18	248,52
Armut	323,2	-
Çayır	285,7	-
Badem	284,25	-
Buğday	8,25	265,86
Biber	147,25	70,02

Kaynak: GTHB, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, 2013.

Çanakkale'nin organik bitkisel ürünlerdeki ağırlığı, organik hayvansal ürünlerde de görülmektedir Balıkesir'de, 2013 yılında, organik hayvansal üretim yokken, Çanakkale'de 70 üretici 379 ton et ve 15.985 ton süt üretimi gerçekleştirmiştir.

5.1.6 Örtüaltı Yetiştiriciliği

Örtüaltı yetiştiriciliğinde yatırım ve girdi maliyetleriyle beraber kar oranı da yüksektir. Balıkesir'de örtüaltı yetiştiriciliği özellikle Merkez, Susurluk ve Burhaniye'de yoğunlaşırken, Çanakkale'de Lapseki ve Ezine ilçelerinde diğer ilçelere göre daha fazla yetiştiricilik yapılmaktadır. Hıyar ve marul, Bölgede önde gelen örtü altı ürünlerdir. Bunları domates, fasulye ve biber izlemektedir. Sebze üretimi açısından Balıkesir'de Çanakkale'ye göre yaklaşık üç kat daha fazla alanda örtüaltı yetiştiriciliği yapılmaktadır. Her iki ilde de henüz jeotermal kaynaklarla ısıtmanın yapıldığı seracılık yaygın değildir.

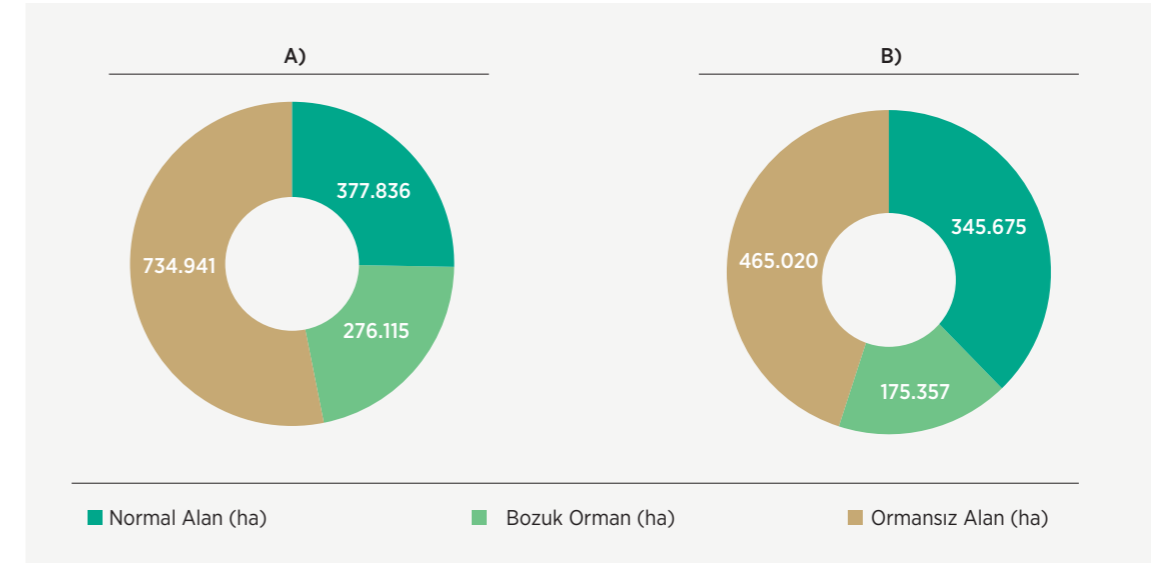
5.1.7 Ormancılık

Türkiye'deki ormanların yüzde 5,42'si TR22 Güney Marmara Bölgesi'nde yer almakta olup, Balıkesir'in yüzde 46,5'i, Çanakkale'nin yüzde 53,8'i orman ve fundalıklardan oluşmaktadır

Balıkesir'in ormanlarının yüzde 27'si normal olarak sınıflandırılırken yüzde 20'si bozuk orman olarak nitelenmektedir. Çanakkale için bu oranlar sırasıyla yüzde 35 ve yüzde 18'dir. Balıkesir'de 2011 yılında bozuk ormanlarda rehabilitasyon faaliyetleri çerçevesinde 11.028 ha, Çanakkale'de 8.606 ha orman rehabilite edilmiştir.³⁹

³⁹ Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ormancılık İstatistikleri 2011, 2013.

Şekil 34: Balıkesir (a) ve Çanakkale (b) İleri Orman Varlığı

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü, 2013.

Balıkesir'in verimli orman varlığı Dursunbey, Bigadiç, Sındırgı, Kepsut ve Balya ilçelerinde; verimsiz orman varlığı ise Körfez ilçeleri, İvrindi ve Savaştepe'de yoğunlaşmıştır. Verimsiz orman varlığı Çanakkale'nin hemen tüm ilçelerinde yoğun iken, verimli ormanlar Yenice, Bayramiç, Çan, Merkez ve Lapseki'de bulunmaktadır.

Balıkesir'de 799 orman içi ve ormana bitişik köyde 289.364 kişi yaşarken, Çanakkale'de 552 orman içi ve ormana bitişik köyde 162.191 kişi yaşamaktadır. Sosyoekonomik açıdan ülkemizin en az gelişmiş kesimini oluşturan orman köylerinde sınırlı geçim kaynakları ve yüksek işsizlik oranları şehirlere olan göçü hızlandırmaktadır.⁴⁰ Ormanların korunması ve geliştirilmesine yönelik 1974-2011 yılları arasında verilen destekler incelendiğinde Bölgede uygulanan 37 projeye toplam 20.471.906 TL kredi sağlandığı görülmektedir.

Tablo 18: TR22 Bölgesi'nde Ormanların Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Verilen Destekler

	Kooperatif Sayısı	Uygulanan Proje Sayısı	Verilen Kredi
Balıkesir	24	26	4.656.957
Çanakkale	13	15	15.814.949
TR22 Bölgesi	37	41	20.471.906
Türkiye	499	523	348.748.997

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Ormancılık İstatistikleri 2011.

⁴⁰ Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, IPARD 2007-2013.

5.2 Sanayi

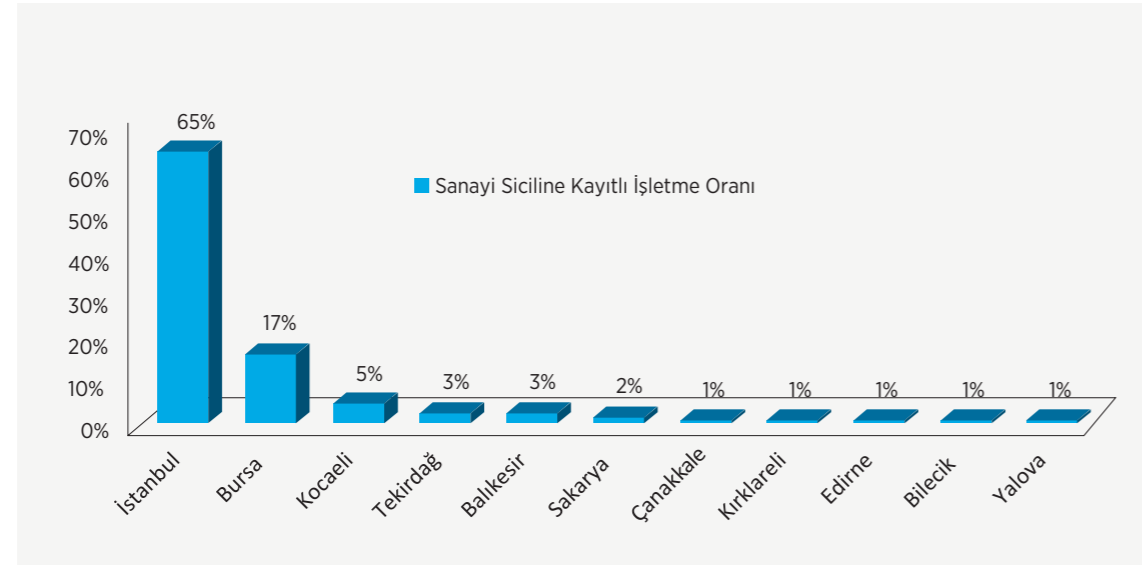
5.2.1 TR22 Bölgesi Sanayi Sektörünün Yapısı

TR22 Bölgesi, sanayinin geliştiği büyük kentlere olan coğrafi yakınlığı, lojistik bağlantıların güçlendirilmesine yönelik altyapı yatırımlarının öngörülmesi, doğal kaynaklarının zenginliği ve çevresindeki büyük merkezlere alternatif arayan sanayinin Bölgede yerleşmek istemesi sebebiyle gelişmeye açık bir bölgedir.

Ülkemizde sanayinin yoğunlaştığı coğrafi bölge Marmara Bölgesi'dir. Ülke genelinde sanayi işletmelerinin yüzde 71'i başta İstanbul olmak üzere 12 ilde yoğunlaşmıştır.⁴¹ TR22 Bölgesi, Marmara Bölgesi sınırları içinde yer almasına karşın Marmara'nın sanayi sektöründe sahip olduğu gelişmişlikten yeterince faydalanamamıştır. Marmara Bölgesi'nde sanayi sektörünün GSKD içindeki payı en az olan bölge, TR22 Bölgesi'dir.⁴²

2012 yılı sanayi siciline kayıtlı işletme sayıları incelendiğinde, Balıkesir'in Marmara Bölgesi'ndeki sanayi işletmelerinin yüzde 3'ünü barındırarak İstanbul, Bursa, Kocaeli ve Tekirdağ'ın ardından beşinci sırada geldiği görülmektedir. Çanakkale ise yüzde 1'lik oranı ile Kırklareli, Edirne, Bilecik ve Yalova ile yaklaşık aynı seviyededir (Şekil 35).

Şekil 35: Marmara Bölgesi'nde Yer Alan Sanayi İşletmelerinin İllere Göre Dağılımı (%)

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013.

TR22 Bölgesi'nde sanayi siciline kayıtlı 1.416 işletme bulunmaktadır.⁴³ Bu işletmelerin yüzde 76'sı Balıkesir'de, yüzde 24'ü Çanakkale'dedir. Balıkesir, ulaşım olanaklarının görece iyi olması sebebiyle sanayide Çanakkale'ye oranla daha çok gelişmiştir. Çanakkale ise tarihi özellikleri olan bir alanda bulunmasının da etkisiyle, sanayinin hızla geliştiği Marmara Bölgesi ile paralel gelişme gösterememiştir.⁴⁴

TOBB Sanayi Veri Tabanı verilerine göre Balıkesir il genelinde 874 firma bulunmaktadır. Firmalarda toplam çalışan sayısı 32.872'dir. Çanakkale'de ise veri tabanına kayıtlı 347 işletmede 20.751 kişi istihdam edilmektedir.⁴⁵ Ülke genelinde sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yüzde 2'sinin TR22 Bölgesi'nde olduğu görülmektedir. Balıkesir'de sanayinin en çok Merkez, Bandırma ve Gönen ilçelerinde; Çanakkale'de ise Biga ve Merkez ilçelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. TR22 Bölgesi'nde firma başına çalışan sayısı yaklaşık 44 olup bu oran, Türkiye ortalamasına çok yakın bir değerdir. Çanakkale'de firma başına çalışan sayısı 63 iken, Balıkesir'de 37'dir.

⁴¹ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Durum Raporu, Ankara, 2013.

⁴² Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2. Taslak, Ankara, 2013.

⁴³ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Durum Raporu, Ankara, 2013.

⁴⁴ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 1/100.000 Ölçekli Balıkesir Çanakkale Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı Araştırma Raporu, 2012.

⁴⁵ TOBB Sanayi Veritabanı, 11.06.2014

Tablo 19: İlçelere Göre Firma ve Çalışan Sayıları

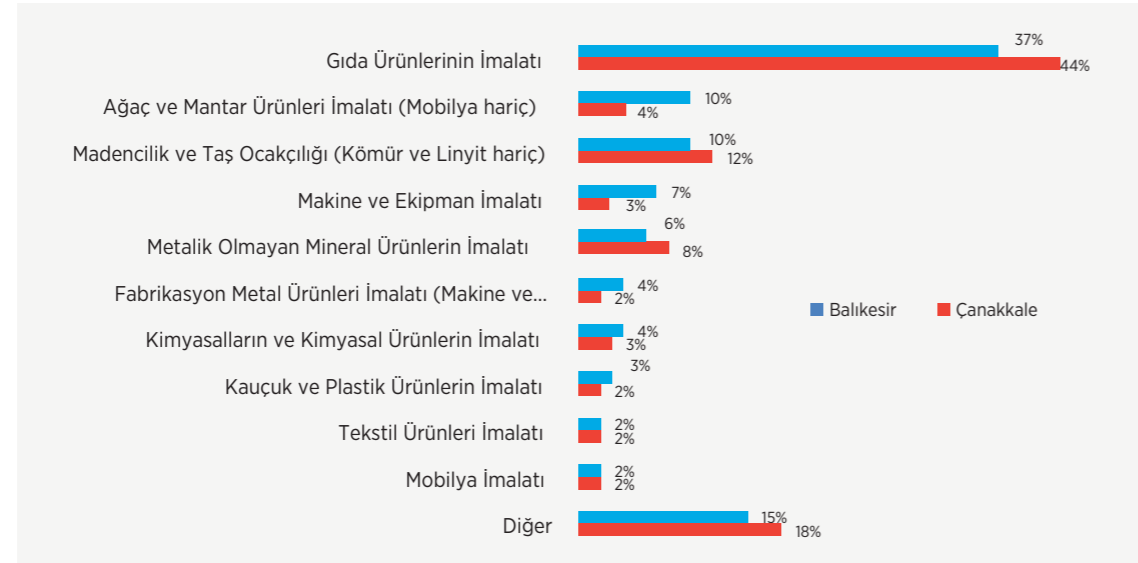
İLÇE	Firma Sayısı	Çalışan Sayısı	Ortalama Çalışan Sayısı
Balıkesir Merkez	265	10220	39
Bandırma	118	8503	72
Gönen	107	2527	24
Edremit	79	1414	18
Biga	85	4993	59
Çanakkale Merkez	84	1660	20
Ayvalık	57	901	16
Ezine	44	904	21
Marmara	39	891	23
Susurluk	33	2859	87
Havran	36	991	28
Burhaniye	32	418	13
Çan	27	10795	400
Dursunbey	24	664	28
Ayvacık	29	220	8
Bayramiç	22	419	19
Yenice	23	671	29
Gelibolu	23	441	19
Erdek	12	480	40
Manyas	16	999	62
Lapseki	9	457	51
Kepsut	14	305	22
Gömeç	17	233	14
Bigadiç	13	686	53
Balya	13	240	18
İvrindi	9	174	19
Gökçeada	7	32	5
Eceabat	7	109	16
Sındırgı	10	89	9
Bozcaada	9	54	6
Savaştepe	2	55	28

Kaynak: TOBB Sanayi Veri Tabanı, 11.06.2014.

TR22 Bölgesi'nde sanayi genellikle tarıma dayalı sanayi ile doğal kaynakların işlenmesine yönelik gelişmiştir. Bölge'nin başlıca sanayi ürünleri; un, yem, salça, konserve, nebati yağ, yumurta, gübre, margarin, işlenmiş sebze ve meyve, bakliyat, beyaz-kırmızı et, sofralık zeytin ve zeytinyağı, süt ve süt mamulleri, dondurulmuş ve kurutulmuş gıda, deniz ürünleri, bor ve mermer başta olmak üzere maden ürünleri, seramik mamulleri, çimento, inşaat demir-çeliğidir.⁴⁶ Sanayi işletmelerinin sektörlere göre dağılımı incelendiğinde her iki ilde de gıda sektörünün önde geldiği görülmektedir⁴⁷ (Şekil 36).

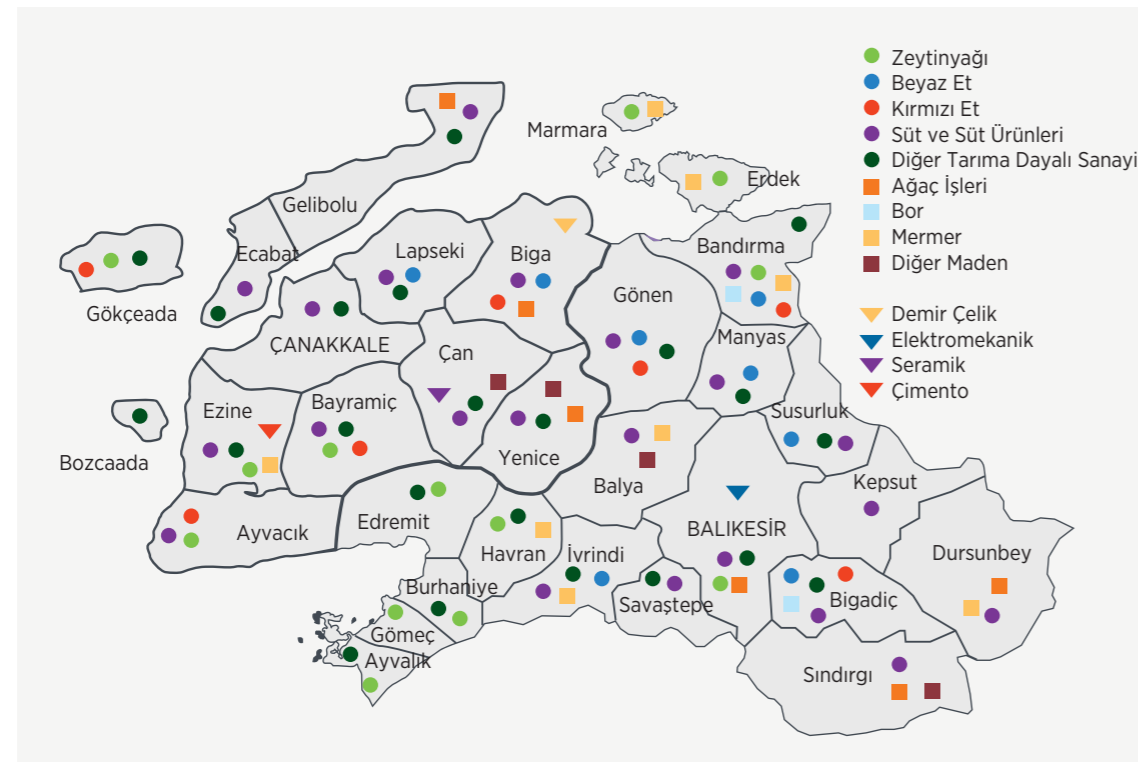
⁴⁶ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

⁴⁷ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2012).

Şekil 36: TR22 Bölgesi Sanayi İşletmelerinin Sektörel Dağılımı (%)

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 81 İl Sanayi Durum Raporu, 2013.

Sanayide diğer ilçelere oranla daha çok gelişme gösteren Bandırma, Biga ve Çan ilçeleri Bölgenin kuzeyinde uzanan sanayi aksının merkezlerini oluşturmaktadır. Bandırma'da kanatlı sektörü ve gübre, Biga'da demir-çelik ve mobilya, Çan'da seramik, Gönen ve Manyas'ta süt ve süt ürünleri sanayii gelişmiştir. Balıkesir Merkez'de tarım makineleri, çimento, sentetik çuval, trafo, mermer, un ve yem sanayii gelişmiş iken, Çanakkale Merkez'de konserve sanayii ön plana çıkmaktadır. Edremit Körfezi'nde yer alan Edremit, Havran, Ayvalık, Burhaniye, Gömeç ve Ayvacık ile Erdek ise zeytin ve zeytinyağı üretiminde önemli merkezlerdir. Orman ürünleri üretimi Dursunbey'de, enerji üretimi başta Balıkesir Merkez, Susurluk, Bandırma, Biga, Gönen, Ezine, Ayvacık ve Bozcaada olmak üzere Bölgenin genelinde yapılmaktadır. Maden yatakları bölge geneline yayılmış durumdadır.

Şekil 37: TR22 Bölgesi İlçelere Göre Sanayinin Sektörel Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2012 verilerinden üretilmiştir.

TR22 Bölgesi'nde 2012 yılı ISO 500 listesinde yer alan İÇDAŞ, Kastamonu Entegre Ağaç Sanayi, Akçansa Çimento, Banvit, Kale Seramik, Şeker Piliç, Yörsan, Turyağ, BEST Elektromekanik, Yarış Kabin, Bupiliç ve Tek-süt gibi pek çok büyük sanayi işletmesi bulunmaktadır. Ancak Bölgedeki sanayi işletmelerinin çoğu KOBİ statüsündedir. Bölgedeki büyük ölçekli işletmeler ile KOBİ'ler arasındaki iletişim zayıftır. Bölge illerinde girişimcilik kültürünün yeterince gelişmemiş olması ve finansmana erişim güçlüğü KOBİ'ler için önemli sorunlardır.⁴⁸

5.2.2 TR22 Bölgesi Sanayi Sektörünün Rekabetçiliği

Güney Marmara Bölgesi başta zeytin - zeytinyağı, süt ve süt ürünleri ve kanatlı sektörü olmak üzere gıda sanayinde ülkenin önde gelen bölgelerindedir. Bu sektörde Bölge işletmelerinin ihracatın artırılmasına yönelik faaliyetlerini geliştirmesi küresel rekabette yer edinebilmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bölgede gıda sektörünün Ekonomi Bakanlığı'nın yürütmekte olduğu UR-GE (Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi) gibi küme destek programlarından faydalanması işbirliği kültürünün ve ihracatın yaygınlaştırılması açısından önemli bulunmaktadır.

Bölge, doğal taş ve madencilik sektöründe de ülkede ön plana çıkmaktadır. Bu sektörde genel olarak madenler işlenerek katma değeri yüksek ürüne dönüştürülmeden ara mamül olarak satılmaktadır. Sektörün Bölgesel katma değer artırılması ve yaratıcı endüstrilerin geliştirilmesi için doğal taş ve madenlerin işlenerek nihai ürün halinde satılması gerekmektedir.

Bölge bilgi yoğun sanayi sektörlerinde bugüne kadar yeterince yol kat edememiştir. Ancak küresel rekabette ön plana çıkarak kalkınmayı hızlandırmak için, kalkınmanın motoru olan teknolojiye yatırım yapmak; teknoloji geliştirmek ve yüksek teknoloji ürünleri üretmek gerekmektedir. Bu bağlamda, Bölge rekabetçi avantaja sahip olabileceği ileri teknoloji sektörlerde uzmanlaşma yoluna gitmelidir. Bu sektörlerin başında 3616 yılına kadar ülkede 3617 Milyar € katma değer yaratması beklenen yenilenebilir enerji teknolojisi sektörü gelmektedir. Yaşlanan nüfus ve buna bağlı olarak artan sağlık sorunları sebebiyle bu plan döneminde hızla gelişmesi beklenen medikal elektronik sanayii ve ilaç sektörü de Bölge işletmeleri için büyük fırsatlar sunmaktadır.

Bölgenin rekabetçiliğini anlamak için 2007-2010 yılları arasında Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu (URAK) tarafından yapılan "İller Arası Rekabetçilik Endeksi" çalışmalarının sonuçları incelendiğinde her iki ilin de Marmara Bölgesi'ne göre alt; ülkeye göre orta sıralarda seyrettiği görülmektedir. Ticaret becerisi ve üretim potansiyeli endeksinde Balıkesir'in 2008'den 2010 yılına gelindiğinde 41. sıradan 27. sıraya yükselişi bu alanda gelişmekte olduğunun bir göstergesidir. Markalaşma becerisi ve yenilikçilik konusunda ise her iki il de yıllara göre durağan bir seyir göstermiştir.

Tablo 20: TR22 Bölgesi'nin İller Arası Rekabetçilik Endeksi Sıralaması

REKABETÇİLİK ENDEKSİLERİ	Balıkesir			Çanakkale		
	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Rekabetçilik Ana Endeksi	25	21	23	35	31	33
Markalaşma Becerisi ve Yenilikçilik	19	18	19	35	35	35
Ticaret Becerisi ve Üretim Potansiyeli	41	30	27	29	20	25

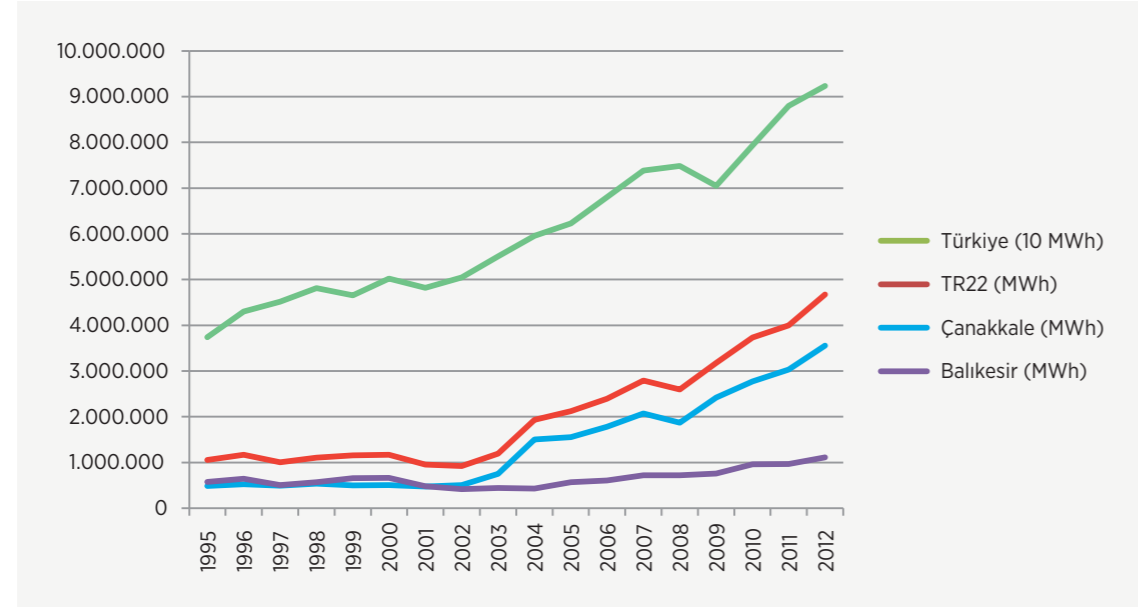
Kaynak: URAK, 2007-2010

Bölgelerin rekabet edebilirliğini artırmak için kullanılan bir araç olan kümelenme, firmalar arası işbirliğinin güçlendirilmesi ve firmaların yenilikçilik kapasitelerinin geliştirilmesi için oldukça önemlidir. Bölgenin belirli yörelerinde kümelenmenin hayata geçirilmesine zemin hazırlayacak sektörel yoğunlaşmalar göze çarpmaktadır. TR22 Bölgesi'nde zeytinlik, süt ve süt ürünleri, kanatlı hayvan, kırmızı et ürünleri, termal turizm, mermer ve yenilenebilir enerji sektörlerinde küme potansiyeli bulunmaktadır. Bölgede oluşumu gerçekleştirilecek bu kümelerin sektörlerine rekabet üstünlüğü kazandırılabilir hale getirilmesi, gelişen ve olgun küme aşamasına taşınması beklenmektedir.

⁴⁸ GMKA (Desantralizasyon, 2012).

Sanayide gelişmişliğin bir diğer göstergesi olarak kabul edilen sanayi elektrik tüketimi verilerinin yıllara göre değişimi incelendiğinde Bölgenin ülke ile paralel bir gelişim kaydettiği görülmektedir. Çanakkale sanayide kullanılan elektrik miktarında 2002 yılından bu yana hızlı bir artış kaydetmektedir. 2001 yılında yaşanan kriz sebebiyle ülke genelinde olduğu gibi Bölge illerinde de sanayi sektöründe duraklama yaşanmış, ancak toparlanma sürecinde Çanakkale ülke gelişimi ile paralel bir seyir izlerken Balıkesir benzer performansı gösterememiştir. Balıkesir’de işletme sayıları daha çok olmasına rağmen sanayide kullanılan elektrik miktarının düşük olması ilin kapasite kullanımı ve sanayide kullanılan teknoloji yoğunluğu konularında geri kaldığının bir göstergesidir.

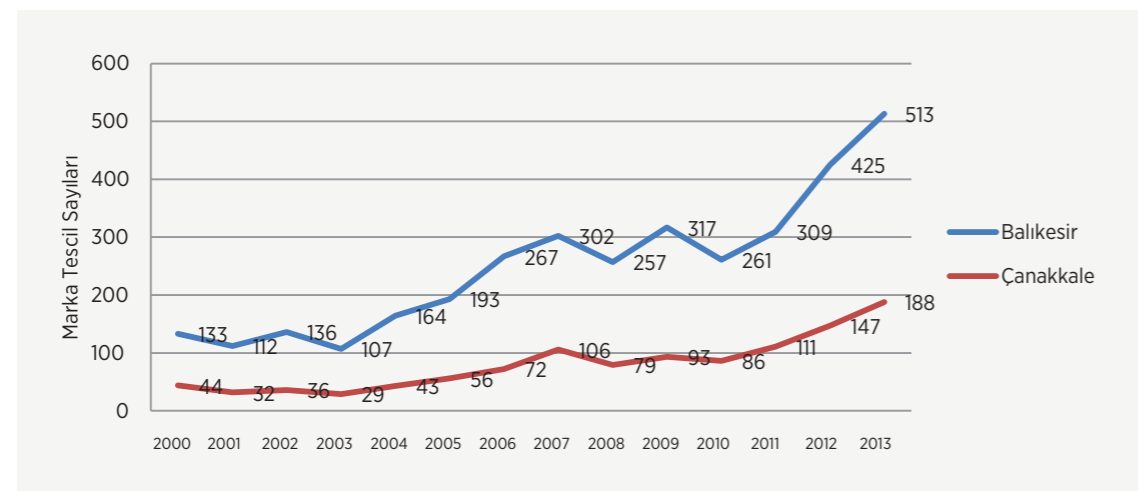
Şekil 38: Türkiye ve TR22 Bölgesi Sanayi İşletmeleri Elektrik Tüketimi (MW/Saat)

Kaynak: TÜİK, 1995-2012.

2000’li yılların ortalarından bu yana ülke genelinde Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerinde önemli artışlar yaşanmıştır. Metropoller bu alanda öncü rol oynarken, diğer bölgeler de dikkate değer düzeyde gelişme göstermiştir.⁴⁹ Bu durum ile paralel olarak hem Türkiye genelinde hem de TR22 Bölgesi’nde marka tescil ve patent sayılarında artışlar meydana gelmiştir. Özellikle Balıkesir’de marka tescil sayısının, 2000 ve 2013 yılları kıyaslandığında üç kattan fazla arttığı görülmektedir (Şekil 39).

Şekil 39: TR22 Bölgesi Yıllara Göre Marka Tescil Sayıları

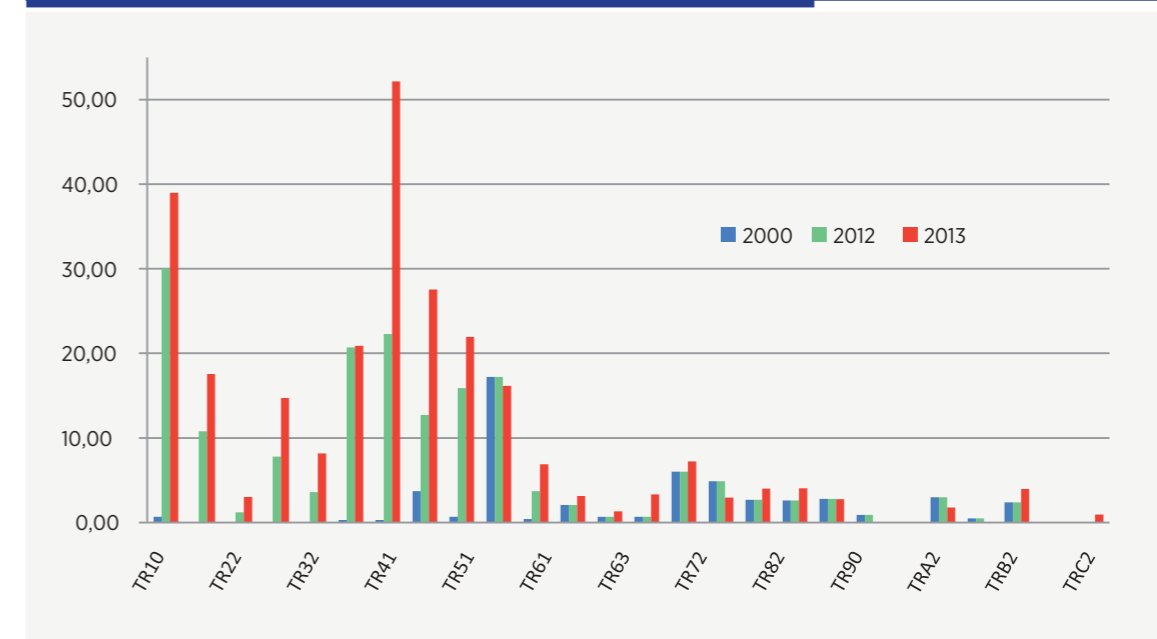

Kaynak: TPE, 2000-2013.

⁴⁹ Kalkınma Bakanlığı (BGUS, 2012).

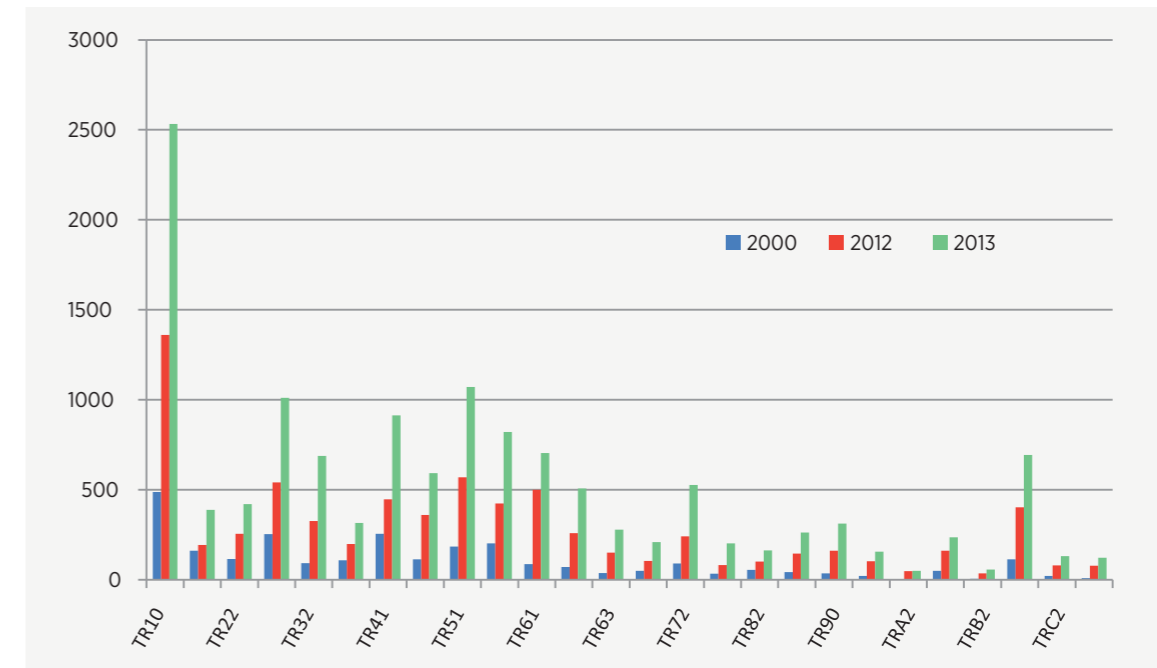
1995-2001 yılları arasında Bölgede tescil edilen patent sayısı 1 iken; 2002-2013 döneminde Balıkesir’de 16, Çanakkale’de 6 patent başvurusu tescil edilmiştir. Bölgelere göre milyon kişi başına düşen patent ve marka tescil sayıları incelendiğinde İstanbul’un diğer illere oranla ileride olduğu, TR22 Bölgesi’nin özellikle patent sayılarında geri kaldığı görülmektedir (Şekil 40). Buna rağmen önceki dönemlere göre son 5 yılda patent başvuru sayılarında artış gözlemlenmektedir. 2013 verilerine göre Balıkesir 33 patent başvurusu ile iller arasında 13. sırada; Çanakkale ise 9 patent başvurusu ile 27. sırada yer almıştır. Marka başvuruları için aynı durum gözlemlenmektedir; 2013 yılı verilerine göre Balıkesir 748 başvuru ile 15. sırada, Çanakkale ise 364 başvuru ile 23. sırada yer almıştır. Son dönemde başvuru sayılarının artması Bölge’de araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin de artmakta olduğunu göstermektedir.

Şekil 40: Düzey 2 Bölgelerine Göre Milyon Kişi Başına Patent Tescil Sayısı

Kaynak: TPE, 2000-2012-2013.

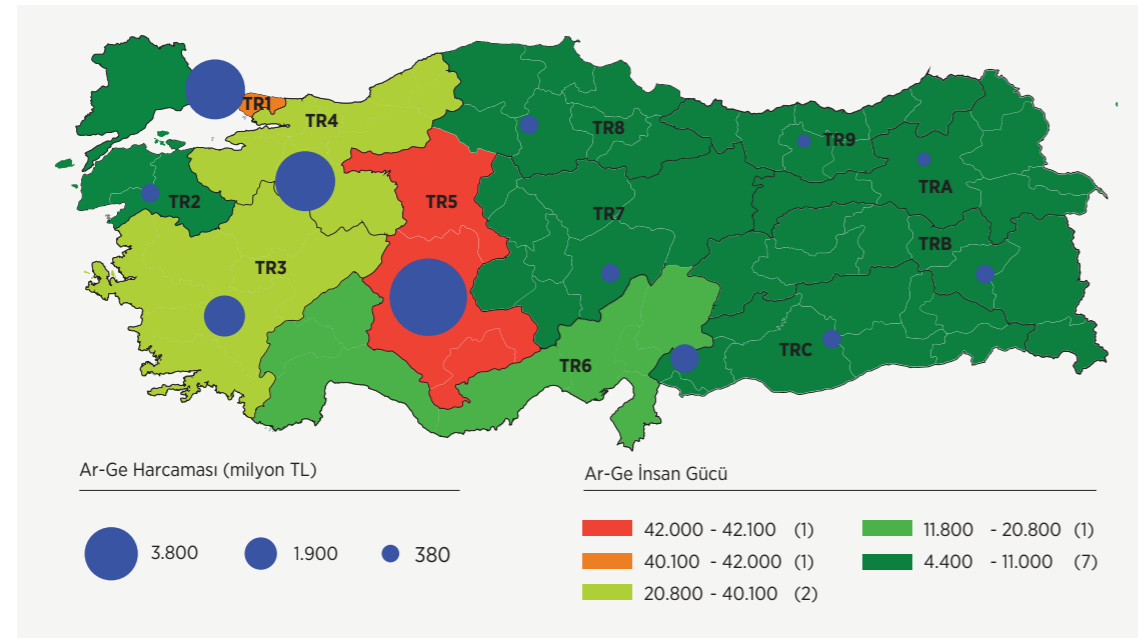
Şekil 41: Düzey 2 Bölgelerine Göre Milyon Kişi Başına Marka Tescil Sayısı

Kaynak: TPE, 2000-2012-2013.

Ülkemizde Ar-Ge harcamalarına yönelik vergi teşvikleri, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın projeleri, TÜBİTAK, KOSGEB ve Kalkınma Ajanslarının hibe destekleri ile Ar-Ge harcamaları artış eğilimindedir.⁵⁰ Ar-Ge harcamaları ve Ar-Ge personeli sayılarının bölgelere göre dağılımı incelendiğinde sanayileşmiş kentlerde yoğunlaşmalar görülmektedir. TR22 Bölgesi ise Ar-Ge harcaması ve personel sayısında çevresindeki bölgelerin gerisinde kalmaktadır (Şekil 42). Ar-Ge verileri ile patent ve marka tescil verileri birlikte incelendiğinde Bölgenin, Ar-Ge faaliyetleri ve bu faaliyetlerin ticarileşmesinde gerilerde kaldığı; markalaşma sürecinin başında olduğu görülmektedir. Bölgede faal bir teknopark bulunmaması Ar-Ge faaliyetleri ile üniversite-sanayi işbirliğinin yetersiz kalmasının nedenleri arasındadır. Çanakkale'de yer alan Teknoparkın imza aşaması ve fizibilite çalışması tamamlanmış olup, Balıkesir'de Teknopark kurulmasına ilişkin protokol taraflar arasında imzalanmıştır. Teknoloji bölgelerinin altyapı çalışmalarının tamamlanıp faaliyete geçirilmesi, Bölge sanayiinde yenilikçiliğin geliştirilmesi için önem arz etmektedir.

Şekil 42: Düzey 1 Bölgelerine Göre Ar-Ge Harcamaları ve İşgücü

Kaynak: BGUS, Kasım 2013.

Bölgedeki paydaşların Bölgenin bilgi ve teknoloji yoğun sektörlerde uzmanlaşması için hedef birliği yapması, Bölgenin yenilikçilik kimliğinin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bölgenin kalkınması için ulusal ve uluslararası pazarda rekabet gücü yüksek ürünler üretebilecek, yenilikçiliğe önem veren, araştırma ve geliştirmeye odaklı işletmelere ihtiyaç vardır. Yenilikçilik ve Ar-Ge odaklı şirketlerin artırılması için başta nitelikli insan kaynağına ve finansmana erişim imkânlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

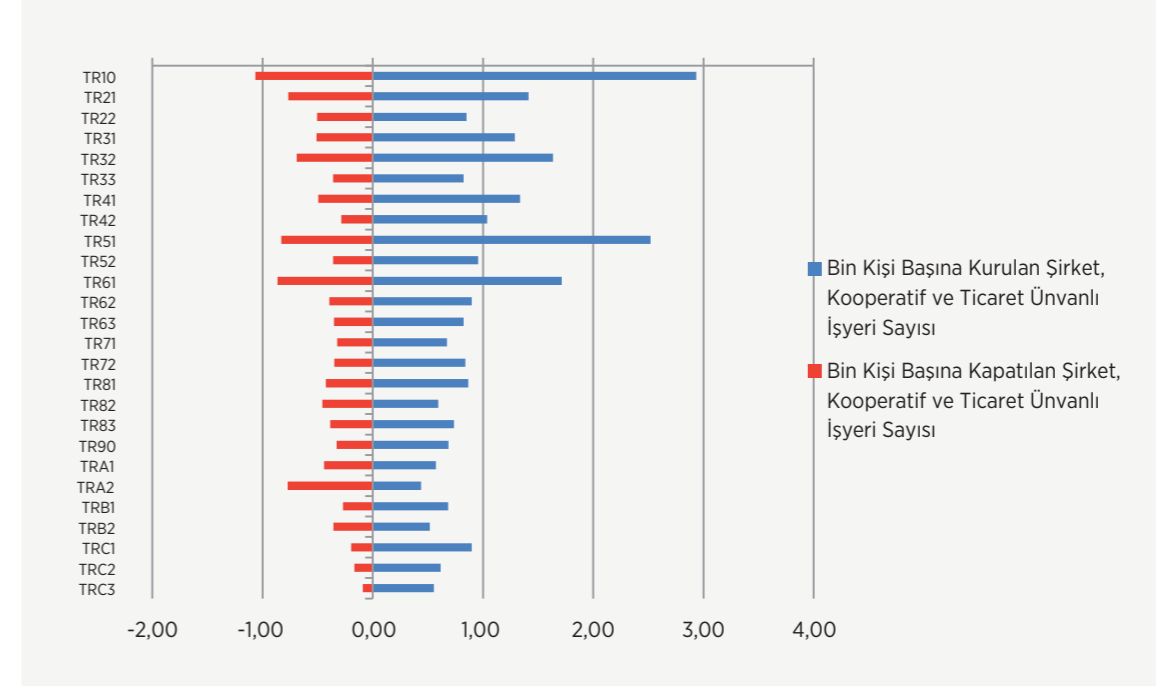
Türkiye'de 2002 yılında kapanan bir şirket ve kooperatif başına açılan şirket ve kooperatif sayısı 8 iken TR22 Bölgesi'nde 12'dir. Yıllar içinde bu oranlar gerileyerek 2009 yılında ülke için 4, Bölge için 6 olmuştur.⁵¹ ölge, kapanan bir şirket ve kooperatif başına açılan şirket ve kooperatif sayılarında Türkiye'den daha iyi durumdadır. Bölgelere göre bin kişi başına kurulan ve kapanan şirket, kooperatif ve ticaret ünvanlı işyeri sayıları incelendiğinde TR22 Bölgesi'nin kurulan şirket sayılarında bin kişi başına 1 işletme eşliğini geçen 11 bölgeden biri olduğu görülmektedir. 2012-2013 döneminde Bölgede on bin kişi başına 9 işletme açılırken, 5 işletme kapanmıştır (Şekil 43).

⁵⁰ Kalkınma Bakanlığı (BGUS, 2012).

⁵¹ TÜİK, Kapanan Şirket ve Kooperatif Sayıları, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/BolgeSel/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=491&altMenuGoster=0&tabloNo=177>, 11.06.2014.

Şekil 43:

Düzey 2 Bölgelerinde 2012-2013 Yılları Bin Kişi Başına Kurulan ve Kapanan Şirket, Kooperatif ve Ticaret Ünvanlı İşyeri Sayıları (Ortalama)

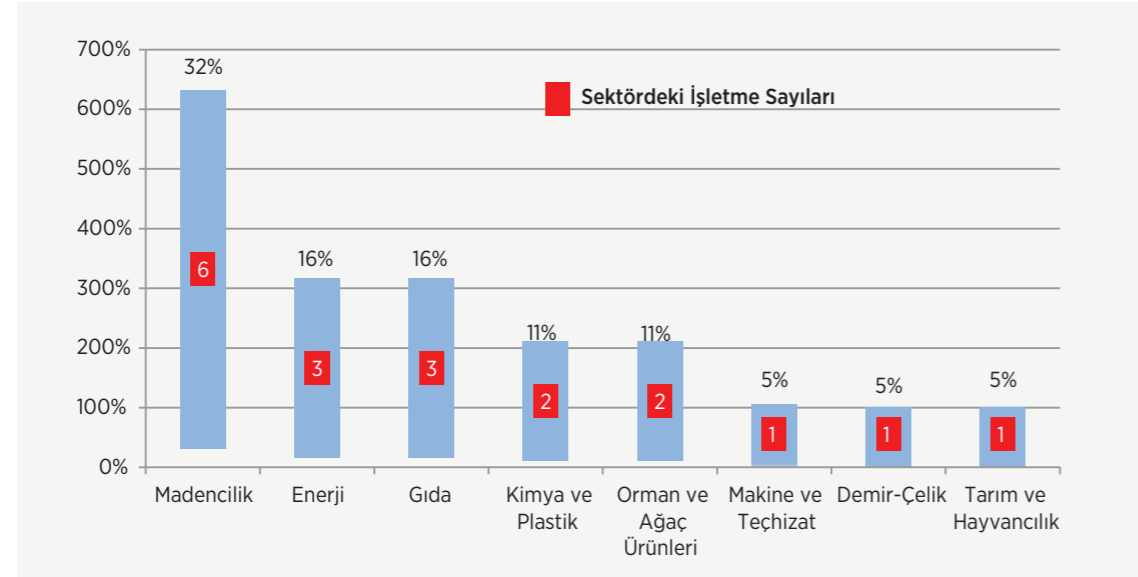
Kaynak: TOBB ve TÜİK 2012-2013 verileri

Ekonomi Bakanlığı'nca 2012 yılında yayımlanan yeni teşvik sistemi mevzuatı gereği Çanakkale teşviklerde 2. bölgede, Balıkesir ise 3. bölgede yer almaktadır. Gökçeada ve Bozcaada ilçeleri ise 6. bölgededir. TR22 Bölgesi'nde yapılacak yatırımlarda geçerli olan gelir vergisi stopaj desteği, sigorta primi desteği, vergi istisnası, vergi muafiyeti, yatırım yeri tahsis ve faiz desteği yatırımların artırılmasına önemli katkılar sağlayacaktır.

Türkiye'ye 2012 yılında 12.686 milyon dolar değerinde doğrudan uluslararası yatırım girişi olmuştur. Son 3 yılda ülke, uluslararası doğrudan yatırımın en fazla olduğu ilk 30 ülke arasında yer almıştır.⁵² Doğrudan yabancı sermaye yatırımları Bölge için yeterli seviyede değildir. TOBB sanayi veri tabanı verilerine göre ülkedeki toplam yabancı sermayeli sanayi işletmelerinin yüzde 1,72'si TR22 Bölgesi'ndedir.⁵³ TR22 Bölgesi'nde yer alan yabancı sermayeli yatırımlar çoğunlukla madencilik, enerji ve gıda sektörlerinde faaliyet göstermektedir (Şekil 44). Bölgedeki yabancı sermayeli sanayi işletmelerinin hemen hemen hepsinin Avrupa menşeli olduğu görülmektedir. Bununla beraber 2013 yılında Çin menşeli büyük bir firma Balıkesir 1. OSB'de yapacağı tekstil yatırımı için anlaşma imzalamıştır. Bu yatırım ile Bölgede 1.500 kişiye istihdam olanağının sağlanması planlanmaktadır.

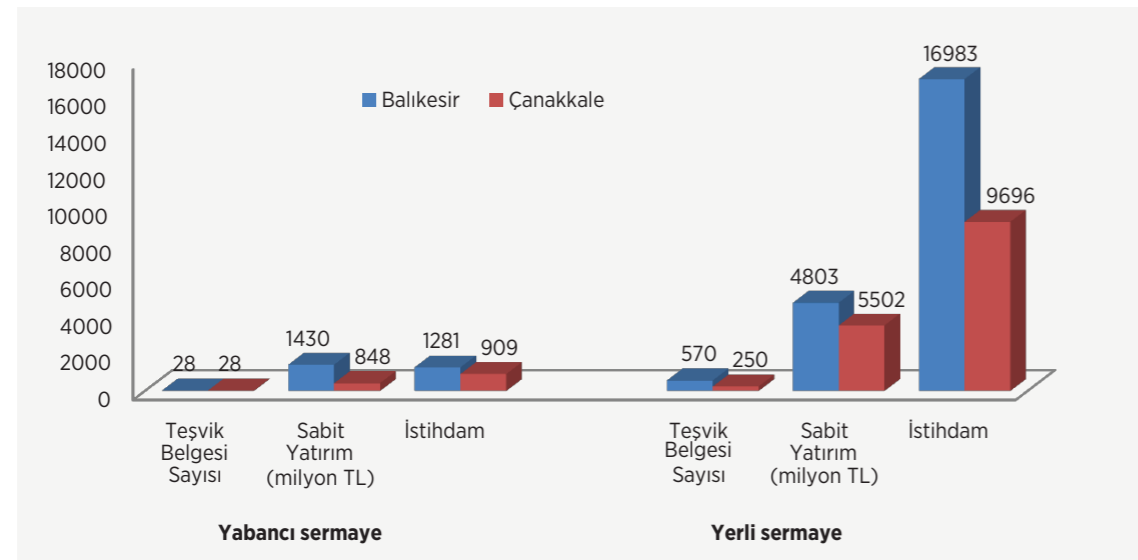
⁵² Ekonomi Bakanlığı, Uluslararası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni, 2013.

⁵³ TOBB, Yabancı Sermayeli Firmaların İllere Göre Dağılımı, http://sanayi.tobb.org.tr/yabanci_sermaye_il.php, 11.06.2014.

Şekil 44: TR22 Bölgesi'nde Yer Alan Yabancı Sermayeli Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak: TOBB Sanayi Veritabanı, 11.06.2014.

Türkiye'de 2001-2013 yılları arasında verilen yatırım teşvik belgelerinin yüzde 1,36'sı Balıkesir'e, yüzde 0,64'ü Çanakkale'ye verilmiştir.⁵⁴ Yabancı sermayeli yatırımlarda Çanakkale'ye verilen teşvik belgesi Balıkesir'den fazla olmasına rağmen, Balıkesir'de yatırım bedelinin Çanakkale'nin yaklaşık 2 katı olduğu görülmektedir. Yerli sermaye yatırımlarında ise Balıkesir'e verilen teşvik belgesi sayısı Çanakkale'nin iki katından fazladır. Teşvik kullanılan yatırımlarda Balıkesir istihdam sayılarında da önde gelmektedir.

Şekil 45: TR22 Bölgesi İleri Yatırım Teşvik Belgeli Yatırımlar

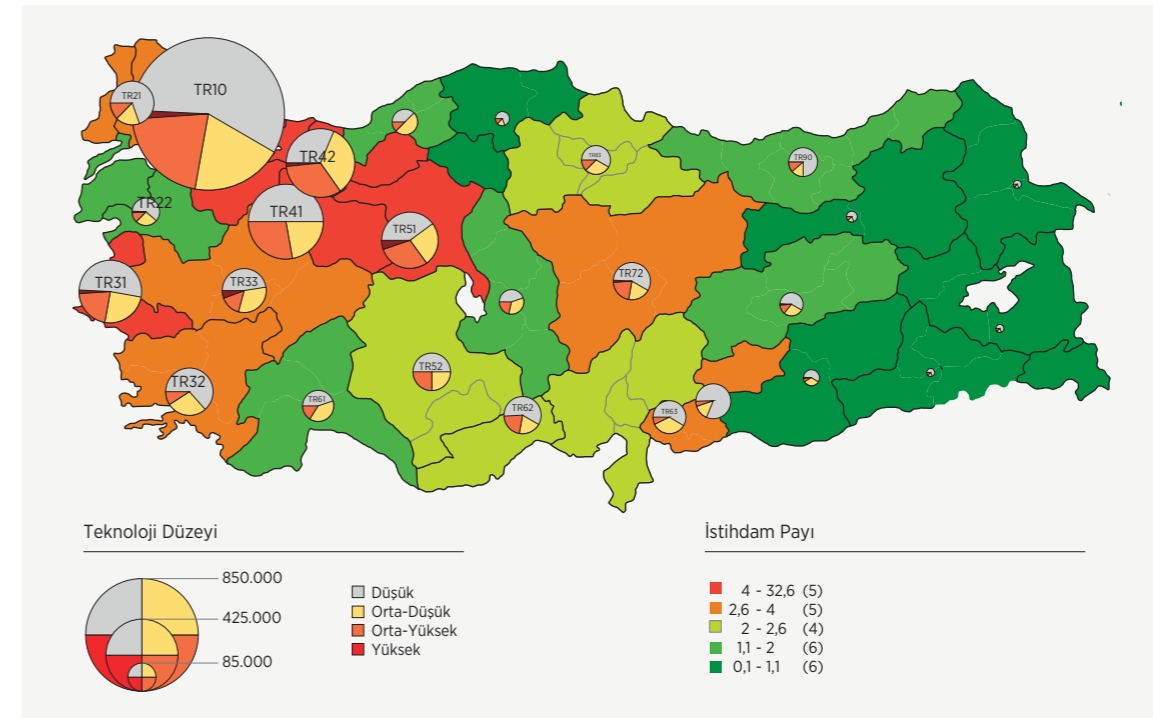
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı, 01.01.2001-31.12.2013 Tarihleri Arasında Düzenlenen Yatırım Teşvik Belgeleri.

⁵⁴ Ekonomi Bakanlığı, Yatırım Teşvik İstatistikleri, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EE7EE7B1-D8D3-8566-45201CE77E5F0FDD>, 11.06.2014.

5.2.3 İmalat Sanayi

Türkiye'de son 50 yılda imalat sanayi hızlı gelişim göstermiş, imalat sanayi işyeri sayısı yaklaşık 100, istihdam ise 10 kat artmıştır.⁵⁵ Uzun yıllar imalat sanayinin yarısı İstanbul'da bulunurken, 2001 yılından günümüze diğer bölgeler imalat sanayiden aldıkları payları artırmaya başlamışlardır.

Ülke genelinde imalat sanayinin genel yapısı incelendiğinde; istihdamın ve ileri teknoloji kullanımının İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kocaeli illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. TR22 Bölgesi'nde ise imalat sanayinin sağladığı istihdam, çevresindeki bölgelere kıyasla daha azdır. Bölgede düşük ve orta-düşük teknoloji imalat sanayinin yaygın olduğu görülmektedir (Şekil 46).

Şekil 46: Düzey 2 Bölgelerine Göre İmalat Sanayinin Genel Yapısı

Kaynak: BGUS, 2009.

Nace Rev.2 ekonomik faaliyet kısımları incelendiğinde, 2010 yılında TR22 Bölgesi'nde yer alan yerel birimlerin yüzde 9,80'ini imalat sanayi birimlerinin oluşturduğu görülmektedir.⁵⁶ Bölgedeki işgücünün yüzde 22,92'si imalat sanayiinde istihdam edilmektedir.⁵⁷ TR22 Bölgesi, imalat sanayiinde istihdam başına ciro verimliliği açısından Düzey 2 Bölgeleri içinde 200.000 TL eşiğini geçen Bölgelerden biridir ve yedinci sıradadır.

⁵⁵ Kalkınma Bakanlığı (BGUS, 2012).

⁵⁶ TÜİK, Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayıları, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=477&altMenuGoster=0&tabloNo=289>, 11.06.2014.

⁵⁷ TÜİK, Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Çalışanlar Sayısı, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=478&altMenuGoster=0&tabloNo=290>, 11.06.2014.

Tablo 21:

2006-2011 Yılları Arasında Düzey 2 Bölgelerinde İmalat Sanayinde İstihdam Başına Ciro - İlk 10 Bölge (BİN TL)

DÜZEY 2 BÖLGELERİ	2006	2007	2008	2009	2010	2011	ORTALAMA
TR42	319,20	297,23	317,14	289,31	340,78	417,54	332,92
TR71	65,86	170,11	217,82	99,37	269,99	353,43	201,99
TR63	149,57	181,89	222,16	198,76	247,92	328,09	227,67
TR81	184,05	199,15	223,11	205,72	247,71	348,46	235,61
TR31	159,60	200,58	235,39	216,64	239,95	292,84	225,57
TRC3	410,95	200,91	203,57	175,68	224,25	290,02	246,72
TR22	130,12	148,99	196,69	222,34	218,50	280,02	201,26
TR62	148,22	172,48	168,94	193,53	208,16	235,33	189,60
TR41	131,45	155,79	165,95	164,98	198,97	240,83	177,67
TR21	170,39	128,56	152,77	192,24	191,17	215,42	175,78

Kaynak: TÜİK, 2011.

Ülke genelinde imalat sanayinin en çok yoğunlaştığı sektörler geleneksel sanayi olarak bilinen tarım ve hammaddeye bağlı düşük teknoloji sektörleridir. TR22 Bölgesi'nde de ağaç, gıda, ana metal ve metalik olmayan diğer mineraller sektörlerinde imalat sanayi yoğunlaşmıştır.⁵⁸

TR22 Bölgesi'nde "3 Yıldız Analizi" ile imalat sanayinin mekansal analizi yapıldığında gıda ve içecek imalatı ile ağaç ve mantar ürünleri imalatı sektörlerinin 3 yıldız aldığı görülmektedir.⁵⁹

Tablo 22: TR22 Bölgesi İmalat Sanayi 3 Yıldız Analizi

Sektör	Büyükük*	Baskınlık**	Uzmanlaşma***
Gıda ve içecek imalatı	•	•	•
Ağaç ve mantar ürünleri	•	•	•
Plastik ve kauçuk ürünler		•	•
Mineral ürünler (cam, seramik, mermer, çimento vb.)		•	•
Metal eşya sektörü		•	
Diğer ulaşım araçları (motorlu kara taşıtı, römork hariç)		•	

Kaynak: Kalkınma Bankası, 2008.

* Bölgedeki sektör istihdamının, sektörün ülke toplam istihdamına oranı

** Bölgedeki sektör istihdamının, bölge toplam istihdamına oranı

*** Sektörün bölgedeki istihdam payının, sektörün ülkedeki toplam istihdam payına oranı

Plastik ve kauçuk ürünler ile mineral ürünler sektörleri ise baskınlık ve uzmanlaşma alanlarında eşik değeri geçerek 2 yıldız almışlardır. Metal eşya sektörü ve diğer ulaşım araçları sektörü de Bölge toplam istihdamında ön plana çıkarak baskınlık alanında tek yıldız almıştır.

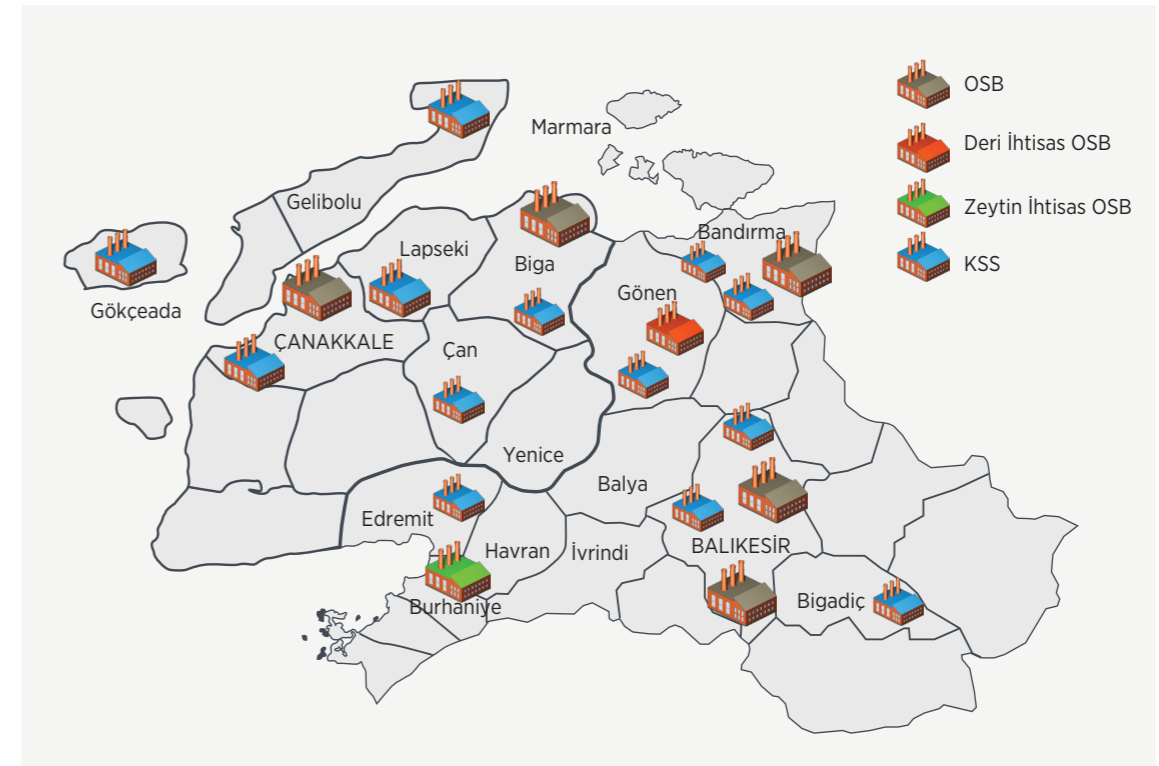
⁵⁸ Kalkınma Bakanlığı (BGUS, 2012).

⁵⁹ Kalkınma Bankası, Türkiye İmalat Sektörünün Analizi, Ankara, 2012.

5.2.4 Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sileri

Planlı sanayileşme açısından TR22 Bölgesi'nde, Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) dikkate alınması önem arz etmektedir. Bölgede; 5'i Balıkesir'de 2'si Çanakkale'de olmak üzere 7 OSB vardır (Şekil 47). Balıkesir'de bulunan Gönen Deri İhtisas Organize Sanayi Bölgesi ve Burhaniye Zeytin ve Zeytin Ürünleri İşleme İhtisas Organize Sanayi Bölgesi faaliyette değildir.

Şekil 47: TR22 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Sileri

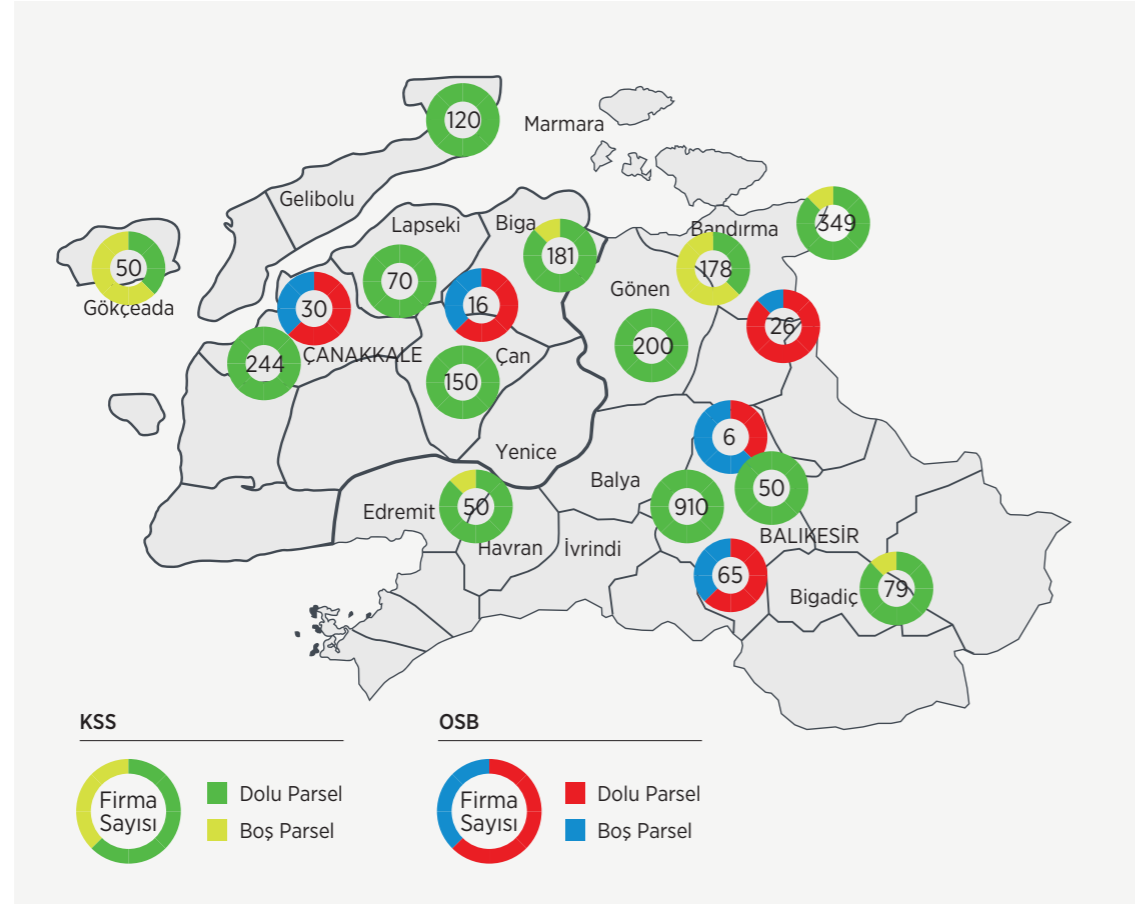

Kaynak: OSBÜK, 2013 verilerinden üretilmiştir.

TR22 Bölgesi'nde 2.178 iş yeri kapasitesiyle 7'si Balıkesir'de, 826 iş yeri kapasitesiyle 6'sı Çanakkale'de faaliyet gösteren 13 adet Küçük Sanayi Sitesi (KSS) bulunmaktadır. Balıkesir'de yer alan KSS'lerin ortalama doluluk oranı yüzde 91 iken, Çanakkale'dekilerin ortalama doluluk oranı yüzde 95'tir.⁶⁰

⁶⁰ Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2012).

Şekil 48: TR22 Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri Doluluk Oranları

Kaynak: Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri, 2013 verilerinden üretilmiştir.

Toplam 1.045 hektarlık alan üzerinde kurulu olan faal 5 Bölge OSB'sinde 405 adet sanayi parseli bulunmaktadır. Sanayi parsellerinin yüzde 80'e yakını tahsis edilmiş olup, OSB'lerde üretimde olan firma sayısı 143'tür.⁶¹ Ülke genelinde İstanbul ve Ankara gibi büyük sanayi kentleri dışında OSB'lerdeki doluluk oranları düşüktür. TR22 Bölgesi'nde de benzer durum geçerlidir (Şekil 48). Yeni teşvik sistemi kapsamında yatırımlar organize sanayi bölgesinde gerçekleşmesi halinde bir alt bölge desteğinden yararlanılabilecektir. Bu teşvik uygulamaları OSB'lerdeki doluluk oranının artmasına yardımcı olacak ve düzenli sanayileşmenin beraberinde düzenli kentleşmenin gerçekleştirilmesine ve sanayinin çevre tahribatı yaratan olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesine katkıda bulunacaktır.

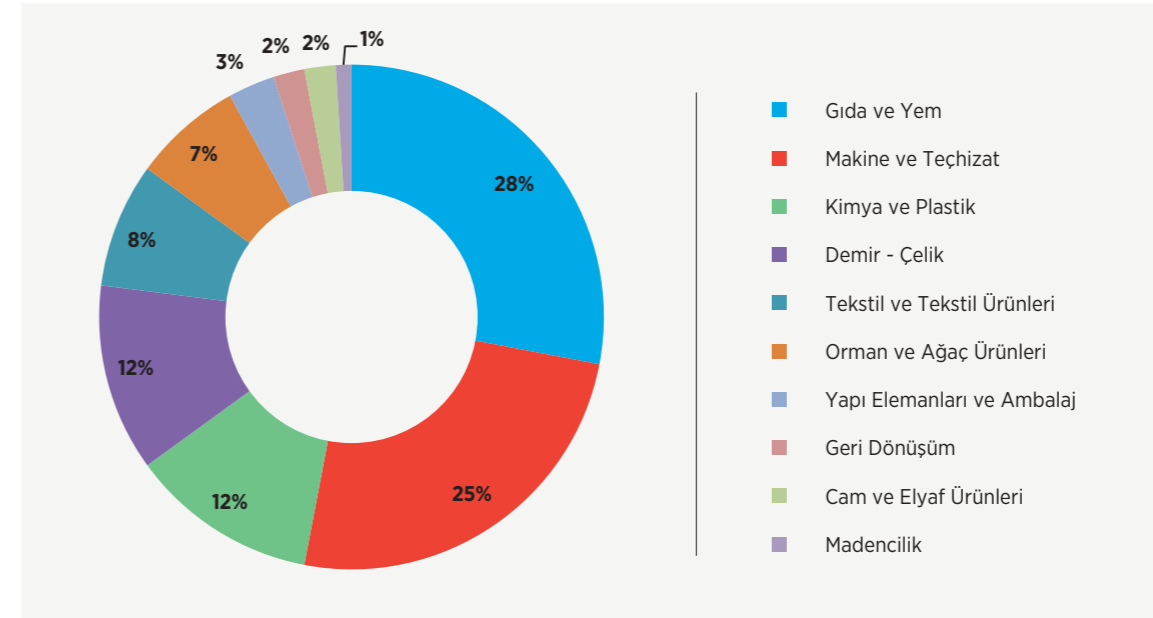
Bölge OSB'leri ulaşılabilirlik açısından iyi konumlarda kurulmuştur. OSB'lerde altyapı çalışmalarının çoğu tamamlanmış olup, atık su bertarafı ve doğalgaz kullanımı konusunda eksiklikler vardır. Balıkesir 1. OSB ve Çanakkale OSB doğalgazın olduğu OSB'lerdir. Çanakkale'de sanayi işletmelerin uygun yerlerde yerleşmesinin teşvik edilmesi için yeni organize sanayi bölgeleri oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

GMKA tarafından yapılan Organize Sanayi Bölgeleri araştırma sonuçlarına göre Bölge OSB'lerinde faaliyet gösteren firmaların yarısı gıda, yem ve makine teçhizat sektörlerinde faaliyet göstermektedir⁶² (Şekil 49). Sektör farklılığının en çok olduğu OSB Balıkesir 1. OSB'dir.

⁶¹ Balıkesir ve Çanakkale Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı İl Müdürlüğü, OSB Parsel Bilgileri, 2013.

⁶² Güney Marmara Kalkınma Ajansı, TR22 Güney Marmara Organize Sanayi Bölgeleri Araştırması, Balıkesir, 2012.

Şekil 49: TR22 Bölgesi Organize Sanayi Bölgelerinde Yer Alan Firmaların Sektörel Dağılımı

Kaynak: TR22 Güney Marmara Organize Sanayi Bölgeleri Araştırması 2012.

Balıkesir OSB'lerinde en çok faaliyet gösteren sektörler gıda ve yem, makine ve teçhizat, deri, plastik ve kimyadır. Çanakkale'de de gıda ve yem ile deri, plastik ve kimya sektörleri ön plana çıkmaktadır. Balıkesir OSB'lerinde Çanakkale'den farklı olarak madencilik ve demir çelik sektöründe faaliyet gösteren işletmeler yer almaktadır. OSB'lerde yer alan işletmelerde günde ortalama 10 saat üretim yapılmaktadır. İşletmelerin yüzde 60'ında vardiya uygulaması bulunmamakta olup, personel sayısı aralığı ağırlıklı olarak 11-25 kişidir. Kadın çalışanların en çok ambalaj, gıda ve yem sektörlerinde istihdam edildiği görülmektedir. Erkek çalışanlar ise imalat, dağıtım, demir-çelik, makine ve teçhizat sektörlerinde yoğunlaşmıştır.⁶³

Bölge OSB'lerinde 250'den fazla çalışanı olan 2 işletme bulunmaktadır. İşletmelerin ciroları da göz önüne alındığında OSB'deki işletmelerin çoğunun KOBİ olduğu görülmektedir.⁶⁴ İşletme maliyetlerine bakıldığında personel giderleri, yüzde 21 ile yüzde 12 olan enerji maliyetlerinden daha yüksektir. Bölge OSB'lerinde ağırlıklı olarak emek yoğun sektörler faaliyette bulunmaktadır. İşletmelerin yüzde 16'sı yalnızca ihracat, yüzde 18'i yalnızca ithalat, yüzde 21'i hem ihracat hem ithalat yaparken, yüzde 45'i ihracat ve ithalat yapmamaktadır. İşletmelerin son 1 yıl içinde gerçekleşen kapasite kullanım oranı ortalama yüzde 53'tür. Firmaların düşük kapasitede çalışma nedenleri ise finansman maliyetinin yüksekliği, iç piyasaların durgunluğu, kalifiye eleman yetersizliği ve hammadde tedarikinde yaşanan aksaklıklardır.⁶⁵

OSB'lerde yer alan işletmelerin yüzde 56'sının kalite belgesi vardır. Ayrıca işletmelerin yüzde 72'si ürün geliştirme ve ürün çeşitlendirme yapmaktadır.⁶⁶ Bu durum OSB'lerdeki sanayi işletmelerinin kalite, inovasyon ve Ar-Ge konularına öncelik verdiklerinin bir göstergesidir. Üniversitelerle işbirliği yapan işletme oranı ise yüzde 15'tir.⁶⁷ Bölge sanayisinin genel sorunu olan üniversite sanayi işbirliğinin zayıf olması OSB'lerde de kendini göstermektedir.

5.2.5 Madencilik

Türkiye, zengin yeraltı kaynakları ile madencilik sektöründe önemli bir potansiyele sahip olup dünyada ticareti yapılan 90 çeşit mineralden 77'sine ev sahipliği yapmaktadır. Dünyada, toplam maden üretimi bakımından 28., üretilen maden çeşitliliği bakımından ise 10. sıradadır. Bu yönüyle kendi hammadde gereksiniminin önemli bir bölümünü karşılayabilen ülkeler arasında yer almaktadır.⁶⁸

⁶³ GMKA (OSB, 2012).

⁶⁴ GMKA (OSB, 2012).

⁶⁵ GMKA (OSB, 2012).

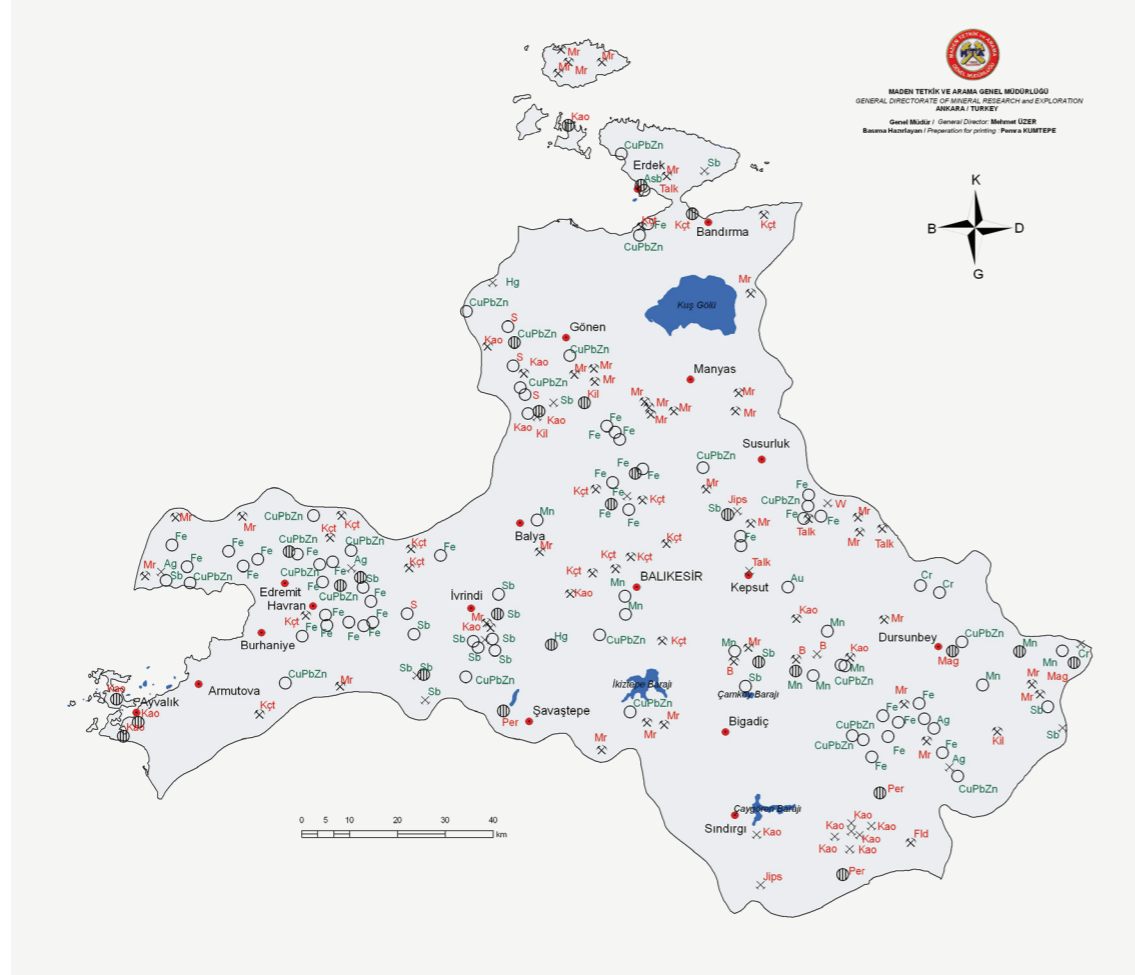
⁶⁶ GMKA (OSB, 2012).

⁶⁷ GMKA (OSB, 2012).

⁶⁸ <http://www.enerji.gov.tr/index.php?dil=tr&sf=webpages&b=tabii kaynaklar&bn=216&hn=12&nm=390&id=390>, 15.04.2013.

TÜİK rakamlarına göre Türkiye'nin madencilik sektörü ihracatı, 2006 yılında 1,1 milyar \$ iken 2012'de 3,2 milyar \$'a yükselmiş olup toplam ihracatın yüzde 2,1'ini oluşturmaktadır. Mermer, doğal taş, bakır, çinko, krom, feldspat ve bor bu sektördeki ihracatın önemli bir kısmını oluşturmaktadır.⁶⁹ Maden rezervleri ve çeşitliliği bakımından zengin olan TR22 Bölgesi, maden sektörü açısından ülke ihracatına önemli katkı sağlamaktadır. Bölge, endüstriyel mineraller ve doğal taşlar bakımından öne çıkmaktadır. Bor, mermer, kaolin, bentonit, haloysit, manyezit, kil, perlit, talk, vollastonit, altın, gümüş, bakır, çinko, antimon, manganez, demir, krom, civa, ametist, zeolit ve linyit Bölgenin önemli yeraltı kaynaklarıdır.

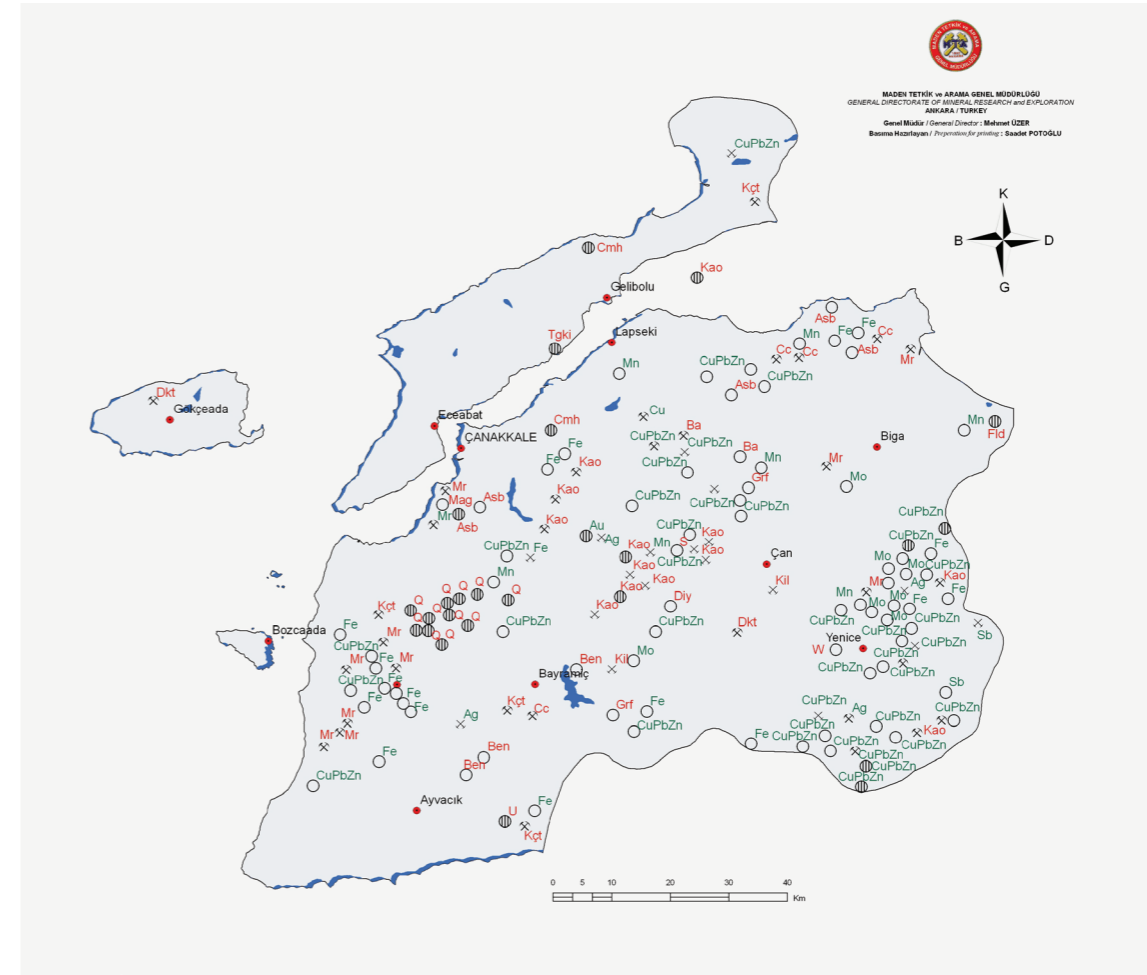
Şekil 50: Balıkesir İli Maden Potansiyeli

Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2013.

Balıkesir ilinin sahip olduğu özellikler çeşitli maden yatakları oluşumu için uygun ortam teşkil etmektedir. Balıkesir ili ülkemizde zengin yer altı kaynakları ile bilinmektedir. Bigadiç ilçesi, kolemanit minerali rezervleri açısından Dünya'nın en büyük bor yatağıdır. Yine mermer ismini veren çıkarıldığı Marmara Adası'dır. Balıkesir, metalojenik bölgede yer alması nedeniyle altın, gümüş, antimuan, civa, bakır, kurşun, çinko, demir, manganez, krom, bor tuzları, killeri, zeolit, mermer-doğal taşlar, yapı taşları, yarı kıymetli süs taşları ve linyit kömürleri açısından önemli rezervlere sahiptir; bu sebeple tarih boyunca madencilik faaliyetlerinin kesintisiz olarak yürütüldüğü bir bölge olmuştur. Balıkesir ilinin 15 km çevresinde, inşaat hammaddeleri olarak nitelendirilen kum, çakıl, kireçtaşı, Ayvatlar andeziti, Üçpınar tufu gibi doğal taşlar ve kırma taş olarak kullanılacak kireçtaşları bulunmaktadır. Balıkesir bor tuzları, antimuan, kaolin ve bentonitik killeri ve ametist kristalleriyle öne çıkmaktadır.

Şekil 51: Çanakkale İli Maden Potansiyeli

Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2013.

Marmara Bölgesi'nin güneybatısında yer alan Çanakkale ili, bulunduğu jeolojik bölge itibarıyla çeşitli maden yataklarının oluşumu için uygun bir ortama sahiptir. Gerek maden rezervleri, gerekse maden çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir ilimizdir. Çanakkale ilinin büyük bir kesiminin de içinde bulunduğu Biga Yarımadası, özellikle baz ve değerli metal yatakları açısından zengin bir bölgedir. Başlıca bakır, kurşun- çinko cevherleşmeleri Biga, Yenice, Bayramiç, Çan ve Lapseki ilçelerindedir. Bölgedeki önemli metalik cevherleşmelerden bir diğeri altın cevherleşmeleridir. Çanakkale-Bayramiç civarında son yıllarda yapılan çalışmalar sonucunda Bayramiç-Kısacık-Alakeçili-Baharlar altın sahası bulunmuştur.

5.2.5.1 Metalik Madenler

Balıkesir ve Çanakkale'nin büyük bir kısmının bulunduğu Biga Yarımadası, jeolojik yapısı nedeniyle özellikle baz metal cevherleşmeleri bakımından çok zengindir. Biga Yarımadası'nda 204 adet metalik maden yatağı ve zuhurunun varlığı bilinmekte olup kurşun, çinko, bakır, altın, antimuan, civa, demir, krom, manganez, volfram cevherleşmeleri Bölgenin öne çıkan metalik madenleri arasında yer almaktadır.

Bölgedeki önemli bakır-kurşun-çinko cevherleşmeleri; Balya, Dursunbey, Edremit (Altınoluk), Biga, Yenice, Bayramiç, Çan ve Lapseki ilçelerindedir. Balya'da bulunan yatakta ekonomik sınırları içerisinde olduğu belirlenen gümüş ve kadmiyum değerleri de tespit edilmiştir. Dursunbey, Lapseki, Kalkım'daki Pb-Zn yatakları halen işletilmektedir.⁷⁰ Havran-Tepeoba sahasında Türkiye'nin yaklaşık bir yıllık bakır tüketimine eşit büyüklükte 20 milyon ton rezervli, yüzde 1 bakır eş değer tenörlü (bakır-molibden) Cu-Mo yatağı tespit edilmiştir.⁷¹

⁷⁰ http://www.mta.gov.tr/v2.0/bolgeler/balikesir/index.php?id=metalik_madenler&m=4, 18.04.2013.

⁷¹ http://www.mta.gov.tr/v2.0/bolgeler/balikesir/index.php?id=metalik_madenler&m=4, 18.04.2013.

⁶⁹ Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, Madencilik Sektörü Raporu, 2012.

Bölgedeki önemli metalik cevherleşmelerden bir diğeri altın cevherleşmeleridir. Çanakkale'de Bayramiç, Lâpseki civarında; Balıkesir'de Gömeç, Havran, Kepsut ve Ayvalık'da altın cevherleşmeleri görülmektedir. Havran-Küçükdere altın yatağı, Bölgede işletilen tek yatak olup buradan çıkarılan maden Bergama-Ovacık tesislerinde zenginleştirilmektedir.⁷² Altın madeni açısından göz önünde bulundurulması gereken husus ise paydaşların, Bölgenin önemli değerlerinden olan Kaz Dağları'nda altın arama, sondaj ve işletme faaliyetlerine ilişkin duyarlılığıdır.

Civa cevherleşmeleri bakımından, Gönen ve Savaştepe ilçeleri öne çıkmaktadır. Ancak civa üretimi yasaklandığı için sahaların işletimine devam edilmemektedir. Demir yatak ve zuhurları bakımından Havran, Ayvalık başta olmak üzere Edremit, Burhaniye, Balya, Dursunbey ve Bigadiç'te çok sayıda demir zuhurları yer almaktadır. İşletilen demir yatakları ise Balıkesir-Şamlı, Havran-Eğmir, Ayvalık-Ayazmant'dadır.⁷³

5.2.5.2 Endüstriyel Hammaddeler

Bölge, endüstriyel hammaddeler bakımından oldukça zengin olup bor, kil, zeolit, halloysit ve kaolin Bölgede çıkarılan başlıca endüstriyel hammaddelerdir. Söz konusu madenler, Bölge içinde kısmen işletilmekte ve çoğunlukla hammadde olarak ihraç edilmektedir. Katma değeri yüksek uç ürünlerin üretimi bölgede gerçekleştirilememektedir. 2012'de dünya toplam bor rezerv miktarı B₂O₃ bazında 1,3 milyar ton olarak gerçekleşmiş olup yüzde 73'lük pay ile Türkiye ilk sırada yer alırken, onu %8 pay ile Rusya ve %6 pay ile ABD izlemektedir. 2012 yılı dünya bor talebinin yüzde 46'sının Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, yüzde 23'ünün RT Borax, yüzde 31'inin ise diğer üreticiler tarafından karşılandığı tahmin edilmektedir. Bigadiç ve Bandırma'da da işletmesi bulunan Eti Maden, üretim ve pazar payı açısından dünya bor piyasasında ön sırada yer almaktadır.⁷⁴ Bor ihracatının 2018 yılında yaklaşık iki katına çıkarak 1,5 milyar \$'a ulaşması beklenmektedir.⁷⁵

Türkiye'de işletilen ilk bor yatağı olan Sultançayırı ve önemli bor yataklarından biri olan Bigadiç bor sahası Balıkesir'de bulunmaktadır. Dünyadaki bor rezervinin yüzde 70'den fazlası Türkiye'dedir. Bu rezervin büyük bir kısmı ise Bölge sınırları içinde yer almaktadır. Bölgede çıkarılan bor mineralleri diğer bölgelerdekine kıyasla arsenik içermemesi ve rafinasyon kolaylığı dolayısıyla avantajlı durumdadır.

Balıkesir-Bigadiç'te yer alan bor madenleri işletilmekte olup Kütahya-Emet ile birlikte, bu iki sahanın toplam rezervi Türkiye rezervinin yaklaşık 2/3'ünü oluşturmaktadır. Bu rezervlerin geliştirilmesine ve ruhsat sahalarının daraltılmasına yönelik MTA Genel Müdürlüğü ile Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından yoğun sondaj ve etüt çalışmaları yürütülmektedir.⁷⁶ Ayrıca, Eti Maden tarafından 2012-2013 yıllarında bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün kapasitelerinde artış sağlayacak yeni yatırımlar yapılmıştır. Bu kapsamda Eti Maden'in Bandırma'daki tesislerinde Boraks ve Borik Asit Fabrikalarının modernizasyonu gerçekleştirilmiş, 8.000 ton/yıl kapasiteli Camsı Bor Oksit ve Toz Bor Oksit Üretim Tesisi faal hale geçmiştir. Böylece 2011'de 1.780 bin ton olan bor kimyasalları ve eşdeğeri ürün kapasitesi, 2012'de 2.125 bin ton seviyesine yükselmiştir.⁷⁷ Bor minerallerinin katma değeri yüksek, rafine bor ürünlerine dönüştürülmesi amacıyla kurulan tesislerde, üretilen boraks pentahidrat ve borik asit, bor kimyasalları ihracatında en yüksek paya sahiptir. Bunun yanı sıra Bandırma Bor ve Asit Fabrikaları'nda 240 bin ton/yıl kapasiteli tesislerde sülfürik asit üretilmektedir. Ayrıca diğer bor işletme müdürlüklerinin çıkardıkları ürünler de Bandırma'da bulunan liman üzerinden yurtdışına gönderilmektedir.⁷⁸

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüne bağlı bölgede bulunan diğer işletme Bigadiç Bor İşletme Müdürlüğü'dür. Eti Maden, tamamlanan yatırımların yanında yeni projeler için de çalışmalarını sürdürmektedir, bu bağlamda Bigadiç Bor İşletme Müdürlüğü sahasına 500 bin ton/yıl kapasiteli Kalsine Kolemanit Tesisi kurulumu için yürütülen çalışmalarda son aşamalara gelmiştir.

Balıkesir mermer potansiyeli açısından öne çıkmaktadır. Marmara Adası mermerleri (Marmara beyazı), Manyas (Manyas beyazı), Bigadiç (kumru tüyü, oniks), Ayvalık (Ayvalık graniti) en önemli mermer sahaları arasındadır. Marmara adasındaki mermer ocaklarının yanı sıra Balıkesir'in Manyas, İvrindi, Kapıdağ Yarımadası'nda ve Çanakkale Ezine'de önemli mermer rezervleri bulunmaktadır.

⁷² http://www.mta.gov.tr/v2.0/bolgeler/balikesir/index.php?id=metalik_madenler&m=4, 18.04.2013.

⁷³ http://www.mta.gov.tr/v2.0/bolgeler/balikesir/index.php?id=metalik_madenler&m=4, 18.04.2013.

⁷⁴ Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, *Bor Sektör Raporu*, 2013.

⁷⁵ KB, OKP (2014-2018), 2013.

⁷⁶ http://www.mta.gov.tr/v2.0/bolgeler/balikesir/index.php?id=end%FCstriyel_hammaddeler&m=4, 19.04.2013.

⁷⁷ Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, *Bor Sektör Raporu*, 2013.

⁷⁸ GMKA (Maden Potansiyeli, 2011).

Granit rezervleri bakımından Erdek-Kapıdağ, Ayvalık-Bağyüzü, Susurluk-Çatal Dağ, Havran-Eybek Dağı ve Ezine Kestanbol öne çıkmaktadır. Kapıdağ Yarımadası yakınlarındaki Ocaklar Köyü ve Tavşan Adası'ndan çıkarılan gri renkli, ufak taneli granitler parke taşı olarak kullanılmaktadır.⁷⁹

Bölgedeki diğer endüstriyel hammadde kaynakları kil, talk, perlit, vollastonit ve manyezittir. Ülkenin en büyük kaolen sahası Sındırgı-Düvertepe'dedir. Bununla birlikte, İvrindi, Gönen ve Ayvalık; Çanakkale'nin Çan ve Bayramiç ilçesinde de çok sayıda kaolen yatakları bulunmaktadır. Balya-Bengiler'de refrakter sanayinde kullanılmaya elverişli kil sahaları halen işletilmektedir. Kaolin, seramik ve çimento sektörü ile porselen ve izolator sanayiinde kullanılmaktadır. Ülkenin en büyük seramik üretim tesisleri Çanakkale'nin Çan ilçesindedir. Susurluk ve Kepsut ilçelerinde vollastonit; Dursunbey, Susurluk ve Gönen ilçelerinde de sırasıyla manyezit, jips ve kükürt oluşumlarına rastlanmaktadır.

Türkiye, az miktarda da olsa, halloysit üreten dört ülkeden biridir. Ülke genelinde 50 bin ton civarında olan rezervlerin çoğu Balıkesir ve Çanakkale'de bulunmaktadır. Yılda yaklaşık olarak 3-4 bin ton çıkarılan halloysit başta İngiltere olmak üzere diğer ülkelere ihraç edilmekte ve yüksek kaliteli seramik ile porselen ürünlerinin yapımında kullanılmaktadır. Balıkesir'in Gönen ve Balya ilçesinde halloysit üretimi yapılmaktadır.

5.2.5.3 Yarı Kıymetli Mineraller

Kuvars, ametist, opal, agat, granat gibi yarı kıymetli süs taşları Balıkesir çevresinde önemli miktarda bulunmaktadır. Çanakkale'de ise Ezine-Ahlatoba, Çamlıca, Kemerdere sahalarında yaklaşık 23 ton muhtemel kuvars rezervi tespit edilmiştir. Balıkesir-Dursunbey-Güğü Köyü ametistleri, rezerv büyüklüğü açısından Brezilya'daki yataklardan daha küçük olmasına rağmen görünüm, desen ve kalite bakımından dünyanın en güzel ametistleri olarak kabul edilmektedir.⁸⁰

Balya-Değirmendere, Gönen-Fındıklı'da kuvars kristalleri; Balya-Bengiler, Gönen-Çakmak yörelerinde opal; Havran-Kalabak-Fazlıca, Bayramiç-Karaköy yörelerinde granat; Balya-Çarmıh, Dursunbey-Eynik-Gökçeler yörelerinde onix, Bandırma'da kalsedon, Simav-Şenköy, Kaklım-Handeresi, Lâpseki-Şahinler-Adatepe yörelerinde ametist; Ezine-Çamlıca'da süt kuvars kristali; Biga- Dikmen'de krizopras öne çıkmaktadır.⁸¹

5.2.5.3 Diğer

Bölgede bilinen önemli linyit oluşumları; Balıkesir'de Dursunbey, Balya ve Gönen; Çanakkale'de Yenice ve Çan'dadır. Yaklaşık 35 milyon ton görünür linyit rezervi belirlenen Dursunbey linyit sahaları ilde bilinen en önemli kömür madenlerini oluşturmaktadır.⁸² Çan'da 750 ton/saat, Seyitömer'de toplam 3.600 ton/saat'lik eleme-ayıklama tesisleri mevcuttur. Yaklaşık 2,4 bin hektarlık alanı kapsayan Çan linyit sahasında üretim çalışmaları devam etmektedir. Söz konusu alanda, alt ısı değeri 3 bin kcal/kg olan ve tamamı açık ocak işletmeciliği ile alınabilecek toplam 77 milyon ton linyit rezervi bulunmaktadır. 2004'te faaliyete geçirilen 2x160 MW gücündeki akışkan yataklı Çan Termik Santrali'nin kömür ihtiyacı buradan karşılanmaktadır.⁸³

Bölgede yer alan madenlerin burada işlenerek katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmesi önceliklidir. Bu doğrultuda sanayide kullanım alanlarını artıracak çalışmalar ile madencilik teknolojilerinin geliştirilerek desteklenmesi gerekmektedir. Borun, sanayide çok sayıda kullanım alanına sahip olması ve yeni bor tüketim alanlarının (LCD, yakıt pili üretimi vb.) artmasına bağlı olarak kullanımının artması, Bölge ekonomisi için avantaj sağlamaktadır. Artan petrol ve enerji maliyetine bağlı olarak ısıtma ve soğutma amaçlı izolasyon sektöründeki büyüme potansiyelinin de bor ürünlerine olan talebi artıracığı düşünülmektedir. İkame ürünlerin ve borsuz cam elyafları gibi borsuz üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ise bor piyasası ve Bölge potansiyelinin gerçekleştirilmesi bakımından tehdit oluşturmaktadır. Diğer yandan, inşaat sektörünün hareketlenmesi ile doğal taş kullanımının da artacağı öngörülmektedir. Madencilik sektöründeki yeni fırsatların değerlendirilmesi ile bölgesel kalkınmaya önemli katkılar sağlanması ve yeni istihdam alanlarının açılması beklenmektedir. Bor madeni ve türevleri ile ilgili katma değeri yüksek ürünlerin ortaya çıkmasını sağlayacak Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi ile daha rekabetçi bir yapıya kavuşturulacaktır.⁸⁴

⁷⁹ GMKA (Maden Potansiyeli, 2011).

⁸⁰ http://www.mta.gov.tr/v2.0/bolgeler/balikesir/index.php?id=yari_kiyetli_mineraller&m=4, 19.04.2013.

⁸¹ http://www.mta.gov.tr/v2.0/bolgeler/balikesir/index.php?id=yari_kiyetli_mineraller&m=4, 16.06.2013.

⁸² Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, *Kuzeybatı Anadolu Bölge Müdürlüğü, Balıkesir ve Çanakkale İli Maden ve Enerji Kaynakları*, 2012.

⁸³ http://www.tki.gov.tr/TKI/YillikFaaliyetler/c1e327f0-e193-471b-a216-bb07243c3f8bfaal_2011.pdf, 19.04.2013.

⁸⁴ Burhan Aydemir, "Balıkesir Ekonomisi; Sektörel Gelişmeler, Uygun Yatırım Alanları, Gelişme için Çözüm Önerileri", Balıkesir Sempozyumu, Balıkesir, 2005.

Diğer yandan, doğal, tarihi ve kültürel değerlere ev sahipliği yapan Bölgede madencilik faaliyetlerinin koruma-kullanma dengesi ve paydaşların hassasiyeti dahilinde gerçekleştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve maden kaynaklarının ekolojik dengeli bozmadan ekonomiye kazandırılması açısından önem arz etmektedir. Madencilik faaliyetlerinin çevresel etkilerinin bertaraf edilmesi doğrultusunda ISO 4079 Çevre Yönetim Sistemine geçilmesi, çevre ve iş güvenliği mevzuatındaki koşulların sağlanması gerekmektedir.

5.2.6 Enerji

Günümüzde kişi başına tüketilen enerji, refahın önemli göstergelerinden biridir. Üretim ve toplumsal gereksinimlerin artışıyla dünyada enerji tüketimi hızla artmaktadır. Ülkemizde 1970 yılında yaklaşık 19 milyon ton eşdeğer petrol (TEP) olan enerji tüketimi olağandışı bazı yıllar dışında düzenli bir şekilde artış göstermiştir. Enerji tüketimi 2006 yılında yaklaşık 98 milyon TEP'e 2012'de 126 milyon TEP'in üstüne çıkmıştır.⁸⁵ Türkiye'de 2012 yılında yaklaşık 99 milyon TEP enerji ithalatı gerçekleştirilmiş, enerji ithalatına toplam ithalatın yüzde 25,4'ü olan 60,1 milyar dolar ödenmiştir.⁸⁶ Enerji ihtiyacının yaklaşık yüzde 40,92,4093'ünü ithalat ile karşılayan Türkiye enerjide dışa bağımlı durumdadır. Bu bağımlılık başta cari açık ve enerji arz güvenliği olmak üzere birtakım ekonomik ve stratejik olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla yerli enerji üretimi ülke açısından en kritik konular arasında yer almaktadır.

Türkiye'de 2012 yılında üretilen 239.497 GWh elektriğin yüzde 43,6'sı doğalgaz, yüzde 28,4'ü kömür, yüzde 24,2'si hidrolik, yüzde 3,1'i yenilenebilir, yüzde 0,7'si sıvı yakıt kaynaklarından üretilmiştir.⁸⁷ Elektrik üretimi için kullanılan doğalgazın ve kömürün büyük bir kısmı ithal kaynaklardan oluşmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de yerli enerji üretimine sadece hidrolik ve yenilenebilir kaynakların katkı sağladığı görülmektedir. Enerji arz güvenliği ve kaynak çeşitliliğini sağlamak için çevresel olumsuz etkileri de en alt düzeyde olan yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Yerli enerji kaynaklarının büyük öneme sahip olduğu bir ortamda, Güney Marmara Bölgesi ülke açısından önemli bir konumdadır. Temmuz 2013 verilerine göre; Türkiye'de 2.619 MWh olan rüzgar enerjisi kurulu gücünün 800 MWh ile yüzde 30,6'sını (Balıkesir 666 MWh, Çanakkale 133 MWh) bulduran Güney Marmara Bölgesi, rüzgar enerjisi üretimi alanında Türkiye'nin lideridir.⁸⁸

Türkiye, 11.000 MWh'in üzerindeki lisanslı/lisanslanacak rüzgar enerjisi santralleri ile Avrupa'nın en büyük rüzgar enerjisi pazarı konumundadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Strateji Raporu'na göre 2023 yılı hedefi 20.000 MWh olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'nin tekno-ekonomik rüzgar enerjisi kurulu gücü potansiyeli 48.000 MWh'dir. İşletmedeki santrallere inşa halindeki 970 MWh'lik ve lisansı alınıp inşasına başlanmayan 6.160 MWh'lik santrallerin eklenmesi ile 9.750 MWh'e çıkması beklenen rüzgar enerjisi kurulu gücünün en az yüzde 18,8'i (1.834 MWh) Bölgede yer alacak ve Bölge bu alandaki liderliğine devam edecektir. Sonuç olarak Bölgenin rüzgar enerjisi kurulu gücünün 2019 yılına kadar 1.200 MWh artışla 2.000 MWh'e çıkarılması beklenmektedir. Aynı dönemde Marmara ve Ege Bölgeleri yaklaşık 4.800 MWh'lik kapasite artışıyla birlikte toplam kurulu gücün yüzde 70'ini teşkil eden 6.808 MWh kurulu güce ulaşacaktır. Marmara ve Ege Bölgelerinin kesişim noktasında yer alan Güney Marmara Bölgesi'nin, ekonomik ve coğrafi hinterlandı ile birlikte Türkiye'de rüzgar enerjisi pazarının odak noktasında yer alması beklenmektedir.

Lisanssız elektrik üretimi çalışmalarının 2008 yılında başlaması ile birlikte Bölgede bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin sayısı da artmıştır. 2013 yılı Ekim ayında lisanssız elektrik üretimine ilişkin ikincil mevzuatın da düzenlenmesi sonucunda, yakın dönemde lisanssız elektrik üretimi pazarının daha da canlanması ve Bölgenin bu pazardan da en yüksek payı alması beklenmektedir. Bu sebeple Bölge, lisanssız elektrik üretimi teknolojileri konusunda faaliyet göstermek isteyen KOBİ'lere önemli fırsatlar sunmaktadır.

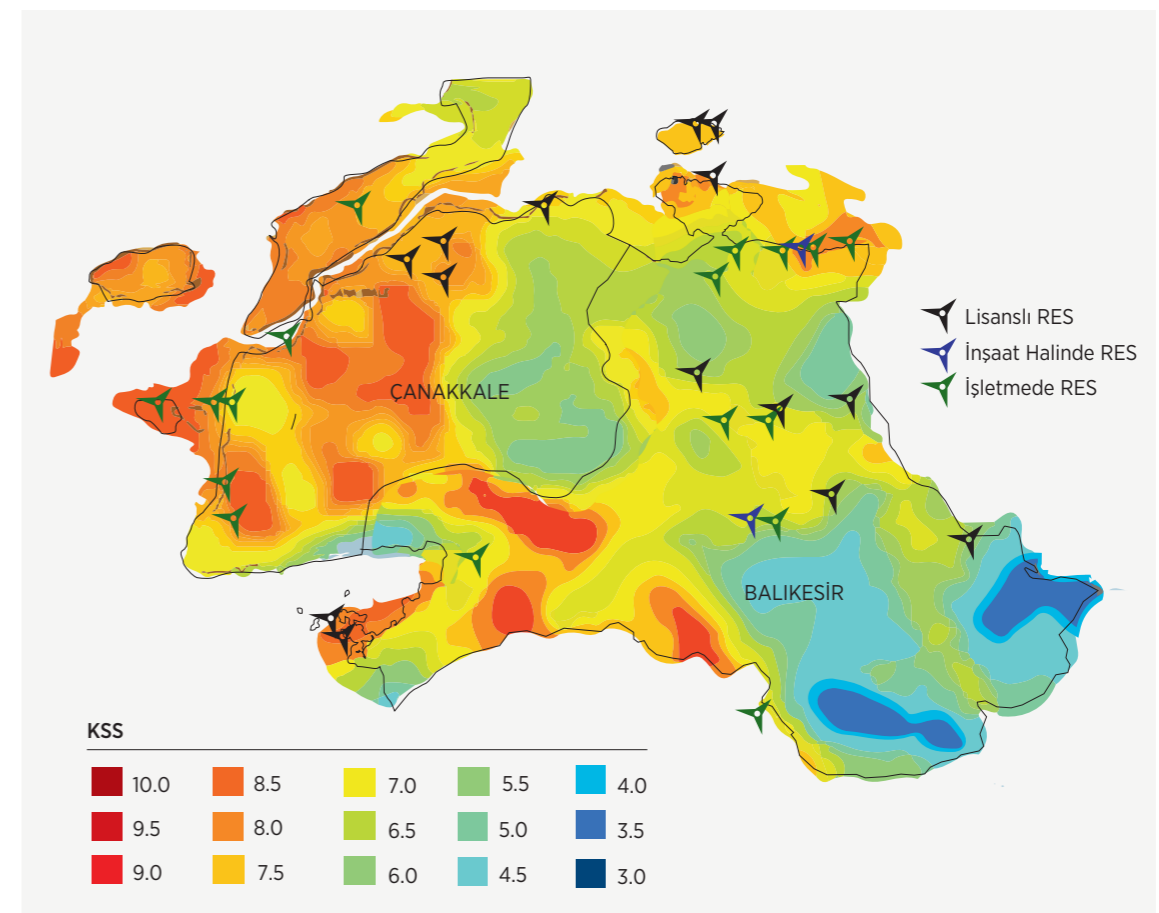
⁸⁵ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Birincil Enerji Kaynakları Tüketimi 1970 - 2006, Genel Enerji Dengesi 2007 - 2012

⁸⁶ TÜİK, Standart Uluslararası Ticaret Sınıflamasına Göre İthalat, 1996 - 2013

⁸⁷ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Genel Enerji Dengesi 2012

⁸⁸ Türkiye Rüzgar Enerjisi Birliği, Türkiye Rüzgar Enerjisi İstatistik Raporu, Temmuz 2013

Şekil 52: TR22 Bölgesi Rüzgar Hızı Dağılımı ve Rüzgar Enerjisi Santrallerinin Bulunduğu Yerler

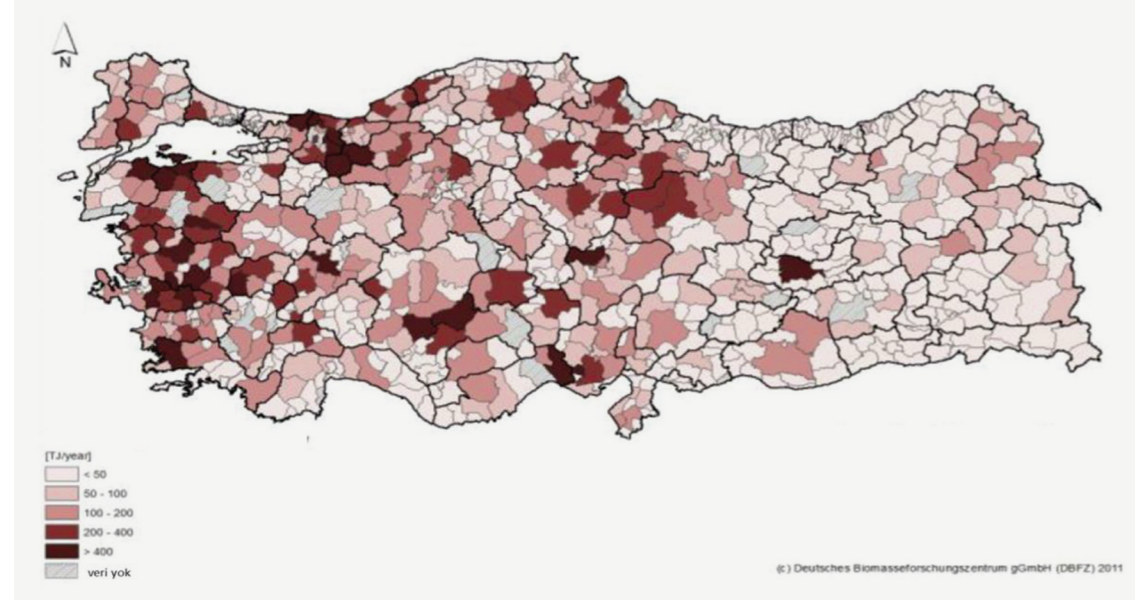

Kaynak: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, 2013; TUREB, 2012 verilerinden üretilmiştir.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun 26. toplantısında Türkiye'de 20.000 MWh olan rüzgar enerjisi üretimi hedefine yüzde 80 oranında yerli teknoloji ile ulaşılmasına karar verilmiştir. Buna göre 2019 yılına kadar Marmara ve Ege Bölgelerinde beklenen yaklaşık 5.000 MWh kapasiteli türbin üretiminden doğacak yaklaşık 5 milyar Euro'luk katma değer 4 milyar Euro'su yerli kaynaklara aktarılacaktır. Güney Marmara Bölgesi'nin, yenilenebilir enerji teknolojilerinin geliştirildiği bölge olacak şekilde uzmanlaşarak, bu katma değerden en yüksek payı alması beklenmektedir. Buna yönelik insan kaynağının yetiştirilmesi için, Bölge üniversitelerinde enerji enstitüleri ve enerji sistemleri mühendisliği bölümleri kurulup multi disiplinler bir şekilde yenilenebilir enerji araştırmalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Meslek yüksekokulları ve meslek liselerinde sektörün ihtiyaç duyduğu nitelikli ara elemanın yetiştirilmesi çalışmalarına başlanmış olup, Bölgedeki dört meslek lisesinde yenilenebilir enerji bölümleri kurulmuştur. Plan döneminde söz konusu hedeflere yönelik çalışmaların nicelik ve niteliklerinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Sektörün gelişimi açısından makine-ekipman üretimi, bakım onarım, lojistik, inşaat, tasarım, danışmanlık, Ar-Ge ve insan kaynakları gibi unsurlardan doğan katma değer Bölgedeki kaynaklar ile üretilmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda Bölgede başta sektörün çeşitli dallarında faaliyet gösteren işletmeler olmak üzere paydaşları kapsayan bir yenilenebilir enerji kümesi oluşturulması fayda sağlayacaktır. Güney Marmara Bölgesi rüzgarın yanı sıra diğer yenilenebilir enerji kaynakları bakımından zengin bir Bölge olduğu için bu alanda uzmanlaşmaya uygun bir zemin oluşturmaktadır.

Türkiye'de yoğun bir şekilde gerçekleştirilen tarım ve hayvancılık faaliyetlerinden kaynaklanan büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan gübrelerinin, diğer organik atıkların ve gıda sanayii atıklarının biyogaz tesislerinde işlenerek ülkenin toplam elektrik üretiminin yüzde 5,9-11,6 arasındaki enerji ihtiyacını karşılayabileceği öngörülmektedir. Güney Marmara Bölgesi yüksek tarım ve hayvancılık birikimi ile ülkenin en önemli biyogaz/biyokütle üretim merkezlerinden olmaya adaydır. Özellikle Bandırma Alt Planlama Bölgesi bu açıdan öne çıkmaktadır (Şekil 53). Gönen'de 2,2 MWh kapasiteli bir biyogaz/biyokütle enerji santralinin inşaat çalışmaları tamamlanmış ve faaliyete geçmiştir. Bandırma Edincik'te 2,16 MWh kapasiteli bir diğer biyogaz/biyokütle enerji santralinin inşaat çalışmaları ise devam etmektedir.

Şekil 53: Türkiye'nin Biyogazdan Yıllık Enerji Üretim Potansiyeli (Terajoule)

Kaynak: Alman Biyokütle Araştırma Merkezi, 2011.

Türkiye'de en fazla jeotermal kaynağa sahip olan Bölge, jeotermal enerji üretimi potansiyeli de göstermektedir. Ayvacık ilçesi Tuzla mevkiinde 7,5 MWh kurulu güce sahip bir jeotermal enerji santrali faaliyet göstermektedir. Jeotermal kaynaklar Bölgenin geneline yayılmış olup Güre, Pamukçu, Hisaralan, Hisarköy, Gönen, Kepekler, Hızlılar, Tuzla, Kestanbol, Çan, Biga öne çıkmaktadır. Gönen, Bigadiç ve Sındırgı'da jeotermal ile konut ısıtılması çalışmaları yürütülmekte olup Balıkesir'de 65.000, Çanakkale'de ise 35.000 konut, jeotermal enerji ile ısıtılabilir potansiyel yerleşim birimi olarak öngörülmektedir.⁸⁹

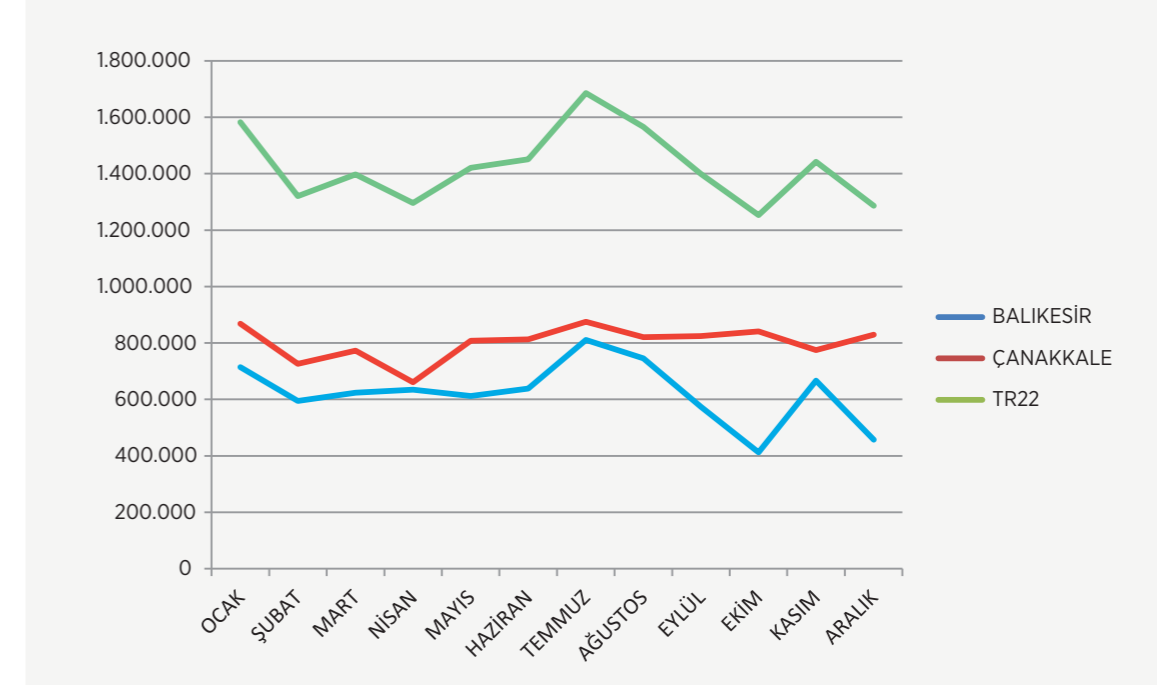
Türkiye'de yatay yüzeye gelen yıllık toplam güneş radyasyonu alt sınır değerini (1.620 kWh/m²-yıl) sağlama-yan lisans başvuruları kabul edilmemektedir.⁹⁰ Bu durum pratikte güneş enerjisi lisans başvurularının sadece güney bölgelerde yoğunlaşması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla, yılda ortalama 2.430 saat güneşlenme süresi ile güneş enerjisi üretiminde dünya lideri olan Almanya ortalamasının bir buçuk katından fazla güneş alan bölgemiz uygulamada lisans alınabilecek bölgeler listesinin dışında kalmıştır. Ülke çapında güneş enerjisinden daha fazla faydalanılabilmesi için piyasa aktörlerinin yatırım yeri tercihinin mevzuatın iyileştirilmesi beklenmektedir.

Yenilenebilir kaynaklar dışındaki enerji üretim tesislerine bakıldığında, Bölgede doğalgaz, katı ve sıvı yakıt tüketen çevrim santrallerinin kurulu gücünün 968 MWh olduğu görülmektedir. Bu santraller arasında 930 MWh'lik kurulu gücü ile Bandırma'da bulunan Enerjisa A.Ş. öne çıkmaktadır. Gönen ve Sındırgı'da toplam 15,2 MWh kurulu güce sahip iki hidroelektrik santrali vardır. Çanakkale'de kömür kullanılmakta olan 1.325 MWh'lik kurulu güce sahip üç termik santral bulunmaktadır. Bunlardan İÇDAŞ A.Ş.'ye ait iki termik santral ithal kömür kullanırken, 18 Mart Çan Termik Santrali ilçede çıkan kömürü değerlendirmektedir. Bölgede bahsi geçen işletmelerin kapasitesi kullanılarak 2011 yılında toplam 340.107 MWh, 2012 yılında 369.599 MWh elektrik üretilmiştir (Şekil 54). Aynı dönem itibarıyla Türkiye'nin kurulu gücü 52.911 MWh olup 229,4 milyar kWh enerji üretilmiştir.

⁸⁹ EİE, 2013.

⁹⁰ EPDK, 24/05/2012 tarih ve 3842 sayılı karar

Şekil 54: TR22 Bölgesi Toplam Enerji Üretimi (MWh)

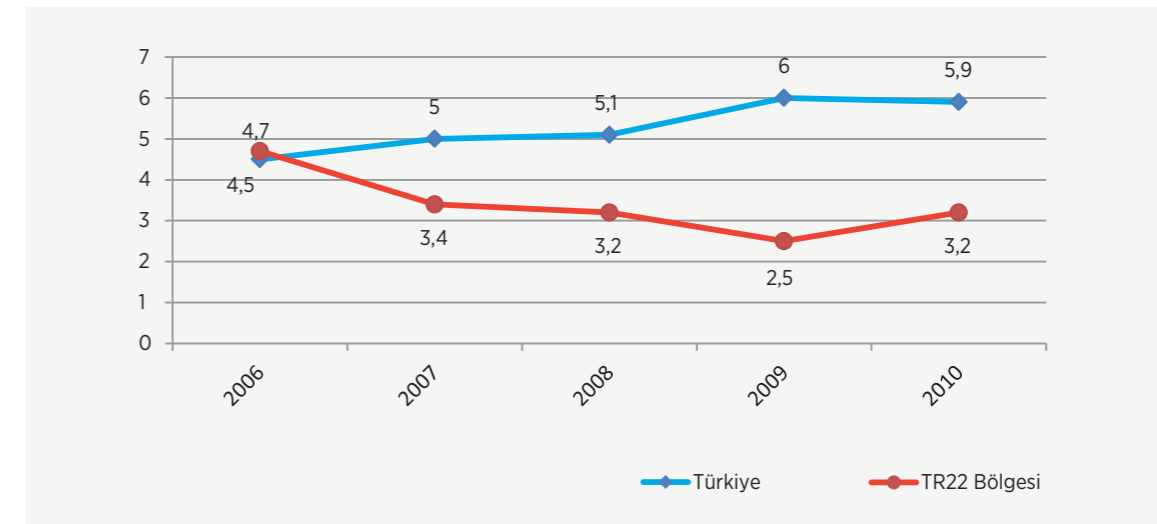
Kaynak: TEİAŞ, 2013.

5.3. Hizmetler

5.3.1. İnşaat

Ekonominin rekabet gücünün artırılmasında önemli bir güce sahip olan inşaat sektöründeki dalgalanmalar, GSYH oranlarını oldukça etkilemektedir (Şekil 55). İnşaat sektörünün 2012 yılında sektörel büyüme hızı yüzde 0,6, GSYH içindeki payı yüzde 6,5, toplam istihdamdaki payı ise yüzde 7 olarak gerçekleşmiştir.⁹¹ 2006 yılında Bölge ekonomisinde inşaat sektörü cirosunun payı yüzde 4,7 iken 2010 yılında bu oran 3,2 olmuştur. Ancak son iki yılda Bölge özelinde de ülkesel düzeydeki gelişmelere paralel olarak inşaat sektöründen elde edilen ciro payında artış gözlenmektedir.

Şekil 55: Ülke Ekonomisinde İnşaat Sektöründen Elde Edilen Cironun Payı (%)

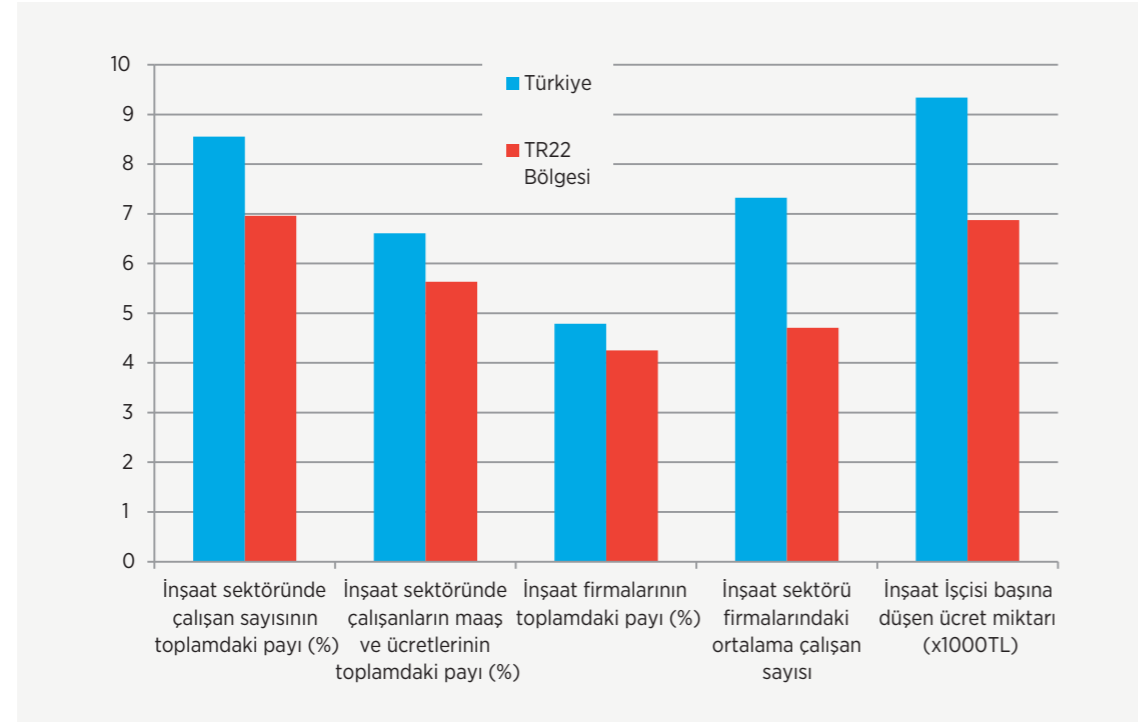

Kaynak: TÜİK, 2010.

⁹¹ KB, OKP 2014-2018, 2013.

2010 yılı verileri ile Türkiye'deki işgücünün yüzde 8,5'i inşaat sektöründe istihdam edilirken, TR22 Bölgesi'nde işgücünün yüzde 6,9'u inşaat sektöründedir. Toplam işgücü maliyetlerinde inşaat sektörünün payı Türkiye genelinde yüzde 6,6 iken Bölge içindeki payı yüzde 5,6 ile Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. TR22 Bölgesi inşaat sektöründe çalışan başına düşen ücretlerin ülke ortalamasının altında kalması, Bölge içindeki inşaat sektöründe çalışanların ülke geneline kıyasla daha düşük maaş ve ücret karşılığında çalıştığına işaret etmektedir (Şekil 56). 2012 yılında ülke genelinde inşaat sektörünün toplam istihdamdaki payı yüzde 6,5'e ulaşmıştır.⁹² 2012 yılı TR22 Bölgesi inşaat sektörü çalışan oranı, önemli miktarda artmış olup ülkesel düzeydeki oran ile paralel seyretmektedir.⁹³

Şekil 56: TR22 Bölgesi ile Türkiye İnşaat Sektörü Verilerinin Karşılaştırılması

Kaynak: TÜİK, 2012.

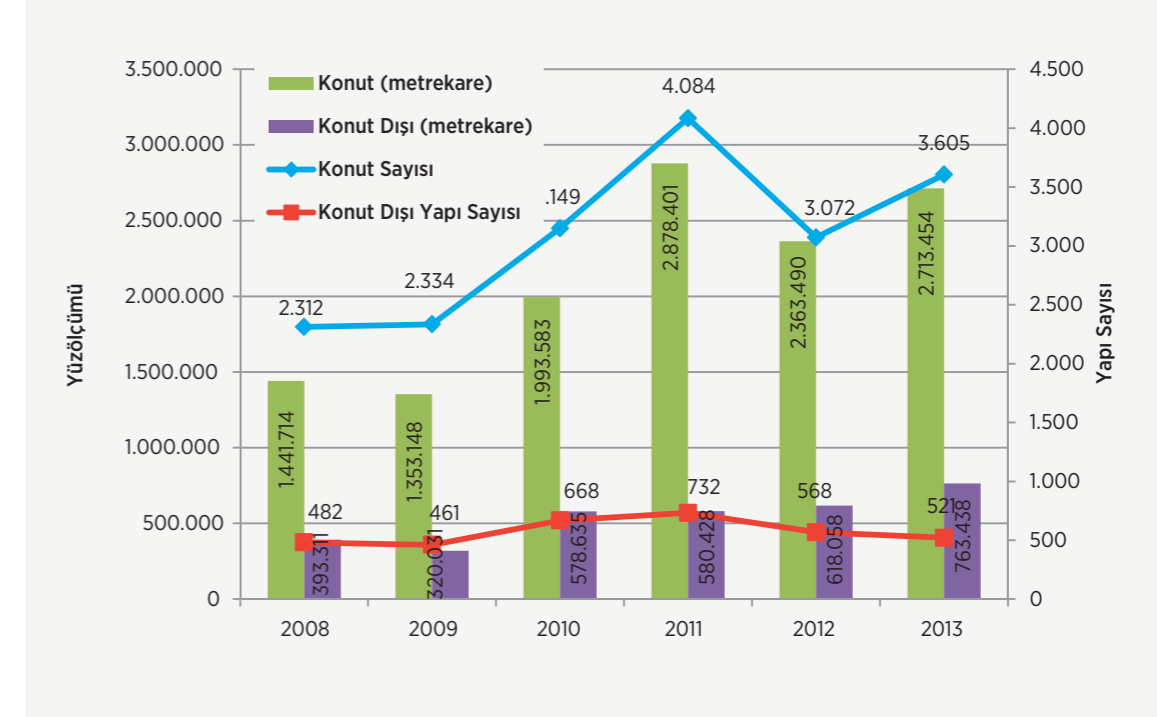
İnşaat sektöründe faaliyet gösteren firmalarda ortalama çalışan sayılarına bakıldığında Türkiye ortalaması 7,3 iken Bölge ortalaması 4,7'dir. Burada Bölgedeki inşaat firmalarının daha çok küçük ve orta ölçekli olmasının etkisi görülmektedir. Ancak Bölgede son yıllarda inşaat sektörü çalışan sayısında artış gözlenmektedir.

⁹² KB, OKP 2014-2018, 2013.

⁹³ Çanakkale ve Balıkesir İŞKUR Müdürlükleri, İşgücü Piyasası Analizi Raporu 2012, 2013.

Şekil 57:

TR22 Bölgesi'nde Üretilen Yapı Türlerinin Adet ve Yüzölçümü Bakımından Karşılaştırılması (Yapı Ruhsatına Göre)

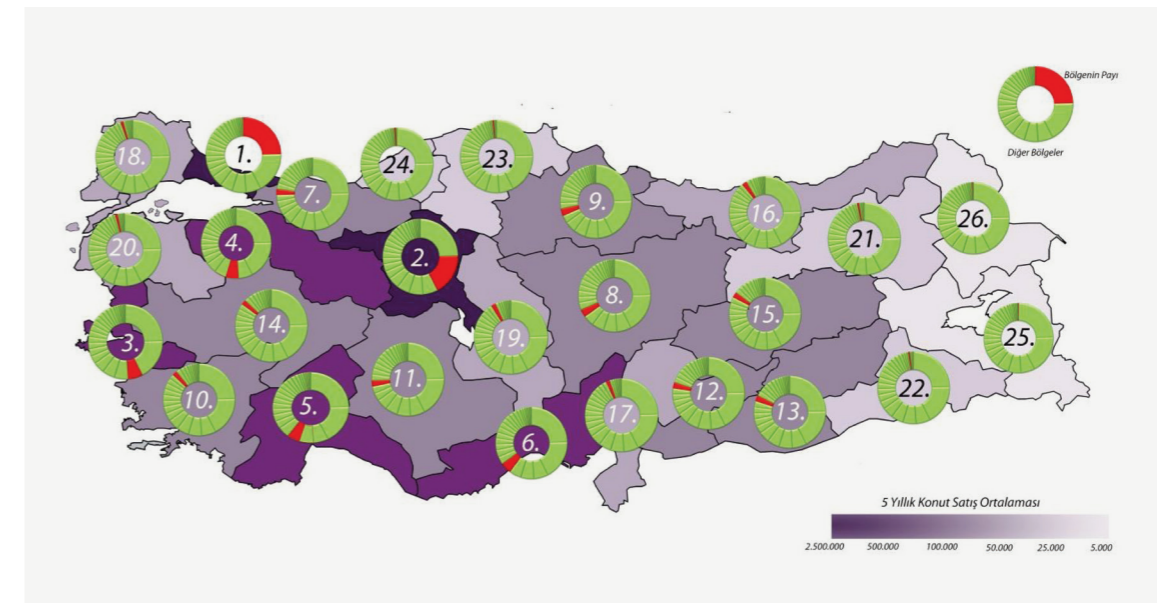

Kaynak: TÜİK, 2013.

Yapı ruhsatlarına göre üretilen yapı türleri, yüzölçümleri bakımından karşılaştırıldığında Bölgedeki inşaat sektöründe konut önemli bir yere sahiptir. Son altı yılda üretilen yapıların yüzölçümlerine bakıldığında genel itibarıyla bir artış söz konusu olmakla birlikte 2012 yılı hariç olmak üzere konut alanları, konut dışı alanlara kıyasla daha fazla artmıştır. Aynı eğilim, konut sayıları açısından da gözlenmektedir.

Şekil 58:

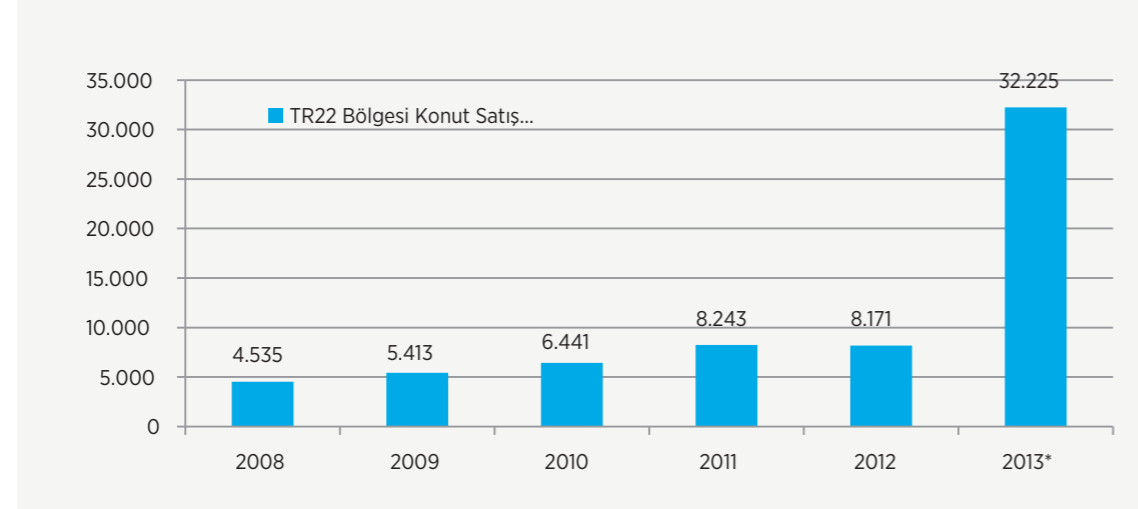
Ülke ve Düzey 2 Bölgeleri Açısından Konut Satış İstatistikleri (Son 5 yılın Ortalamasına Göre)

Kaynak: TÜİK, 2009-2013 verileri kullanılarak üretilmiştir.

TR22 Bölgesi'nde, konut satışları ile konut üretimindeki yıllık değişimler paralellik arz etmektedir. (Şekil 59) 2009-2013 yılları ortalamasına göre konut satışları bakımından Bölge, tüm Düzey 2 Bölgeleri arasında 20. sırada gelmektedir. Balıkesir'in, 10 ve daha az yaştaki konutlarda yaşayan hanehalkı bakımından en düşük orana sahip üç il arasında bulunması da bu veriyi destekler niteliktedir.⁹⁴ I. derece deprem bölgesinde yer alan Bölge kentlerinde, mevcut yapı stoğunun iyileştirilmesine yönelik kentsel dönüşüm uygulamaları inşaat sektörü için fırsat oluşturmaktadır.

Şekil 59: TR22 Bölgesi Konut Satışları

Kaynak: TÜİK, 2013.

*2013 yılı itibarıyla veri yayınlama yöntemi değiştirilmiştir. 2008-2012 yılları verileri yalnızca il merkezleri ve merkez ilçeleri kapsamaktadır.

Balıkesir'in Balya, Bigadiç, Sındırgı, Manyas; Çanakkale'nin Bayramiç, Ezine, Yenice ilçeleri başta olmak üzere iç kesimlerde kalan ilçelerde konut talebinin karşılanamaması, sektörü etkileyen unsurlar arasındadır. Mevcut konutların nitelik bakımından yetersiz olmasının bu durum üzerindeki etkisi büyüktür. Söz konusu ilçelerde konut talebinin karşılanması için ekonomik ve sosyal gereksinimlere uygun, çevreye duyarlı yeni konut projelerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Nüfusun çalıştığı yerde ikamet etmesi ile ilçe ekonomisinin canlanmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Ayrıca, Bölge genelinde temininde güçlük çekilen mesleklerin arasında inşaat teknikeri yer almaktadır.⁹⁵ İşgücü ihtiyacı duyulan ve temininde güçlük çekilen mesleklerde mesleki eğitim kurslarının açılması ve açılan kurslarda sektördeki işgücü piyasasının aradığı nitelik ve becerilere yönelik eğitim verilmesi önem arz etmektedir. Bununla birlikte, kullanıcı odaklı, çevreye duyarlı, mimari estetiği olan yapıların üretilmesi için standartların geliştirilmesi gerekmektedir. Balıkesir'in büyükşehir olması ile birlikte Bölgeye yeni finansman kaynaklarının sağlanacağı, yeni konut alanlarının açılacağı, konut dışı yapıların ve altyapı çalışmalarının artacağı öngörülmektedir. Diğer yandan emekli olduktan sonra Bölgeye yerleşmek için gelenlerin ve kentleşme oranlarının gittikçe artıyor olmasının konuta ve nitelikli yapılara olan talebi artıracığı düşünülmektedir.⁹⁶ Söz konusu gelişmeler, inşaat sektörü açısından avantajlar sunmaktadır.

5.3.2 Turizm

Turizm sektörü, son altmış yılda yaşadığı sürekli büyüme, ilerleme ve çeşitlenme sonucu dünyada ekonomik olarak en hızlı gelişen sektörler arasında yerini almıştır. Küresel ekonomik krizlerde yaşanan durağanlaşmalara rağmen, turist sayıları yıllara göre tüm dünyada önemli artış göstermiştir. 1980 yılında dünya genelinde 277 milyon olan turist gelişleri, 1995 yılında 530 milyona, 2013 yılında ise 1 milyar 87 milyona çıkmıştır. Turizm trendleri 2030 yılında toplam turist gelişlerinin 1,8 milyara ulaşacağını göstermektedir.⁹⁷

⁹⁴ TÜİK, *Nüfus ve Konut Araştırması*, 2011.

⁹⁵ İŞKUR, *İşgücü Piyasası Araştırması Balıkesir ve Çanakkale İleri Sonuç Raporu*, 2011.

⁹⁶ GMKA (Nüfus Dinamikleri), 2012).

⁹⁷ Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), *World Tourism Barometer*, 2014.

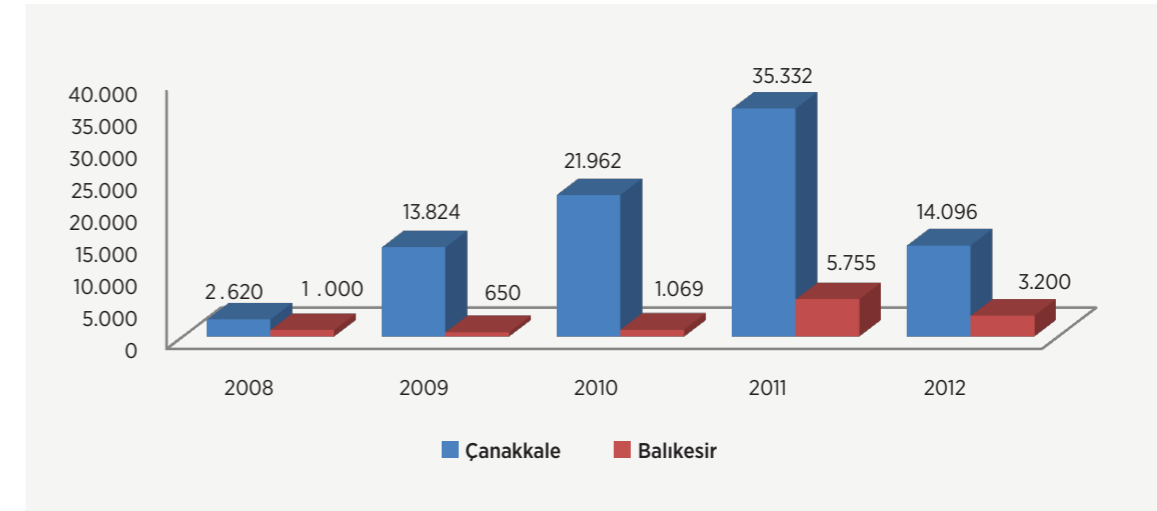
Türkiye de turizm pazarından artan bir şekilde yararlanmaktadır. 2012 yılındaki 35,7 milyon turist sayısı ile turizm gelirleri bakımından dünyada 12. sıradadır.⁹⁸ 2013 yılında turizm geliri yaklaşık 32,3 milyar TL'ye ulaşmıştır.⁹⁹ Ülkeye, 2018 yılında 42 milyon¹⁰⁰; 2023 yılında ise 63 milyon¹⁰¹ yabancı turist gelmesi beklenmektedir.

TR22 Güney Marmara Bölgesi'ne 2012 yılında yaklaşık 402 bin turist¹⁰² gelirken Türkiye'nin 2023 turizm hedefleri doğrultusunda Bölgeye 2018'de yaklaşık 1,1 milyon, 2023 yılında ise yaklaşık 1,7 milyon yabancı turist gelmesi beklenmektedir. 2015'te gerçekleşecek Çanakkale Muharebelerinin 100. yılının kutlanması etkinliklerinin ve uluslararası ulaşım yollarının faal olmasının yabancı turist sayısını artıracığı düşünülmektedir. 2023 yılı hedefleri doğrultusunda dünyanın en çok turist çeken ve en fazla turizm geliri elde eden ilk beş ülkesinden biri olmayı hedefleyen Türkiye'ye Bölge, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 ile uyumlu olarak ülkenin doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerini koruma-kullanma dengesi içinde turizm alternatiflerini geliştirerek; hem Bölge ekonomisinin hem de ülkenin turizmde alacağı payı artırarak katkı sunmayı amaçlamaktadır.¹⁰³

TR22 Bölgesi; Ege ve Marmara Denizinde kıyı turizminin yaygınlaşmasına katkı sunan doğal kumsalları, jeotermal kaynakları, tarihi ve kültürel değerleri içinde barındıran yüksek turizm potansiyeline sahip bir merkezdir. Ege Denizi'nde Türkiye'ye ait en büyük adalar olan Gökçeada ve Bozcaada jeopolitik konumları itibarıyla ulusal düzeyde stratejik öneme sahiptir. Yatırım teşviklerinde öncelikli Bölge olarak tanımlanmalarının da etkisiyle Bölge turizmde oldukça önemli yer tutmaktadır.

Turizm alanında 2006-2012 yılları arasında toplam 76.477.000 TL kamu yatırımı yapılan Bölgeye, 2013 yılında ise 43.292.000 TL kamu yatırımı yapılmıştır (Şekil 60). Çanakkale 2012'de kamu yatırımlarında 81 il arasında 3. sırada, Balıkesir 14. sıradadır.¹⁰⁴ 2013 yılı içinde Bölgede; Çanakkale 7 adet, Balıkesir 8 adet olmak üzere toplamda 15 adet turizm teşvik belgesi alınmıştır.¹⁰⁵

Şekil 60: Yıllara Göre Turizmde Kamu Yatırımları Miktarları (Bin TL)

Kaynak: Yatırım Programları, 2008 - 2012.

⁹⁸ UNWTO, (Tourism Highlights, 2013).

⁹⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, *Turizm İstatistikleri Haber Bülteni*, 2014, sayı:15885.

¹⁰⁰ KB, *OKP (2014-2018)*, 2013, s.130-131.

¹⁰¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, *2023 Türkiye Turizm Stratejisi*, <http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,11699/turkiye-turizm-stratejisi.html>, 15.11.2013.

¹⁰² TÜİK, *2011 Turizm İşletme ve Belediye Belgeli Tesislere Gelen Yabancı Turist Sayıları*, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/degiskenlerUzerindenSorgula.do>, 22.05.2014.

¹⁰³ Güney Marmara Kalkınma Ajansı, *Balıkesir'de Turizmin Bugünü ve Geleceği: Balıkesir Turizm Çalıştay Raporu*, Balıkesir, 2012.

¹⁰⁴ Kalkınma Bakanlığı, *Kamu Yatırımlarının İllere Göre Sektörel Dağılımı*, 2012.

¹⁰⁵ Ekonomi Bakanlığı, *İllere Göre Teşvik Belgesi Sayıları*, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EE7EE7B1-D8D3-8566-45201CE77E5F0FDD>, 25.10.2013

Güney Marmara'nın turizm değerlerini koruyarak yaşanabilir bir coğrafyada varlığını sürdürmesi ve söz konusu hedeflere ulaşması adına; yeni yatırımlar ve İstanbul'dan sanayinin taşınması vb. projelere yönelik planlı bir gelişim sağlanmalıdır. Bu yaklaşımı destekleyen uygulamaların başında "Turizm sektörünün geliştirilmesinde Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi (KTKGB) ve/veya Turizm Merkezi (TM) ilan edilecek bölgelerin tespiti gelmektedir. TR4317 Bölgesi'nde Balıkesir'de 4318, Çanakkale'de 4319 olmak üzere toplam 4320 Turizm Merkezi bulunmaktadır. Ülke genelinde bulunan 4321 Turizm Merkezi'nin yüzde 4322'si Bölgede yer almaktadır. Ayrıca Balıkesir'de Erdek-Marmara yöresinde 4323 adet KTKGB bulunmaktadır.¹⁰⁶

Tablo 23: TR22 Bölgesi'nde Yer Alan KTKGB ve TM'ler

	İl	İlçe	Tema	Alan (ha)
Balıkesir Balya Şifa Termal TM	Balıkesir	Balya	Termal	5748*
Balıkesir Bigadiç-Hisarköy Termal TM	Balıkesir	Bigadiç	Termal	6800
Balıkesir Edremit Güre Termal TM	Balıkesir	Edremit	Termal	99
Balıkesir Gönen Termal TM	Balıkesir	Gönen	Termal	73
Balıkesir Gönen-Ekşidere Termal TM	Balıkesir	Gönen	Termal	5200
Balıkesir Manyas-Kızık Termal TM	Balıkesir	Manyas	Termal	7000
Balıkesir Sındırgı Hisaralan Termal TM	Balıkesir	Sındırgı	Termal	15500*
Balıkesir Susurluk Kepekler Termal TM	Balıkesir	Susurluk	Termal	5100
Balıkesir-Marmara Güneyi Adalar KTKGB	Balıkesir	Erdek, Marmara	Kıyı	28160
Çanakkale Ayvacık-Tuzla Termal TM	Çanakkale	Ayvacık	Termal	9200
Çanakkale Çan-Etili-Tepeköy Termal TM	Çanakkale	Çan	Termal	5900
Çanakkale Ezine Kestanbol Termal TM	Çanakkale	Ezine	Termal	4500
Çanakkale Yenice-Hıdırlar Termal TM	Çanakkale	Yenice	Termal	7200
Çanakkale Yenice TM	Çanakkale	Yenice	Doğa	290
Çanakkale Behramkale Kadırga Koyu TM	Çanakkale	Ayvacık	Kıyı	1300
Çanakkale Geyikli TM	Çanakkale	Ezine	Kıyı	950
Çanakkale Küçükkuyu TM	Çanakkale	Ayvacık	Kıyı	580

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı KTKGB ve TM Listesi

*2012/4153 sayılı Karar ile söz konusu alanlarda sınırlandırma yapılmıştır.¹⁰⁷

Bölgede turizmin kuzeyde Saros Körfezi'nden başlayarak Gelibolu Yarımadası, Ezine, Bozcaada, Gökçeada, Edremit Körfezi, Ayvalık ve Erdek-Marmara hattında gelişeceği öngörülmektedir. Bu alanda 1 KTKGB ve 6 TM bulunmaktadır. Koruma statüsüne sahip alanların ilgili kuruluşlarla bir araya gelinerek tespit edilip, bu sınırlılıklar doğrultusunda KTKGB ile TM'lerin artırılması için uygun alanların belirlenmesi yönünde işbirliği içinde hareket edilmesi planlanmaktadır.

TR22 Bölgesi turizm hareketlenmesinin ilk yaşandığı merkezlerden biri olmasına rağmen, kıyı bölgelerinde turistik tesislerden ziyade ikinci konutların yer alması, nitelikli tesis ve personel eksikliği ile birlikte tanıtım ve pazarlama sorunları; turizmden ekonomik anlamda yeterli katkının sağlanması önünde başlıca engellerdir. İkinci konutların turizmde etkin ve verimli şekilde kullanılması, mesleki belgelendirme sisteminin sektörün tüm çalışanlarını kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması ile turizm değer zincirinin her bileşeninde kalitenin artırılması, pazardaki ve müşteri profilindeki gelişmeler sürekli izlenerek dış tanıtım faaliyetlerinin etkinleştirilmesi; Bölgede daha üst gelir grubuna hitap edecek şekilde turizm ürün ve hizmetlerinin çeşitlendirilmesini ve iyileştirilmesini sağlarken rekabet edebilir ve sürdürülebilir bir turizme de katkı sunacaktır.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Kültür ve Turizm Bakanlığı, **Yürürlükte Olan KTKGB ve TM Listesi**, <http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,47820/yururlukte-olan-ktkgb-ve-tm-listesi.html>, 25.10.2013.

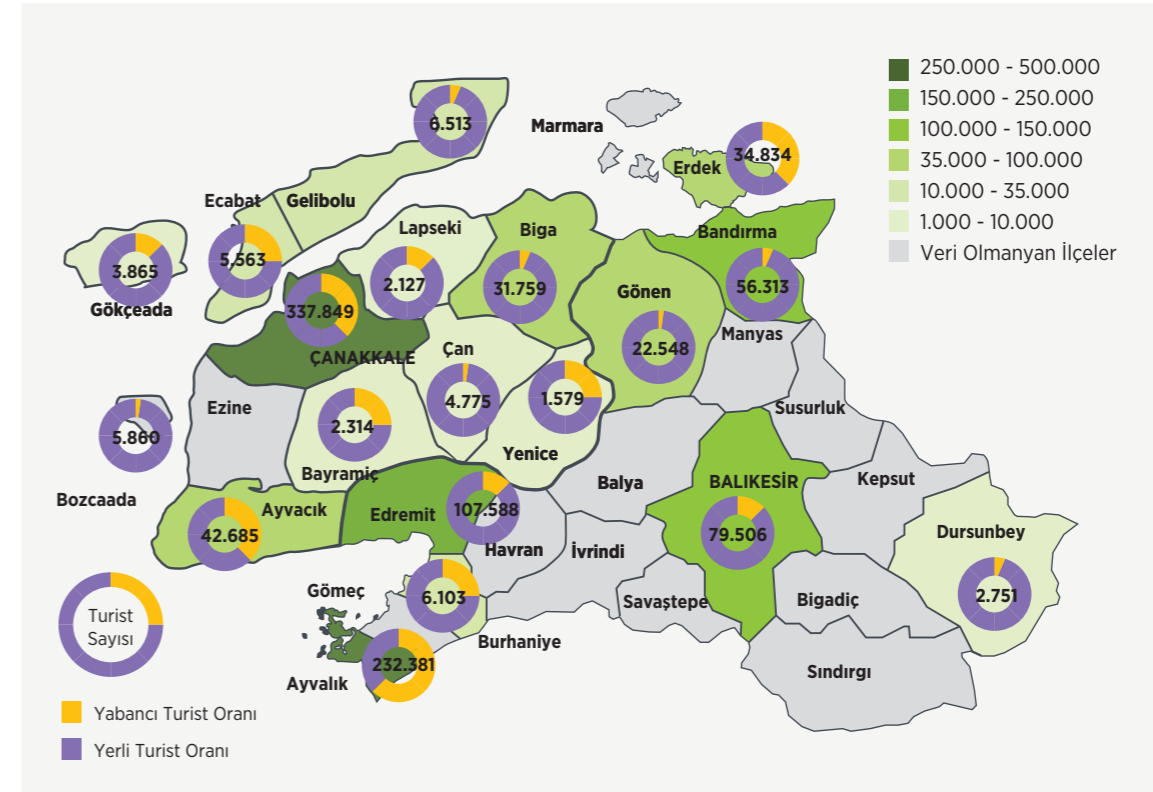
¹⁰⁷ Bkz. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130120-9-1.pdf>, 21.07.2013.

¹⁰⁸ KB, OKP (2014-2018), 2013, s.130-131.

5.3.2.1 Turizmde Konaklama Altyapısı

TR22 Bölgesi turist sayısında ülke genelinde önde gelen bölgelerdendir. 2012 yılında belediye belgeli tesislere gelen yerli turist sayısı bakımından Balıkesir, Türkiye genelinde 2., Çanakkale 10. sırada yer almaktadır. 2012 yılında turizm işletme belgeli tesislere gelen yabancı turist sayıları bakımından ise Balıkesir ülke genelinde 12., Çanakkale 9. sırada yer almaktadır.¹⁰⁹

Şekil 61: İlçelere Göre Turizm İşletme Belgeli Tesislere Geliş ve Geceleme Oranları

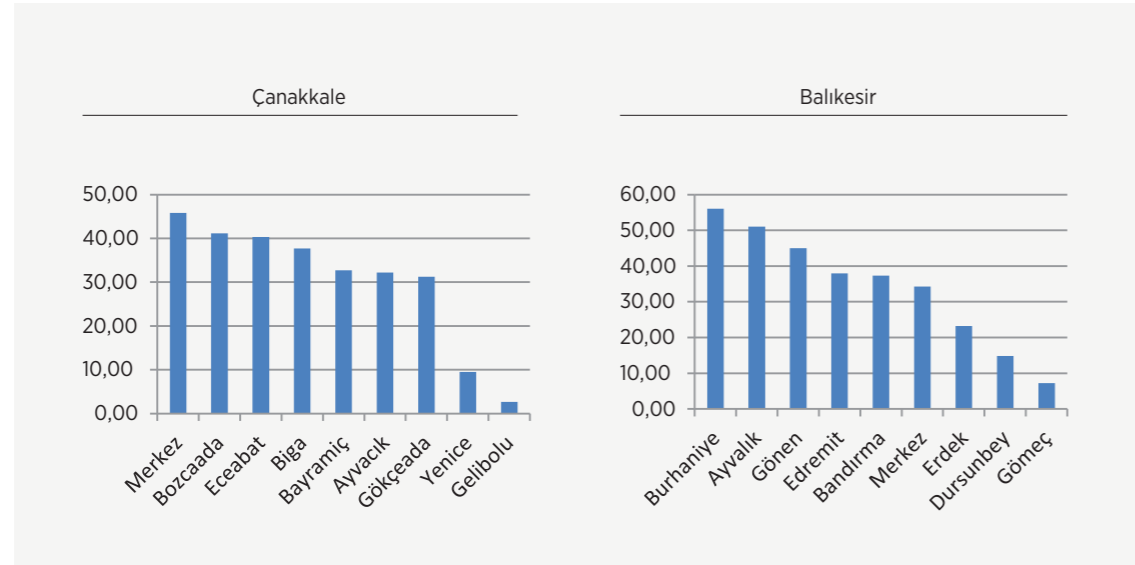
Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013 verilerinden üretilmiştir.

Bölge gelen turist sayısı bakımından Türkiye ortalamasına göre ilk 10 il içinde yer alırken geceleme ortalamalarına bakıldığında ülke ortalamasının altında kalmaktadır. Konaklama istatistiklerine göre 2013 yılında turizm işletme belgeli tesislere, Balıkesir'de yüzde 25'i yabancı uyruklu toplam 491.119; Çanakkale'de yüzde 41'i yabancı uyruklu toplam 439.757 turist gelmiştir. Aynı yıl için Türkiye genelinde ortalama konaklama süresi 3,3 gece iken Balıkesir'de 2,1; Çanakkale'de 1,4 gece olarak gerçekleşmiştir. Ortalama geceleme süresi yabancı turistlerin Türkiye'de 4,4 iken Balıkesir'de 1,9; Çanakkale'de 1,1 olarak ülke ortalamasının oldukça altında gerçekleşmiştir. Yerli turistlerin kalış süresinde Türkiye ortalaması 1,9 gece iken Balıkesir 2,1, Çanakkale 1,5 gece ortalamasına sahiptir.¹¹⁰ Bölgede en çok turist konakladığı ilçeler ise Balıkesir'de Ayvalık, Çanakkale'de Merkez'dir.

¹⁰⁹ TÜİK, **Bölgesel İstatistikler**, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloOlustur.do>, 23.05.2014.

¹¹⁰ Kültür ve Turizm Bakanlığı, <http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,9857/isletme-belgeli-tesisler.html>, 27.05.2014.

Şekil 62: TR22 Bölgesi İlçelere Göre Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Doluluk Oranları (%)

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013.

Mevcut turizm tesislerinin etkinliğinin bir ölçüsü olan doluluk oranlarına bakıldığında turizm işletme belgeli tesislerde Balıkesir yüzde 40,90 Çanakkale yüzde 39,84 ile yüzde 54,34 olan Türkiye ortalamasının gerisindedir. Türkiye'deki 3.830 işletme ve yatırım belgeli turizm tesisinden 142 tanesi TR22 Bölgesi'ndedir (Tablo 24). Bu sayı toplam tesis sayısının yaklaşık yüzde 4'üne denk gelmektedir.¹¹¹ Türkiye'de yer alan belediye belgeli tesislerin ise yüzde 9,6'sı TR22 Bölgesi'nde yer almaktadır.

Tablo 24: Turizm İşletme Belgeli ve Yatırım Belgeli ile Belediye Belgeli Konaklama Tesisi İstatistikleri

	Turizm İşletme ve Yatırım Belgeli			Belediye Belgeli		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Balıkesir	79	4.543	9.248	518	10.776	25.622
Çanakkale	63	3.223	6.628	344	5.923	14.165
TR22 Bölgesi	142	7.766	15.876	862	16.699	39.787
Türkiye	3.830	463.039	979.896	8.988	226.594	512.462

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2014

Bölge; İstanbul, İzmir ve Bursa gibi yerli ve yabancı turistlerin çekilebileceği alanlara yakınlığı avantajına sahipken tesislerdeki geceleme oranlarına bakıldığında bir durak değil geçiş merkezi olarak görülmektedir. Orta-üst gelire hitap eden nitelikli konaklama, eğlence ve yeme-içme tesislerinin eksikliği ile ikinci konut sorunu, TR22 Bölgesi'nin konaklama alt yapısında öne çıkmaktadır. Bölgenin kıyı, termal, doğa ve sağlık turizmi gibi rekabet edebilirliğini artıran turizm unsurları göz önünde bulundurularak yeni yatırımların sürdürülebilir turizm ilkesi öncülüğünde çevreye duyarlı konaklama tesisleri olması önemlidir. Kıyı bölgelerinin turistik tesislerden ziyade ikinci konutlarla doldurulmuş olduğu Bölgede, ikinci konutlara yönelik; yerli-yabancı, orta ve üst gelirli turistlerin taleplerine hitap edecek projelerin, Bölgedeki turizm bileşenlerinin işbirliği ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

¹¹¹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, *İşletme ve Yatırım Belgeli Tesis İstatistikleri*, Belediye Belgeli Konaklama Tesisi İstatistikleri, <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/TR,50930/istatistikler.html>, 30.05.2014.

5.3.2.2 TR22 Bölgesi Turizm Çeşitliliği

TR22 Bölgesi, tarihi ve kültürel değerleri bakımından zengin bir mirasa sahip olmasının yanı sıra konumu ve doğası ile önemli bir turizm merkezi olma özelliği taşımaktadır. Bölge, turizm çeşitliliği ile birlikte alternatif turizm türlerinde de önemli bir potansiyele sahiptir. (Şekil 63).

Şekil 63: TR22 Bölgesi Turizm Potansiyelleri Haritası

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Bölgenin turizm beldeleri, genellikle iç turizm talebini karşılayabilmekte ve yaz turizmine hizmet etmektedir. Turizm alternatiflerine daha fazla önem verilmesi, kış sezonunda nispeten yazıya göre azalan turizm talebinin artmasına ve böylece turizm sezonunun tüm yıla yayılmasına yardımcı olacaktır.

5.3.2.2.1 Kıyı ve Deniz Turizmi

Marmara ve Ege Denizlerine kıyısı bulunan Bölgede, turizm faaliyetlerinin önemli bir bölümünü Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit, Ayvacık, Ezine, Bozcaada, Gökçeada, Erdek ve Marmara ilçelerindeki kıyı turizmi faaliyetleri oluşturmaktadır. Bölgede 6 tanesi Çanakkale'de, 18 tanesi Balıkesir'de olmak üzere toplam 24 mavi bayraklı plaj bulunmaktadır.¹¹² Balıkesir, mavi bayraklı plaj sayısı sıralamasında Antalya, Muğla, İzmir ve Aydın ardından beşinci sıradadır.

Edremit Körfezi'nde yer alan Ayvalık Marina ve Burhaniye Yat Limanı yat turizmine elverişliyi,¹¹³Çanakkale de kruvaziyer ve yat turizmi açısından önemli potansiyele sahiptir. Ancak deniz turizminin yeterince gelişmemiş olması, gelen turistlerin il ekonomisine yaptığı katkının istenilen düzeye çıkmasını engellemektedir.¹¹⁴ 2013 yılı verilerine göre Çanakkale limanlarına 2012 yılında toplam 41 kruvaziyer gemi yanaşmış ve 9.691 yolcu getirmiştir¹¹⁵ Bölgede önemli boyutta olan limanlardaki altyapı ve tanıtım eksikliğinin giderilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

¹¹² Türkiye Çevre Eğitimi Vakfı, *Mavi Bayraklı Plaj Sayıları*, www.mavibayrak.org.tr/tr/Default.aspx 27.05.2014.

¹¹³ GMKA (Balıkesir Turizm Çalışması, 2012).

¹¹⁴ Güney Marmara Kalkınma Ajansı, *Çanakkale Turizm Çalışması Raporu*, Balıkesir, 2011.

¹¹⁵ Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, *Deniz Ticaret İstatistikleri*, www.kugm.gov.tr/BLSM_WIYS/DTGM/tr/Kitaplar/20130514_102843_64032_1_64480.pdf, 27.05.2014.

Tablo 25: Limanları Ziyaret Eden Kruvaziyer Yolcu Sayısı

	2011		2012		2013	
	Transit Yolcu Sayısı	Gelen Yolcu Sayısı	Transit Yolcu Sayısı	Gelen Yolcu Sayısı	Transit Yolcu Sayısı	Gelen Yolcu Sayısı
KUŞADASI	634.687	10.038	545.148	6.255	503.287	12.974
İSTANBUL	461.123	80.947	498.717	46.920	493.137	70.803
İZMİR	459.350	18.003	492.398	28.311	440.389	4.880
MARMARIS	111.775	29.701	56.922	27.089	85.989	28.521
ANTALYA	56.154	16.220	12.553	72.552	8.238	72.312
BODRUM	45.448	300	49.861	1.557	23.064	752
ALANYA	22.276	11	25.674	23	33.505	23
DİKİLİ	17.346	50	4.476	328	4.375	650
TRABZON	5.631	635	7.643	349	7.438	346
ÇANAKKALE	4.366	1	4.177	5	7.465	2
SİNOP	4.088	0	3.708	0	7.451	9
ÇEŞME	88	1	4.393	187	7.602	27.473

Kaynak: Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü 2013.

TR22 Güney Marmara, Yunanistan'ın Kuzey Ege Bölgesi ile deniz sınırına sahiptir. Balıkesir'in Bölgeye bağlantısı, Ayvalık ile Midilli merkez arasındaki deniz hudut kapıları; Çanakkale'nin ise Gökçeada ve Semadirek arasındaki deniz hudut kapıları üzerinden sağlanmaktadır. Her iki Bölgede de uluslararası havaalanı bulunmasına rağmen, henüz bu bağlantı sağlanmamıştır. Yunan anakarasından çok Türkiye'ye yakın olan dünya çapında talep gören bu adalar ile turizm işbirliğinin üst düzeye çıkarılması, Bölgenin uluslararası turizmde rekabet edebilirliğinin artırılması adına önemlidir. Yunanistan'ın son dönemde yaşadığı ekonomik darboğazla birlikte işbirliğini geliştirici politikalara¹¹⁶ yönelmesi, TR22 Bölgesi'nde turizm bileşen zincirinin her kademesinde uluslararası tecrübe ile birlikte kalite ve kapasite artımı yönünde hareketlenmeleri teşvik etmiştir. Kruvaziyer turizmde adaları ile öne çıkan Yunanistan ile Bölge adaları arasında gerçekleştirilecek faaliyetler Bölgenin; turist profilinin çeşitlenmesi ve uluslararası alanda tanıtımına sunacağı katkı ile turizmde rekabet edebilirliğini artıracaktır.

TR22 Güney Marmara kıyıları; dalış sporları, yamaç paraşütü ve sörf sporu için de uygun koy ve körfezlere sahiptir. Edremit Körfezi, Saros Körfezi, Ayvalık Adaları, Marmara Adaları ve Gökçeada kıyıları dalış sporu için uygun merkezlerdendir. Özellikle Ayvalık'ta mercan toplulukları ile birlikte 60'a yakın dalış bölgesi bulunmaktadır.¹¹⁷ Gökçeada ise rüzgâr sörfü merkezi olarak son yıllarda özellikle Balkanlardan gelen turistleri çekmektedir. Dalgıçlık, alternatif bir turizm çeşidi olan, batmış gemi ve denizaltıları araştırıp keşfetmeyi amaçlayan batık turizmini de beraberinde getirmektedir. Çanakkale kıyılarının farklı noktalarında Çanakkale Muharebelerinde kullanılmış çok sayıda gemi ve denizaltı enkazının, batık turizminin gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

¹¹⁶ Yunanistan önce 2010' da yeşil pasaport sahiplerine vizesiz geçiş sağlamış ardından Kuzey Ege Bölge Yönetimi öncülüğünde gelişen proje ile 5 Yunan adasına (Midilli, Sakız, Rodos, Kos, Sisam) 2012 yazından itibaren kapıda vize kolaylığı getirilmiştir. Son olarak da 2013'de kapıda vize uygulamasına Meis adası dâhil edildiği gibi giriş sayısı tek günden 2 güne yükseltilip vize ücreti 60 € dan 35€ ya düşürülmüştür. Ayrıca 2013'te yaşanan aksaklıklar dikkate alınarak, anılan limanlarda personel takviyesi sağlanmış, alt yapı iyileştirmelerine gidilmiştir. Bkz. <http://www.yunanistankonsoloslugu.com/>, 15.11.2013.

¹¹⁷ Burhaniye Kaymaklığı, Edremit Körfezi Master Kalkınma Planı, GMKA DFD Programı Çıktısı, Balıkesir, 2012.

5.3.2.2.2. Sağlık ve Termal Turizmi

TR22 Bölgesi jeotermal kaynaklar bakımından Türkiye'de ön sıralardadır. Bölgede 67.100 ha alanda 27 adet jeotermal saha¹¹⁸ ve 8'i Balıkesir'de, 4'ü Çanakkale'de olmak üzere toplam 12 termal turizm merkezi bulunmaktadır.¹¹⁹

Sıcaklık ve debi açısından zengin kaynaklara sahip Bölgede,¹²⁰ Balıkesir'in Balya, Bigadiç, Edremit, Gönen, Manyas, Sındırgı ve Susurluk; Çanakkale'nin Ayvacık, Çan, Ezine ve Yenice ilçelerinde termal turizmde ön plandadır.¹²¹

Bölgedeki, termal tesislerin hem deniz kıyısında hem de dağlık ve ormanlık alanlarda bulunması ayrıcalığı öne çıkarılarak tanıtımı yapılırken termal alanların sınırları korunmalı ve bu alanlarda nitelikli tesislerin varlığı artırılmalıdır. Termal turizmin, yıl boyu turizm imkânı ile yarattığı sürekli istihdam, yatırım ve işletme karlılığı, yüksek iç turizm talebi, yaşlanan Avrupa nüfusuna ve Ortadoğu pazarına yakınlık gibi avantajlarından bu potansiyelin harekete geçirilmesi için yararlanılmalıdır. Bölgede, termal turizm varlıkları ve medikal turizm altyapısı envanterlerinin hazırlanması ile sağlıklı yaşama yönelik kaplıca, SPA ve benzeri imkânlar ile sağlık altyapısının değerlendirilmesi, termal otellerin sağlık turizminde kullanım imkânlarının geliştirilmesi gerekmektedir.¹²²

5.3.2.2.3 Kültür Turizmi

TR22 Bölgesi şehitlikleri, manastırları, müzeleri ve antik kentleri ile kültür turizminin merkezlerinden biri olarak gösterilebilir. Sahip olunan kültürel mirasın turizme kazandırılmasına yönelik çalışmaların desteklenmesi, Bölgenin kültür turizminden aldığı payın artırılması ve kıyı turizmine önemli bir alternatif sunulması açısından faydalı olacaktır.

Bölgede çok sayıda antik kent ve ören yeri bulunmakta, bunların birçoğunda kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Bölgede, başta Troya ve Assos olmak üzere Chryse, Dardanos, Antandros, Daskyleion, Kizikos, Adramyttion, Güre Antik Hamamı, Parion, Priapos, Neandria, Sigeon, Maydos, Zeus Altarı, Uğurlu Köyü ve Yeni Bademli Höyüğü gibi çok sayıda antik kent ve ören yeri vardır. Ayrıca Kuvayı Milliye Müzesi, Çanakkale Şehitler Anıtı Müzesi, Kabatepe Tanıtım Merkezi Müzesi, Kilitbahir Kalesi, Seddülbahir Kalesi, Bozcaada Kalesi, Arkeoloji Müzesi, Deniz Müzesi, Bigalı Atatürk Evi Müzesi, Tahtakuşlar Etnografya Galerisi, Sıdika Erke Etnografya Galerisi, Bandırma Arkeoloji Müzesi, Bigadiç Müze ve Kültür Evi, Gönen Mozaik Müzesi ve Saraylar Köyü Açık Hava Müzesi de Bölgede' dir. Bunun yanı sıra, kendine özgü mimari yapısıyla Cunda (Alibey) Adası evleri öne çıkan turizm değerlerindedir.

2012 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de bulunan 40 milli parktan 4 tanesi Bölge sınırları içinde yer almaktadır.¹²³ Bu parklar Bölgenin en önemli kültür turizmi potansiyelini oluşturmaktadır. Mevcut halleriyle ziyaretçi kapasitesi zorlanan parkların dokusu korunarak altyapısının geliştirilmesi ve tanıtım faaliyetleri ile rekabetçi kılınması için çalışmalar yürütülmelidir. Diğer yandan, Bölgede flora ve fauna açısından zengin alanlarda yapılaşma talebi bulunmakta ve korunan alanların yok olma riski oluşmaktadır.

¹¹⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Termal Turizm Master Planı, Ankara, 2007.

¹¹⁹ Kültür ve Turizm Bakanlığı, Termal Turizm Merkezleri, <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,47820/yururlukte-olan-ktkgb-ve-tm-listesi.html>, 30.05.2013.

¹²⁰ MTA, Türkiye Jeotermal Kaynaklar Dağılımı ve Uygulama Haritası, 2013.

¹²¹ Aynı zamanda Turizm Merkezi olan bu merkezlere dair ayrıntılı bilgi için bkz. Tablo 20, TR22 Bölgesi'nde Yer Alan KTKGB ve TM'ler

¹²² Kalkınma Bakanlığı, OKP, s.130-131.

¹²³ Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Bilgileri, <http://www.milliparklar.gov.tr/mp/index.htm>, 19.12.2012.

Tablo 26: Bölgede Yer Alan Milli Parklar

Milli Park	Bulunduğu İl	İlan Tarihi	Alanı (ha)	Önemli Özellikleri
Kuş Cenneti Milli Parkı	Balıkesir	1959	24.047	Zengin kuş toplulukları, tabii bitki toplulukları ve kuş gözlemi.
Kazdağı Milli Parkı	Balıkesir	1994	21.300	Zengin flora ve fauna, biyolojik çeşitlilik, kampçılık, doğa yürüyüşü ve fotoğrafçılık.
Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı	Çanakkale	1973	33.000	Türk ve dünya harp tarihi, şehitlikler, tabii bitki ve hayvan toplulukları.
Troya Tarihi Milli Parkı	Çanakkale	1996	13.350	Tarihi kalıntılar, harp tarihi ve jeolojik yapı, turizm, eğitim, kültürel zenginlik.

Kaynak: Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2012.

Kültürel mirasın korunarak dünya kültür mirası listelerinde Bölgemize ait varlıkların sayısının artırılması, yeni kültür merkezlerinin inşa edilmesi, tiyatro sahneleri ve müzeler açılması, sergileme ve tasarım yöntemleri geliştirilerek müzelerin ve ören yerlerinin cazibesinin artırılması, Kurtdereli güreşleri, Gelibolu mevlevihanesi, yağcıbedir halısı vb. kültürel değer ve ürünlerin Bölgenin tanıtım ve pazarlanmasında sinema, dizi, festival, fuar benzeri alanlarda kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Doğa Turizmi ve Ekoturizm

Son dönemde deniz, kum ve güneş turizmine alternatif arayışları ve farklı turizm çeşitlerine yönelme gözlenmektedir. Söz konusu alternatifler arasında yer alan doğa turizmi ve eko-turizm gibi türlerin TR22 Bölgesi dokusuna uygunluğu önemli bir fırsattır. Bu bağlamda yayla turizmi, dağ ve doğa yürüyüşü, akarsu turizmi, bisiklet turları, mağara turizmi, sportif olta balıkçılığı, kuş gözlemciliği, botanik turizmi ve av turizmi gibi pek çok alternatif turizm faaliyeti Bölgede yapılabilmektedir.

Kaz Dağları, biyolojik çeşitlilik, flora ve faunası ile önde gelen bir eko-turizm merkezi olmaya adaydır. Bölge için önem arz eden diğer bir ekolojik değer ise daha çok kamp yapmaya elverişli olan Dursunbey Alaçam Dağları'dır. Kaz Dağları'nın milli parka dâhil olmayan kesimlerinde ve Alaçam Dağları'nda av turizmi de yapılabilmektedir.

Gökçeada ve Bozcaada kıyı turizminin yanı sıra alternatif turizm potansiyeline sahip olan merkezlerdir. Bozcaada sahip olduğu üzüm bağları ve kekik tarlaları ile eko-turizmin geliştirilebilmesi için zengin bir ekosisteme sahiptir. Adalarda yaygın olarak son yıllarda popüler hale gelen ve otantik binalarda kaliteli hizmet sunmayı amaçlayan butik oteller ile hizmet verilmekte ve turizm beldelerinin betonlaşmasının önüne geçilmektedir. Bununla birlikte adaların Türk ve Rum kültürünün birlikteliğiyle oluşan zengin mutfak, dünyaya sunulabilecek özgün bir gastronomik değerdir.¹²⁴ Ayrıca düzenlenen Meryem Ana ayinleri inanç turizmi kapsamında çok sayıda turist çeken etkinliklerdir.

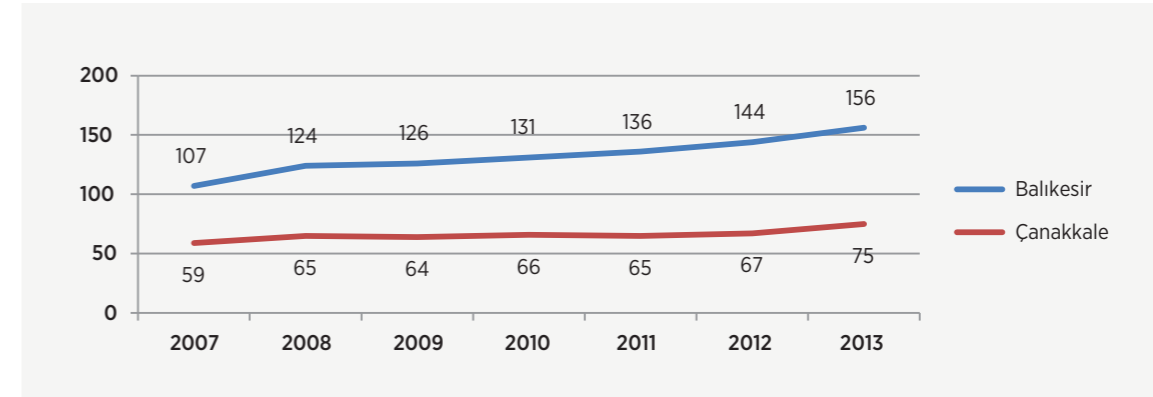
Pek çok alternatif turizm çeşidiyle ülke genelinde ön plana çıkan TR22 Bölgesi, turizm koridoru, kültür turizmi gelişim bölgeleri ile sağlık ve termal turizm merkezleri olarak tanımlanmıştır.¹²⁵ Turizmden kısa vadede kar etme anlayışı yerine, doğal kaynakları etkin şekilde kullanarak ve sürdürülebilirlik anlayışı göz önünde bulundurularak sahip olunan potansiyeller etkin şekilde değerlendirilmelidir.

¹²⁴ GMKA, (Adalar, 2012).

¹²⁵ Kalkınma Bakanlığı (BGUS Taslak, 2012).

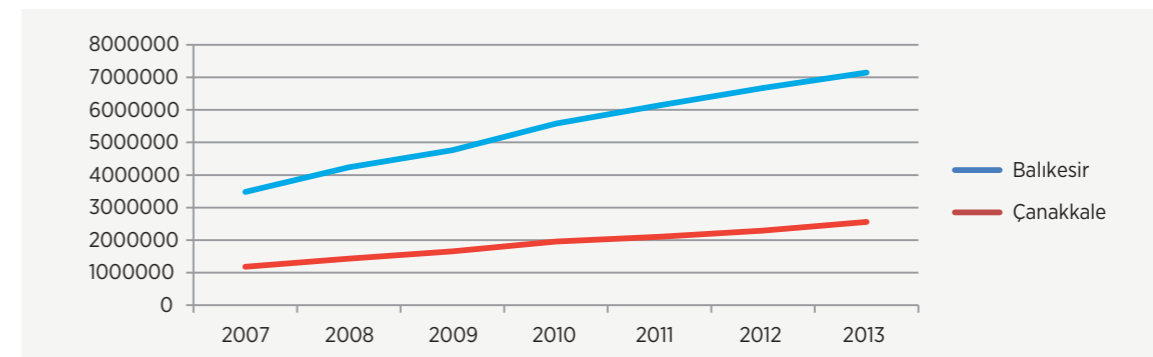
5.3.3 Finansal Yapı ve Bankacılık

Bölgenin iktisadi faaliyetlerdeki işlevselliği konusunda mevduat hacmi, banka şubelerinin sayısı ve bankacılık sektöründeki istihdam gibi konular bilgi vermektedir. 2010 yılı İllerin Finansal Gelişmişlik Endeksinde göre Balıkesir 25., Çanakkale 28. sırada yer almakta iken 2012 yılı Finansal Gelişmişlik Endeksinde bakıldığında Balıkesir 12., Çanakkale 26. sırada bulunmaktadır.¹²⁶ Balıkesir ilinin bu endekste 25. Sıradan 12. sıraya çıkmasının en önemli nedeni olarak bu ildeki banka şube sayısında ve mevduat hacmindeki artış görülmektedir.

Şekil 64: TR22 Bölgesi'ndeki Banka Şube Sayıları

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2009-2013.

TR22 Bölgesi'nde 2005 yılında mevcut 143 bankanın 90'ı Balıkesir'de, 53'ü Çanakkale'de faaliyet göstermekteyken, bu rakamlar 2012 yılına gelindiğinde sırasıyla 144 ve 67 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 65: TR22 Bölgesi'ndeki Toplam Mevduat Hacmi (x1000)

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Veri Sorgulama Sisteminden üretilmiştir., 2007-2013.

Bölgede 2012 yılında gerçekleşen toplam mevduat hacmine bakıldığında yaklaşık 9 milyar TL olduğu görülmektedir. Bu mevduatların yüzde 74'ü Balıkesir'de, yüzde 26'sı Çanakkale'de bulunmaktadır. 2005 - 2012 yılları arasında toplam mevduat hacminin özellikle Balıkesir ilinde sürekli artan bir seyir izlediği görülmektedir.

Türkiye Bankalar Birliğinin 2012 verilerine göre krediler, her iki ilde de yüzde 86 ve yüzde 88 gibi büyük oranlarda ihtisas dışı alanlarda kullanılmıştır. Tarım alanında kullanılan krediler Balıkesir'de yüzde 9,8 iken Çanakkale'de yüzde 12,8 olarak gerçekleşmiştir. Gayrimenkul, mesleki, denizcilik, turizm gibi diğer alanlarda ise kredi kullanımı yüzde 2 civarında kalmıştır. Türkiye geneline bakıldığında da Bölgeye paralel bir durum görülmektedir. Türkiye'de ihtisas dışı kredi kullanım oranı yüzde 87 olmakla beraber bu kredilerin büyük bir çoğunluğunu tüketici kredileri ve kredi kartları ardından ihracat kredileri ve yatırım kredileri oluşturmaktadır. Tarım kredileri ise yine Bölgeye paralel olarak ancak yüzde 8 gibi bir oran teşkil etmektedir. Bölgenin tarım sektörünün büyüklüğüne göre tarım alanında kullanılan kredi oranının ancak Türkiye ortalamasına yakın seyir izlemesi, tarımla uğraşan kesimin yeterince kredilerden yararlanmadığını göstermekle birlikte bu konuda bilinçlendirme faaliyetlerinin gerekliliğine de işaret etmektedir.

¹²⁶ Türkiye İş Bankası, 2010 ve 2012 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, http://ekonomi.isbank.com.tr/UserFiles/pdf/ar_03_2012.pdf, 27.05.2014

5.3.4 Ticaret

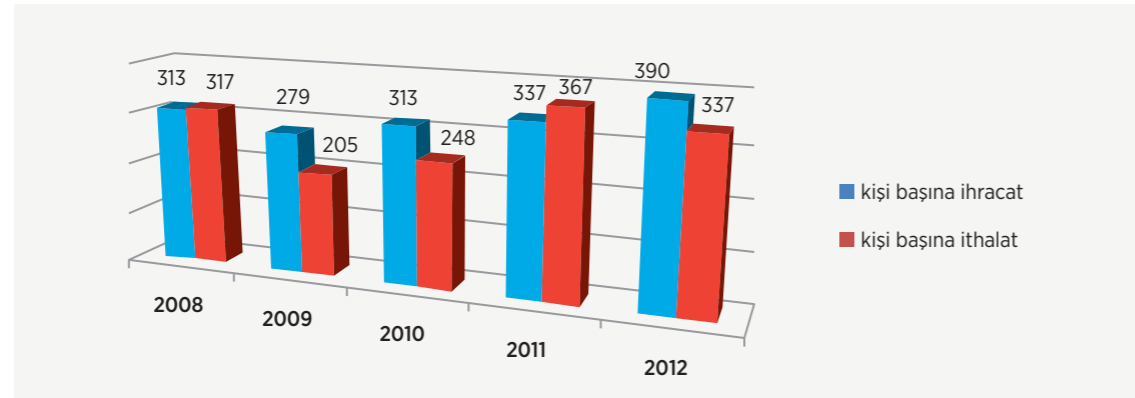
Bölgenin ticaret hacminin artırılmasında en etkili hususlardan birisi, lojistik ağların tesis edilmesidir. Bölge içerisindeki ilçe lojistik bağlantılarının tesisinden sonra Bursa, İzmir ve İstanbul gibi yakın ticaret merkezlerine entegre edilecek lojistik ağları, Bölgenin ticari canlılığına katkı sağlayacaktır.

Bölge içi ticareti canlandırmaya yönelik Balıkesir ve Çanakkale arasında tren hattı ve yol bağlantılarının güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bunun yanında her iki ilin Sanayi ve Ticaret Odalarının işbirliklerinin artırılması diğer önemli bir husustur.

Balıkesir ve Çanakkale illerinde dış ticaret hacimleri hem Bölgenin potansiyelleri hem de mevcut durumyla örtüşmemektedir. Mevcut durumla ilgili sorun, Bölgede ihracat yapan firmaların bir kısmının muhasebe defterlerinin ve şirket merkezlerinin İstanbul'da olmasıdır. Bu durum ihracat rakamlarının Bölge illeri yerine İstanbul kaydına alınmasına sebep olmaktadır. Bu durum ihracat rakamlarının Bölgeye yansımamasının yanında vergi gelirlerinin de istenilen ölçüde Bölgeye aktarılamaması sonucunu doğurmaktadır. Bölge potansiyeli ile ilgili sorun ise, markalaşma ve rekabetin uluslararası ölçekte olmayışı ile beraber dış talep eksikli üretilimin düşük seviyelerde olmasıdır.

Son 10 yıla bakıldığında Bölgenin ithalatı yaklaşık 3,6; ihracatı ise 3,6 katına yükselmiştir. TÜİK 2013 verilerine göre TR22 Bölgesi'nde 659.323.950 \$ ithalat, 797.868.889 \$ ihracat gerçekleştirilmiştir. Bölge illeri özelinde ise Balıkesir'de 564.033.278 \$ ithalat, 598.828.940 \$ ihracat; Çanakkale'de 95.290.672 \$ ithalat, 199.039.949 \$ ihracat gerçekleştirilmiştir. Ülke ekonomisinden farklı olarak ithalat ve ihracat rakamlarının birbirine yakın oluşu, ihracatın ithalatı karşılayabilme oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum Bölge ekonomisinin ülke ekonomisine göre dış etkenlere (küresel krizler, dış talep daralmaları, uluslararası ticaret partnerlerindeki ekonomik durgunluklar) karşı kırılganlığının düşük olduğunu işaret etmektedir.

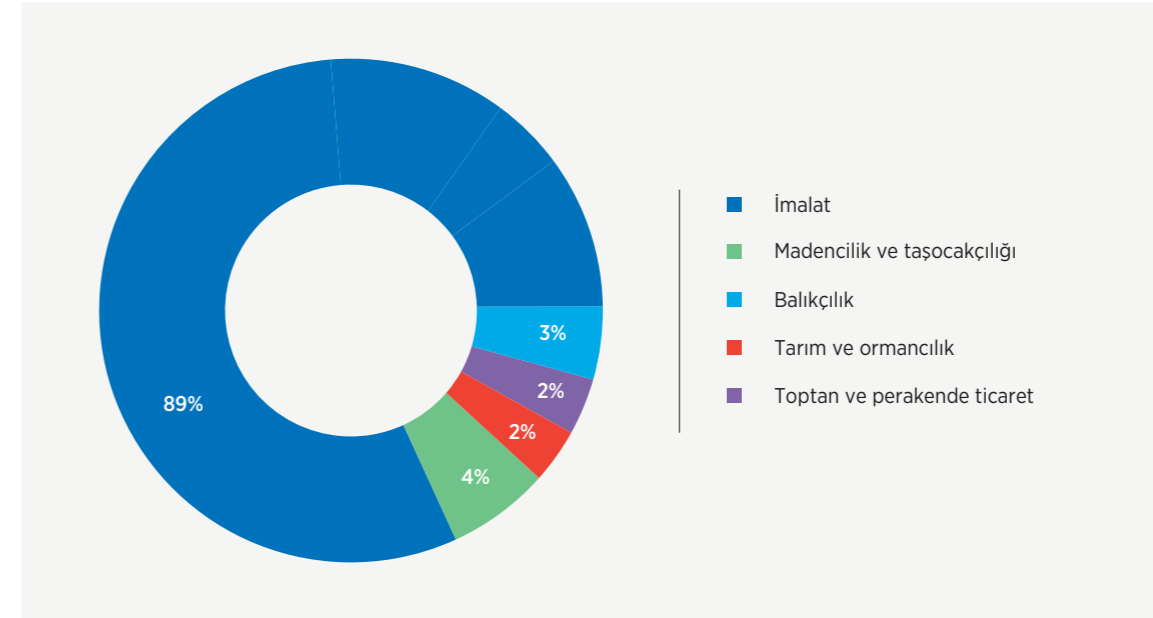
Şekil 66: TR22 Bölgesi Kişi Başına İhracat ve İthalat (\$)

Kaynak: TÜİK, 2013.

2008-2012 arası dönemde kişi başına düşen dış ticaret verilerine bakıldığında, 2009 yılındaki ekonomik krizin etkisi Bölgede gözlenmektedir. 2009 yılında kişi başına ithalat, kişi başına ihracattan daha hızlı bir düşüş gösterirken, 2010 yılına gelindiğinde kişi başına ithalatta, ihracattan daha hızlı bir yükseliş yaşanmıştır. 2009 yılından sonraki toparlanma sürecinde kişi başına ithalatın, kişi başına ihracattan daha hızlı gelişme gösterdiği görülmektedir. Genellikle ihracatın gerisinde seyreden ithalat rakamları, 2011 yılına gelindiğinde ihracat rakamlarını geride bırakmıştır. TÜİK 2011 yılı verilerine bakıldığında, Türkiye'de kişi başına düşen ihracat 2.016 \$ iken, ithalat ise 3.128 \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu durum Bölgenin kişi başına düşen dış ticaret rakamlarının Türkiye'ye kıyasla düşük olduğunu göstermektedir.

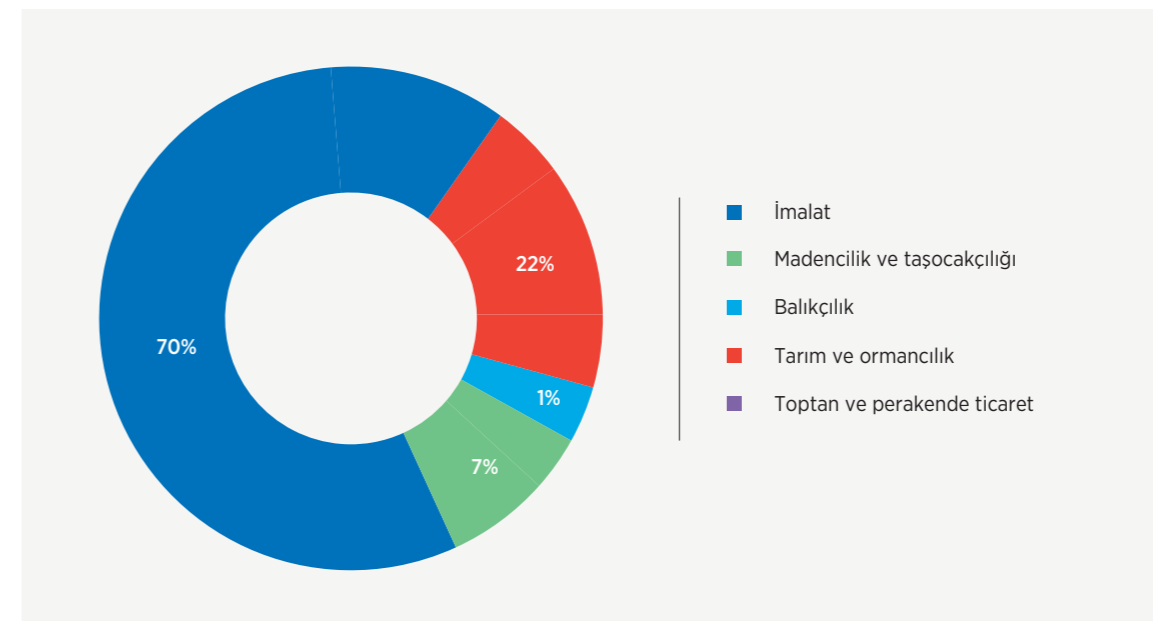
Şekil 67: TR22 Bölgesi İhracatının Sektörel Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2013.

Bölgedeki ihracatın sektörel dağılımına bakıldığında, 2012 yılında yüzde 89 ile imalat sanayinin ilk sırada olduğu görülmektedir. Madencilik ve taş ocakçılığı ise yüzde 4 ile 2. sırada yer almaktadır. Bölgenin maden kaynakları potansiyeli düşünüldüğünde, ihracatın artırılması noktasında mevcut potansiyelin harekete geçirilmesi önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, tarım ve ormancılık yüzde 2 ile düşük bir paya sahiptir. Tarımsal üretimin ön plana çıktığı Bölge ekonomisinin markalaşmış ve katma değeri yüksek tarımsal ürün üretiminde uluslararası ölçekte rekabet edebilecek noktaya gelmesi gerekmektedir.

Şekil 68: TR22 Bölgesi İthalatının Sektörel Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 4712.

Bölgedeki ithalatın sektörel dağılımına bakıldığında ise, 2012 yılında 1. sıradaki sektör yüzde 70 ile yine imalat sanayisi olmuştur (Şekil 68). İkinci sırada ise yüzde 22 ile tarım ve ormancılık sektörü gelmektedir. Maden ve taş ocakçılığının Bölge ithalatı içerisindeki payı ise yüzde 7'dir.

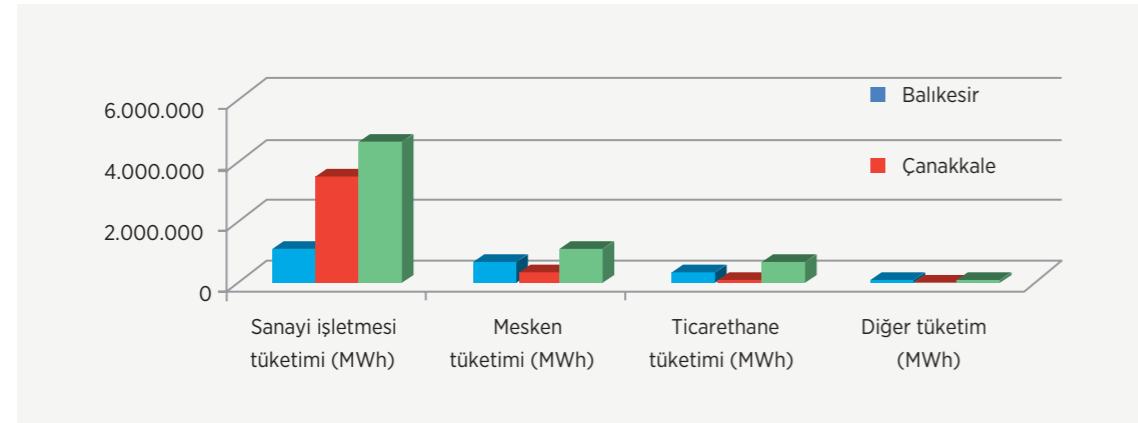
6. YERLEŞİM SİSTEMİ VE ALTYAPI

6.1. Altyapı

6.1.1. Elektrik Altyapısı

Balıkesir ve Çanakkale illerinin elektrik dağıtımı 01.09.2010 tarihinde özelleştirilmiş olup Balıkesir genelinde Merkez, Bandırma ve Edremit olmak üzere 3 adet işletme bulunmaktadır. Bölgede bulunan tüm ilçe ve köy- lere elektrik dağıtımı yapılmaktadır. Ancak özellikle Balıkesir köylerindeki mevcut elektrik şebekelerinin 80'li yıllarda kurulmuş olması ve bu şebekelerin ekonomik ömrünün ortalama 30 yıl olmasından dolayı köylerdeki dağıtım sisteminin yenilenmesi gerekmektedir. Bunun yanında son yıllarda köylerde bulunan süt sağma, top- lama ve soğutma tesislerinin sayılarının artması kırsalda elektrik tüketimini büyük oranda artırmış olup artan ihtiyacı karşılamak üzere gerekli altyapı çalışmalarına başlanmıştır.”

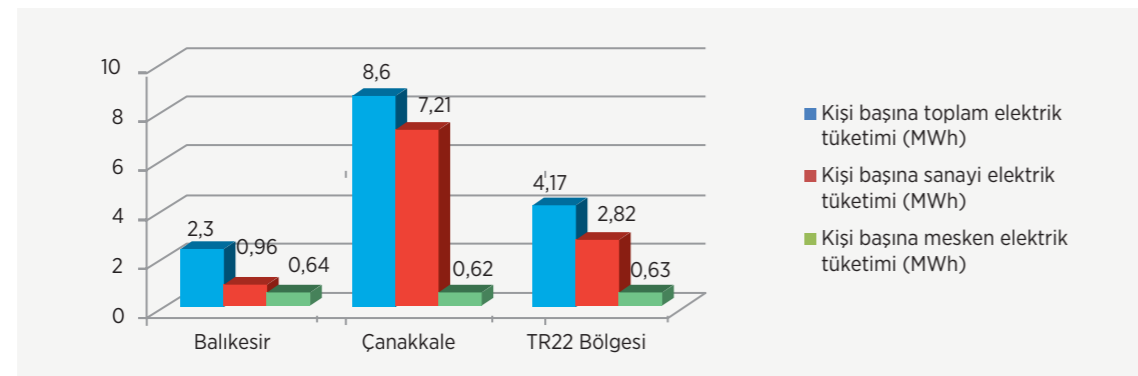
Şekil 69: Elektrik Tüketim Miktarı (MWh)

Kaynak: UEDAŞ, 2013.

Şekil 69'da gösterilen Balıkesir ve Çanakkale illerinin elektrik tüketim miktarlarına göre sanayi işletmeleri, Bölge içinde en fazla elektriği tüketen alandır. TR22 Bölgesi'nde toplam elektrik tüketiminin % 74'ünün sanayi işletmeleri tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

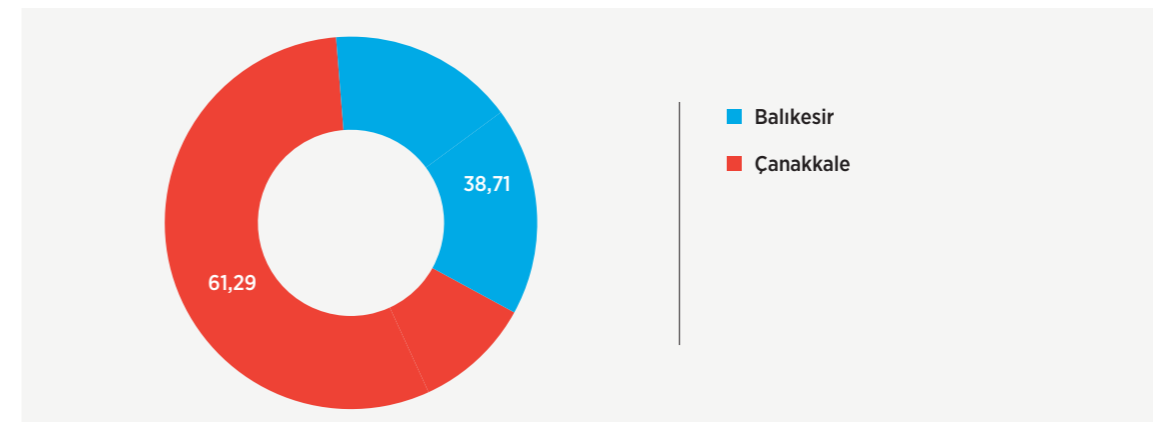
Şekil 70: Kişi Başına Elektrik Tüketimi (MWh)

Kaynak: UEDAŞ, 2013.

Bölge illerine bakıldığında Balıkesir'in toplam abone sayısı ve mesken elektrik tüketimi miktarının Çanakkale'nin 2 katından fazla olarak toplam elektrik tüketimi ve kişi başına elektrik tüketimi miktarına bakıldığında Çanakkale'nin Balıkesir'in üzerinde olduğu görülmektedir. Bunun nedeni Çanakkale'de demir-çelik, çimento, seramik gibi enerji yoğun sanayi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesidir. Bu durum Bölgede kişi başına düşen elektrik tüketimini de Türkiye ortalamasının üzerine çıkartmaktadır.

Şekil 71: Toplam Elektrik Tüketiminin Dağılımı

Kaynak: TÜİK, 2013.

TR22 Bölgesi toplam elektrik tüketiminin % 61,29'u Çanakkale tarafından gerçekleştirilirken, % 38,71'i Balıkesir ili tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu durum enerji tüketiminin yoğun olduğu sanayi işletmelerinin Çanakkale ili içerisinde toplanmasından kaynaklanmaktadır. 2013 yılında Balıkesir elektrik tüketiminin yüzde 42'si sanayi, yüzde 28'i mesken tüketimi olup, Çanakkale'nin elektrik tüketiminin yüzde 84'ü sanayi, yüzde 7'si mesken tüketimidir.

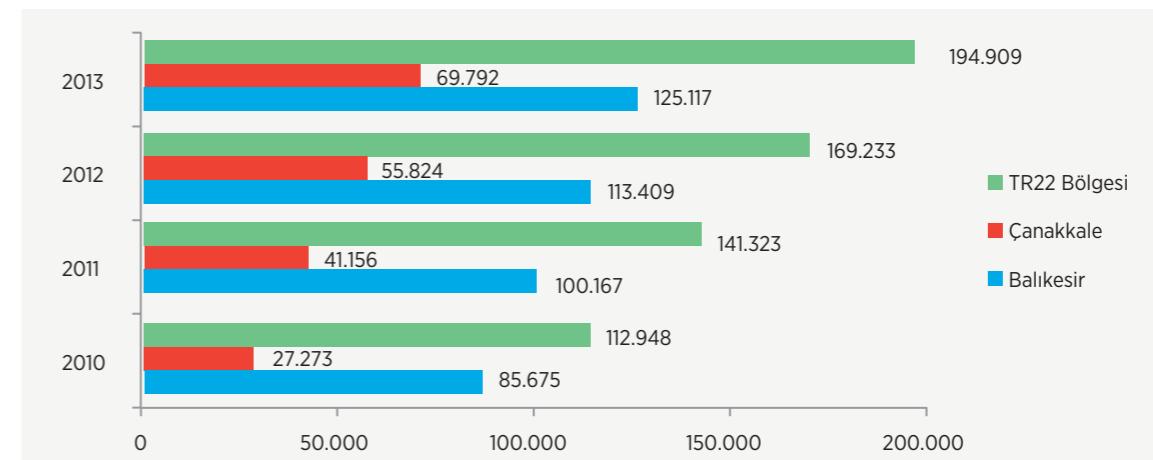
6.1.2. Doğal Gaz Altyapısı

Doğal gazın en önemli özellikleri çevreyi diğer fosil yakıtlara kıyasla daha az kirletmesi ve daha ucuz olmasıdır. Avrupa'da yaygın olarak kullanılan doğal gaz ülkemizde 1990'lı yıllarda İstanbul, Ankara, Bursa, Eskişehir ve İzmit'te kullanılmaya başlanmıştır.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından 2004 yılında Balıkesir doğalgaz dağıtım lisansı Balıkesir Doğal Gaz Dağıtım A.Ş.'ye, Bandırma için Bandırma Doğal Gaz Dağıtım A.Ş.'ye, 2006 yılında ise Çanakkale için Çanakkale Doğal Gaz Dağıtım A.Ş.'ye 30 yıllık süre için verilmiştir. İlgili mevzuat gereği; lisans alanlarındaki belediyelerin, doğal gaz dağıtım şirketleriyle yüzde 10 ortaklığı bulunmaktadır.

Balıkesir, ulusal ve uluslararası doğal gaz iletim hatlarına ev sahipliği yapmaktadır. İl sınırından Botaş ve Nabucco'ya ait ana iletim hatları geçmektedir. Trans Anadolu Doğalgaz Boru Hattı Projesi (TANAP) için Balıkesir önemli bir geçiş noktası Çanakkale ise dağıtım merkezi olacaktır. Balıkesir'de büyük öneme haiz iki doğalgaz iletim hattı geçmesine rağmen yalnızca Merkez, Susurluk, Bandırma ve Gönen ilçeleri doğal gazdan yararlanabilmektedir.¹²⁷ Çanakkale'de ise Merkez, Biga, Çan, Ezine ve Bayramiç ilçelerinde doğal gaz kullanılmaktadır.

Şekil 72: Doğal Gaz Abone Sayısı

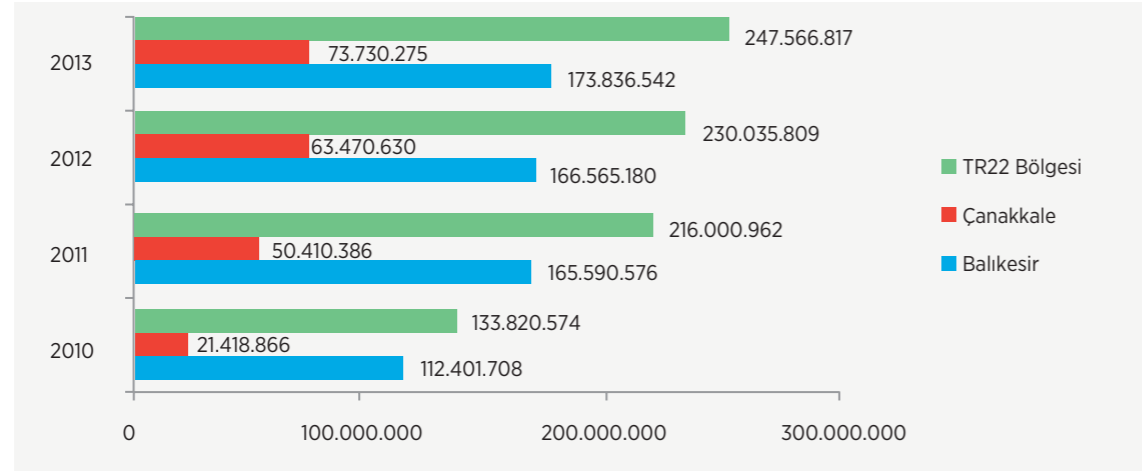

Kaynak: Aksa Doğal Gaz Dağıtım A.Ş. 2013.

¹²⁷ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

Doğal gaz abone sayılarına bakıldığında Balıkesir Çanakkale'ye göre daha fazla aboneye sahiptir. 2010 – 2013 yılları arasında Balıkesir ilinin abone sayısı yaklaşık % 50 artarken, Çanakkale ilinin abone sayısındaki artış % 155 civarındadır.

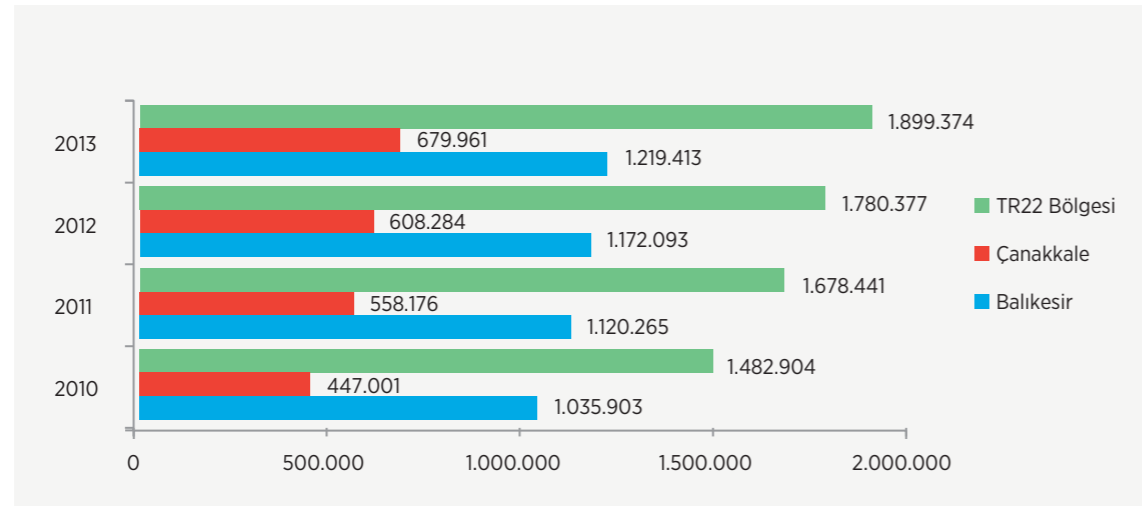
Şekil 73: Doğal Gaz Tüketim Miktarı sm³

Kaynak: Aksa Doğal Gaz Dağıtım A.Ş.¹²⁸

Doğal gaz tüketim miktarında yine Balıkesir açık ara farkla öndedir. 2010 – 2013 yılları arasında Balıkesir ilinin doğal gaz tüketim miktarı yaklaşık % 50 artarken, Çanakkale ilinin doğal gaz tüketim miktarındaki artış % 250 civarında gerçekleşmiştir.

Şekil 74: Doğal Gaz Hattı Uzunluğu (m)

Kaynak: Aksa Doğal Gaz Dağıtım A.Ş.¹²⁹

Bölgede 2013 yılında 2010 yılına oranla toplam doğal gaz abonesi sayısında yüzde 72,57, doğal gaz tüketim miktarında yüzde 85 ve doğal gaz hattı uzunluğunda ise yüzde 28,08 oranında artış gerçekleşmiştir. Özellikle 2011 yılında doğal gaz tüketim miktarlarında ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu artışta üretim tesislerinin gerekli tedbirleri alması için denetimlerin sıklaştırılmasının ve yerel yönetimlerin gerçekleştirdiği altyapı çalışmalarının etkisi büyüktür. Özellikle sanayi dönüşüm kenti olarak tanımlanan Balıkesir'de doğalgaz kullanım oranı daha yüksektir.

¹²⁸ Çanakkale verileri Merkez, Biga, Çan, Ezine, Bayramiç ve Gönen ilçelerini kapsamaktadır.

¹²⁹ Çanakkale verileri Merkez, Biga, Çan, Ezine, Bayramiç ve Gönen ilçelerini kapsamaktadır.

6.1.3 Haberleşme

Bölgede iletişim altyapısı gelişmiştir. İstanbul-İzmir bağlantısını sağlayan 3 iletişim ağı Bölgede bulunmakta olup, bu alternatifler sayesinde iletişim güvenliği sağlanmış durumdadır. Balya, ana hatların kesişim noktasını oluşturduğundan Bölge iletişim ağı açısından önemli bir yere sahiptir.

Son yıllarda fiber kablo hatlarına oldukça önemli yatırımlar yapılmaktadır. Özellikle Bölgede yoğunluk gösteren rüzgâr enerji santrallerinin merkezlere olan iletişimlerini sağlamada fiber hatlar tercih edilmektedir. Fiber optik kablo uzunluğu 2013 yılında 2008 yılına göre Türkiye genelinde yüzde 102, TR22 Bölgesi genelinde ise yüzde 80 oranında artış göstermiştir. 2013 yılı itibarıyla Türkiye genelindeki 227.413 km kablunun yüzde 3,33'ü TR22 Bölgesi'nde yer almaktadır.

Tablo 27: Fiber Optik Kablo Uzunluğu (km)

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Balıkesir	2.422	2.402	2.685	3.000	3.118	4.368
Çanakkale	1.775	1.880	1.893	2.355	2.525	3.201
TR22	4.197	4.282	4.578	5.355	5.643	7.569
Türkiye	112.420	127.296	126.518	150.128	167.921	227.413

Kaynak: BTK, 2014.

*2012'ye kadar olan veriler sadece Türk Telekom'dan elde edilen bilgileri içermektedir. Alternatif işletmecilerin 2012 yılı dördüncü çeyreği itibarıyla Türkiye genelinde toplam fiber kablo uzunluğu 42.364 km'dir.

2013 yılında internet abone sayısı 2011 yılına göre Türkiye genelinde yüzde 139 TR22 Bölgesi'nde ise yüzde 77 oranında artış göstermiştir. 2011 yılında Bölgede fiber internet kullanıcısı yok iken 2013 yılında kullanıcı sayısı 8.133'ü bulmuştur. Bu sayı nüfusun binde 5'ine karşılık gelmektedir. Mobil cihazlardan internete bağlananların sayısı 2013 yılında 2011 yılına göre Türkiye genelinde yüzde 275 oranında artarken, Bölgede yüzde 170 oranında artış göstermiştir.

Tablo 28: Geniş Bant İnternet Abone Sayıları

Yıllar	Bölge	xDSL	Fiber	Kablo	Mobil	Diğer	Toplam
2011	Balıkesir	120.813	0	5.607	114.815	52	241.287
	Çanakkale	60.828	0	0	57.808	27	118.663
	TR22	181.641	0	5.607	172.623	79	359.949
	Türkiye	6.776.036	267.144	460.451	6.454.801	159.383	14.117.815
2012	Balıkesir	118.134	2.532	6.215	160.231	61	287.173
	Çanakkale	60.103	2.234	0	70.595	32	132.964
	TR22	178.237	4.766	6.215	230.826	93	420.137
	Türkiye	6.643.299	645.092	500.658	12.161.900	139.665	20.090.614
2013	Balıkesir	126.277	4.325	6.022	325.263	95	474.984
	Çanakkale	64.226	3.808	0	140.597	34	208.665
	TR22	190.503	8.133	6.022	465.860	129	683.649
	Türkiye	6.644.543	1.193.704	486.497	24.173.143	68.647	33.679.794

Kaynak: BTK, 2013.

TR22 Bölgesi'nde mobil telefon kullanıcılarının sayısı 2013 yılında 2011 yılına göre yüzde 4,33 oranında artmıştır. Bölgede son yıllarda ön ödemeli abone sayısında azalış görülmekte olup faturalı abone sayısı artmaktadır. Aralık 2013 itibarıyla Türkiye'de toplam 69.661.108 adet mobil abone bulunmaktadır. TR22 Bölgesi mobil abone sayısı Türkiye toplamının yüzde 2,05'ine denk gelmektedir. Türkiye genelinde olduğu gibi TR22 Bölgesi'nde de sabit telefon abone sayısında son 5 yılda azalış gözlemlenmektedir.

6.1.4 Ulaşım ve Lojistik

6.1.4.1 Karayolu

TR22 Bölgesi coğrafi konumu itibarıyla ulaşım ağları açısından stratejik öneme sahiptir. İstanbul ve Bursa illeriyle İzmir arasındaki bağlantıyı sağlayan devlet yolu ve İzmir-Çanakkale kentlerini bağlayan karayolunun Ayvalık-Edremit bölümü Balıkesir sınırları içerisinde kalmaktadır. Çanakkale, Gelibolu Yarımadası'ndan Edirne ve Tekirdağ üzerinden Trakya'ya, Biga Yarımadası'ndan Balıkesir üzerinden Anadolu'ya karayolu ile bağlantıdır.

Bölgede karayolu ulaşımı kısmen yeterli olmakla birlikte Bölgenin erişilebilirliğini artırmak için ilave düzenlemeler ve yatırımlar gerekmektedir. Özellikle Çanakkale'de bölge içi ve bölgeler arası ulaşım bağlantılarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bölgede teknik altyapı eksiklikleri bulunan mevcut yollar kalite ve güvenlik açısından yeterli seviyede değildir. Ayrıca artan araç trafiği ve turizm sezonunda yaşanan hareketlilik göz önünde bulundurulduğunda Balıkesir'in karayolu bağlantılarında iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır. Çanakkale'de Asya-Avrupa arası karayolu bağlantısının olmayışı kentin ulaşılabilirlik açısından önemli problemlerinden biridir.

Tablo 29: Karayollarının Türü ve Uzunlukları (km)

Bölge	Devlet Yolu	İl Yolu	Otoyol	Toplam	Bölünmüş Yol	Köy Yolu
Balıkesir	637	607	-	1.244	467	5.011
Çanakkale	508	546	-	1.054	255	3.470
TR22	1.145	1.153	-	2.298	722	8.481
Türkiye	31.375	31.880	2.236	65.491	22.253	305.227

Kaynak: KGM, 2013.

TR22 Güney Marmara Bölgesi'nde karayolu ulaşımı, 1.145 km devlet yolu, 1.153 km il yolu ile sağlanmakta olup, Bölgenin karayolu ağı kapsamında otoyol bulunmamaktadır. Toplamda 2.298 km karayolu ağının 722 km'sini bölünmüş yollar oluşturmaktadır. Ayrıca Balıkesir'de 5.011 km, Çanakkale'de 3.470 km olmak üzere Bölgede toplam 8.481 km köy yolu bulunmaktadır. Balıkesir'deki 892 köyün 684'ünün yolu asfalt olup özellikle dağlık alanda kalan köy yolları ve tali yolların bir plan dâhilinde yenilenmesi gerekmektedir. Çanakkale'de bulunan 565 köyden 544'ünün yolu asfaltdır.¹³⁰

Tablo 30: Devlet ve İl Yollarının Satış Cinslerine Göre Uzunlukları (km)

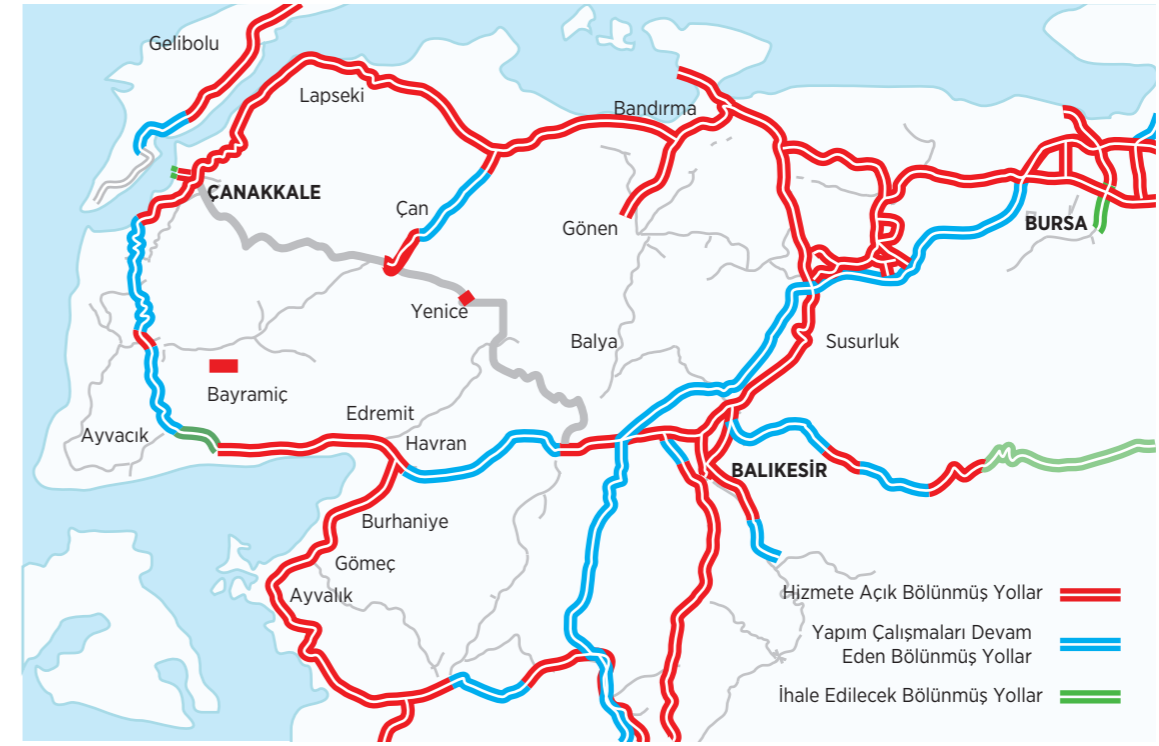
Bölge	Asfalt Yollar			Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam
	Asfalt Beton	Sathi Kaplama	Toplam					
Balıkesir	267	968	1.235	5	-	-	4	1.244
Çanakkale	249	799	1.048	7	-	-	-	1.054
TR22	516	1.767	2.283	12	-	-	4	2.298
Türkiye	15.386	46.462	61.848	256	1.069	666	1.652	65.491

Kaynak: KGM, 2013.

TR22 Bölgesi'ndeki 2.298 km devlet ve il yolunun tamamına yakını asfaltdır. Türkiye genelindeki toplam 15.386 km asfalt yolun yüzde 3,4'ü Bölgede bulunmaktadır.

¹³⁰ Balıkesir ve Çanakkale İl Özel İdaresi, 2013.

Şekil 75: Bölgedeki Bölünmüş Yol Ağı

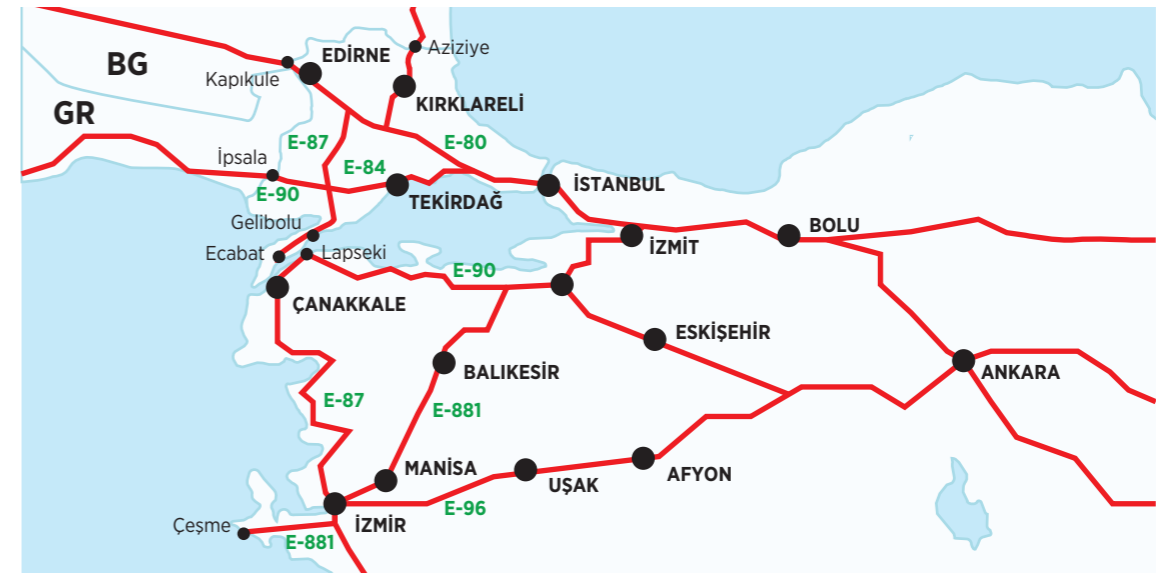

Kaynak: KGM, 2013.

Bölge ulaşım ağının geliştirilmesi açısından bölünmüş yol çalışmaları büyük önem arz etmektedir. Türkiye genelinde bölünmüş yolların toplam karayollarına oranı yaklaşık yüzde 34'tür. Bu oran TR22 Bölgesi'nde önceki yıllarda düşük seviyede iken son yıllarda gerçekleştirilen bölünmüş yol çalışmaları sayesinde yüzde 31 seviyesine çıkarılmıştır.

2014 yılı içerisinde tamamlanması planlanan Balıkesir-Havran bölünmüş yol çalışmaları Edremit Körfezi'ne olan ulaşımın rahatlaması açısından önem taşımaktadır. Bunun yanında Çanakkale-Ezine-Ayvacak, Biga-Çan, Balıkesir-Bigadiç ve Gelibolu-Eceabat yol çalışmalarının 2014 yılı sonuna, Balıkesir-Dursunbey-Harmançık-Taşanlı-Kütahya yol çalışmalarının ise 2015 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanmaktadır.

Şekil 76: Bölgedeki Uluslararası Avrupa Yol Ağı Şebekesi

Kaynak: KGM, 5133.

Uluslararası Ana Trafik Arterleri Oluşturulması Deklarasyonu (AGR), Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu tarafından hazırlanmıştır. AGR, Uluslararası Yol Ağı'nın Güneydoğu Avrupa uzantısında yer alan Türkiye'ye Avrupa'dan iki ana arter giriş yapmaktadır. Bunlar Bulgaristan sınırından (Kapıkule) giriş yapan E-80 ile Yunanistan sınırından (İpsala) giriş yapan E-90 numaralı arterlerdir.¹³¹ Bu iki ana güzergâh, Anadolu üzerinden Türkiye'nin güney ve doğu sınırındaki Ortadoğu ve Asya uluslararası yol ağlarına ulaşmaktadır. Çanakkale'ye bağlı Gelibolu, Eceabat, Lâpseki ilçeleri E-90 arteri üzerinde bulunmakta olup, bu artere ek olarak E-87 ve E-881 arterleri de Bölge sınırları içinde yer almaktadır.

Şekil 77: Bölgedeki Türkiye TEM Yol Ağı

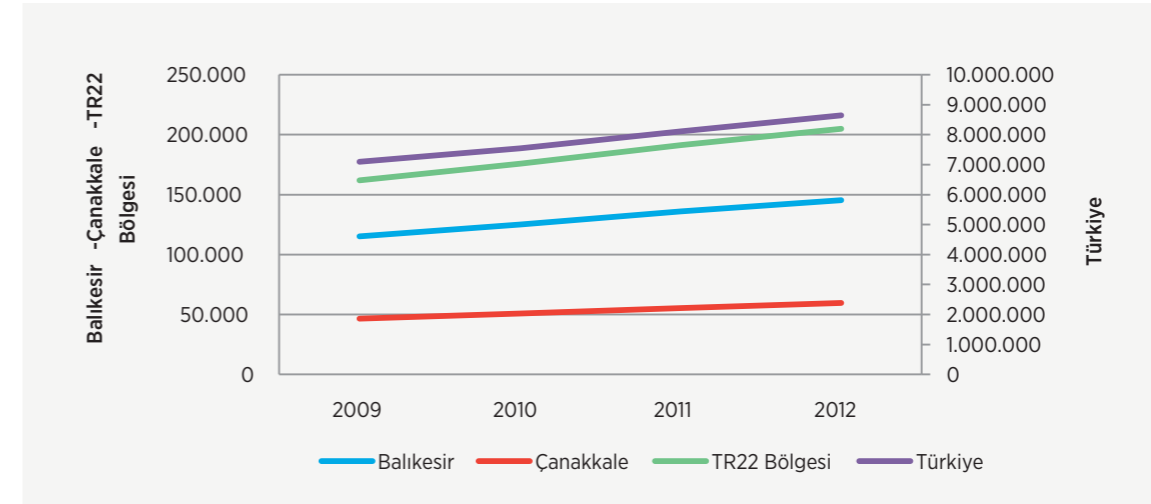
Kaynak: KGM, 2013.

Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu'nun (UN/ECE) teknik ve idari desteğiyle 5141 yılında kurulmuş bir alt bölgesel işbirliği projesi olan Trans-Avrupa Kuzey-Güney Otoyolu (TEM) Projesi, Avrupa ulaştırma tarihinin en eski ve en gelişmiş bölgesel altyapı projelerinden birisidir. TEM Projesi kapsamında yer alan yolların büyük bölümü aynı zamanda Uluslararası Avrupa Yol Ağı Şebekesinin bir parçasıdır.¹³² Türkiye TEM yol ağının bir parçası olan Bursa-Balıkesir-İzmir güzergâhı Bölge sınırları içinde bulunmaktadır.

¹³¹ Karayolları Genel Müdürlüğü, <http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Kurumsal/UluslararasıProjeler/EYollar.aspx>, 28.05.2014.

¹³² Karayolları Genel Müdürlüğü, <http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Kurumsal/UluslararasıProjeler/Tem.aspx>, 28.05.2014.

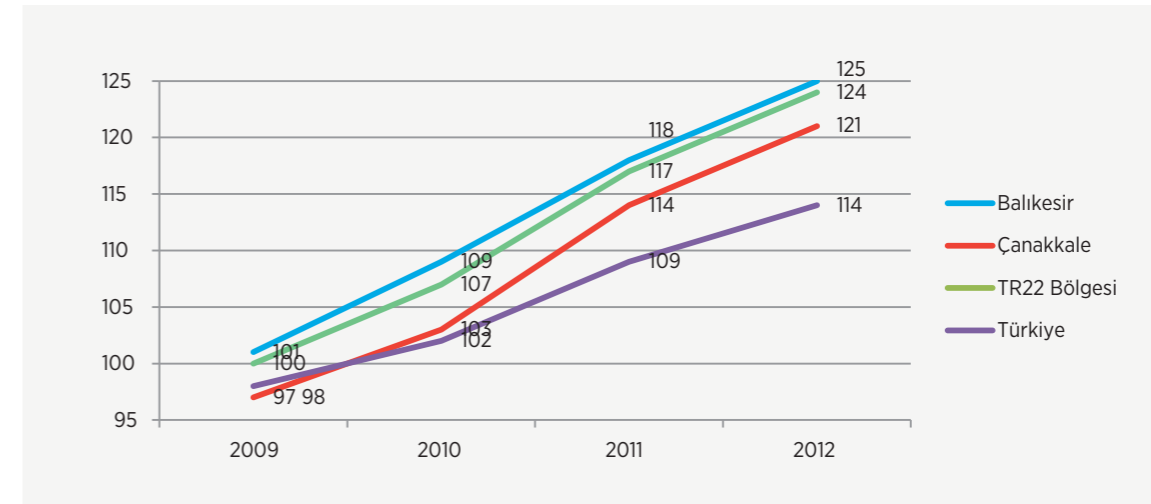
Şekil 78: Otomobil Sayısı (adet)

Kaynak: TÜİK, 2013.

2009 - 2012 yılları arasında otomobil sayısındaki artış sırasıyla; Balıkesir % 26,06, Çanakkale 27,98, Türkiye 21,92 olarak görülmektedir. Bölge'deki artış Türkiye'nin üzerindedir, Bölge içerisinde de otomobil sayısındaki artışta iller arasında bir denge gözlemlenmektedir.

Şekil 79: Bin Kişi Başına Düşen Otomobil Sayısı

Kaynak: TÜİK, 2013.

Kişi başına düşen otomobil sayısı 2012 yılında 2009 yılına göre Türkiye genelinde yüzde 16, TR22 Bölgesi'nde ise yüzde 24 oranında artış göstermiştir. 2012 yılı verilerine göre Bölgede bin kişi başına düşen otomobil sayısı Türkiye ortalamasının üzerindedir.

6.1.4.1.1 Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu Projesi

Türkiye'de 2012 yılı itibarıyla işletmeye açık toplam otoyol uzunluğu 2.236 km olmasına rağmen TR22 Düzey 2 Bölgesi'nde otoyol bulunmamaktadır. Balıkesir ili, sözleşmesi 27.09.2010 tarihinde imzalanan Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu projesi güzergâhı üzerinde yer almaktadır.

Proje 44 km uzunluğundaki bağlantı yolları, 377 km'lik yeni otoyol yapımı ile toplam 421 km'lik yol yapımını içermektedir. Projenin başlangıç noktası Gebze olup, yapılacak otoyol Dilovası ile Hersek Burnu arasında yer alan İzmit Körfezi'ni Asma Köprü ile her iki taraftaki viyadükler ile geçerek Orhangazi ve Gemlik yakınlarından

devam edip Ovaakça kavşağı ile Bursa Çevre yoluna bağlanmaktadır. Yeni yapılacak otoyol, mevcut Bursa çevre yolundan sonra Bursa – Karacabey ayrımı kavşağından yeniden başlayarak Susurluk'un kuzeyinden geçerek Balıkesir'e ulaşmaktadır. Devamında Balıkesir'in batısından güneye yönelen otoyol Savaştepe, Soma, Kırkağaç ilçelerinin yakınından geçerek Turgutlu yakınında batıya yönelmekte, İzmir – Uşak devlet yoluna paralel olarak ilerlemekte ve nihayetinde İzmir Çevreyolu üzerindeki Anadolu Lisesi Kavşağına bağlanmaktadır.

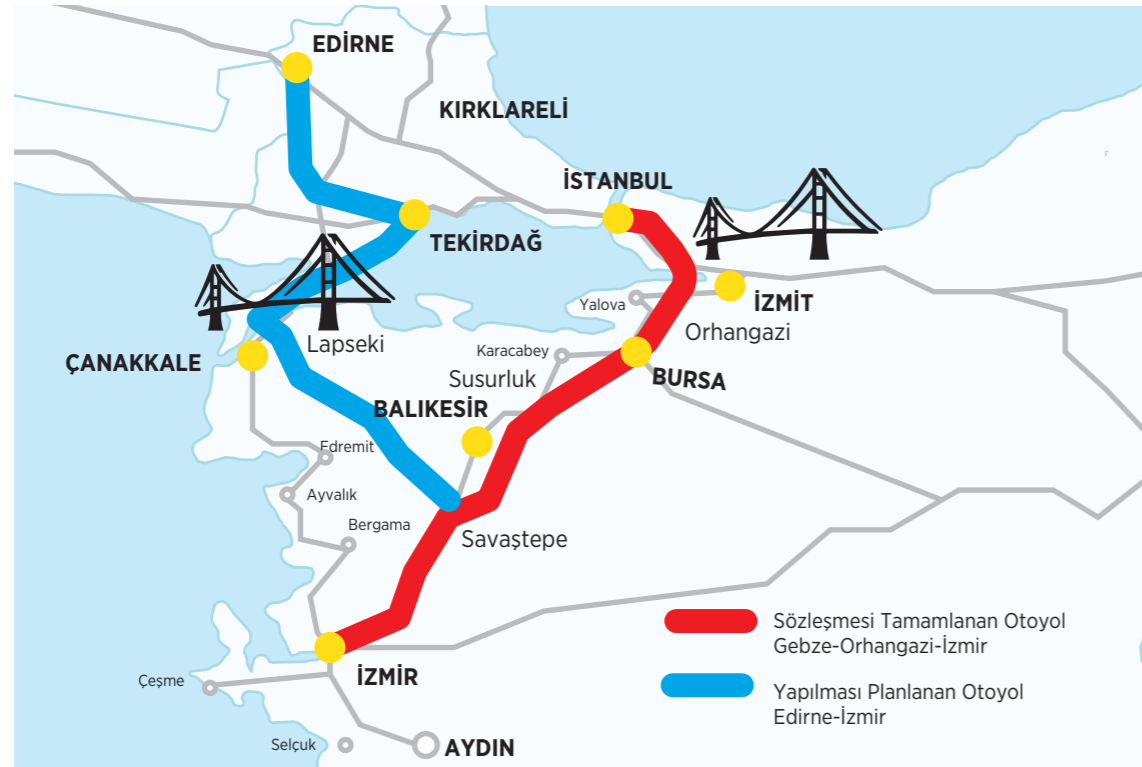
Otoyolun, mevcut karayolu ağındaki artan araç trafik baskısını hafifletmesi ve ulaşım süresini önemli oranda kısaltması öngörülmektedir. Böylece, işgücünden, harcanan yakıttan ve seyahat süresinden önemli ölçüde tasarruf sağlanacak, kentlerdeki trafik yoğunluğu azalacak, dolayısıyla ulaşım güvenli hale gelecek ve ekonomik verimlilik artacaktır. İnşaat öncesi çalışmalar, tüm kısımlarda kamulaştırmaya paralel olarak 2011 yılında başlatılmıştır. Otoyolun Gebze-İzmit Güney kavşağı arasının, yaklaşık 3,5 yıl veya altında tamamlanması hedeflenirken, otoyolun tamamının inşaatının 7 yılda bitirilmesi planlanmaktadır. Otoyol gövdesi, 3 şerit gidiş, 3 şerit geliş olmak üzere toplam 6 şeritli ve ortalama 120 km/saat hıza uygun tasarlanmıştır.¹³³

İstanbul ve İzmir arasındaki güzergâh ticaret ve iç turizm açısından yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu projenin tamamlanmasıyla Balıkesir'den İstanbul ve İzmir'e ulaşım süresi büyük ölçüde kısalacaktır. Bu sayede Balıkesir'in gerek turizm gerekse sanayi alanında yatırımcılar için daha cazip hale gelmesi beklenmektedir.

6.1.4.1.2 Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Savaştepe Otoyolu Projesi

İstanbul'un trafik sorununa çözümün de bir parçası olan Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Savaştepe Otoyolu Projesi, Avrupa'dan gelerek Ege ve Akdeniz'e akacak trafiğin Çanakkale üzerinden geçmesini sağlayacaktır. Çanakkale Boğazı'nı asma bir köprüyle geçmesi planlanan otoyolun, Balıkesir'in Savaştepe ilçesinde "Gebze-Orhangazi-İzmit Otoyolu" ile birleşmesi öngörülmektedir. Otoyol, aynı zamanda yapımı planlanan bir başka proje olan "Kuzey Marmara Otoyolu ve 3. Boğaz Köprüsü" projesiyle de bütünleştirilecektir. Bu sayede hem TR22 Bölgesi'nin iki ili olan Çanakkale ve Balıkesir arasındaki ulaşım süresi kısalacak, hem de Bölgenin çevre illerle olan ulaşımının rahatlamasına katkıda bulunulacaktır. Aynı zamanda Çanakkale, Avrupa'yı Asya'ya bağlayan güzergâhta İstanbul'un alternatifi olacaktır.

Şekil 80: Bölgeyi İlgilendiren Otoyol Projeleri

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, 2013.

¹³³ Gebze – Orhangazi – İzmir Otoyolu (GOİO) Projesi, Proje Tanıtım Broşürü, 2012.

6.1.4.2 Denizyolu

TR22 Güney Marmara Bölgesi, Ege Denizi ve Marmara Denizi'ne kıyısı bulunması nedeniyle ulusal ve uluslararası yük ve yolcu taşımacılığında büyük öneme sahiptir. Balıkesir 291 km, Çanakkale ise 671 km kıyı uzunluğuna sahiptir. Ancak mevcut deniz yolu altyapısı; yolcu ve yük taşımacılığında potansiyelinin çok altındadır. Bölge limanlarına gelen gemi sayısına oranla yapılan elleçleme miktarı düşük seviyededir. Gerekli altyapı yatırımları ile birlikte yolcu kapasitesinin ve denizyoluyla ulaşılabilen kent sayısının artırılması önem arz etmektedir. Yük taşımacılığında ise; limanların altyapısı geliştirilerek modern lojistik uygulamalara geçilmelidir.

Çanakkale sahip olduğu coğrafi konum itibarıyla deniz ulaşımı kullanım oranının yüksek olduğu bir ildir. Sahip olunan Çanakkale Boğazı ulusal ve uluslararası gemi taşımacılığında büyük öneme sahiptir. İlide bulunan iskele ve limanlar aracılığıyla yolcu ve yük taşımacılığı yapılmakla birlikte bu iskele ve limanların altyapılarının uluslararası ticaret hacmini artıracak şekilde geliştirilmesi gerekmektedir.

Deniz yolu ulaşım olanakları konusunda Bandırma, önemli bir potansiyele sahiptir. Gelişmiş ve donanımlı limanı ile Marmara Bölgesi'nin denize açılan kapısı konumundadır. Bandırma-İstanbul arasındaki uzaklık 64 mildir. 1998 yılında başlatılan İstanbul-Bandırma arasındaki hızlı feribot ve deniz otobüsü seferleri, ulaşımında büyük kolaylık sağlamaktadır. Yaz aylarında karşılıklı hafta içi ve hafta sonu altı seferi bulan yoğun taşıma programı ile iki saat gibi kısa bir sürede, İstanbul'a ulaşmak mümkün olmaktadır. Bandırma'dan her gün Tekirdağ ve İstanbul'a Ro-Ro seferleri yapılmaktadır. Ayrıca Marmara Adası, Paşalimanı Adası ve Türkeli (Avşa) Adasına da günlük yolcu taşıma amaçlı seferler düzenlenmektedir.

Şekil 81: Bölge Limanları Haritası

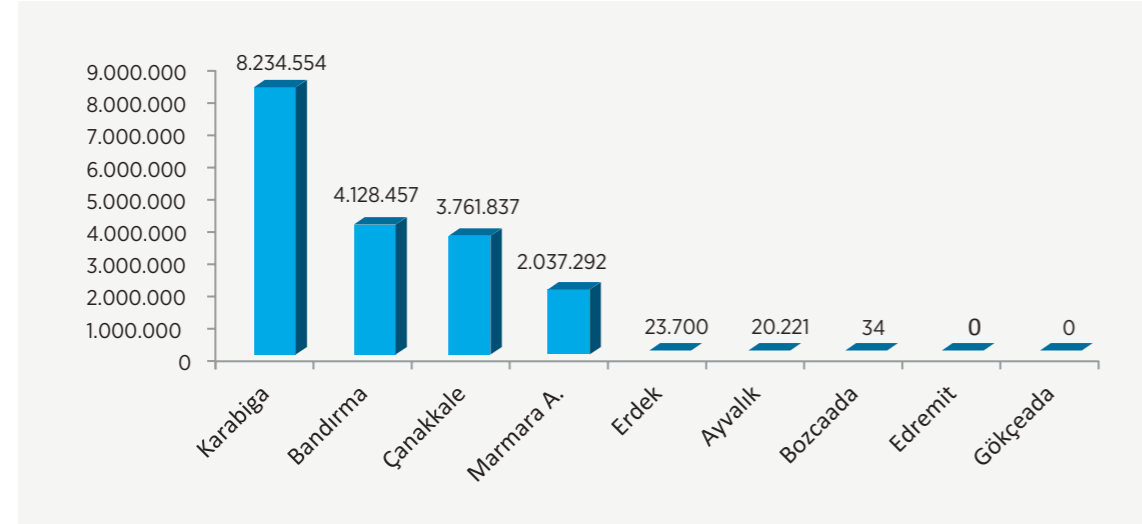

Kaynak: UBAK, 2013 yılı verileri kullanılarak üretilmiştir.

Çanakkale Boğazı'ndan yıllık yaklaşık 45.000-50.000 arası gemi geçişi, Boğaz'da yoğun deniz trafiğine neden olmaktadır. Boğazın en yoğun olduğu aylar yaz aylarıdır. Çanakkale'de deniz ulaşımı yük taşımacılığının yanında yolcu taşımacılığı amaçlı olarak da kullanılmaktadır. Çanakkale Merkez-Kilitbahir, Merkez-Eceabat, Lapseki-Gelibolu, Çardak-Gelibolu arasında günlük yolcu taşımacılığı yoğun şekilde yapılmaktadır. Ayrıca Gökçeada ve Bozcaada için de günün belirli saatlerinde yolcu gemileri kalkmaktadır.

Çanakkale Merkez İlçede 7 metrelik deniz derinliğine ve 90 metrelik uzunluğa sahip küçük ölçekli bir liman bulunmaktadır. Bu liman yaklaşık 3000 gros tonluk gemilere hizmet vermekte olup, buraya yanaşan gemiler genelde günü birlik veya birkaç günlük yükleme-boşaltma yapabilmektedir. Bununla beraber Kepez Limanı Bölgenin önemli ihracat merkezlerinden biridir. İl sınırları içinde kamuya ait bu yatırımın yanında Ezine İlçesi, Mahmutiye Beldesi sahilinde Akçansa Çimento Fabrikasına ait yükleme-boşaltma iskelesi bulunmaktadır. Bu iskele; yıllık 350 bin ton karışık yük (çimento ürünleri ve işletmede kullanılan her türlü hammadde) yükleme-boşaltma ve 6 milyon ton dökme çimento yükleme-boşaltma kapasitesine sahiptir. Biga İlçesi, Değirmencik Köyü altında faaliyet gösteren İÇDAŞ A.Ş.'nin 1.350 DWT'nin üzerinde gemilere hizmet verebilecek iki adet iskelesi bulunmaktadır.

Şekil 82: Limanlarda Gerçekleştirilen Toplam Elleçleme Miktarı (Ton)

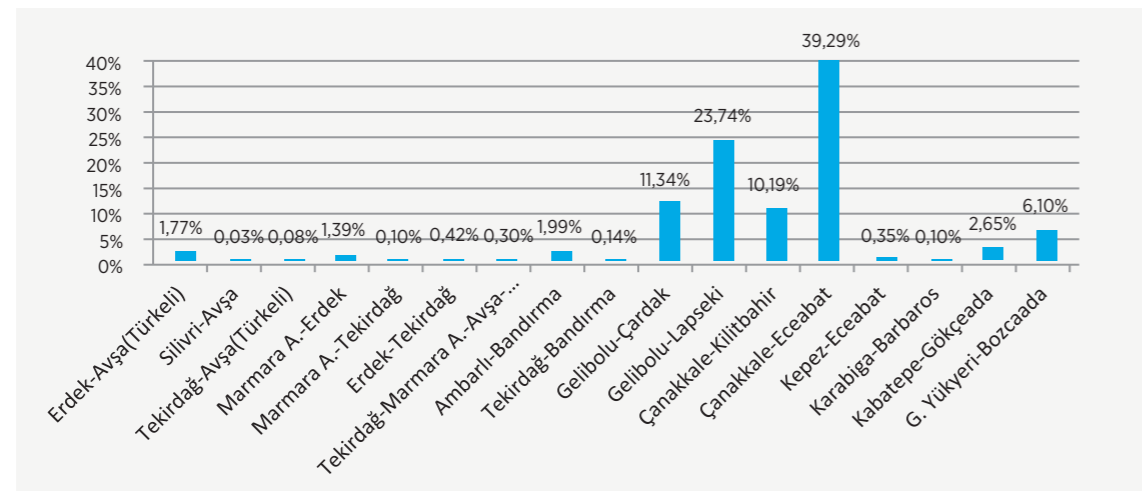

Kaynak: UBAK Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, 2013*.

*2013 Kasım ve Aralık ayı verileri dâhil değildir.

2013 yılı ilk on ay verilerine göre Bölge limanları elleçleme miktarının yüzde 45,23'ü Karabiga, yüzde 22,68'i Bandırma, yüzde 20,66'sı Çanakkale, yüzde 11,19'u Marmara Adası limanlarında gerçekleşmiştir. Erdek, Ayvalık, Bozcaada limanları elleçleme miktarları düşük seviyede kalırken, Edremit ve Gökçeada limanlarında elleçleme gerçekleşmemiştir. Ülkede gerçekleştirilen 321 milyon ton elleçleme miktarının yüzde 5,67'si Bölgede gerçekleşmiştir.¹³⁴

Şekil 83: Kabotajda Taşınan Yolcu Sayısı

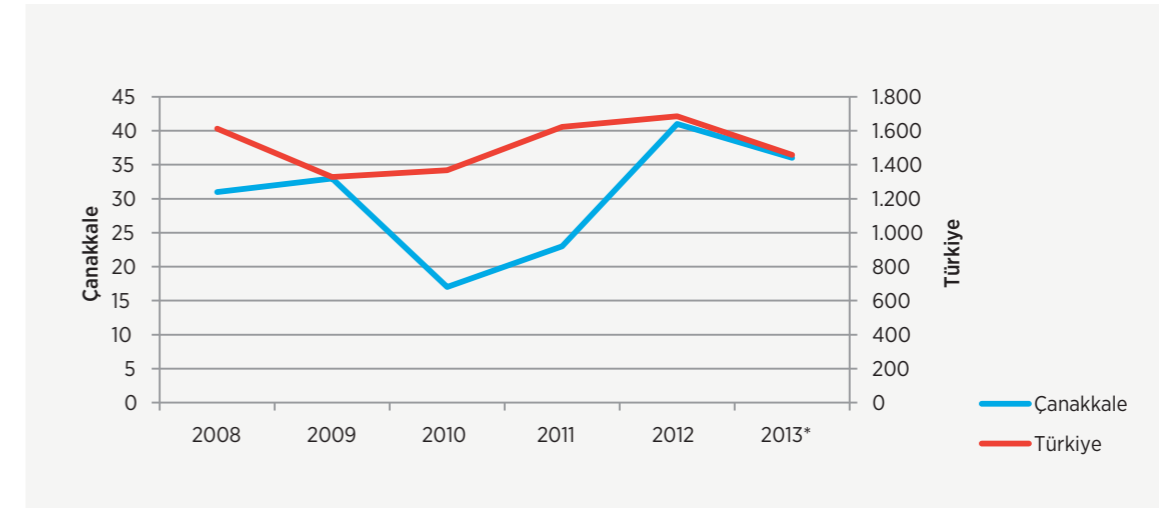

Kaynak: Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, 2011.

¹³⁴ Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, https://atlantis.denizcilik.gov.tr/istatistik/istatistik_yuk.aspx, 2013.

Bölge limanları ve iskeleleri aracılığıyla yapılan yolcu taşımacılığının yüzde 39,29'u Çanakkale-Eceabat, yüzde 23,74'ü Gelibolu-Lapseki, yüzde 11,34'ü Gelibolu-Çardak, yüzde 10,19'u ise Çanakkale-Kilitbahir hattında gerçekleşmiştir. Marmara Havzasında en çok yolcu taşımacılığı Ambarlı-Bandırma hattında gerçekleşmiştir. 2011 yılında TR22 Bölgesi limanları ve iskeleleri aracılığıyla yaklaşık 9,5 milyon yolcu taşınmış olup, bu değer Türkiye toplamının yüzde 6,04'ünü oluşturmaktadır.

Şekil 84: Kruvaziyer Gemi Sayısı

Kaynak: UBAK Deniz Ticareti Genel Müdürlüğü, 2013*.

*2013 Kasım ve Aralık ayı verileri dâhil değildir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı Türkiye Turizm Stratejisi 2023'te Türkiye'ye gelen turistlerin daha uzun süre konaklamalarını sağlamak ve gelen nitelikli turist sayısını arttırabilmek için turizm potansiyeli yüksek bölgelerde kruvaziyer yolcu taşımacılığına yönelik gereken alt ve üstyapının hızla tamamlanması ve kruvaziyer limanlarının turizme açılması planlanmıştır. Bu çerçevede, Çanakkale kruvaziyer limanının mevcut kapasitesinin geliştirilmesi ile gelecek turist sayısında büyük oranda artış sağlanacaktır.¹³⁵

Ulaşım imkânlarının yetersizliği TR22 Bölgesi'nin turizm açısından en önemli eksikliklerinden biridir. Balıkesir ve Çanakkale illeri denize kıyısı olmasına rağmen deniz ulaşımından yeterli ölçüde faydalanamamaktadır. Bölgenin kendi ilçeleri arasındaki deniz ulaşımı da zayıftır. Özellikle Adalara ulaşım süresinin çok uzun olması ve sefer sayılarının yetersizliği buralarda eğitim, sağlık, ticaret gibi konularda geri kalınmasına sebep olmaktadır.

6.1.4.3. Demiryolu

Balıkesir, Türkiye demiryolları ulaşım ağında yer almakta olup Ankara'yı İzmir'e bağlayan demiryolu üzerinde bir transit merkezi durumundadır. Balıkesir'deki demiryolu uzunluğu, 280 km ile 9.642 km olan Türkiye demiryolu hattının yüzde 2,9'una tekabül etmektedir. Bölgedeki mevcut demiryolu hattının tamamı Balıkesir ilindedir. Bölge içi ve bölgeler arası erişilebilirliğin geliştirilmesi için Çanakkale'nin demiryolu ağına dâhil edilmesi, Balıkesir'deki altyapı çalışmalarının da tamamlanması gerekmektedir.

Balıkesir kuzey-güney aksında, Bandırma limanı ile bütünleşmiş şekilde çalışan Bandırma İstasyonu ile başlayıp Balıkesir-Soma-Manisa-İzmir'e kadar ulaşan demiryolu hattına sahiptir. Bölgeden doğu istikametine devam eden demiryolu hattı ise Alanyurt istasyonundan ayrılarak Eskişehir-Ankara ve Afyon-Konya kentlerine ulaşmaktadır.¹³⁶ Mevcut demiryolu ağı taşıma ağırlıklı çalışmakta olup kapasite ve sefer sayıları açısından ilin potansiyelinin altında kalmaktadır. Yolcu taşımacılığının özendirilmesi ve mevcut demiryolu ağının çağa uygun hale getirilmesi gerekmektedir.

¹³⁵ http://www.kugm.gov.tr/BLSM_WIYS/DLH/tr/DOKUMAN_SOL_MENU/Master_Plan_Calismalari/20110527_122423_10288_1_10315.pdf, 14.06.2013.

¹³⁶ Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, 2010-2014 Stratejik Planı, 2009.

Şekil 85: Türkiye Mevcut ve Yapımı Planlanan Demiryolu Ağı

Kaynak: UBAK, 2013.

Geliştirilen stratejiler ve belirlenen hedefler doğrultusunda şekillenecek olan demiryolu sektörünün, 2023 yılında diğer ulaştırma türleriyle bütünleşik ve yurt geneline yayılmış yaklaşık 30.000 km demiryolu ağı ile ülke içerisinde ve uluslararası ulaştırma koridorlarında yük taşımacılığında önemli bir noktaya geleceği öngörülmektedir. Yapılacak yüksek hızlı demiryolu hatları ile konforlu ve hızlı seyahat imkânı sağlanacak ve demiryolları daha çok tercih edilen bir ulaşım sistemi olacaktır. Türkiye'nin doğu-batı ve kuzey-güney ulaşım koridorları boyunca, özellikle büyük kentleri ve turizm bölgelerini birbirine bağlayan, konforlu, güvenilir ve hızlı bir ulaşım sağlamak için 2023 yılına kadar toplam 10.000 km uzunluğunda yüksek hızlı demiryolu hatları yapılması hedeflenmektedir.¹³⁷ 2023 yılına kadar yapımı planlanan yüksek hızlı demiryolu hatlarından biri de Bölgeyi ilgilendiren Bursa-Balıkesir-İzmir hattıdır. Gerek yolcu taşımacılığı gerekse Bölge ekonomisinin girdileri ile üretilen mamullerin iç ve dış pazarlara ulaştırılması açısından söz konusu proje büyük önem arz etmektedir. Bu hatta Bandırma-Biga-Çanakkale bağlantısının sağlanması Çanakkale'nin erişilebilirliğinin geliştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir.

Bölgeyi ilgilendiren önemli bir proje olan "Bandırma-Bursa-Ayazma-Osmaneli Hızlı Tren Hattı" ile Ankara, İzmir, İstanbul ve Bursa gibi metropollerin arasındaki ulaşımın kolaylaştırılması ve seyahat süresinin azaltılması hedeflenmektedir. Projenin tamamlanmasıyla ana hat üzerindeki mevcut işletim sorunları ortadan kaldırılarak Asya ve Avrupa arasında doğrudan bağlantının aynı standartlarda sağlanması planlanmaktadır. Bir diğer hedef ise Bölgede karayolu taşımacılığında yoğunluktan kaynaklanan trafik kazalarının yanı sıra hava kirliliği gibi sorunları da azaltarak daha güvenli ve konforlu bir ulaşımın sağlanmasıdır. Projenin ilk adımı olarak Bursa-Yenişehir Hızlı Tren Projesi'nin altyapı ihalesi gerçekleşmiş olup yapım çalışmalarına başlanmıştır. Ayrıca Bursa-Yenişehir Hattı'nın devamı olan ve Yenişehir'i Ankara-İstanbul Hızlı Tren Hattına bağlayacak Yenişehir-Osmaneli-Bilecik kesimi için yapım ihalesine çıkılması planlanmaktadır.¹³⁸

Bandırma ve İzmir arasında yapımı planlanan çift yönlü toplam 245 km uzunluğundaki demiryolu hattının etüt çalışmaları tamamlanmıştır. Demiryolunun Bandırma-Susurluk-Balıkesir-Soma-Bergama hattı üzerinden Çandarlı Limanı ve Aliağa'ya ulaşması planlanmaktadır.¹³⁹

¹³⁷ UBAK, Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi Hedef 2023, 2013.

¹³⁸ <http://hizlitren.tcdd.gov.tr/home/detail?id=22>, 11.05.2013.

¹³⁹ http://www.aygm.gov.tr/BLSM_WIYS/DLH/tr/DOKUMAN_SOL_MENU/Demiryolları/Demiryolu_Yeni/20130625_113924_10288_1_10315.html, 11.05.2013.

6.1.4.4. Havayolu

TR22 Güney Marmara Bölgesi'nde Balıkesir Merkez Havaalanı, Balıkesir Koca Seyit Havaalanı, Çanakkale Havaalanı ve Gökçeada Havaalanı olmak üzere sivil havacılıkta kullanılan dört adet havaalanı bulunmaktadır. 1995 yılında hizmete giren Çanakkale Havaalanı Bölgenin ilk sivil havaalanıdır. 2008 yılında yeni terminal ve yeni apron inşası ile genişletilmiş ve gerek yolcu hizmetleri gerekse uçaklara verilen hizmetler için daha verimli hale getirilmiştir. 26 Temmuz 2010'da yapımına başlanılan Havaalanı Kurtarma ve Yangınla Mücadele Binası (ARFF) inşaatı tamamlanmış olup 2011 Temmuz ayında teslim alınmış ve hizmete açılmıştır. 20 Mart 2013 tarihinde havaalanı pist genişletme ve uzatma çalışmaları için tadilata girmiş olup geçici süreliğine hizmete kapanmıştır. Hava meydanı iç hat seferlerine açık olup, tarifersiz dış uçuşlar da gerçekleştirilmiştir. Yıllık 300.000 yolcu kapasitesi ile hem sivil hem de askeri kategoride hizmet veren Çanakkale Havaalanı'nın şehir merkezine uzaklığı 10 km'dir.¹⁴⁰

Çanakkale'nin Gökçeada ilçesinde sivil bir havaalanı bulunmaktadır. Sadece insani yardım amaçlı uçuşlara yönelik hizmet veren Gökçeada Havaalanı 2010 yılında açılmıştır. Yaz aylarında turizm amaçlı da kullanılmaktadır.

Bölgenin diğer önemli havayolu bağlantı noktası ise Balıkesir'in Edremit ilçesinde bulunan Balıkesir Koca Seyit Havaalanı'dır. 2010 yılında tamamlanan çalışmalarla havaalanı uluslararası uçuş standartlarına uygun hale getirilmiştir.¹⁴¹ Yılda 120 bin yolcu kapasitesiyle yalnız sivil kategoride hizmet vermekte olan havaalanı Ayvalık, Altınoluk, Akçay, Burhaniye, Küçükkuyu, Dikili gibi tatil merkezlerine yakın mesafededir. Havaalanı yüksek turizm sezonu olan yaz aylarında oldukça faaldir. Yakın dönemde havaalanının uluslararası direkt uçuşlara açılmasıyla bölgeye gelen yabancı turist sayısının artacağı düşünülmektedir.

Şehir merkezine 5 km mesafede bulunan Balıkesir Merkez Havaalanı askeri ve sivil uçuşlara hizmet vermektedir. Haftanın 3 günü Ankara'ya seferler gerçekleştirilmekle birlikte mevcut durumda pist genişletme çalışmaları dolayısıyla uçuş yapılmamaktadır.

2013 verilerine göre Bölge havaalanları aracılığıyla gerçekleşen iç hat uçuşları Türkiye genelindeki iç hat uçuşlarının yüzde 0,89'una karşılık gelmektedir. Bölgede en çok hava ve yolcu trafiğinin yaşandığı havaalanı Balıkesir Koca Seyit Havaalanıdır. Dış hat yolcu taşımacılığı ise yalnızca Balıkesir Koca Seyit Havaalanı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bölgede iç hatlarda taşınan yolcu sayısı Türkiye genelinde iç hatlarda taşınan yolcu sayısının yüzde 0,14'üne tekabül etmektedir. Ülke nüfusun yaklaşık yüzde 2'sine sahip olan Bölge için bu rakam yetersiz olup tarifeli sefer sayısının artırılması gerekmektedir.

Bölge havaalanlarından Ankara ve İstanbul dışındaki illere seferler düzenlenmemesi ve bu iki ile düzenlenen sefer sayılarının az olması Bölgenin ulaşım imkânlarını büyük ölçüde kısıtlamaktadır. Havaalanlarının geliştirilerek uluslararası hava trafiğine açılması ve diğer ulaşım yollarıyla entegre edilmesi, Bölge kalkınması için önemlidir.

6.1.4.5 Lojistik

21. yüzyıl gerek teknolojik gelişmelerin, gerekse küreselleşmenin getirdiği değişim ve gelişmelerin hayatın her alanında yaşandığı ortamı beraberinde getirmiştir. İşletmeler, küresel pazarda rekabet edebilme avantajları sağlamaya çalışırken, aynı zamanda müşteri memnuniyetini de en üst düzeyde tutma durumunda kalmaktadırlar. Rekabet edebilir bir fiyat ve uygun kazancın elde edilmesinde, işletme faaliyetlerinin en yüksek maliyete sahip olan kalemlerinden ulaştırma faaliyetleri ve yönetim giderleri, başlı başına bir yönetimi gerektirmektedir. Bu noktada işletmenin tümünü ilgilendiren bir yapıya dönüşen ulaştırma ve yönetim, lojistik yöntemi ve tedarik zinciri yöntemi uygulamalarının önemini artırmaktadır.

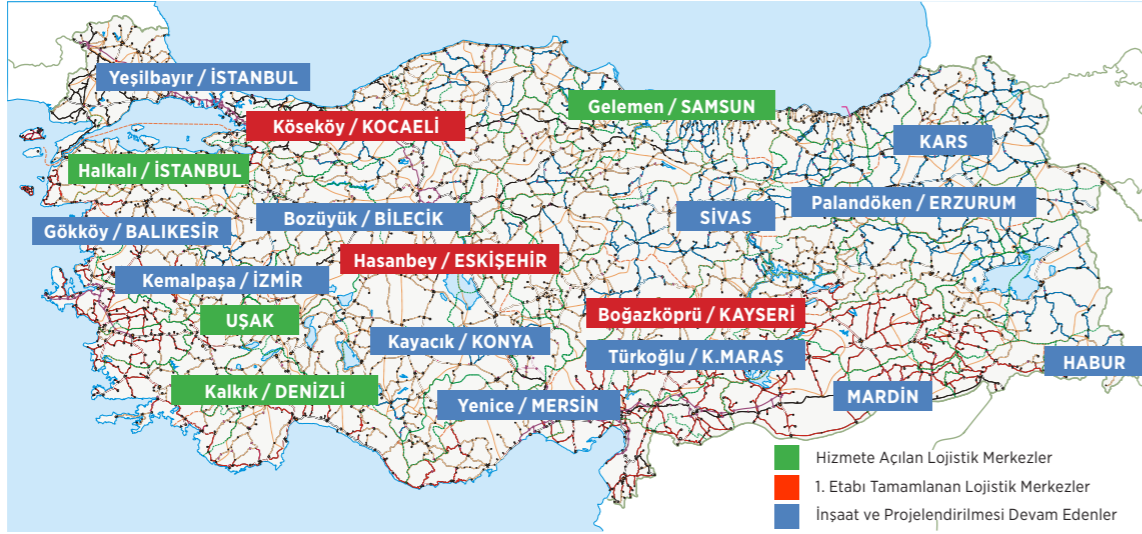
Lojistik merkezlerin öncelikle, organize sanayi bölgeleriyle bağlantılı olarak yük taşıma potansiyelinin yoğun olduğu toplam 19 merkezde inşa edilmesi planlanmıştır.¹⁴²

¹⁴⁰ Devlet Hava Meydanları İşletmesi Verileri, 2013.

¹⁴¹ <http://www.korfez.dhmi.gov.tr/havaalanlari/sayfa.aspx?hv=16&mnu=1953>, 11.05.2013.

¹⁴² http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/UBAK/tr/dokuman_ust_menu/projelere_faaliyetler/20130319_101534_204_1_64.pdf, 13.05.2013, 15.06.2013.

Şekil 86: Türkiye Genelindeki Lojistik Merkezler

Kaynak: UBAK, 2013.

Balıkesir "TCDD Gökköy Lojistik Köyü" kurulması çalışmalarına devam edilmekte olup Lojistik Köyün, Ege ve Marmara Bölgesi'nin önemli taşıma üslerinden biri haline geleceği öngörülmektedir. İnşaat aşaması yüzde 70 civarında tamamlanmış olan lojistik merkezin 2014 yılında hizmete açılması planlanmaktadır. Balıkesir OSB karşısında 200 dönüm arazi üzerine kurulacak lojistik köy mevcut ulaşım seçeneklerinin yanı sıra, Tekirdağ-Bandırma Trenferi Projesi (trenlerin feribotla deniz üzerinde bir yerden başka yere taşınması) ve Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesiyle bütünleşmiş olacaktır. Böylece Bölgeden yüklenen ürünler, Avrupa ve Orta Asya'ya kadar kesintisiz iletim imkânına sahip olacaktır. Otomobil, konteyner, sunta, mermer, sentetik malzemeler, kömür, askeri yükler, demir-çelik, sanayi ürünleri yanı sıra gıda maddesi olarak et, süt, kuru gıda, içecek maddeleri Balıkesir'deki lojistik köyden yüklenip yurtiçi ve yurtdışına taşınacaktır.

Gökköy Lojistik Köyü ile Balıkesir Tren Garı arasında ulaşımın daha sağlıklı hale gelebilmesi için demiryolu hattı çift yönlü hale getirilecektir. Maden taşımacılığı şehir merkezinde kirlilik oluşturduğu için madenlerin merkezden geçişine izin verilmemektedir. Lojistik köyün açılmasıyla birlikte maden taşımacılığındaki bu sorunun ortadan kaldırılıp yolcu taşıma işleminin aynı şekilde gardan devam etmesi planlanmaktadır.¹⁴³

Bölge ulaşım ağı açısından önem taşıyan projelerden biri de TOBB'un öncülüğünde ve Ulaştırma Bakanlığı'nın desteğiyle yürütülen Büyük Anadolu Lojistik Organizasyonlar (BALO) projesidir. Kayseri-Ankara tarafından gelen demiryolu ile Adana tarafından gelen demir yolunun Kütahya'da, bu birleşen yolun da İzmir, Manisa tarafından gelen tren yoluyla Balıkesir'de birleşmesinin ihracatı hızlandırmak ve lojistik maliyetini düşürmek için kullanılması hedeflenmektedir. Bu sayede Avrupa'ya gönderilen ihracat mallarının ulaşım süresi ve maliyetlerinin yarıya düşürülerek İstanbul'un yükünün hafifletilebileceği öngörülmektedir. Bu kapsamda yurtiçindeki toplama merkezlerinden konteynerlerle alınan yükler tren seferleriyle Anadolu ve Avrupa yakasındaki yük birleştirme merkezlerinde toplanacak ve gideceği şehirlere göre ayrıştırıldıktan sonra Avrupa'daki lojistik kentlere ulaştırılacaktır. Bandırma ilçesi Anadolu yük birleştirme merkezi olacak, burada toplanan yükler Bandırma Limanından Tekirdağ'a denizyoluyla ulaşarak Avrupa'ya yol alacaktır.¹⁴⁴ Bu projenin hayata geçmesiyle Bandırma ilçesi başta olmak üzere Balıkesir'in stratejik anlamda daha fazla önem kazanacağı öngörülmektedir.

¹⁴³ TCDD, Balıkesir Gökköy Lojistik Merkezi (Köyü) Oluşturulması İş Durum Raporu, 2012.

¹⁴⁴ Büyük Anadolu Lojistik Organizasyonlar, www.balo.tc, 15.04.2013.

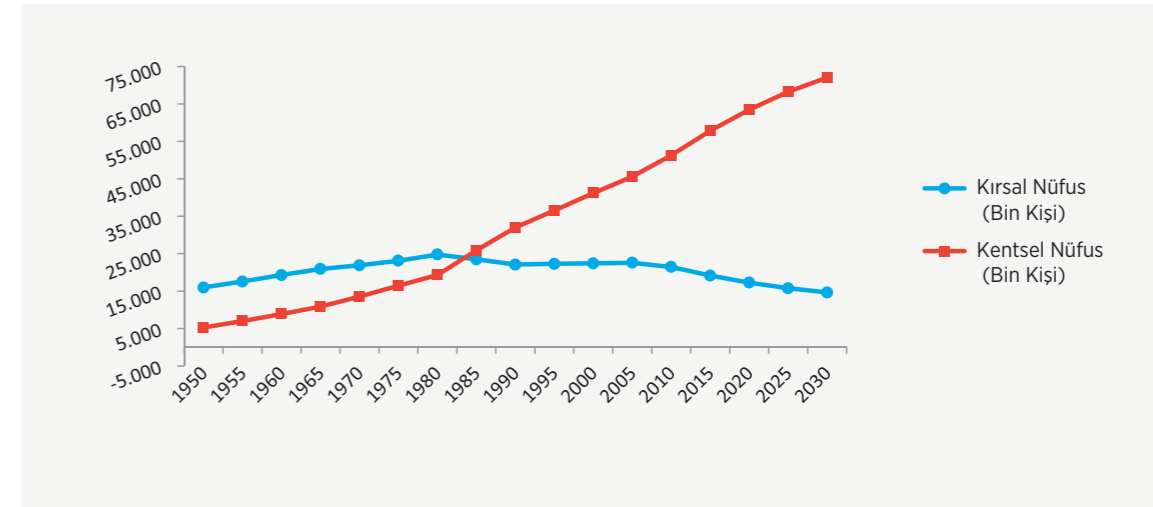
6.2. Yerleşim ve Kentleşme

6.2.1. Bölgede Kentleşme Oranı

Dokuzuncu ve Onuncu Kalkınma Planı'nda kentlerin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Kentlerin kalkınma hızını artıracak yatırımlar için uygun mekânlar sunması, sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişme için aradığı ortamların kentlerde karşılık bulması, kentleşme ile kalkınma arasındaki bağı göstermektedir. Bölgenin kentleşme süreci, genel itibarıyla ülke dinamiklerine göre daha yavaş seyretilmektedir. TR22 Bölgesi köy nüfus oranı, Türkiye ortalamasının üzerindedir. Kırsal yoğunluğun yüksek olması; Bölgenin kırsal nitelikli karaktere sahip olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, kırsala yönelik altyapı ve hizmetlerin iyileştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Kırsal nüfusun ekonomiye kattığı değer artırılması için kırsalda geçim kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve yeni istihdam olanaklarının yaratılması önemini korumaktadır. Şehir nüfus oranının giderek artmasında Bölgenin kırsalından kent merkezlerine olan göç etkilidir. Bölge içi göçün, yol açabileceği sorunların önüne geçilmesi açısından kentlilik bilincinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi öncelikler arasındadır.

Ülke genelinde kentleşme oranı sürekli artmaktadır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi verilerine göre¹⁴⁵ Türkiye'de 1950 yılındaki kentleşme oranı yüzde 24,8 iken bu oran 1985'te 52,4'e, 2010 yılında ise 70,5'e ulaşmıştır. 1950-2030 yılları arasındaki kırsal ve kentsel nüfus eğilimine yer verilmiş olup 2025 yılında ülke genelindeki kentleşme oranının yüzde 81,2; 2030 yılında ise yüzde 83,1 olacağı öngörülmektedir.¹⁴⁶

Şekil 87: 2030 Yılı Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Nüfus Projeksiyonu (x1000)

Kaynak: Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi, 2011.

Şekil 88'de gösterilen TÜİK verilerine göre Bölge ve ülke genelinde şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki payı 1980 yılından itibaren düzenli bir artış göstermektedir. Ülke ortalamasının oldukça altında olmakla birlikte Balıkesir ve Çanakkale'nin de kentleşme oranlarında benzer şekilde bir artış söz konusudur. 1980 yılı TÜİK rakamlarına göre, ülke nüfusunun yüzde 43,9'unun il ve ilçe merkezlerinde yaşadığı; bu oranın 2012 yılında yüzde 77,2'ye yükseldiği görülmektedir.¹⁴⁷ TR22 Bölgesi'nde, 1980 yılında şehir nüfusu oranı yüzde 37,8 iken bu oran, 2012'de yaklaşık yüzde 60'a ulaşmıştır.¹⁴⁸

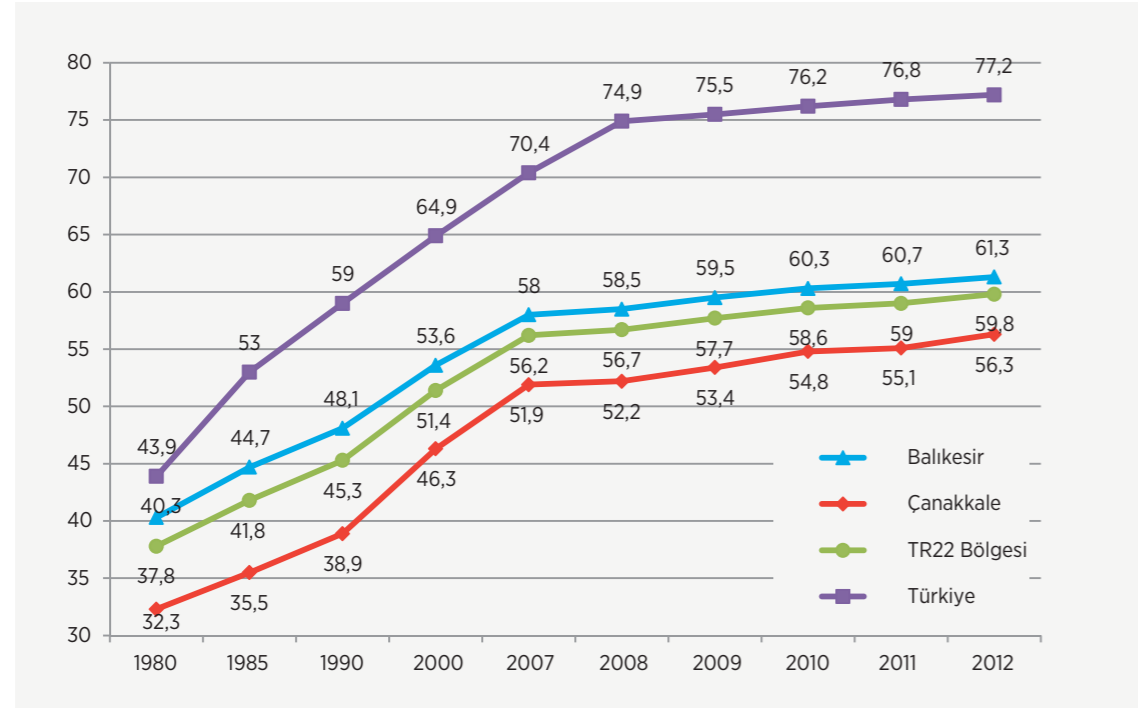
¹⁴⁵ Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü (United Nations Department of Economic and Social Affairs), **World Population Prospects: The 2010 and World Urbanization Prospects: The 2011 Revision**. (<http://esa.un.org/unpd/wup/index.htm> 12.12.2012)

¹⁴⁶ Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü (United Nations Department of Economic and Social Affairs), http://esa.un.org/unpd/wup/Country-Profiles/country-profiles_1.htm 24.12.2012.

¹⁴⁷ GMKA (Nüfus Dinamikleri, 2012), 2013.

¹⁴⁸ GMKA, (Nüfus Dinamikleri, 2011), 2012.

Şekil 88: 1980-2012 Dönemi Türkiye ve Bölgede Şehir Nüfusu* Oranları (%)

Kaynak: TÜİK, 2012.

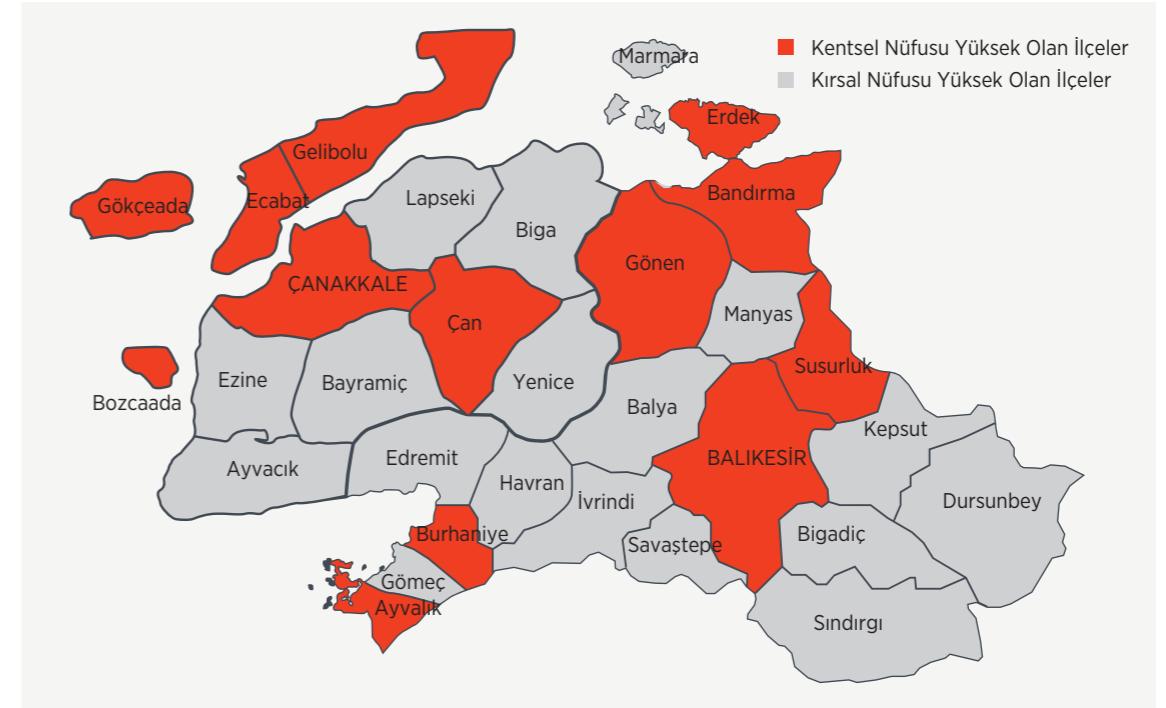
*Şehir nüfusu, il ve ilçe merkezleri nüfusunu; köy nüfusu ise köy ve belde nüfuslarını göstermektedir.

5321 yılından itibaren ADNKS verileri; daha önceki yıllarda ise Genel Nüfus Sayımı verileri kullanılmıştır.

Nüfus kriterinin baz alındığı (20.000 ve üzeri) Onuncu Kalkınma Planı'nda ise Türkiye'nin kentleşme oranı yüzde 72,3; TR22 Bölgesi'ninki ise yaklaşık yüzde 49,9 olarak saptanmıştır. Bölgede yer alan Balya, Savaştepe, Marmara, Gömeç, Bozcaada ve Gökçeada ilçeleri, nüfus kriterinin altında kalmaktadır.

Bölgenin toplam nüfusunda 2011 yılında önemli oranda artış yaşanmamasına rağmen kentleşme oranlarındaki artış Bölge içinde kırdan kente göç olduğuna işaret etmektedir. 2012 yılında ise Bölgenin hem toplam nüfusunda hem de kentleşme oranında artış yaşanmış olup bu durum Bölge dışından alınan göçün de giderek arttığını göstermektedir. Hem Balıkesir'in hem de Çanakkale'nin köy nüfusu oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Bu durum Bölgede kırsal nitelikli bir yapının olduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan kentleşmenin hızlı bir şekilde gerçekleşmemesi, kentsel alt ve üst yapının planlanması açısından fırsat sunmaktadır. Bölgede kentsel kapasite yetersizliklerinin ve kentsel hizmetlere erişimde sorunların önüne geçilmesi için planlama çalışmaları önemini korumaktadır. Bölgede yer alan illerin aşırı göç alıyor olmaması da kentsel planlama açısından sahip olunan fırsatlar arasındadır.

Şekil 89: Bölgedeki İlçelerin Kırsal ve Kentsel Nüfus Karşılaştırması

Kaynak: 2012 TÜİK verilerinden üretilmiştir.

Balıkesir'in Merkez, Gönöen, Bandırma, Erdek, Susurluk, Ayvalık ve Burhaniye; Çanakkale'nin Merkez, Çan, Eceabat, Gelibolu, Gökçeada ve Bozcaada ilçeleri, şehir nüfusu yüksek olan ilçelerdir (Şekil 89). Genel olarak sanayi sektörünün geliştiği merkezler, şehir nüfusunun yüksek olduğu ilçeler olarak dikkat çekmektedir. Tarım sektörünün ön plana çıktığı ilçelerde ise şehir nüfusu düşük kalmaktadır. Bununla birlikte; Edremit, tarımsal faaliyetlerin yanı sıra belde ve köylerinde yoğunlaşan turizm faaliyetleri ile öne çıkmaktadır. Diğer yandan, Bölgedeki sanayi genel itibarıyla tarıma dayalı geliştiğinden, şehir nüfusunun yüksek olduğu ilçelerde tarımsal faaliyetler de söz konusudur. Benzer doğrultuda, tarımsal faaliyetler ile öne çıkan Biga'da aynı zamanda büyük sanayi tesisleri bulunmaktadır. Gelibolu Yarımadası'ndaki şehir nüfusunun yüksekliğinde ise mekânsal kararların şekillendirilmesi açısından sit alanları etkilidir.

ADNKS-2008 veri tabanını kullanarak il, bölge ve kır/kent düzeyinde nüfus projeksiyonları üretmek amacıyla yapılan çalışmada ise 2023 yılında kentsel nüfus oranlarının genel olarak yükseleceği belirtilmiştir. Çalışmada TR22 Bölgesi'nin de içinde bulunduğu TR2 Batı Marmara Bölgesi için kentsel nüfus oranının 2023 yılında yüzde 75,47'ye ulaşacağı ifade edilmiştir¹⁴⁹ (Tablo 31).

Tablo 31: Demografik Bölge Projeksiyonları için Temel Varsayımlar

BÖLGELER	Toplam Doğurganlık Hızı (2008)	Toplam Doğurganlık Hızı Varsayımı (2023)	Kent (2008) (%)	Kent (2023) (%)
TR1 İstanbul	1,77	1,48	98,78	99,42
TR2 Batı Marmara	1,4	1,4	65,39	75,47
TR3 Ege	1,89	1,6	65,23	76,05
TR4 Doğu Marmara	1,78	1,49	78,89	90,69

Kaynak: TÜİK, 19. İstatistik Araştırma Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 2010.

Kentleşme, kentlerin sunduğu ekonomik avantajlar ve Bölgedeki refah düzeyi açısından önem arz etmektedir. Tarım topraklarında marjinal verimliliği azalmış kesimin tarım dışında oluşturulacak iş alanları ile köylerden aktarılması, işgücünün verimliliğini artıracığı gibi kalkınmanın hızını da artıracaktır.

¹⁴⁹ Mehmet Doğu Karakaya, Ahmet Sinan Türkyılmaz, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzüncü Yıldönümü için İl ve Bölge Düzeylerinde Nüfus Projeksiyonları", TÜİK 19. İstatistik Araştırma Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara, 6-7 Mayıs 2010.

6.2.2. Kentlilik Bilinci ve Kentsel Doku Unsurları

6.2.2.1. Kentlilik Bilinci

Bölgedeki kentlerin aldığı göç miktarı, her geçen yıl artmaktadır. Ancak bu durum, ülke dinamiklerine göre daha yavaş ilerlemektedir. Bölgenin halihazırda aşırı göç almaması; kentleşme, sanayileşme, kentsel hizmet süreçlerinin yönetilmesi ve planlanması açısından Bölgeyi avantajlı kılmaktadır. Plansız yapılaşma, altyapı sorunları, sosyal ve kültürel alanların yetersizliği, kentsel ihtiyaçların karşılanamaması; kentte sosyal ve kültürel erozyona neden olmakta, kolektif kent kültürü ve belleğinin oluşmasını geciktirmektedir. Büyükşehirin oluşturacağı çekim gücü ile birlikte Bölgenin göç alma potansiyelinin artacağı düşünülmektedir. Yerleşik kent kültürünün ve sosyal dokusunun daha etkin korunabilmesi açısından katılımcı kent yönetimi anlayışının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Katılım ve yerinden yönetim ilkelerinin hayata geçirilmesi amacı ile kurulan Kent Konseylerinin çalışmaları, kentlilik bilinci ile ilgili ipuçları vermektedir. Çanakkale Kent Konseyi, 1997'de başlatılan "Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi" kapsamındaki ilk 9 ortaktan biridir. Balıkesir Kent Konseyi, projenin üçüncü aşamasının hedeflerinden olan ulusal düzeyde YG21 mekanizmalarının kurumsallaşması kapsamında 2005 yılında kurulmuştur. Belediyelerin bu sürece gönüllü olarak öncülük etmeleri, ancak zaman içinde kentsel yönetişimin sağlanabilmesi için konseyin sivilleştirilmesi gerekmektedir. Çanakkale Kent Konseyinin organizasyon yapısına bakıldığında sahip olduğu tecrübenin etkisiyle sivilleşmenin önemli ölçüde gerçekleştirildiği görülmektedir. Balıkesir Kent Konseyi ise bu yolda önemli aşamalar kaydetmektedir. Kentte yaşayan farklı grupların kent yönetimine doğrudan katılımı için Balıkesir Kent Konseyi'nin¹⁵⁰ çatısı altında Kadın Meclisi ve Gençlik Meclisi; Çanakkale Kent Konseyi'nin¹⁵¹ altında ise Gençlik Meclisi, Kadın Meclisi, Engelliler Meclisi, Çevre Meclisi, Çocuk Meclisi, Fevzipaşa Mahalle Meclisi yer almaktadır.

Kentlilik bilincine yönelik belediyeler tarafından yürütülen sosyal etkinlikler farkındalığa katkı sağlamaktadır. Diğer yandan, kentleşmenin toplumsal açıdan geliştirilmesi için kent ortamının sunacağı imkânlar önemli yer tutmaktadır. Bu kapsamda altyapıdaki eksikliklerin giderilmesi, hizmet ve mekân kalitesinin artırılması, sosyal ve kültürel yaşamın zenginleştirilmesi, kararlarda etkin katılımcılığın sağlanması, tarihi ve kültürel değerlerin korunması; bireyin içinde yaşadığı çevreyi benimsemesini, o kente karşı sorumluluk duymasını, kendini o yerin bir parçası gibi hissetmesini kolaylaştıracaktır. Bu doğrultuda Bölge yerel yönetimlerinin, başta Kent Konseyleri olmak üzere sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinde çalışması önem arz etmektedir.

6.2.2.2. Kentsel Doku

Osmanlı Devleti döneminde özellikle 17. ve 18. yüzyıllarda Balıkesir önemli bir üretim ve ticaret kentidir. Kentin ticari yönden gelişmesinde önemli merkezleri birbirine bağlayan demiryolu, kentin ticari yönden gelişmesinde etkili olmuştur.¹⁵² Hâlihazırda kentin en önemli akslarından biri olan Milli Kuvvetler Caddesi ise 1916 yılında açılmıştır.¹⁵³ Bu caddenin açılması sırasında da birçok kentsel yenileme çalışması yapılmıştır. 1912 yılında hizmete alınan Bandırma – İzmir demiryolu ile kent İzmir ve İstanbul ile entegre hale gelmiş ve bu durum kentin ekonomisinin canlanmasını sağlamıştır.

Cumhuriyet dönemindeki planlama çalışmalarına bakıldığında ilk olarak 1944 yılında yürürlüğe giren Eglî Planı dikkat çekmektedir.¹⁵⁴ Planda düzenli yapı adalarının oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Plan açıklama raporunda, kentsel gelişimin kuzey ve doğu yönlerinde olması gerektiği vurgulanmış, kentin özellikle demiryolu güzergahı üzerinde bulunması nedeniyle gelişime uygun bir bölgede bulunduğu belirtilmiştir.

¹⁵⁰ Balıkesir Kent Konseyi, <http://www.balikesirkentkonseyi.org.tr/>, 16.01.2013.

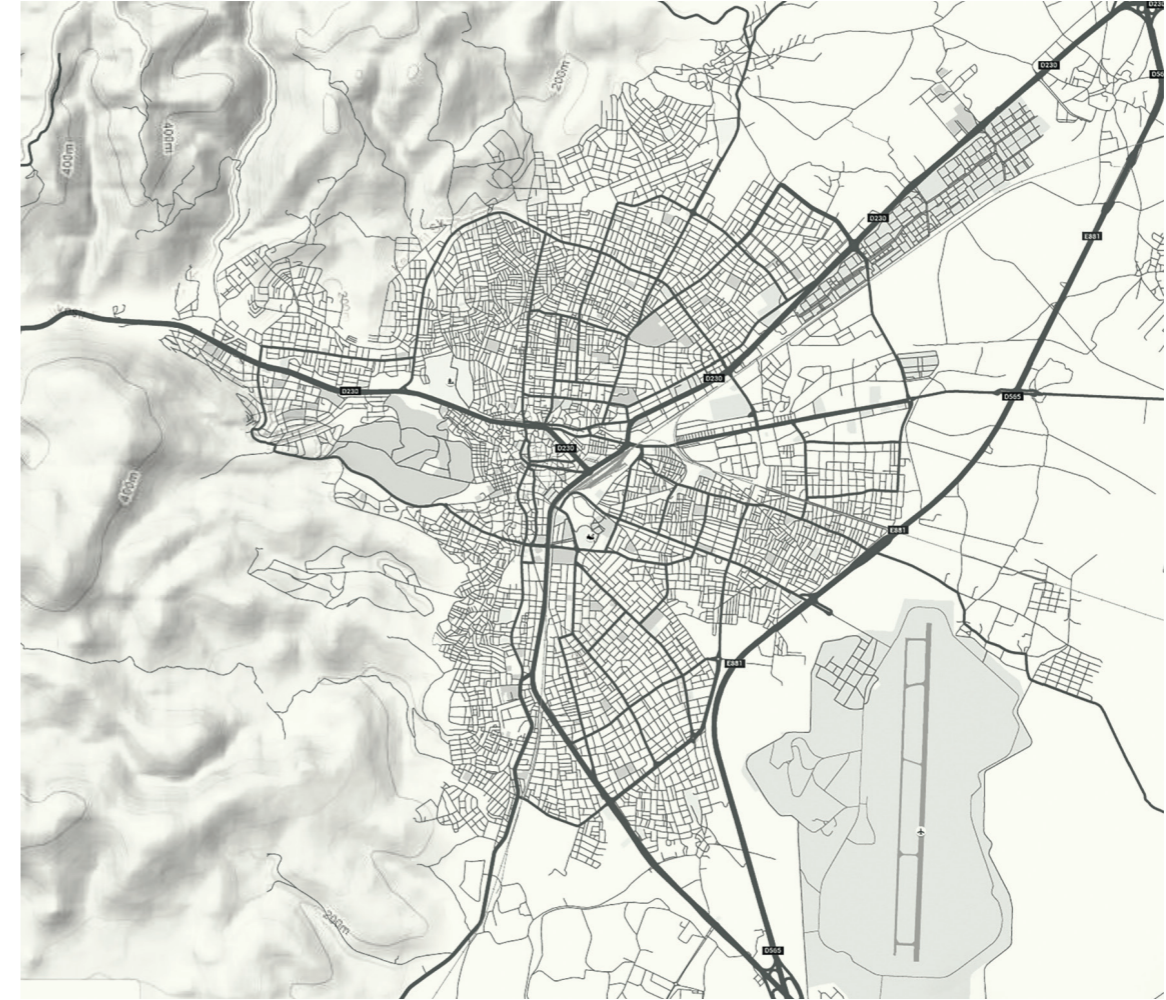
¹⁵¹ Çanakkale Kent Konseyi, <http://www.canakkalekentkonseyi.org/>, 16.01.2013.

¹⁵² Gaye Birol, "1950'lerden Günümüze Gelen Bir Alışveriş Kompleksi: Balıkesir Kasap ve Sebze Hali", *Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi, Megaron*, Balıkesir, 2007.

¹⁵³ <http://www.balikesir-bld.gov.tr/tarihbazı.html>, 16.03.2013.

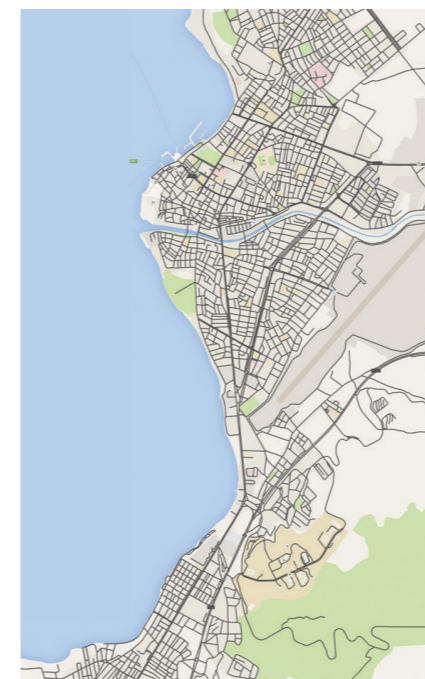
¹⁵⁴ <http://www.balikesir-bld.gov.tr/tarihbazı.html>, 16.03.2013.

Şekil 90: Balıkesir'in Kentsel Doku

Balıkesir'de geleneksel kent merkezi Zağnos Paşa Camisi, Karesi Türbesi ve Kuva-yi Milliye Müzesi gibi çeşitli dönemlerden günümüze kalmış olan pek çok mimari değere ev sahipliği yapmaktadır. Bunun yanında yaşanan pek çok kentsel soruna karşın, mekân organizasyonu bakımından hala geleneksel dokunun izlerini taşımaktadır.

Şekil 91: Çanakkale'nin Kentsel Doku

Çanakkale kenti Osmanlı Devleti tarafından kurulan ilk kent olması bakımında özel bir kenttir.¹⁵⁵ İncelendiğinde kentteki ilk yapının Osmanlı Devleti tarafından yaptırılan Çimenlik Kalesi olduğu görülmektedir.

Çanakkale'nin ilk imar planı 1949'da yapılmıştır. Bu planda yeni gelişim alanları ve eski doku üzerinden kentin ana kullanım alanları belirlenmiştir. 1950'li yılların ortasına gelindiğinde yeni gelişim alanları oluşturulmaya başlanmış ve araç trafiğindeki akış kentin ana akslarını ve dokusunu belirlemeye başlamıştır. Zamanla kentte yapı yükseklikleri artarken organik dokuda da bozulmalar görülmüştür. 1970'lerde yapılan planla kent merkezindeki eski yapıların yerini büyük ve kütleli yapılar almıştır. Bu durum kent merkezinde yer yer organik yer yer ızgara dokuya rastlanmasına yol açmıştır. 80'li yıllarda kentin birçok yerinde konut kooperatifleri tarafından inşaatlar yapılmış olup bu alanların dokusu daha çok ızgara doku şeklindedir.

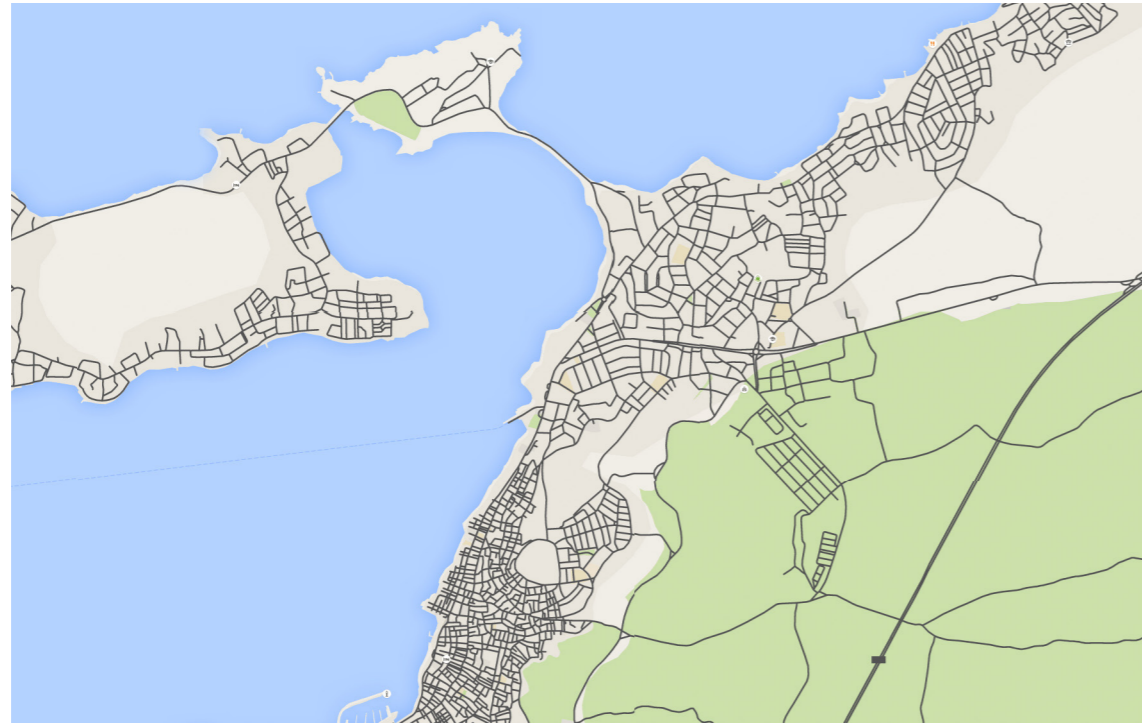
¹⁵⁵ Çanakkale Kent Konseyi, *Kentsel Gelişim Alanları Çalışma Grubu Çanakkale'nin Fiziksel Gelişimi (1406-2006) ile Fiziksel Coğrafya İlişkisi*, Kent Konseyi Yayınları Kitap Dizisi, No.2, Çanakkale, 2006.

Pek çok kültürün izlerinin bulunduğu bir açık hava müzesi konumunda olan Ayvalık 1800'lerin başından itibaren hızla gelişerek sanayi ve ticaret kenti olmuştur. Zeytin ve zeytinyağı ticaretine dayalı ekonomisiyle gelişip Ege'nin en büyük sanayi ve ticari kentlerinden biri haline gelmiştir. Ayvalık'ın tarihi kent dokusunu oluşturan yapılar ağırlıklı olarak bu dönemde yapılmıştır. Akdeniz kent mimarisinin özelliklerini taşıyan Ayvalık, arnavut kaldırımlı dar sokakları, bu sokaklarda yan yana sıralanmış taş evleri ve evlerin yaşama dönük cepheleri ile özgün bir yerleşim alanıdır.

Ayvalık'taki tarihi kent dokusunu, konutlar, eğitim yapıları, ticaret yapıları, zeytinyağı fabrikaları, depolar, sabunhaneler ve dini yapılar oluşturmakta olup mimari dokusunu büyük ölçüde koruyabilmiştir. Dini yapıların büyük bir bölümü, mübadeleden sonra camii olarak kullanılmaya başlamış, birkaç kilise de yıkılmıştır. Günümüze ulaşan yapılardan bazıları Çınarlı Camii, Saatli Camii, Ayışığı Manastırı, Aya Nikola Kilisesi ve Kato Panaya Kilisesidir.

Kentin dokusu incelendiğinde büyük bir kısmında ızgara dokunun merkeze yakın kısımlarında organik, tepelere yaklaştıkça lineer dokunun hakim olduğu görülmektedir. Düz bir topoğrafya üzerinde yer aldığından, ızgara doku deformasyona uğramadan gelişebilmiştir. Kentte ızgara sisteminin kurgulanışının sebepleri arasında iklim, başta gelen faktördür. Tarihsel gelişim süreci içerisinde kentin gelişim odaklarını oluşturan zeytinyağı fabrikaları kıyı kesimi boyunca yer almaktadır. Ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve lojistik bakımından fabrikaların kıyı bölgesinde yerleşmesi anlamıdır.

Şekil 91: Ayvalık'ın Kentsel Dokusu

Kentte doğal ve yapay nirengiler mevcuttur. Ayvalık'ta ilk Kurşun Tepesi doğal bir nirengi olma özelliği taşır. Kentin en yüksek tepesidir ve her yerden algılanabilme özelliği ile üzerinde yer alan her yapıyı nirengi haline getirir. Zeytinyağı fabrikalarının bacaları da kent içi ve dışı kuvvetli algıları ile bir nirengi durumundadır.¹⁵⁶ Bu fabrikalar ve bacaları kentin özellikle bir dönem kuvvetli bir endüstriyel kimliğe sahip olduğunun göstergesidir.

Ayvalık'ın karşı taraflarından görülen Alibey (Cunda) Adası'nın da kentsel dokusu Ayvalık'la bütünlük göstermektedir. Kıyıda tepeye doğru kademeli bir yerleşim sunan Cunda Adası, zengin bir kent mimarisine de sahiptir. Rumların yaşadığı dönemden kalma birçok yapı yerleşimde varlığını sürdürmektedir. Bütün adada görülebilen yerleşime özgü taş evler, balıkçı kahvehaneleri, sabunhaneler, yel değirmenleri, kiliseler ve manastırlar adanın tarihi kent dokusunu oluşturmaktadır.

¹⁵⁶ Alev Doğan, "Kentsel Doku, Geleneksel Yerel ve Kültürel Özelliklerin Turizm Mekanına ve Türüne Etkileri Ayvalık Örneği", Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2006. <http://www.belgeler.com/big/kzo/kentsel-doku-geleneksel-yerel-ve-ktrel-zelliklerin-turizm-mekanina-ve-trne-etkileri-ayvalik-rnei-urban-frame-effects-of-traditional-local-and-cultural-features-on-tourism-environment-and-types-the-sample-of-ayvalik>, 25.03.2012

Güney Marmara Bölgesi'ndeki kent dokularının korunması kısmen bakir bir bölge olmasından dolayı Türkiye'nin diğer bölgelerine kıyasla hem kolay hem de planlama için önemlidir. Yeni yapılacak planlama çalışmalarının mevcut kent dokusunu bozmadan yürütülmesi Bölgenin turistik değerini artıracaktır. Bu bağlamda Bölgenin önemli kentleri olan Balıkesir Merkez, Çanakkale Merkez ve Ayvalık başta olmak üzere diğer turistik kentlerde de kentin dokusunu tahrip etmeden yapılacak çalışmaların Bölgeye değer katması muhtemeldir.

6.2.3. Bölge Kentlerinin Fiziksel Gelişimi

Bölgedeki illerin kentsel üst biçimi (makroform), topografik unsurlar ve tarihsel süreç dahilinde şekillenmiştir. TÜİK 2011 yılı verileri itibarıyla planlama bölgesinde bulunan mevcut 87 belediyenin sınırları, alansal olarak 260.885 ha'lık bir alanı kaplamaktadır. 51 mücavir alanın bulunduğu Bölgede, mücavir alanlar toplamda 78.827 ha'lık alanı oluşturmaktadır. Ancak 2012 sonlarında Balıkesir'de sınırları il mülki sınırları olmak üzere büyükşehir belediyesinin kurulması ile birlikte bu alan daha da genişletilmiş ve belde belediyeleri de tüzel kişilikleri kaldırılarak bağlı oldukları ilçenin belediyesine katılmıştır. Belediye sınırlarının genişlemesi ve büyükşehir olan kentin oluşturacağı çekim potansiyeli ile birlikte kentsel yerleşim alanlarının genişleyeceği öngörülmektedir. Bu genişlemenin nüfus artışı hızı dahilinde dengelenmesi ve kent planlamasının bu dengenin gözetilerek yapılması gerekmektedir.

Balıkesir kent merkezi, kuzeyden batıya ve güneye doğru uzanan tepelerle çevrili ve tepelerin eteklerinden Balıkesir Ovası'na doğru yayılmakta olan bir görüntü çizmektedir. Bu yayılma güneyde Çayırhisar köyü, doğuda Halalca köyünün batısından geçen çevre yolu, kuzeyde Ayşebacı ve Üçpınar köyüne uzanmaktadır. Balıkesir kentine bakıldığında hizmetler sektörünün baskın olduğu görülmektedir. Bu durumda kentin merkez ilçe olmasının ve kamu tesisleri ile idari tesislerin geniş yer kaplamasının etkisi büyüktür.

İki kentte de önemli büyüklüklere sahip olan orman alanlarının ve tarım arazilerinin¹⁵⁷ korunması ve kentsel gelişimin bu alanların dışına yönlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda Balıkesir-Bursa aksında görülen kentsel yayılma deseninin verimli tarım topraklarının üzerinde gelişmemesi önemini korumaktadır. Balıkesir Merkez, Sındırgı, Dursunbey, Susurluk, İvrindi ve civarındaki alanlarda heyelan tehlikesi dikkate alınmalıdır.¹⁵⁸ Ayrıca sağlıksız yapılaşma, kullanım ömürleri tükenen alanlar, eskiyen ve yıpranan yapı stoğu kapsamında ortaya çıkan kentsel çöküntü alanları dönüşüme ihtiyaç duymaktadır.

Çanakkale, toprak yapısı bakımından 1999 Depreminde büyük bölümü tahrip olan Adapazarı ile benzerlik göstermektedir. Çanakkale kenti büyük oranda alçak kıyılara sahip bir alana yerleşmiştir. Kentin I. derece deprem bölgesinde bulunması ve tarım alanlarının önemli yer tutması kent planlamasında dikkat edilmesi gereken unsurlar arasındadır. Kentsel yerleşim alanlarının dolgu toprak üzerinde olması, yeraltı sularının yüzeye yakın şekilde yer alması yerleşim alanları için bir tehdit oluşturmaktadır.¹⁵⁹ Yeni yerleşim alanlarının gelişim gösterdiği Karacaören Ovası ve civarının alüvyon toprak tabakasına sahip olması ve zemin karakterinin sağlam olmaması kent açısından bir tehdit oluşturmaktadır.¹⁶⁰

Çanakkale kentinin makroformuna bakıldığında iki yönlü bir gelişim dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi kentin güneyinde yer alan ve Çanakkale-İzmir yolu boyunca devam eden lineer kent biçimidir. İkinci form ise kentin kuzeyinde görülen ve yağ lekeli biçiminde gelişen bölümdür. Güney kesimde düzenli ve toplu konut şeklinde yapılaşma gözlenirken kuzey daha düzensiz bir gelişme göstermiştir.

Stratejik bir kent olan Çanakkale'de mekânsal gelişimin akslarında sit alanları ve askeri alanlar önemli rol oynamaktadır. Çanakkale'de imar planlarında hâlihazırda yerleşmiş alanların dağılımı dikkate alınmıştır. Bununla birlikte imara açılmış alanların hepsi yerleşilmiş alan değildir. Kentin gelişiminde doğal ve idari sınırlamalar etkili olmuştur. Bunların başlıcaları; Çanakkale Boğazı, Sarıçay, havaalanı ve yer şekilleridir. 80'li yıllar ile birlikte kent Esenler, Jandarma ve Tutukevi çevresi, Barbaros, Kepez, Dardanos ve Güzelyalı kıyı hattına doğru yayılma göstermiştir. 1993-1995 plan döneminde Esenler ve Karacaören Ovası arası ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi'nin bulunduğu alanın imara açılması kentin bu yöne doğru olan gelişimini hızlandırmıştır.¹⁶¹

¹⁵⁷ Tarım ve Köyüleri Bakanlığı, TR2 Batı Marmara Bölgesi Tarım Master Planı, 2007.

¹⁵⁸ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

¹⁵⁹ Afetle Mücadele, <http://www.afetlemucadele.com/>, 01.01.2013.

¹⁶⁰ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

¹⁶¹ Çanakkale Kent Konseyi, Kentsel Gelişim Alanları Çalışma Grubu Çanakkale'nin Fiziksel Gelişimi (1406-2006) İle Fiziksel Coğrafya İlişkisi, Kent Konseyi Yayınları Kitap Dizisi, No.2, Çanakkale, 2006

Dünya Bankası tarafından başlatılan Eko² Kentler: Ekonomik Kentler Olarak Ekolojik Kentler (Eco² Cities: Ecological Cities as Economic Cities) Programı'nda da sürdürülebilir kalkınmanın gereklilikleri arasında etkin kaynak kullanımı, doğal kaynakların korunması ve bütüncül planlamanın önemi vurgulanmaktadır.¹⁶² Bu doğrultuda, Bölgede verimli tarım topraklarında ve su havzalarında yapılaşmaya izin verecek uygulamalardan kaçınılması, kenti besleyen su havzalarının, yeşil kuşağın ve hava koridorlarının kent ile bağlantısının sağlanması önem arz etmektedir. Konutların kent çeperlerine yağ lekeli şeklinde yayılmasının engellenmesine yönelik planlamanın yapılması ve kentsel yayılma deseninin bu doğrultuda gelişiminin sağlanması gerekmektedir. Diğer yandan, planlama süreçlerinin kır-kent dengesi ve kentsel ilişkiler dahilinde katılımcı bir şekilde yürütülmesi önemini korumaktadır.

6.2.4. Yerleşim Örüntüsü ve Kademelenme

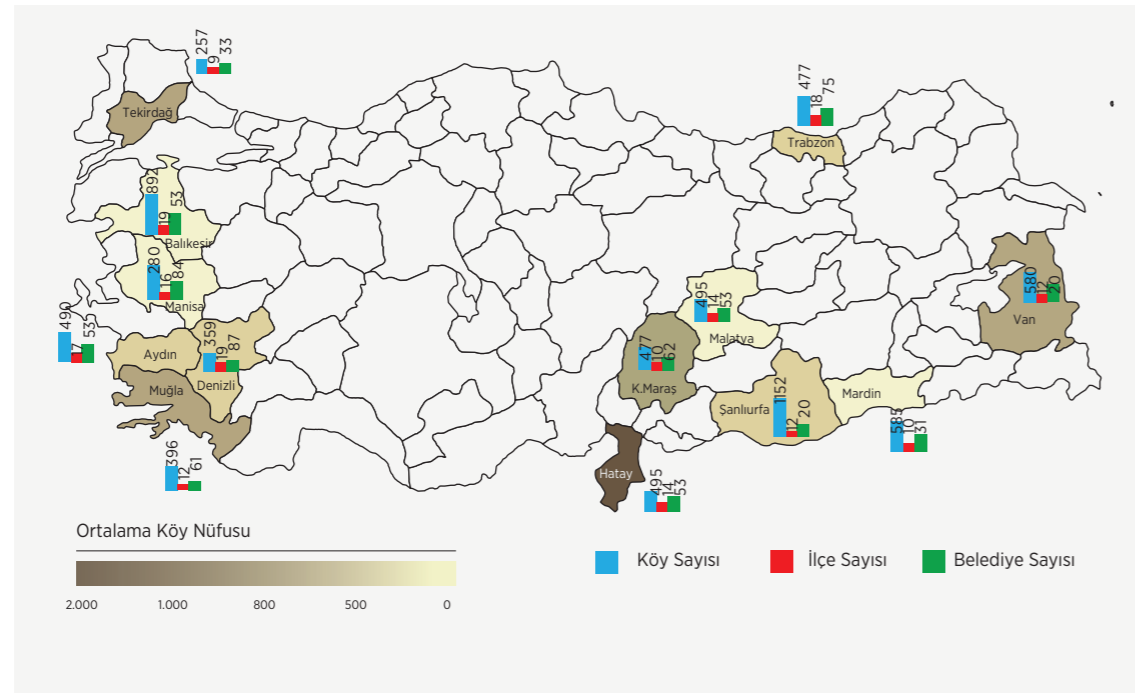
6.2.4.1. Bölgenin Yerleşim Örüntüsü

24.423,16 km²'lik alana (göl hariç 24.232,25 km²) sahip Bölgede, 53'ü Balıkesir'de, 34'ü Çanakkale'de olmak üzere toplam 87 belediye; 34'ü Balıkesir'de, 22'si Çanakkale'de olmak üzere 56 belde, 19'u Balıkesir'de, 12'si Çanakkale'de olmak üzere toplam 31 ilçe bulunmaktadır. Bölgedeki toplam 1457 köyden 892 tanesi Balıkesir'e; 565 tanesi ise Çanakkale'ye bağlıdır.

6360 Sayılı Büyükşehir Kanunu ile birlikte Balıkesir'de sınırları il mülki sınırları olmak üzere büyükşehir belediyesi kurulmuştur. Kanun ile büyükşehir sınırları içindeki köyler tüzel kişiliğini kaybedip mahalleye dönüşmektedir.¹⁶³ Bu durum Balıkesir'de az nüfuslu çok sayıda mahallenin çıkacağını göstermektedir. Kırsal nüfus büyüklüğünün, büyükşehir yönetiminin yerleşim sistemi ve yerel hizmetlerin sunumu açısından göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Şekil 93:

Büyükşehir Olan İllerin Yüzölçümlerinin, Belediye, İlçe, Köy Sayılarının ve Ortalama Köy Nüfuslarının Karşılaştırılması

Kaynak: TÜİK, 2011 verilerinden üretilmiştir.

¹⁶² Dünya Bankası (The World Bank), *Urban Development Ecological Cities as Economic Cities*, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTURBANDEVELOPMENT/O,contentMDK:22643153-pagePK:148956-piPK:216618-theSitePK:337178,00.html,10.01.2013>.

¹⁶³ Resmi Gazete, Sayı: 28489, 06.12.2012.

2011 verilerine göre 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir ilan edilen 13 il incelendiğinde Balıkesir yüzölçümü bakımından 14.472,73 km²'lik alanıyla 3. sırada, sahip olduğu ilçe sayısı bakımından 1. sırada ve köy sayısı bakımından 2. sırada yer almaktadır. Balıkesir'de nüfusun %39,3'ü köy ve beldelerde yaşamaktadır. Bu durum kırsal nüfusun oluşturduğu yerleşim birimlerine yönelik hizmetin niteliğini gündeme getirmektedir. Diğer yandan ortalama köy nüfusu bakımından 13 il içinde en son sırada yer alması, Balıkesir'in az nüfuslu çok sayıda köyeye sahip olduğuna, kısacası kırsal birimlerin dağınıklığına işaret etmektedir.¹⁶⁴ Büyükşehir belediyesinin özel idare yönetiminden devralacağı köylere hizmet götürmek için çalışmalar yapması ve büyükşehirin hızla kapasite geliştirmesi gerekmektedir. Büyükşehir ilan edilen Balıkesir'in belediye sınırları içinde oluşacak "köy-mahallelerine" kentsel hizmetlerin ulaştırılması ve bu alanlarda mekânsal kalitenin artırılması doğrultusunda stratejilerin faaliyete geçirilmesi önemlidir.

6.2.6. Kentsel Kademelenme ve Etki Alanları

TR22 Bölgesi'nin kademelenme sistemi ve merkezi etki alanları 1982'de DPT tarafından yapılan Yerleşim Merkezlerinin Kademelenmesi Araştırması ile benzerlik göstermektedir. Belirtilen tarihten bu yana Bölgenin idari bölünüşünde mekânsal değişiklikler söz konusu olmuş, 1992'de Gömeç'in ilçe olması ile birlikte Bölgedeki ilçe sayısı artış göstermiştir. Bölge Planı hazırlıkları kapsamında düzenlenen ilçe çalışmaları eşliğinde TR22 Bölgesi kentsel kademelenme çalışmaları yürütülmüştür. Söz konusu çalışmada yerleşmelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyleri ve sahip oldukları potansiyel dikkate alınmıştır. Kalkınma bölgesel ölçekte ele alınmış olup, yerleşmeler işlevlerine göre sınıflandırılarak etki alanları saptanmaya çalışılmıştır.

Bu doğrultuda, değişikliklerin idari örgütlenmelerden kaynaklandığı ve daha çok 2. ve 3. kademe merkezlerin etki alanlarında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bölgedeki yerleşmeler 5 kademede sıralanmakta ve 6. kademede İzmir, Bursa ve Tekirdağ; 7. kademede ise İstanbul'un etki alanında yer almaktadır.

3. Kademe: Balıkesir'in Dursunbey ve Sındırgı ilçeleri, Bigadiç'in; Savaştepe ve Dursunbey ilçesi, Manisa Soma'nın; Kepsut ilçesi, Bigadiç ve Susurluk'un; Balıkesir'in Dursunbey ilçesi, Kütahya Tavşanlı'nın; Sındırgı ilçesi, Manisa Akhisar'ın; Balya ilçesi, İvrindi'nin; Marmara ilçesi, Erdek'in; Çanakkale'nin Yenice ve Bayramiç ilçeleri, Çan'ın; Eceabat ve Gelibolu ilçeleri, Lapseki'nin etki alanındadır.

4. Kademe: Balıkesir'in Balya, Erdek ve Manyas ilçeleri, Gönen'in; Gömeç ilçesi, Ayvalık ve Burhaniye'nin; Havran ilçesi, Burhaniye'nin; Susurluk ilçesi, Bursa Mustafakemalpaşa'nın; Çanakkale'nin Lapseki, Çan, Yenice ilçeleri, Biga'nın etkisi altındadır.

5. Kademe: Balıkesir'in Sındırgı, Dursunbey, Bigadiç, Kepsut, Savaştepe, İvrindi, Balya ve Susurluk ilçeleri Balıkesir'in; Marmara, Erdek, Gönen, Manyas ilçeleri ile Çanakkale'nin Lapseki ve Biga ilçeleri Bandırma'nın; Çanakkale'nin Gelibolu, Eceabat, Gökçeada, Bozcaada, Ezine, Bayramiç, Yenice ve Çan ilçeleri Çanakkale'nin; Balıkesir'in Gömeç, Havran, Ayvalık ve Burhaniye ilçeleri ile Çanakkale'nin Ayvacık ilçesi Edremit'in etki alanındadır.

6. Kademe: Balıkesir'in Balya, Savaştepe, Kepsut, Dursunbey, Sındırgı, Bigadiç, Susurluk ilçeleri Bursa'nın; Balıkesir'in Bandırma, Erdek ve Gönen ilçeleri İstanbul ve Bursa'nın; Marmara ilçesi İstanbul ve Tekirdağ'ın; Çanakkale'nin Lapseki, Biga, Gelibolu ve Eceabat ilçeleri, İstanbul'un; Balıkesir'in Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Havran ve Edremit ilçeleri ile Çanakkale'nin Ayvacık ilçesi İzmir'in etki alanında yer almaktadır.

7. Kademe ise Çanakkale, Balıkesir, Bandırma ve Edremit, İstanbul'un etkisi altındadır.

¹⁶⁴ Güney Marmara Kalkınma Ajansı, *Büyükşehir Olma Yolunda Bir Kent: Balıkesir GMKA Değerlendirme Raporu*, Balıkesir, 2012.

7. ÇEVRE

Güney Marmara Bölgesi, doğal ve kültürel çevre olarak iyi korunan bölgelerden biri olup iklim değişikliğinin etkileri nedeniyle doğal kaynaklara ve yeşile olan ilginin artacağı tahmin edilmektedir. Bu kapsamda çevre, TR22 Bölgesi 2014-2023 dönemi kalkınma sürecinin en önemli bileşenlerindedir. Söz konusu bileşen, Plan'da temel bir başlık olarak incelendiği gibi ele alınan diğer konular altında da ayrıca göz önünde bulundurulmuştur.

Merkezlerin sürekli olarak büyümesi, bölge içi ve bölgeler arasında gittikçe büyüyen nüfusun sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarına neden olması, doğal ve ekonomik kaynaklara dayalı olan sürdürülebilir kalkınmayı tehlikeye sokmaktadır. Bu tehlikelere sahne olan İstanbul Metropolünün mevcut durumuna çözüm stratejisi oluşturmak adına yapılan tartışmalardan biri de İstanbul sanayisinin yer değiştirmesi olup bu kapsamda Bölge avantajlı bir konumdadır. Rekabet edebilirliğin artırılması, beşeri sermayenin ve sosyal yaşamın geliştirilmesi doğrultusunda sanayi merkezlerinin Bölgeye çekilerek yerel ekonominin gücünün artırılması orta ve uzun vadede Bölgenin dış dünya ile ticari entegrasyonunu sağlayacak önemli hamlelerden birisidir. İstanbul için tehdit oluşturan bu durumun Bölge açısından fırsata dönüştürülebilmesi için önemli doğal kaynaklara, verimli topraklara ve turizm potansiyeline sahip olan Bölgede; mekânsal gelişim, istihdam ve sürdürülebilir kalkınma konularında kontrol noktalarının oluşturulması gerekmektedir.¹⁶⁵

Bölgenin vizyonunun önemli parçalarından biri de çevreye duyarlı olarak sürdürülebilir kalkınmadır. Bu yüzden bölgesel rekabet edebilirliğin güçlendirilmesinin yanı sıra doğal ve kültürel varlıkların gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayışla korunması gerekmektedir. İstanbul'daki sanayinin Bölgeye taşınması söz konusu olduğunda bu iki bakış açısının dengelenerek hayata geçirilmesi yerinde olacaktır. Kısacası, İstanbul'dan sanayinin desantralizasyonu, Bölgenin geleceği açısından kritiktir. Gelmesi muhtemel sanayi kapsamında olumsuz çevresel etkilerin azaltılması için planlama çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan, önemli maden rezervlerinin bulunduğu, maden arama ve işletme faaliyetlerinin gerçekleştirildiği TR22 Bölgesi'nde madencilik faaliyetlerinin çevre koruma politikaları dikkate alınarak gerçekleştirilmesi, doğal kaynakların ekolojik dengeyi bozmadan ekonomiye kazandırılması açısından önem arz etmektedir.

7.1.1. Doğal Çevre

Kazdağı Milli Parkı, Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı, Troya Tarihi Milli Parkı, Ramsar Sözleşmesi Listesi'nde de yer alan Kuş Cenneti Milli Parkı (Manyas Kuş Gölü)¹⁶⁶ gibi değerlere ev sahipliği yapan Bölge, doğal kaynakların ve biyolojik çeşitliliğin varlığı açısından ülke genelinde ayrı bir yere sahiptir. Bu doğrultuda biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı önem arz etmektedir.

Bölge, barındırdığı ormanları, avlak alanları, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları ile birçok ekosisteme sahiptir. Dursunbey-Alaçam Dağları, Bigadiç-Ulus Dağları, Bandırma-Kapıdağ, Burhaniye-Madra Dağı, Yeni-ce-Kalkım Ormanları, Kaz Dağları,¹⁶⁷ Kınalı Keklik Örnek Avlak İşletmesi, Narlı Örnek Avlağı bunlar arasında yer almaktadır.¹⁶⁸ Ülkedeki endemik türlerden olan Kaz Dağı Göknaarı, sadece Bölgede yetişmekte olup Manyas Kuş Gölü, planktonlar ve dip canlıları bakımından zengindir. Avrupa için nesli tehlike altında olan türler listesinde yer alan Tepeli Pelikan ve Küçük Karabatak, Manyas Kuş Gölü'nde önemli sayıda üremektedir.¹⁶⁹

Bölgedeki ekolojik ve biyolojik zenginlik kaynaklarının; kentleşme baskısı, köy sayısının fazlalığı nedeniyle yerleşim yerlerinin en ücra alanlara dağılmış olması, turizm faaliyetlerindeki artış, aşırı avlanma, göç yolu üzerine kurulan rüzgar elektrik santralleri ve enerji nakil hatları, plansız sanayileşme ve denetim mekanizmalarında yaşanan eksiklikler vb. sorunlar nedeniyle tehdit altında olduğu görülmektedir.¹⁷⁰

Biyolojik çeşitliliğin korunması ve biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda toplumun farkındalık ve duyarlılığının artırılması gerekmektedir. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında endemik türler hakkında araştırmalar ve envanter çalışmalarının yürütülmesi, Bölgedeki değerlerin korunması açısından katkı sağlayacaktır.

¹⁶⁵ GMKA, (Desantralizasyon, 2012).

¹⁶⁶ Uluslararası Önemli Sahip Sulak Alanlar Listesi (Ramsar Listesi), <http://www.ramsar.org/pdf/sitelist.pdf>, 06.06.2013.

¹⁶⁷ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **Çevre Durum Raporu**, 2011.

¹⁶⁸ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

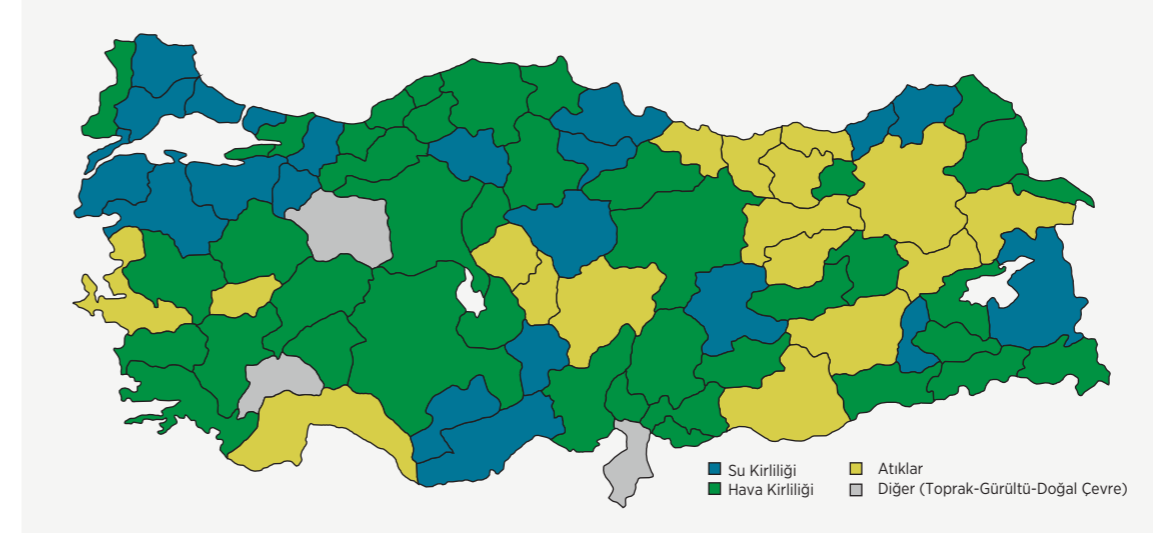
¹⁶⁹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **Çevre Durum Raporu**, 2011.

¹⁷⁰ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

7.1.2. Su

İçme suyunun sürdürülebilir kullanımının sağlanması ve gerekli hijyen koşullarında suya erişebilirliğin artırılması, ulusal düzeyde öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. TR22 Bölgesi'nde yer alan Balıkesir ve Çanakkale, genel itibarıyla yağış alan, yer altı ve üstü su kaynakları ile su sorunu yaşamayan illerdir. Ancak, su kirliliği; Bölgenin 1. öncelikli çevre sorunudur.¹⁷¹ (Şekil 100).

Şekil 100: İllerin Öncelikli Çevresel Sorunları

Kaynak: ÇSB, 2012 verilerinden üretilmiştir.

Türkiye'nin kullanılabilir su varlığı 112 milyar m³'tür. TR22 Bölgesi ise 332 milyon m³ yeraltı; TR22 Bölgesi ise 332 milyon m³ yeraltı; 5,54 milyar m³ yerüstü olmak üzere toplam 5,87 milyar m³'lük potansiyele sahiptir.¹⁷² 2013 yılı itibarıyla kişi başı düşen su miktarı, 3.546 m³'tür. Türkiye, 1.480m³ ile su kısıtı bulunan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum, Bölgenin su kaynaklarının önemine, etkin ve verimli kullanılması gerektiğine işaret etmektedir.

Balıkesir ilinde 53 belediyeden Merkez, Burhaniye, Altınoluk, Edremit, Güre, Pelitköy, Karaağaç, Ocaklar ve Gömeç; Çanakkale'de 34 belediyeden Mahmudiye, Ayvacık, Kepez, Eceabat, Umurbey, Geyikli Belediyeleri¹⁷³ fiziksel ve biyolojik arıtma yapan atık su arıtma tesislerine sahip olan belediyelerdir. Edremit atık su arıtma tesisi, Edremit, Akçay, Kadıköy ve Zeytinli Belediyeleri tarafından ortak kullanılmaktadır. Ayrıca Avşa Adası'nda Türkiye'de ilk kez deniz suyundan içme suyu elde etme teknolojisinin kullanıldığı arıtma tesisinin yapımına devam edilmektedir.¹⁷⁴ Belediye arıtma tesisleri dışında yasal gereklilik nedeniyle endüstriyel atıklarını arıtmak zorunda olan işletmeler de kendi bünyelerinde arıtma tesisi bulundurmaktadır. Arıtılan sular genellikle yakın çevrede bulunan derelere deşarj edilmekle birlikte bu tesislerden bazılarının arıtma suları, tarımsal amaçlı sulamada kullanılmaktadır. Ancak endüstriyel kaynaklı atık su yönetimi bakımından Bölgede atık su arıtma tesisi olmayan işletmeler de söz konusudur. Atık su arıtma tesisi olmayan belediyeler ve işletmeler, altyapı eksikliği ve/veya mali yetersizlik gerekçesiyle atık sularını denize ve derelere deşarj etmektedir.¹⁷⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın atık su arıtma tesisi bulunmayan yerel yönetim merkezlerinde söz konusu tesislerin kurulmasına yönelik genelgeleri doğrultusunda, Bölgedeki atık su arıtma tesisi yatırımlarının 2017 yılına kadar tamamlanması planlanmıştır.¹⁷⁶

¹⁷¹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **Marmara Bölgesi Öncelikli Çevre Sorunları**, Ankara, 2012. (<http://www.csb.gov.tr/db/ced/webicerik/webicerik272.pdf>, 04.06.2013.)

¹⁷² DSİ 25. Bölge Müdürlüğü, <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi25/topraksu.htm>, 30.10.2013.

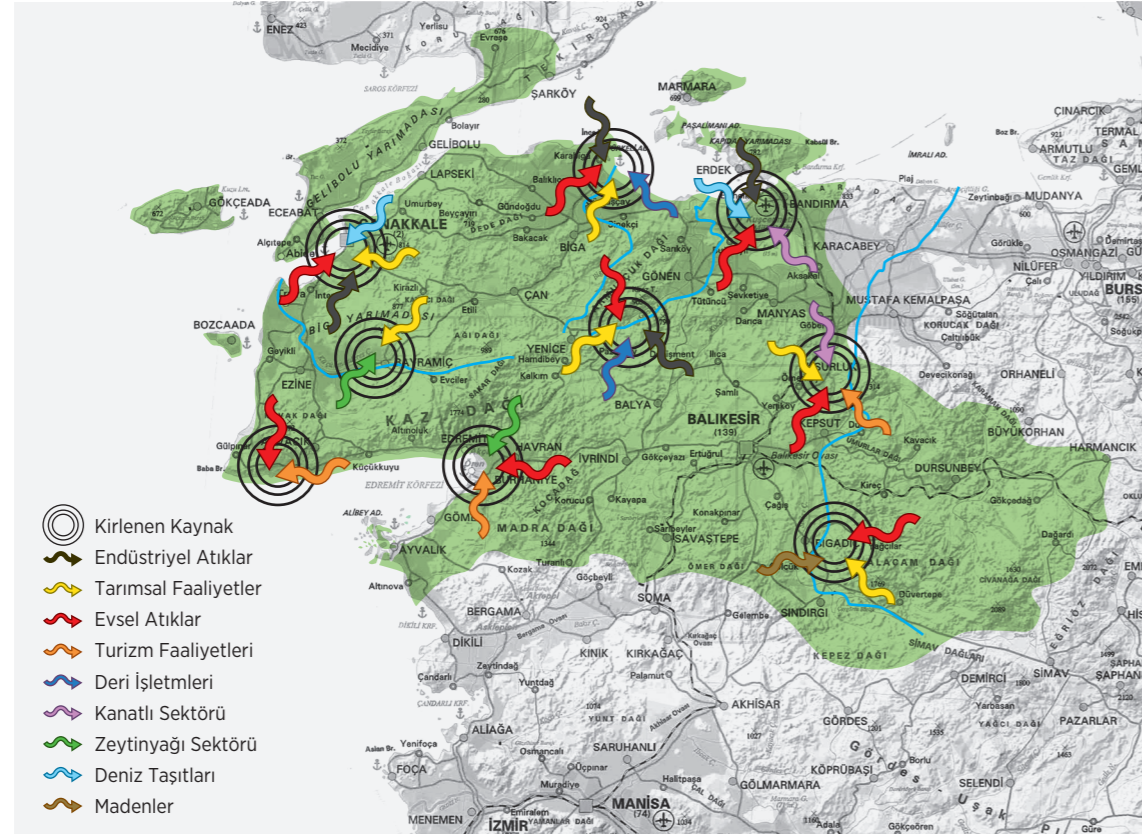
¹⁷³ ÇSB, **Çevre Durum Raporu**, 2011.

¹⁷⁴ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

¹⁷⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

¹⁷⁶ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **Atıksu Arıtımı Eylem Planı (2008-2012)**. (<http://www.cygm.gov.tr/CYGM/Files/EylemPlan/aateylemplani.pdf>, 05.06.2013.)

Şekil 101: Kirlenen Su Kaynakları ve Kirletici Nedenler

Kaynak: TÜBİTAK MAM Çevre Enstitüsü, 2010 verilerinden üretilmiştir.

Marmara Havzası içindeki Gönen Çayı ve Biga Çayı'nın Marmara Denizi mansabındaki kısım ile Kuzey Ege Havzasında yer alan Havran Çayı; organik madde ve amonyum azotu ile oldukça kirlenmiş durumdadır. Susurluk Havzası'ndaki Nilüfer Çayı'nın Bursa sonrasındaki Susurluk ana çayıyla birleşip Marmara'ya döküldüğü bölgeye kadar olan bölümde yoğun kirlilik söz konusudur. Balıkesir civarındaki akarsular, Simav Çayıyla birleşmeden önce Balıkesir ilinden kaynaklanan evsel ve endüstriyel deşarjlardan etkilenmektedir. Simav ve Susurluk çayları, Bigadiç öncesinde yüksek kaliteli su sınıfındayken sonrasında bor işletmeleri ve Susurluk civarındaki bor yataklarının da etkisiyle kirliliğe maruz kalmaktadır. Ayrıca Ayvalık civarındaki Karaağaç Deresi de çok kirli akarsu kategorisindedir.¹⁷⁷

Kanalizasyon sularının arıtılmadan ya da kısmen arıtılarak yüzey sularına deşarj edilmesi, kanalizasyon sistemlerinden ve vahşi depolanmış katı atıklardan kaynaklanan sızıntıların yeraltı sularını kirletmesi, yoğun tarımsal faaliyetler nedeniyle zirai mücadele ilaçlarının, gübrelerin aşırı ve bilinçsiz kullanımı, zeytinyağı üretimi sırasında çıkan karasuyun denize bırakılması, sintine boşaltımı, kaçak vidanjör boşaltımı, kıyı kesimindeki ikinci konutların baskısı, Bölgedeki su kirliliğinin nedenleri arasındadır. Balıkesir ve Çanakkale illerinde su kalitesinin korunması amacıyla yerleşim yerlerinden kaynaklanan atık suların bertarafı konusunda yerel yönetimler tarafından köklü tedbirler alınması önem arz etmektedir. Tarımsal kaynaklı atık suların kontrolünde, tarımsal faaliyetlerden dönen sulama suyunun minimize edilmesini hedefleyen iyi tarım uygulamaları önem kazanmaktadır. Havzaların kullanım kapasitelerinin ve kirlilik oranlarının belirlenmesi açısından kaynak yönetim ve izleme sistemlerinin oluşturulması su yönetimi açısından faydalı olacaktır. Akarsu ve yeraltı suları üzerindeki kirlilik baskısının azaltılması için katı atık bertarafında düzenli depolama yöntemi kullanımının yaygınlaştırılması, ömrü tükenmiş katı atık düzenli depolama tesislerinin yenilenmesi, endüstriyel kaynaklı atık suların kontrollü bertarafının geliştirilmesi, denetimlerin daha etkin hale getirilmesi gibi önlemlere ihtiyaç duyulmaktadır.¹⁷⁸

¹⁷⁷ TÜBİTAK MAM Çevre Enstitüsü, Havza Koruma Eylem Planlarının Hazırlanması-Susurluk Havzası, Aralık 2010.

¹⁷⁸ TÜBİTAK MAM Çevre Enstitüsü, Havza Koruma Eylem Planlarının Hazırlanması-Kuzey Ege Havzası, Aralık 2010.

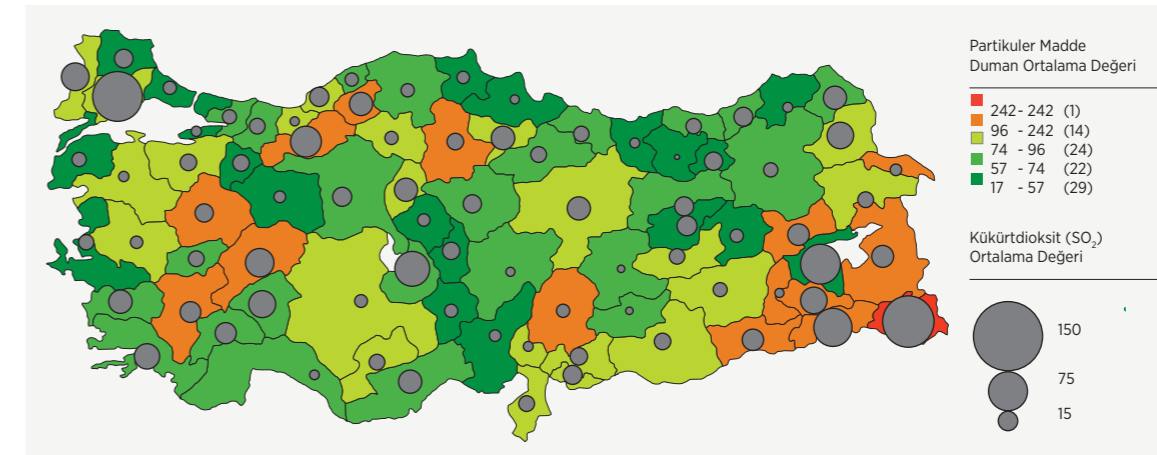
Bölgedeki demir-çelik sanayi ve enerji üretim tesislerinin çevreye olumsuz etkilerinin azaltılması için önemli çalışmalar yürütülmektedir. Diğer yandan, Gönen ilçe merkezinde bulunan 58 tabakhane; altyapı çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış olan Gönen Deri Organize Sanayi Bölgesi'ne taşınacak olması¹⁷⁹ kirliliğin azaltılmasında rol oynayacaktır. Özel sektörün bu konuda teşvik edilmesi ve daha etkili stratejilerin geliştirilmesiyle olası kirliliğin önüne geçileceği öngörülmektedir. Bölge genelinde içme ve kullanma suyunun yeraltı sularından temin edilmesi yaygındır. Yeraltı sularının gereğinden fazla çekilmesi su kaynaklarının bilinçsizce tüketiminin yanı sıra tuzlanma sorununa neden olmaktadır. Yeraltı sularının kontrollü kullanımına yönelik yapılacak çalışmalar Bölge için faydalı olacaktır.

Artan kentleşme ile nüfusa bağlı olarak gelişen talep ve ekonomik faaliyetler sonucu; Bölgedeki su kaynaklarının ihtiyaca cevap veremez duruma geleceği öngörülmektedir. Su kaynakları üzerindeki kirlilik baskısı ve yeraltı sularının giderek azalması; suyun etkin kullanımı ihtiyacını artırmaktadır. Bu kapsamda, Bölge genelinde su kaynakları yönetiminin kurum/kuruluşlar arasında eşgüdümlü olarak havza bazında geliştirilmesi, arıtma ve kontrol merkezlerinin oluşturulması öncelikli görülmektedir. Entegre koruma ve kontrollü kullanma ilkelerinin belirlenmesi için başlatılan Havza Koruma Eylem Planlarının Hazırlanması Projesi kapsamında 11 havzanın koruma eylem planı tamamlanmıştır.¹⁸⁰ TR22 Bölgesi'ni içine alan Marmara, Kuzey Ege ve Susurluk Havza Planlarının tamamlanan planlar içinde yer alması Bölgemiz için avantaj oluşturmaktadır.

7.1.3. Hava

TR22 Bölgesi'nde çevresel açıdan ikinci öncelikli sorun hava kirliliğidir.¹⁸¹ Hava kirliliği ile mücadele kapsamında gerekli önlemlerin alınması için kükürdioksit (SO₂) oranı ve toz partikül madde (PM10) ölçümü yapılmaktadır.¹⁸² 2009 yılı ölçüm sonuçlarına göre SO₂ bakımından Balıkesir iyi, Çanakkale orta; partiküler madde bakımından ise Balıkesir orta, Çanakkale çok kötü seviyededir. Mevcut durumdaki hava kirliliğinin ileriki dönemlerde tehdit oluşturmaması için gerekli önlemlerin zamanında alınması önem arz etmektedir.

Şekil 102: SO₂ ve Partiküler Madde Ortalama Değeri

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, BGUS (2013-2023), 2009.

¹⁷⁹ Gönen Kaymaklığı, Gönen İlçesi Brifingi, 2012.

¹⁸⁰ KB, BGUS 2013-2023, 2012.

¹⁸¹ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Marmara Bölgesi Öncelikli Çevre Sorunları, Ankara, 2012. (<http://www.csb.gov.tr/db/ced/webicerik/webicerik272.pdf>, 07.06.2013)

¹⁸² ÇŞB, (Çevre Raporu, 2011).

Bölge illerinden Balıkesir'in hava kirliliği nedenleri arasında evsel ısınmadan kaynaklanan hava kirliliği önemli yer tutmaktadır. Özellikle kış aylarında ilin topoğrafik yapısı, mevcut rüzgarların azalması, sık görülen sisli günler ve şehir içi trafiğin artması kirliliğin etkisini artırmaktadır. Bigadiç, Gönen, Edremit, Sındırgı ilçelerinde jeotermal kaynakların ısınmada kullanımı söz konusudur. Bu durum hava kirliliği miktarını azaltan bir etken değildir. Sanayi faaliyetlerinin ve nüfusun görece daha yoğun olduğu Bandırma'da hava kirliliği ciddi boyuttadır. Kimyasal madde üretimi yapan ve atık gaz üreten sanayi tesisleri, hava kalitesini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca Bandırma, Susurluk ve Gönen'de özellikle taşıt trafiği ve kanatlı hayvan üretimine bağlı endüstriyel faaliyetler, hava kirliliğini artırmaktadır.¹⁸³ Gönen'de topoğrafik etkenler ve çeltik ekimine bağlı olarak ortaya çıkan hava kirliliği de yöre halkını olumsuz etkilemektedir. Özellikle yaz aylarında çeltik ekiminde kullanılan tarımsal ilaçların buharlaşıp havaya karışması ve alçakta kalan yerleşim merkezlerinde yoğunlaşması bu durumun nedenleri arasındadır.

Çanakkale genelinde de hava kirliliği oluşturan kaynaklar Balıkesir ile benzerlik taşımaktadır. Bölge genelinde büyük ölçekli sanayi ve endüstri bölgeleri olmadığından endüstriden kaynaklanan emisyonlar ciddi bir çevre problemi arz etmemektedir. Çan ve Biga ilçesindeki SO₂ oranı; sanayi tesisleri, topoğrafya ve iklimsel özelliklere bağlı olarak, özellikle kış aylarında kritik değerlere ulaşmakta olup insan sağlığını olumsuz etkilemektedir.¹⁸⁴ Çanakkale Merkez'de çok katlı binaların hakim rüzgar yönü doğrultusunda yapımı ve yerleşim planında rüzgar hava koridorlarının bırakılmaması hava kirliliğini artırmaktadır. Kirlilik düzeyi bakımından Balıkesir Merkez, Bandırma, Çanakkale Merkez, Biga, Çan ve Gelibolu 1. grupta; Eceabat, Gökçeada, Lapseki, Ezine, Ayvacık, Yenice, Bozcaada, Bayramiç ve Balıkesir'in Merkez ve Bandırma dışındaki ilçeleri 2. grupta yer almaktadır.¹⁸⁵

Doğal gaz kullanımının yıldan yıla artış göstermesi, hava kirliliği ile mücadele açısından olumlu bir gelişmedir. TR22 Bölgesi'nde toplam doğal gaz abone sayısı 2010 yılında 112.948 iken 2012'de bu rakam 169.233'e yükselmiş olup kirliliğin olumsuz etkisinin azaltılması bakımından bu sayının daha da artırılması gerekmektedir. Diğer yandan, kirliletiç kaynakların azaltılması ve ortadan kaldırılması için kalitesiz yakıt kullanımının önüne geçilmesi, doğal gaz altyapı çalışmalarına hız verilmesi, yeni yerleşim yerlerinin planlanmasında hava koridorlarının dikkate alınması, fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının ve çevre dostu yakıtların kullanımının özendirilmesi gerekmektedir. Hava kirliliğinin azaltılması, Bölgede yoğun görülen solumun yolu hastalıkları ile mücadelede önemini korumaktadır. Bu konuda, gereken tedbirler ile ilgili olarak toplumdaki bilinç ve farkındalık düzeyinin artırılması önem arz etmektedir. Daha temiz ve sağlıklı hava koşullarının sağlanması için kaloriferi olan bina yöneticilerinin ve ateşçilerin uygun yakıt kullanılması, depolanması ve yakma talimatlarına uyulması konularında bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, ayrıca kazan dairesi ve bacaların periyodik bakımlarının zamanında yapılması önemlidir.

7.1.4. Atık

Balıkesir ve Çanakkale illeri, atıkların 3. öncelikli sorun olduğu iller arasında yer almaktadır.¹⁸⁶ 2010 yılı TÜİK verileri itibariyle atık yönetim hizmeti verilen nüfusun toplam nüfus içindeki oranı, Türkiye'de yüzde 83, Balıkesir'de yüzde 72, Çanakkale'de ise yüzde 66'dır. Türkiye genelinde katı atıkların bertarafında vahşi depolamadan düzenli depolamaya geçiş devam etmekte olup katı atık düzenli depolama sayısı ve katı atık tesisleri ile hizmet verilen nüfusun miktarı yıldan yıla artmaktadır.¹⁸⁷

Atıklar, Balıkesir'de 53 belediyeden 3 tanesinde (Balıkesir, Gönen, Altınoluk); Çanakkale'de ise 34 belediyeden 7 tanesinde düzenli, diğer belediyelerde ise vahşi olarak depolanmaktadır. Ayrıca Çanakkale'de Gelibolu katı atık bertaraf tesisi de hizmete açılmıştır. Balıkesir'de üç belediye birliği içindeki diğer belediyeler atıkların bertaraf etmek amacıyla iş termin planlarını sunmuşlardır. Ayrıca Balıkesir ilinde Balıkesir, Kepsut ve Zeytinli Belediyeleri tarafından geri dönüşümlü atıkları kaynağında ayrı toplama ve geri kazanım çalışmaları yürütülmekte olup il genelinde atık ayırma, yakma ve kompost tesisi gibi tesisler bulunmamaktadır.

Balıkesir, Merkez ve civar belediyelerinde oluşan evsel, evsel nitelikli endüstriyel, ticari ve kurumsal kaynaklı katı atıkların bertaraf edilmesi amacıyla Avrupa Birliği'nin Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı kapsamında AB fonlarından alınan hibe ile Balıkesir Katı Atık Yönetim Projesi yürütülmektedir.

¹⁸³ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Çevre Durum Raporu, 2011.

¹⁸⁴ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇDP, 2012).

¹⁸⁵ Balıkesir ve Çanakkale Çevre ve Şehircilik Müdürlükleri, II Çevre Durum Raporları, 2011, 2007.

¹⁸⁶ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Marmara Bölgesi Öncelikli Çevre Sorunları, Ankara, 2012. (<http://www.csb.gov.tr/db/ced/webicerik/webicerik272.pdf>, 04.06.2013.)

¹⁸⁷ Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Çevresel Göstergeler 2011, 2012. (http://www.csb.gov.tr/turkce/dosya/ced/gosterge2011_tr.pdf, 10.06.2013.)

Toplam 25.511.900 Euro olan proje tamamlanarak tesis faaliyete geçmiştir. Balıkesir Sürdürülebilir Çevre Yönetim Birliği (BAÇEYÖB) üyesi 7 belediyenin katı atıkları, Balıkesir Belediyesi'ne ait olan Savaştepe yolu üzerindeki katı atık düzenli depolama sahasında depolanacaktır. Proje kapsamında Balıkesir Merkez, Susurluk Çayı kenarı, Kepsut Dere kenarı, İvrindi Dere kenarı, Pamukçu Ovası, Savaştepe ve Bigadiç orman arazisinde olmak üzere toplam 937.500 m² büyüklüğündeki çöp döküm sahaları kapatılacaktır.¹⁸⁸ Pamukçu ve Kepsut sahalarındaki katı atıklar Balıkesir Merkez sahaya taşınacak, taşımaya elverişli olmayan Susurluk, Bigadiç, İvrindi, Savaştepe sahaları rehabilite edilerek Bigadiç ve Susurluk ilçelerine transfer istasyonu inşa edilecektir. Sahaların kapatılmasının ardından bu alanlarda ağaçlandırma çalışmaları yürütülecektir. Proje kapsamında geri dönüşüm tesisi, tıbbi atık sterilizasyon tesisi, kompost tesisi, sızıntı suyu toplama ve arıtma tesisi yapılabilmektedir.¹⁸⁹ Söz konusu proje ile atıkların geri kazanımı, sızıntı suyunun arıtımı, kompostlaştırma işlemi ile organik atıkların tarım, ağaçlandırma, park ve bahçelerde kullanımı hedeflenmektedir.

Çanakkale'de "Gelibolu Katı Atık Bertaraf Tesisi Projesi" ile "Çanakkale Bölgesel Katı Atık Yönetimi Projesi" kapsamında katı atık düzenli depolama tesisi, ambalaj atıkları ayrıştırma tesisi ve sızıntı suyu tesisi yapılmıştır. Farklı yerlerde oluşturulan düzenli depolama sahalarının toplam hacmi 397.197 m³tür.¹⁹⁰ Projenin bir diğer bileşeni olan eski çöp döküm alanlarının kapatılması ve rehabilitasyonuna yönelik çalışmalar kapsamında Çanakkale Kuruçeşme Mevkii, Lapseki Milletçiftliği, Lapseki Topraklı Mevkii, Çardak Kadıbayırı ve Çardak Göl mevkiindeki beş adet eski çöp döküm sahası kapatılıp rehabilite edilmiştir. Proje kapsamında Çanakkale, Umurbey ve Kumkale ilçelerinde geri kazanılabilir atıkların toplanacağı 3 adet geri dönüşümlü atıkları toplama merkezi kurulmuştur.¹⁹¹ Diğer yandan Balıkesir Körfez Belediyeler Birliği ile Biga, Çan, Yenice ve Çevresi Katı Atık Yönetim Birliği (BİÇAY)'nin katı atık düzenli depolama sahası kurma çalışmaları devam etmektedir.¹⁹²

Bölgede ambalaj atıklarının kaynağında ayrı toplanması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Çanakkale'de iki adet lisanslı toplama-ayırma tesisi mevcut olup 2010 yılı itibariyle belirlenen pilot bölgelerde ambalaj atıklarının ayrı toplanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır.¹⁹³ Ambalaj atıklarının geri kazanımı kapsamında Balıkesir'de ÇEVKO ve lisanslı üç firma işbirliği içinde çalışılmaktadır. Balıkesir Merkez ilçedeki resmi daireler, okullar, iş yerleri ve 18 mahallede oluşan ambalaj atıkları; ilgili lisanslı firmalar tarafından kaynağında ayrı toplanmakta ve ayırma tesislerinde ayrıştırılarak geri dönüşüm tesislerine gönderilmektedir. Bitkisel atık yağların, kullanılmış motor yağlarının, tehlikeli atıkların, ömrünü tamamlamış lastiklerin, elektronik atıkların geri kazanımı ve atık pillerin toplanması ile ilgili çalışmalar da yürütülmektedir.¹⁹⁴

Bölge geneline bakıldığında düzenli depolama sahalarının azlığı ve vahşi depolama alanlarının çoğunlukta olması çevresel sürdürülebilirliği olumsuz etkilemektedir. Bölgede atık yönetiminin etkin hale getirilmesi, atıkların öncelikli olarak kaynağında azaltılması, geri kazanımı ve son tahlilde bertaraf edilmesi için gerekli çalışmalara sadece merkez belediyelerinde değil, diğer belediyelerde de ağırlık verilmesi önem arz etmektedir. Diğer yandan, Balıkesir'in büyükşehir belediyesi olması, atık yönetiminde eşgüdümün sağlanması açısından avantajlı bir durumdur.

Katı atık yönetim hizmetlerinde etkinliğin sağlanması, yeterli kaynağın bulunması ve uygun teknolojinin temin edilmesi amacıyla mahalli idare birlikleri yönetim modeli önerilmektedir.¹⁹⁵ Bölgede yer alan ve bu amaçla kurulan mahalli idare birlikleri arasında tecrübe paylaşımının sağlanması, işbirliği kültürünün geliştirilmesi, birliklerin daha etkin çalışmasına katkı sağlayacak çalışmaların yürütülmesi, birliklerin başvurabilecekleri destek/hibe programları hakkında bilgilendirilmesi ve proje yazımı konusunda gerekli teknik desteğin sağlanması, Bölge genelinde atık yönetim sisteminin daha bütüncül bir şekilde yürütülmesi için önemlidir. Atık yönetimi, hizmet kullanıcılarının sisteme dahil edilmesi ile işlerlik kazanmaktadır. Buna yönelik kullanıcıların kolay adapte olabileceği kullanıcı dostu sistemlerin geliştirilmesi önceliklidir. Ayrıca, Bölgedeki paydaşların atıkların kaynağında azaltılması, ayrıştırılması ve geri kazanımı vb. konularda farkındalığının artırılması ile etkinlik, etkililik ve verimliliğin artırılacağı düşünülmektedir.

¹⁸⁸ Balıkesir Belediyesi, Balıkesir Katı Atık Yönetimi Projesi Bilgilendirme Notu, <http://www.baceyob.gov.tr/icon/katiatik.pdf>, 10.06.2013.

¹⁸⁹ Balıkesir Belediyesi, Balıkesir Katı Atık Yönetimi Projesi Bilgilendirme Notu, <http://www.baceyob.gov.tr/icon/katiatik.pdf>, 10.06.2013.

¹⁹⁰ <http://www.gelibolu.bel.tr/bpi.asp?caid=171&cid=1042>, 15.06.2013.

¹⁹¹ 2009 Yılı ÇAKAB Faaliyet Raporu, 2010.

¹⁹² <http://www.burhaniye.bel.tr/detail.aspx?did=2542>, <http://www.can.bel.tr/>, 10.06.2013.

¹⁹³ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Türkiye Çevre Durum Raporu, 2011.

¹⁹⁴ Balıkesir ve Çanakkale Belediyesi, 2012 Yılı Faaliyet Raporları, 2013.

¹⁹⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Atık Yönetimi Eylem Planı (2008-2012), <http://www.cygm.gov.tr/CYGM/Files/EylemPlan/atikeylemplani.pdf>, 10.06.2013.

8. TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK ADALARI: GÖKÇEADA, BOZCAADA ve MARMARA ADASI

TR22 Bölgesi, Türkiye'nin en büyük üç Adasına ev sahipliği yapmaktadır. Bölgesel planlamanın temel hedeflerinden biri olan bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması kapsamında Adalara özgü sorunları ele alıp buna ilişkin çözüm önerileri geliştirmek önem arz etmektedir. Gökçeada, Bozcaada ve Marmara Adası aynı zamanda Bölgenin ilçeleri arasında yer almakta olup Marmara ilçesi Balıkesir'e; Gökçeada ve Bozcaada ilçeleri ise Çanakkale'ye bağlıdır.

Türkiye'nin en büyük adası olan Gökçeada'nın nüfusu 2013 TÜİK verilerine göre 8.830 kişidir. Adanın anakara ile en yakın ulaşım bağlantısı Gelibolu Yarımadası Kabatepe Limanı ile Gökçeada Kuzu Limanı arasındadır. Su kaynakları bakımından oldukça zengin olan Adanın yüzölçümünün yaklaşık %75'i tarımsal olarak kullanılabilir nitelikte olup bu oran ülke ortalamasının çok üzerindedir. Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı Ada, toplumsal ve kültürel açıdan oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Gökçeada'nın doğal yapısından kaynaklanan bir iç turizm potansiyeli mevcuttur. Adada geliştirilmek istenen turizm, devlet tarafından da desteklenmektedir. Turizm sektörü özellikle yaz aylarında hareketlenmekte iken, son yıllarda sörfçülüğün geliştirilmesi ile turizm sezonunun da uzaması sağlanmıştır. Bulgaristan başta olmak üzere yabancı turistlerin sörfçülük aracılığıyla Gökçeada'ya olan ilgisinin arttığı görülmektedir. Bu durum, Gökçeada Havaalanı'nın faaliyete geçmesinde de etkili olmuştur. Bu bağlamda, sörf turizminin daha da canlandırılması kapsamında Balkanlara yönelik tanıtım stratejisi faydalı olacaktır. Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV) tarafından zengin sualtı güzellikleri nedeniyle Kaleköy ve Kuzu Limanı arasında kalan sahil kısmı deniz koruma alanı olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda Gökçeada dalış turizmi bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından ekolojik tarım yapılması amacıyla pilot bölge olarak seçilen Gökçeada, Türkiye'nin sakin şehirlerinden (cittaslow) biridir.

Marmara Adası, Türkiye'nin 2. büyük adası olup 9.310 kişilik bir nüfusa sahiptir. Adaya ulaşım Balıkesir'in Erdek ilçesinden yapılan arabalı vapur hizmeti ile sağlanmaktadır. Yaz mevsiminde turizm sektörünün getirdiği hareketlilik ile birlikte sefer sayıları artırılmaktadır. Ayrıca, İstanbul ve Tekirdağ'dan Adaya denizyolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Ülkenin en önemli mermer sahalarının bulunduğu Marmara Adası, dünyanın ilk işletilen mermer ocaklarına sahiptir. Marmara Taşı anlamında olan "marmor" kelimesi zaman içinde telaffuzu değişerek mermer adını almış ve Adaya ismini vermiştir.¹⁹⁶ Adadaki elektrik altyapısının özellikle mermer sanayiinde yapılacak yeni yatırımlar açısından güçlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. En önemli geçim kaynaklarından biri turizm olan Marmara Adası; Avşa, Ekinlik gibi turistik adaları ile öne çıkmaktadır. Ayrıca tarım ve hayvancılık ilçenin diğer geçim kaynaklarıdır. Adanın temel sorunlarından bir diğeri ulaşımıdır. Anakara ile ilişkisi etkin bir şekilde kurulamamakta olup ulaşım süresinin uzunluğu sağlık, eğitim vb. hizmetlere erişimi olumsuz etkilemektedir. Bozcaada, 2.643 kişilik bir nüfusa sahiptir. Adaya ulaşım Çanakkale'nin Geyikli beldesinden hareket eden arabalı vapur ve Çanakkale'den hareket eden deniz otobüsü ile sağlanmaktadır. Ada nüfusunun, yaz mevsiminde kışa oranla yaklaşık 4 katına çıktığı gözlenmektedir.¹⁹⁷ Adada Rum kültürünün izleri görülmektedir. Topraklarının verimli olması ve her mevsimde rüzgâr alması, bağcılığı Adanın en önemli dinamiklerinden biri haline getirmiştir. 90'lı yıllarda gelişmeye başlayan turizm sektörü, Adanın başlıca geçim kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Kendine özgü tarihi ve mimari dokusu, doğal yapısı, farklı kültürleri bir arada barındırması ve temiz çevresi ile yerli ve yabancı turistler tarafından oldukça ilgi görmektedir. Konumu gereği, Adadaki diğer bir önemli sektör de balıkçılıktır. Balıkların göç yolları üzerinde bulunan Ada, çevreden gelen birçok balıkçı teknesini misafir etmektedir.

¹⁹⁶ GMKA (Maden Potansiyeli, 2011).

¹⁹⁷ GMKA, *Gökçeada ve Bozcaada Değerlendirme Raporu*, 2012.

Adalarda yaşanan başlıca sorunlar, nüfusun sezonluk değişimi kaynaklıdır. Adadaki planlamalar yerleşik nüfusa göre yapıldığından yaz aylarında yaklaşık 4 katına çıkan nüfus altyapı sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Aynı şekilde Adanın sağlık imkânları nüfusun arttığı dönemlerde ihtiyaca cevap verememektedir. Bozcaada'da hastanenin bulunmaması, sağlık hizmetlerine erişimi daha da güçleştirmektedir. Adalar, doğal, tarihi ve kültürel güzelliklerinden dolayı yerli ve yabancı turistler tarafından çoğunlukla tercih edilmesine rağmen nitelikli turizm tesislerinin yetersiz oluşu memnuniyetsizliğe yol açmaktadır. Bu durum, Adaların sahip olduğu turistik potansiyelin yeterince harekete geçirilememesinde etkilidir. Bağcılık, balıkçılık, arıcılık ve zeytincilik sektöründe üretilen ürünlerin pazarlamasındaki sorunlardan dolayı elde edilen katma değer düşük kalmaktadır. Bu sorunların en önemlileri arasında gıdaların uygun ambalajlarda sunulmaması, markalaşma ve tanıtım eksikliği yer almaktadır.

Adalarda öncelikli olarak altyapının güçlendirilerek ihtiyaca cevap verecek hale getirilmesi gerekmektedir. Adaların sahip olduğu turist potansiyeli doğrultusunda nitelikli turizm tesislerinin artırılması ve mevcut turizm işletmelerinin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bozcaada ve Gökçeada'nın Yunan adaları ile bağlantı imkânına sahip olması, adalardaki turist profilinin çeşitlenmesine ve adaların rekabet edebilirliğinin uluslararası tanıtımla artmasına katkı sağlayacaktır. Adalarda üretilen ürünlerin katma değeri yüksek ürünler hale getirilmesi için markalaşma ve butik üretim konusunda farkındalık artırılmalıdır. 2013 yılında onaylanan Bozcaada 2025 Yılı 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, yerleşim ve yatırım alanlarının planlanmasını sağlayacaktır. Diğer yandan, teşviklerde 6. bölgede yer alan Adalar yatırımcılara yeni fırsatlar sunmaktadır.

9. TR22 GÜNEY MARMARA BÖLGESİ'NİN ÇEVRE KENTLERLE İLİŞKİSİ

Bölgesel kalkınma ekonomik, sosyal, kültürel ve coğrafi yönden çok daha geniş alanları içine aldığından kalkınma stratejilerinin Bölgedeki çevre iller ile işbirliği ve eşgüdüm içinde yürütülmesi önem arz etmektedir. Diğer yandan, iyi örnek uygulamalarının incelenmesi ve tecrübe paylaşımı açısından Bölgenin sınır komşusu olmayan bölgelerle de işbirliği geliştirilmesinin fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bölgede yer alan Balıkesir ve Çanakkale kentleri, Ege ile Marmara Bölgesi'ni birbirine bağlayan bir köprü olması sonucu çevre illerle birçok ortak özelliğe sahiptir. Bölgenin Balıkesir ilini kapsayan doğu kesimi, İstanbul ile İzmir arasında yer almaktadır. Söz konusu kesim aynı zamanda Bursa ile komşudur. Batısında yer alan Çanakkale'nin, Trakya'da toprakları olduğundan Bölgenin komşuları arasında Tekirdağ ve Edirne de yer almaktadır.

Balıkesir ve Çanakkale, iklim, bitki örtüsü, toprak yapısı ve yetiştirilen ürünler bakımından çevresindeki illerle büyük benzerlik göstermektedir. Bölgenin ve çevre illerin ekonomisinde önemli yer tutan, coğrafi işaret sahibi Körfez zeytinyağları, Güney Ege zeytinyağları gibi değerler; bölgesel ekonominin geliştirilmesi için yeni fırsatlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda işbirliği içinde yeni stratejilerin geliştirilmesi ve üretici birliklerinin daha etkin hale getirilmesi önem arz etmektedir. Farklı Düzey 2 Bölgelerini içine alan coğrafi işaret sahibi ürünlerin ait oldukları coğrafi sınırlar kapsamında birlikte pazarlama ağları oluşturulması ve bölgesel ölçekte markalaşmanın teşvik edilmesi önceliklidir. Zeytinyağı endüstrisinin atığı olan ve kozmetik, yakıt gibi çeşitli sektörlerde hammadde olarak kullanılan prina için yeni kullanım alanlarının geliştirilmesine yönelik işbirliği imkânları değerlendirilecektir.

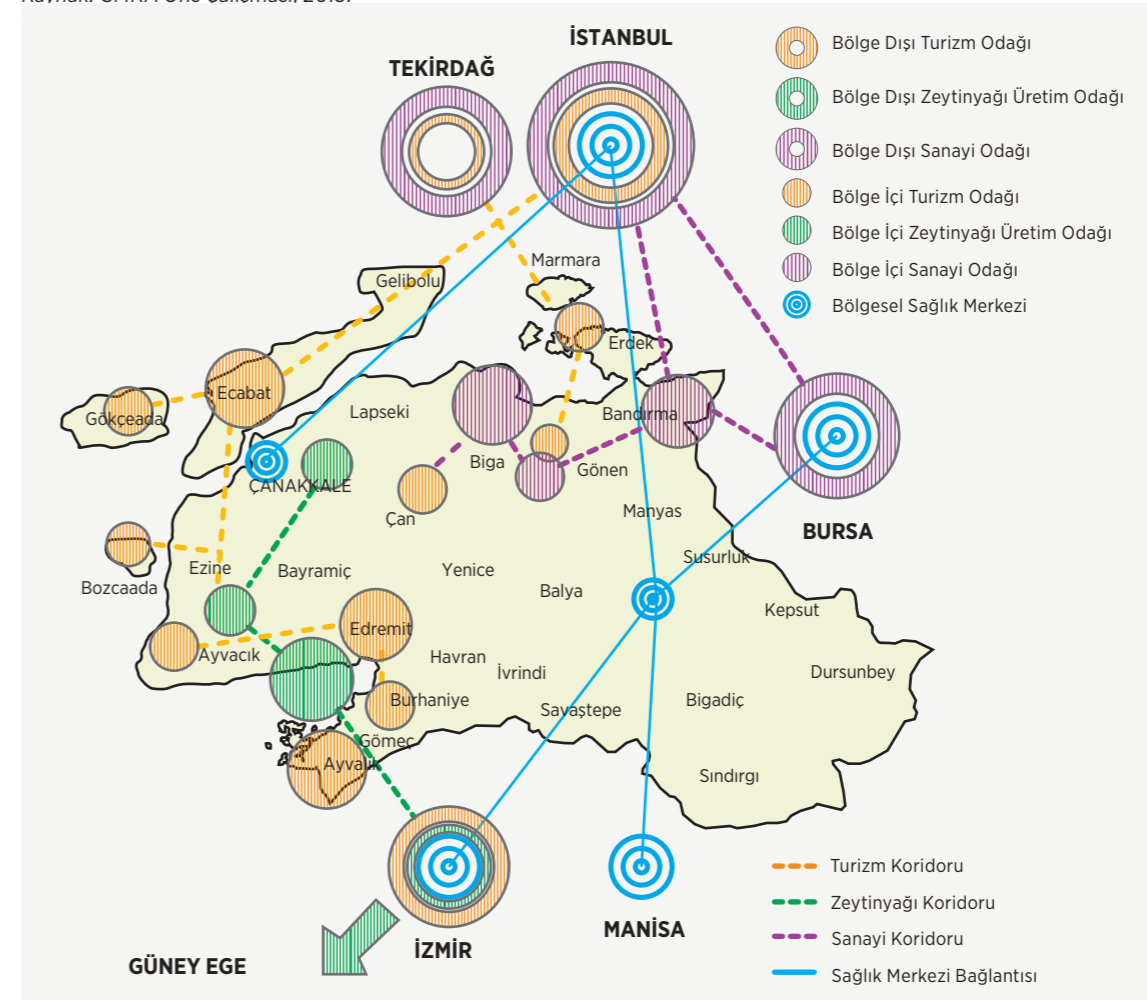
Bölge, çevre illeri ile birlikte önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Çanakkale Truva'dan İzmir Efes'e doğru uzanan Büyük İskender Sefer Yolu, aynı medeniyetlerden kalan Efes ve Assos antik kenti kalıntıları, ortak mitolojik geçmişe sahip olan Antik Smyrna (İzmir), Pergamon (Bergama), Phokaia (Foça) ve Troy kentleri, İzmir, İstanbul'dan başlayan ve Bölgeye uzanan mevcut gezi güzergahları, çevre illerin Bölge ile etkileşim içinde olduğunu gösterir niteliktedir. Çevre illerle paylaşılan bu tarihi ve kültürel miras, turizme yönelik potansiyelin Bölge ekonomisine kazandırılması için bir fırsat oluşturmaktadır. Bu kapsamda kültür ve turizm imkânlarının tanıtımı amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar ile eşgüdüm içinde çalışmalar hızlandırılacaktır. Alternatif turizm potansiyelinin harekete geçirilmesine yönelik iyi uygulama örneklerinin incelenmesi, İzmir ve Antalya gibi yoğun turizm faaliyetlerinin yaşandığı merkezlerde turizm sektöründe çalışan personel ile tecrübe paylaşımı önem arz etmektedir. Turizm potansiyeli yüksek olan yerlerde nitelikli ve hizmet kalitesi yüksek tesislerin kurulması amacıyla işbirliği mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Tarihi yürüyüş yollarının ortaya çıkarılmasında üniversitelerin arkeoloji bölümleri ile projelerin yürütülmesi için gerekli altyapının oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, Bölge için turistik bir değer olan Çanakkale seramiklerinin canlandırılması için İznik, Kütahya ve Eskişehir gibi önde gelen seramik sektörü temsilcileri ile işbirliği stratejilerinin geliştirilmesi, Çanakkale seramiklerine ait form ve desen envanterinin oluşturulması gerekli görülmektedir.

Bölge, yenilenebilir enerji kaynakları bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının yaygınlaştırılması, bu enerji kaynaklarının en etkin şekilde kullanılması için ortak projelerin geliştirilmesi ve halkın bu doğrultuda bilinçlendirilmesi öncelikli görülmektedir. Ayrıca, ulusal ve uluslararası işbirliği stratejilerinin, yenilenebilir enerji kaynakları kullanımının yaygınlaştırılmasında önemli katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Bölgenin çevresiyle ilişkisine bakıldığında öne çıkan bir diğer alan sağlıktır. Sağlık hizmetleri kapsamında Manisa, İzmir, Bursa, İstanbul, Bölge için önemli merkezlerdendir. Bu bakımdan Balıkesir ve Çanakkale'de başta koruyucu sağlık hizmetleri olmak üzere birinci basamak sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Diğer yandan, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırılmasına yönelik ortak projelerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Şekil 103: TR22 Bölgesi'nin Çevre Kentlerle İlişkisi

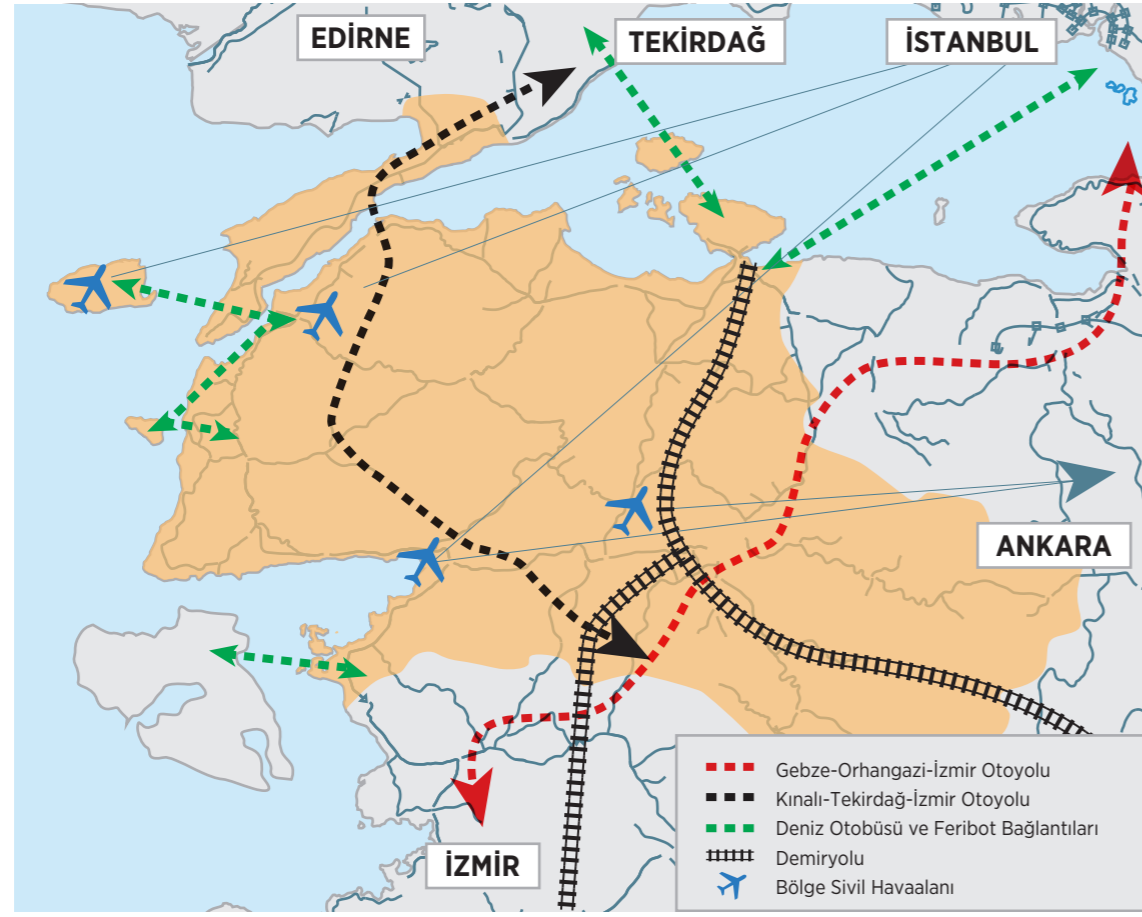
Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Ekonomik sektörler başta olmak üzere diğer alanlarda da Bölgenin İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyük sanayi merkezlerine olan yakınlığı kaynaklara erişimde önemli rekabet avantajı sağlamaktadır. Diğer yandan; TR22 Düzey 2 Bölgesi, coğrafi konumu, merkezlere yakınlığı ve sahip olduğu gelişme potansiyelleri bakımından hızlı nüfus artışı ve çarpık kentleşme gibi nedenlerle yoğun bir baskıya maruz kalan ve aşırı büyüyen bu merkezlerle alternatif oluşturmaktadır.

Rekabet edebilirliğin artırılması bakımından önemli bir husus da ulaşım ve lojistik yapısının güçlendirilmesidir. Gebze-Orhangazi-İzmir ve Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Balıkesir Otoyolu projelerinin tamamlanması ulaşım ve lojistik açısından Bölgeye önemli bir güç katacaktır. Bandırma'daki limanların Bölgenin dış dünya ile bağlantısının kurulmasında önemli bir yere sahip olmasının yanı sıra Bölgenin İstanbul-İzmir arası karayolu ve Ankara-İzmir arası demiryolu ulaşımında transit merkezi olması da etkileşimi ve dinamizmi artıracak bir diğer unsurdur. Ankara-Bursa-Bandırma-Balıkesir-İzmir hızlı tren hattının Bursa-Bandırma-Balıkesir-İzmir bölümünün de hızlı bir şekilde tamamlanması, Bölgeler arası işbirliğinin güçlendirilmesinde önemlidir.

Şekil 104: TR22 Bölgesi'nin Ulaşım Bağlantıları

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Havzalarda biriken evsel ve sanayi kaynaklı atıklar kapsamında önlemler alınması ile sürdürülebilir bir çevre için önemlidir. Bölge nüfusunun büyük bir bölümü içine alan Susurluk ve Marmara havzalarında, verimli tarım alanları, doğal koruma alanları ve farklı ölçeklerde sanayi üretim merkezleri bir arada bulunmaktadır. Kentsel ve endüstriyel atıkların geri dönüşüm, kazanım ve yeniden kullanımının sağlanmasına yönelik birden fazla kente hizmet eden bertaraf tesislerinin kurulması ve bu konuda işletmelerin bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Çevresel ve ekonomik etkinliğin sağlanmasında ortak havzalar bazında; belediyeler, belediye birlikleri, iş adamları dernekleri, ticaret ve sanayi odaları ile işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi önceliklidir.

Üretimde rekabet ile sağlıklı sanayinin bir arada olmasına imkân veren endüstriyel simbiyoz yaklaşımının hayata geçirilmesi, bölgesel ekonomiye önemli katkı sağlayacak unsurlardan biridir. Biyolojide farklı canlıların dayanışması anlamına gelen doğadaki bu yaklaşımın işletmelere uygulanması ile ortaya çıkan endüstriyel simbiyoz, iki işletme arasındaki madde ve/veya suyun değişimi ve yeniden kullanımını ifade eder. Döngüsel ekonomide atıkların değere dönüşmesini sağlayan endüstriyel simbiyoz modelinde bir işletmenin atığı başka bir işletmeye girerek döngüsel yaşamını devam ettirmektedir. Sadece maddesel boyut ile sınırlı kalmayan, ortak satın alma, bilgi teknolojileri paylaşımı, pazarlama ve tedarik süreçlerinde birliktelik gibi geniş işbirliği olanaklarının mevcut olduğu endüstriyel simbiyoz yaklaşımı açısından çevre illerle ortak bir platform oluşturulmasının Bölge için önemli ekonomik üstünlükler sağlayacağı öngörülmektedir. Bölgedeki biyogaz potansiyeli sahip olunan başlıca fırsatlar arasındadır. Ancak, endüstriyel simbiyozun uygun altyapısının oluşturulması ve çeşitlendirilmesi için fizibilite çalışmalarının desteklenmesi önceliklidir. Fiziksel yakınlığın simbiyotik yaşamda tercih nedeni olduğu da göz önünde bulundurulduğunda İstanbul, İzmir, Bursa, Tekirdağ gibi çevre illerle yapılacak farklı sektörel işbirlikleri rekabet gücünü artıracaktır.

10. GZFT Analizi

Bölgesel kalkınma doğrultusunda Bölge için iç ve dış etkenleri göz önünde bulundurarak mevcut durumun tespiti ve eldeki imkânlarla buna yönelik strateji geliştirilmesi amacıyla Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler (GZFT) analizi yapılmıştır. GZFT analizi kapsamında var olan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanılması ile tehdit ve zayıf yönlerin etkisinin en aza indirgenerek etkin plan ve stratejiler oluşturulması hedeflenmiştir. Bölgenin geleceğine birlikte şekil vermek amacıyla gerçekleştirilen Ortak Akıl Toplantısının gündem maddelerinden biri olarak yürütülen GZFT analizi çalışmaları, kalkınma sürecinin tabana yayılması, paydaşların görüş ve önerilerinin alınması doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. GZFT analizi çalışmalarında paydaşlardan gelen fikirleri alabilmek için Ajans tarafından kolaylaştırıcı rol üstlenilmiş olup Ajans uzmanları çalışmada tartışmacı ve katılımcı şekilde yer almamıştır. Çalışma kapsamında; ortak sorunlar, karşılaşılabilecek engeller, çözüm ve uygulama önerileri dikkate alınmıştır. Bölgenin güçlü ve zayıf yönlerinin, fırsat ve tehditlerinin belirlendiği GZFT çalışması kapsamında Bölge Planının 2023 yılı senaryosuna hizmet edecek stratejiler geliştirilmiştir.

GÜÇLÜ YÖNLER

- İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük merkezlere yakınlık
- Sahil şeridinin uzunluğu ve iki ayrı denizle bağlantısının olması
- Çanakkale Boğazı'nın varlığı
- Bölge kentlerinin diğer kentlerle karşılaştırıldığında nispeten bakir olması
- Düzenli kentleşme-sanayileşme için uygun alanların varlığı
- Bölgenin ulaşım türleri bakımından geçiş noktasında yer alması
- Her iki ilde de havaalanı bulunması
- Çanakkale Muharebeleri 100. Yılı anma etkinliklerinin gerçekleştirilecek olması
- Bölgede işsizlik oranının Türkiye ortalamasının altında olması
- Her iki ilde de üniversite hastanesi olması
- Anne ölüm oranlarının düşük olması
- Alternatif turizm imkânlarının bulunması
- Bölgenin sahip olduğu uzun kıyı şeridinde pek çok mavi bayraklı plajın var olması
- Bölgenin sosyo-kültürel yapısına zenginlik katan değerlerin ve kültürün çeşitliliği
- Bölgede turizm ve organik tarım potansiyelinin yüksek olduğu çok sayıda adanın olması
- Bölge koşullarının tarım ve hayvancılığa uygun olması
- Tarım ve hayvancılıkta rekabet gücünün yüksek olması
- Sağlıklı ve taze gıdaya erişim imkânının bulunması
- Tarımsal örgütlerin yaygın olması
- Su kaynakları bakımından zengin olması
- Bölgenin zengin orman varlığına sahip olması
- Bölgenin biyoçeşitlilik bakımından zengin olması
- Tıbbi ve aromatik bitkilerin varlığı
- Gıda sanayinin gelişmiş olması
- İhracat ve markalaşma potansiyeli yüksek ürünlerin olması
- Jeotermal, rüzgâr, biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının zenginliği
- Bölgenin bor ve mermer başta olmak üzere maden rezervi ve çeşitliliği bakımından zengin olması
- Atık yönetimi konusunda iyi uygulama örneklerinin bulunması
- Uluslararası deniz sınırının olması

ZAYIF YÖNLER

- Sosyal imkânların ve kültürel hayatın yeterince gelişmemiş olması
- Deprem ve sel gibi doğal afet riskleri altında olması
- Nitelikli ara eleman yetersiz olması
- Deniz, hava, karayolu ve demiryolu ulaşım bağlantılarının yetersiz olması
- Bölge içi yolların kalite ve güvenliğinin düşük olması
- Liman ve havaalanların kapasitelerinin ve altyapılarının yetersiz olması
- Kişi başına düşen uzman hekim sayısının Türkiye ortalamasından az olması
- Adalarda ve irak kırsal alanda sağlık imkânlarına erişimde zorluklar
- Okul öncesi eğitimde okullaşma oranının gelişmiş ülkelere kıyasla düşük olması
- Her iki ilde de yalnız bir üniversite olması
- Deniz turizminde sezonun kısa olması
- Nitelikli turizm tesislerinin az olması
- Kıyı şeridinde ikinci konutların turizmde etkin ve verimli şekilde kullanılmaması
- Tarım arazilerinin küçük ve parçalı olması
- Sulama imkânlarının kısıtlı olması
- Hayvancılık işletmelerinin ölçeklerinin küçük olması
- Tarım ve mera alanlarının tahsisi dışında kullanılması
- Üniversite-sanayi-kamu-sivil toplum işbirliğinin gelişmemiş olması
- Uluslararası işbirliği kabiliyetinin yetersiz olması
- Sanayide yüksek teknolojili üretimin yetersiz olması
- KOBİ'lerin kurumsal kapasitelerinin gelişmemiş olması
- Ar-Ge, yenilikçilik, girişimcilik, markalaşma, patent, tanıtım ve pazarlama konularında geri kalınması
- Mevcut yapı stoğunun doğal afetlere uygun olmaması
- Kentsel ve çevresel altyapı yetersizliği

FIRSATLAR

- Bölge dışından göç baskısının azlığı
- Balıkesir'in büyükşehir olması
- Yeni kurulacak Şehir Hastanesi ile yatak kapasitesinin artacak olması
- Teşvik sisteminde Balıkesir'in 3., Gökçeada ve Bozcaada'nın 6. bölgede olması
- Alternatif turizm talebinin giderek artması
- İstanbul sanayisinin desantralizasyonu
- Lojistik ve ulaşım ağını güçlendirmeye yönelik altyapı projeleri
- Bor ürünlerinin kullanım alanının yaygınlaşması
- Planlanan sulama göleti ve baraj yatırımları
- Arazi toplulaştırmalarının hızlandırılacak olması
- Dünyada ve Türkiye'de organik gıda pazarının büyümesi
- AB ve ulusal enerji politikalarının yenilenebilir enerjiyi desteklemesi
- Yunanistan ile sınır ötesi işbirliği olanağı

TEHDİTLER

- Teşvik sisteminde Çanakkale'nin 2. bölgede yer alması
- Çevresindeki güçlü sanayi bölgelerinden gelecek olan sanayi yatırımlarının yaratacağı çevresel ve sosyal sorunlar
- Turizm, sanayi ve enerji yatırımlarının plansız gerçekleşmesiyle tarım arazilerinin amaç dışı kullanılma riski
- Yanlış sulama ve gübre kullanımı tekniklerinden dolayı toprakta tuzlanma riski
- Deniz trafiğinin getirdiği özellikle denize dökülen petrol ve diğer tehlikeli atıklardan kaynaklanan kirlilik riski ve deniz kazaları
- Madencilik faaliyetlerinin çevresel değerleri tahrip etme riski

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. VİZYON, GELİŞME EKSENLERİ, ÖNCELİK ve TEDBİRLER

Bölgenin 2023 vizyonu;

“Nitelikli insan yetiştiren, rekabet edebilen, yaşanabilir GÜNEY MARMARA”dır.

Söz konusu vizyon, derinlemesine görüşmeler, ortak akıl toplantısı, sektörel çalıştaylar ve ilçe çalıştayları aracılığıyla paydaşların katılımıyla belirlenmiştir.

Vizyona ulaşma yönünde, bu planın gelişme eksenleri Onuncu Kalkınma Planının ana başlıklarıyla uyum sağlamak üzere aşağıdaki şekilde üç başlık altında toplanmıştır:

- Kaliteli Sosyal Yaşam ve Nitelikli İnsan
- Yaşanabilir Çevre ve Mekân
- Güçlü Ekonomi ve Rekabetçi Sektörlerdir.

Öncelik ve tedbirler oluşturulurken genel yaklaşım, Bölge potansiyelinin etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilmesi, dış alemde ortaya çıkan fırsatlardan azami ölçüde yararlanırken muhtemel risklerin etkili bir şekilde yönetilmesi, Bölgenin güçlü yanlarının daha da güçlendirilerek zayıf yönlerinin ortaya çıkardığı eksikliklerin giderilmesi yönünde olmuştur. Böylece, öngörülen bütünleşik ve eşgüdümlü müdahalelerle yaşam kalitesinin ve sektörel uzmanlaşmanın artırılması sonucunda Bölgenin ulusal ve uluslararası düzeyde daha rekabetçi kılınması, bunun da gelirin, refahın ve yaşam kalitesinin yükselmesi yoluyla Bölge insanının mutluluğuna dönüştürülmesi hedeflenmiştir.

GELİŞME EKSENİ 1: KALİTELİ SOSYAL YAŞAM VE NİTELİKLİ İNSAN

Kalkınmanın en temel hedefi birey ve toplum refahının artırılmasıdır. Bireysel ve sosyal gelişmeye yönelik politikalar, refahın artırılmasında hem doğrudan hem dolaylı etkiye sahiptir. İş ve girişim imkânlarının artırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, sosyal dayanışmanın ve kaynakların güçlendirilmesi, bireylere beklentilerini, taleplerini ve hedeflerini gerçekleştirme imkânı sunmakta, böylece refah ve mutluluğa doğrudan katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bu politikalar; yerel ekonominin etkinliğini ve verimliliğini artırmak ve sosyal dengeyi sağlamak suretiyle, bireylere ve topluma daha etkili kaynak tahsis etme ve değer üretme imkânı sağlamakta, ekonomik gelişmenin zeminini oluşturmaktadır.

Bu yaklaşımla, ele alınan temel konular arasında, işgücü niteliğinin geliştirilmesi ve girişimcilik kültürünün uyarılarak yaygınlaştırılması bulunmaktadır. Böylece, bir yandan Bölge insanının kendi geleceğinin belirlenmesinde ve Bölgenin gelişmesinde temel dinamik olması, diğer yandan ekonomik büyümenin temel kaynağı olarak niteliğinin iyileştirilmesi gözetilmektedir. İlk ve orta kademe eğitim yönünden görece iyi bir konuma sahip Bölgede insan kaynaklarının öncü sektörlerde daha başarılı olacak şekilde geliştirilmesine, istihdam artışının ve girişimciliğin ekonomik ve sosyal hayata katılma ve başarılı olma biçimi olarak yaygınlaştırılmasına önem verilecektir.

Bölgede ülke geneline göre iyi durumda olan eğitim ve sağlık hizmetleri konusunda bazı spesifik eksikliklerin giderilmesinin yanında hizmet niteliğinin geliştirilmesine, kırsal kesimin ve Adaların hizmetlere erişimlerinin artırılmasına, kadınlar, çocuklar ve yaşlılara yönelik eğitim ve sağlık hizmetlerinin çeşitlendirilip iyileştirilmesine ağırlık verilecektir.

Ayrıca, özellikle sosyal kesimler arasındaki dengeyi sağlayacak şekilde, dezavantajlı kesimlerin ekonomik ve sosyal yaşama katılmalarını kolaylaştırıcı, toplum ve aile bütünlüğünü güçlendirici, kentsel yaşamı geliştirici ve sosyal imkânları artırıcı tedbirler uygulamaya konulacaktır.

Öncelik 1.1:

İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

Tedbir 1.1.1: İşgücü piyasasının ihtiyaçları tespit edilerek mesleki eğitim programları bunlara cevap verecek şekilde yapılandırılacaktır. Bu yönde, kamu kurumları, yerel yönetimler, eğitim kurumları ve iş camiası örgütlenmeleri ile işbirlikleri geliştirilecektir.

Tedbir 1.1.2: Gıda sektörünün küresel rekabet düzeyine çıkarılmasında gerekli insan kaynağını sağlamak üzere, sürekli eğitim ve işbaşında eğitim faaliyetlerine hız kazandırılacak, lise ve üniversite düzeyinde mesleki ve akademik eğitim programları sektör kuruluşlarının işbirliğinde yeniden yapılandırılacaktır.

Tedbir 1.1.3: Turizmin geliştiği ilçelerdeki ortaöğretim kurumları ve üniversitelerde turizmle ilgili bölümlerin açılması ve niteliğinin geliştirilmesi yönünde üniversite ve sektör kuruluşları arasında işbirlikleri geliştirilecek, bu kurumların Bölgenin ihtiyaç duyduğu nitelikli personeli yetiştirmeye uygun şekilde uzmanlaşmaları sağlanacaktır.

Tedbir 1.1.4: Başta yenilenebilir enerji teknolojileri olmak üzere Bölgenin uzmanlaşma kapasitesi sergilediği görece yüksek teknoloji gerektiren sektörlerde mesleki eğitim kapasitesi geliştirilecek, üniversitelerde bu sektörlerle ilişkin bölüm, enstitü ve araştırma merkezleri açılmasına öncülük edilecektir.

Tedbir 1.1.5: Tarımsal üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması ve verimliliğin artırılması amacıyla yeni ve modern tarım tekniklerin tanıtılması ve kullanımının yaygınlaştırılması için çiftçilere yönelik eğitim ve yayım faaliyetleri düzenlenecektir.

Tedbir 1.1.6: Başta madencilik ve doğal taş ürünlerinin Bölgede işlenmesine yönelik sektörler olmak üzere imalat sanayii ile lojistik sektörlerinde personel niteliğinin artırılması yönünde mesleki eğitim programları geliştirilecektir.

Öncelik 1.2:**Girişimciliğin Geliştirilmesi**

Tedbir 1.2.1: Ulusal girişimcilik politika ve stratejileri takip edilerek Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı'nda öngörülen izleme sistemine katkı sağlanacaktır.

Tedbir 1.2.2: Girişimciliğin uyarılması ve kültür olarak yaygınlaştırılması yönünde bilgilendirme faaliyetleri ile esnaf ve mikro işletmeler ile işini yeni kurmuş girişimcilerin iş geliştirmelerini kolaylaştırmak üzere girişimcilik becerileri, iş ve proje yönetimi konulu eğitimler STK'larla işbirliği içinde sağlanacaktır.

Tedbir 1.2.3: Başlangıç girişimleri desteklemek ve mevcut girişimlerin gelişmesini hızlandırmak amacıyla kuluçka merkezleri, hızlandırma programları, fikir bankaları, girişimcilik kampları gibi alternatif mekanizmalar, yerel koşul ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak uygulamaya konulacaktır.

Tedbir 1.2.4: Farklı sosyal kesimlere yönelik ürün ve hizmetleri geliştiren, dezavantajlı kesimlerin ürün ve hizmetlere erişimini, ekonomik yaşama katılımını kolaylaştıran kadın girişimciliği, sosyal girişimcilik ve dezavantajlı grupların girişimciliği desteklenecektir.

Öncelik 1.3.**İstihdamın Artırılması ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi**

Tedbir 1.3.1: Kadınların, gençlerin ve engellilerin işgücüne katılımı artırılabilecek, bu kesimlerin iş imkânlarına erişimini kolaylaştıracak, genel olarak kayıtlı istihdam konusunda kamuoyu oluşturulacaktır. Bu alanlarda ilgili kurumlarla işbirliğine gidilecek, merkezi politikaları destekleyici yerel nitelikli proje ve faaliyetler uygulamaya konulacaktır.

Tedbir 1.3.2: Sivil toplum kuruluşlarının insan kaynaklarını geliştirmeye, istihdam imkânlarını ve istihdam edilebilirliği artırmaya, yoksullukla mücadeleyle yönelik faaliyetler desteklenecektir.

Tedbir 1.3.3: Tarım sektöründen ayrılan veya ikinci işte çalışmak isteyen işgücü ile çeşitli sektörel darboğazlar nedeniyle işkolu değiştirmek durumunda bulunan işgücünün diğer sektörlerde istihdam edilebilirliği artırılacaktır.

Öncelik 1.4:**Toplumsal Bütünleşmenin Sağlanması ve Sosyal İmkânların Zenginleştirilmesi**

Tedbir 1.4.1: Engelliler, yaşlılar, kadınlar ve yoksullar gibi dezavantajlı grupların fırsat eşitliği ve hakkaniyet ilkesi çerçevesinde toplumsal yaşama katılmaları ve toplumsal hizmetlere erişimleri kolaylaştırılacak, bu kesimlere yönelik hizmetler çeşitlendirilecek ve yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 1.4.2: Dezavantajlı gruplara yönelik faaliyetlerde rol alan kamu, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının hizmet kapasitesi ile kurumlar arası işbirliği güçlendirilecek, yenilikçi modellerin geliştirilmesi ve uygulanması teşvik edilecektir.

Tedbir 1.4.3: Engellilerin ekonomik ve sosyal hayata katılmalarını kolaylaştırmaya yönelik sosyal ve çevresel koşullar geliştirilecek; eğitim, istihdam ve bakım hizmetlerinin etkinliği artırılacaktır.

Tedbir 1.4.4: Yaşlı refahı, sağlıklı yaşlanma, toplumun diğer kesimleri ve yaşlılar arasındaki dayanışmanın artırılmasına yönelik sosyal projeler gerçekleştirilecektir.

Tedbir 1.4.5: Aile yapısının güçlendirilmesi ve aile birliğinin sürdürülmesine yönelik eğitim ve rehberlik faaliyetleri yürütülecektir. Kadının korunmasına yönelik faaliyetlerin yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Tedbir 1.4.6: Göç edenlerin kentsel yaşama adaptasyonunu hızlandırmak ve kentsel yaşamı tüm kesimler için daha kaliteli hale getirmek amacıyla bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

Tedbir 1.4.7 Sosyal hayatın canlandırılması amacıyla sinema, tiyatro, kütüphane, park gibi sosyal ve kentsel donatılar oluşturulacak ve var olanların niteliği yükseltilecektir.

Öncelik 1.5:**Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin Kalitesinin Yükseltilmesi**

Tedbir 1.5.1: İleri düzey uzmanlık gerektiren poliklinikler yaygınlaştırılacak, kişi başına uzman hekim ve hastane yatak sayısı artırılacaktır. Plastik cerrahi, tüp bebek, nükleer tıp gibi ihtiyaç duyulan klinik dallarında teşhis ve tedavi hizmetleri geliştirilecektir.

Tedbir 1.5.2: Kırsal nüfus başta olmak üzere hastaneye ya da sağlık merkezine erişimde güçlük çeken kesimlere sağlık hizmetlerinin etkili bir şekilde ulaştırılmasına öncelik verilecek, koruyucu sağlık hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 1.5.3: Yaşlı ve bakıma muhtaç olanlara yönelik evde bakım hizmetleri ile geriatri hizmetleri yaygınlaştırılacak, bakım evlerinin kapasitesi artırılacaktır.

Tedbir 1.5.4: Ankara ve adalar arasında etkili sağlık hizmeti transferi için deniz ambulansı, helikopter ambulans gibi destekleyici hizmetler geliştirilecektir.

Tedbir 1.5.5: Örgün eğitim kurumlarının ikili öğretimden tam gün eğitime geçişini sağlayacak çalışmalara katkı sağlanacaktır.

Tedbir 1.5.6: Eğitim kurumlarında özel yetenekli çocukların eğitimine yönelik yenilikçi çalışmalara imkân tanıyacak fiziki altyapı geliştirilecektir.

Tedbir 1.5.7: Hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılımın artırılması için halk eğitim müdürlükleriyle işbirliği yapılacak, kurslar talep esaslı çeşitlendirilecektir.

Tedbir 1.5.8: Yükseköğretime olan talebin karşılanması amacıyla yeni üniversiteler kurulması, mevcut üniversitelerde eğitim kalitesinin iyileştirilmesi ve hizmet sunumunun artırılması için çalışmalar gerçekleştirilecektir.

Tedbir 1.5.9: Bilgi toplumunun geliştirilmesi yönünde bilgi teknolojileri ve uzaktan eğitim merkezlerinin kurulması özendirecek, bilgisayar okur-yazarlığının artırılması ve e-Devlet uygulamaları kullanımının yaygınlaştırılması adına atılacak adımlar teşvik edilecektir.

GELİŞME EKSENİ 2: YAŞANABİLİR ÇEVRE VE MEKÂN

Çevrenin ve mekânsal kalitenin korunarak geliştirilmesi; ekonomisi, sosyal yaşamı ve kalkınma dinamikleri önemli ölçüde doğal ve kültürel varlıklara dayanan Güney Marmara Bölgesi açısından özel önem taşımaktadır. Ayrıca, Bölgenin Çanakkale Boğazı, Marmara ve Ege Bölgesi arasındaki konumu ve İstanbul, Bursa ve İzmir gibi önemli merkezlere yakınlığı, Bölgede mekânsal gelişmeleri ve kentler arasındaki etkileşimi kalkınmada öne çıkarmaktadır.

Doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması, bu planda benimsenen yaklaşımın en temel unsurlarındandır. Çevresel kirliliği azaltılması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, çevresel altyapı eksikliklerinin giderilmesi, planlı yaklaşımla çevre üzerinde sınırlı ve kentsel gelişmeden kaynaklanan risklerin yönetilmesi bu yöndeki temel önceliklerdir.

Mekânsal gelişme ise, ekonomik ve sosyal gelişme ile sürdürülebilirliği destekleyecek şekilde kurgulanmıştır. Bu kapsamda, kaliteli bir şehirleşme süreci, nitelikli ve güvenli iş ve yaşam alanlarının oluşturulması, ekonomik gelişmeyi hızlandıracak şekilde yoğunlaşmalardan yararlanılması, bölge dışıyla ve yerleşmeler arasında işlevsel bağlantıları güçlendirecek lojistik, ulaştırma ve haberleşme altyapısının güçlendirilmesi mekânsal gelişmeyi yönlendiren öncelikli hususlardır. Bölgede mekânsal gelişmenin temel öngörülerinden biri ise çok merkezli gelişmedir.

Öncelik 2.1:**Sanayinin Uygun Alanlarda Planlı Şekilde Yapılandırılması**

Tedbir 2.1.1: Sanayi alanları, kentlerin mekân ve yaşam kalitesi ile tarım ve turizm sektörlerinin gelişimini riske atmayacak ve planlı şekilde geliştirilecek ve sanayinin verimli tarım alanları, turizm alanları ve meralar dışında yapılaşmasına öncelik verilecektir.

Tedbir 2.1.2: Sanayi yatırımları, gelişim potansiyeli turizm olan Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi'nde Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit, Ayvacık; Çanakkale Alt Planlama Bölgesi'nde Ezine, Çanakkale ve Gelibolu Yarımadası; Marmara ve Erdek hattı ile Gökçeada ve Bozcada yöreleri yerine sanayi gelişim alanı olarak öngörülen Biga, Çan ve Gönen ile Bandırma-Balıkesir hattına yönlendirilecektir.

Tedbir 2.1.3: Kirlenici ve dağınık sanayinin çevresel etkilerinin bertaraf edilmesi veya kentsel alan dışına taşınması, yerleşik alana sıkışmış sanayinin gelişebileceği alanlara yerleştirilmesi, bu suretle boşalan veya nitelik değiştiren alanların planlı bir şekilde dönüştürülmesi sağlanacaktır.

Tedbir 2.1.4: Bu yönde yapılacak mekânsal düzenlemeler sanayi, çevre ve şehircilikle ilgili kurumlar, mahalli idareler, sanayi, ticaret, esnaf ve sanatkar odaları ve üniversitelerin katılımıyla yürütülecek; temel alınacak teknik çalışmalar ile strateji eylem planı çalışmaları yapılacaktır.

Tedbir 2.1.5: Kent merkezinde yer almakla birlikte yapısal sorun ve büyük ölçekli çevresel altyapı yatırım ihtiyacı arz etmeyen küçük sanayi birimlerinin yeşil koruma bandı gibi küçük yatırımlarla kentten izolasyonu ve çevresel standartlara uyumu sağlanacaktır.

Öncelik 2.2:**Çevresel Değerlerin Korunması ve Altyapının İyileştirilmesi**

Tedbir 2.2.1: Atık su arıtma tesisi, düzenli depolama sahaları ve kanalizasyon gibi çevresel tahribatı önemli ölçüde azaltan altyapı hizmetlerinin planlanması, projelendirilmesi ve işletilmesine yönelik yerel yönetimlerin kurumsal kapasitelerinin geliştirilecek ve planlama çalışmaları yapılacaktır.

Tedbir 2.2.2: Atıkların toplanması ve lojistiği ile mevcut atık borsası sistemini daha işlevsel hale getirmek amacıyla ilgili kurumlara eşgüdüm içinde alternatif çözümler geliştirilecek, atıkların değerlendirilmesi ve yeniden kullanımı ile buna yönelik Ar-Ge çalışmaları özendirilecektir.

Tedbir 2.2.3: Sürdürülebilirlik ve maliyet etkinliği sağlayan endüstriyel simbiyoz uygulamalarının geliştirilmesi ve bu amaçla ön araştırmaların gerçekleştirilmesine yönelik olarak odalar, borsalar, iş adamları dernekleri, organize sanayi bölgeleri ve işletmeler ile üniversiteler arasındaki işbirlikleri güçlendirilecektir.

Tedbir 2.2.4: İşletmelerin çevre standartlarına uymaları için inceleme ve denetimler etkili bir şekilde yürütülecektir. İşletmelerin çevre standartlarına gönüllü uyumunu özendirmek üzere daha çevreci ve ekonomik üretim, daha çevreci ürün ve üretim süreçlerinin gelişmiş piyasalarda tanıtılması gibi konularda girişimler özendirilecektir.

Tedbir 2.2.5: Yerleşik alan dışında olup kanalizasyon altyapısına bağlanamayan turizm tesislerinin atık su altyapılarının mevzuatta belirtilen standartlara uygunluğunu sağlamak üzere örgütlenme ve altyapı geliştirme çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Tedbir 2.2.6: Yerleşim merkezleri ve KSS'ler gibi kirlilik kaynaklarında atık su arıtma tesislerinin kurulması yönünde yerel yönetimler ve sanayi alanları idareleriyle işbirliğine gidilecektir.

Tedbir 2.2.7: Zeytinyağı üretimi kaynaklı atık su kirliliğini azaltmak için firmalar, üretici birlikleri, Edremit Zeytincilik Enstitüsü ve yerel yönetimlerle işbirliği halinde ortak çözümler geliştirilerek uygulamaya konulacaktır.

Tedbir 2.2.8: Madencilik faaliyetlerinin toplumsal kesimlerin hassasiyeti dâhilinde ekolojik dengeyi bozmadan gerçekleştirilmesi için işletmelerin çevre ve iş güvenliği mevzuatındaki koşulları benimsemesine ve ISO 14001 gibi çevre yönetim sistemlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar özendirilecek, sektöre yönelik denetimler etkinleştirilecektir.

Tedbir 2.2.9: Bandırma, Çan ve Biga başta olmak üzere kentlerde endüstri kaynaklı hava kirliliğiyle mücadele, yakma sistemleri ve üretim süreçleri kaynaklı emisyonları azaltıcı önlemler yaygınlaştırılacaktır. Çan, Gelibolu, Çanakkale ve Balıkesir Merkez başta olmak üzere ısınma kaynaklı hava kirliliğiyle mücadelede kalitesiz yakıt kullanımı azaltılacak, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve çevre dostu yakıtların kullanımı yaygınlaştırılacak, yerleşimler hava akışının sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesine imkân tanıyacak şekilde planlanacaktır. İşletme ve bina yöneticileri ile ateşçilere yönelik bilinçlendirme ve eğitim programı uygulanacaktır.

Tedbir 2.2.10: Üreticiler tarım faaliyetlerinden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi için sürdürülebilir tarım uygulamaları hakkında bilgilendirilecek ve Bandırma, Gönen gibi biyokütle atık miktarının yüksek olduğu bölgelerde hayvancılık işletmelerinin kendi enerjilerini üretmesi teşvik edilecektir.

Tedbir 2.2.11: Biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların araştırılması, korunması ve değerlendirilmesi çalışmaları üniversiteler ve ilgili paydaşlar işbirliğinde gerçekleştirilecektir.

Tedbir 2.2.12: Havzaların sürdürülebilir yönetimi, su kirliliğinin azaltılması, bu yönde Su Kaynakları Ulusal İzleme Ağları ve Veri Tabanlarının geliştirilerek kullanıma sunulması için merkezi yönetim taşra teşkilatları, yerel yönetimler ve üniversiteler arasındaki işbirliği güçlendirilecek, havza korunma eylem planlarına uygun yerel stratejilerin oluşturulması ve uygulanması sağlanacaktır.

Öncelik 2.3: Enerji Verimliliğinin Artırılması ve Temiz Üretim Uygulamalarının Yaygınlaştırılması

Tedbir 2.3.1: Kamu kesimine öncelik verilerek çevre dostu, ısı yalıtımına sahip ve enerji verimliliği yüksek bina sistemleri yaygınlaştırılacak, yeşil binaların inşa edilmesi fizibilite esası gözetilerek özendirilecektir.

Tedbir 2.3.2: Temiz üretim, enerji verimliliği ve endüstriyel ekoloji konularında toplumsal bilincin artırılmasına yönelik STK'lar, yerel yönetimler, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşlarındaki ilgili aktörlerin işbirliği ile farkındalık yaratılacak ve bilgilendirme çalışmaları yürütülecektir.

Tedbir 2.3.3: İşletmelerin su ve enerji kullanımının azaltılmasını ve üretim atıklarının geri kazanımını sağlayan temiz üretim teknolojilerine geçişine, sanayide atık ısılardan elektrik üretimi ile kojenerasyon, mikrokojenerasyon ve trijenerasyon uygulamalarının yaygınlaştırılmasına ilişkin girişimler özendirilecek, tesislerinin yenilenebilir kaynaklardan lisanssız elektrik üretimi teşvik edilecektir.

Tedbir 2.3.4: Sanayi işletmelerinin yoğun olduğu alt-sektörler için uygulanabilecek temiz üretim ve enerji verimliliği yöntemlerinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılacak, bu yöndeki yenilikçi yaklaşımlar desteklenecektir.

Öncelik 2.4: Doğal Risk Faktörlerinin Yönetilmesi

Tedbir 2.4.1: Sakınım planı hazırlanması ve hayata geçirilmesi için mahalli idarelerde kapasite geliştirilecek, yerel yönetimler ile ilgili kurum ve kuruluşların işbirliğini geliştirecek ortak platformlar oluşturulacaktır.

Tedbir 2.4.2: Bireylerin bilinçlendirilmesi ve afetlere karşı farkındalığın artırılması amacıyla ilgili kuruluşların işbirliğinde eğitim programları düzenlenecektir.

Tedbir 2.4.3: Depremden kaynaklanan riskleri azaltmak üzere arazi kullanım kararlarının doğru bir şekilde üretilmesi ve uygulamaya geçirilmesi, yapıların depreme dayanıklılığının artırılması ve riskli bölgelerde yapılaşmanın önlenmesi yönünde başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların kapasite gelişimleri ve işbirliği girişimleri desteklenecektir.

Tedbir 2.4.4: Su baskınlarının önüne geçilmesi uygun bölgelerde baraj inşaatları değerlendirilecek, dere ıslahı çalışmaları gerçekleştirilecek, dere yataklarında ve diğer riskli alanlarda yapılaşma önlenecektir.

Tedbir 2.4.5: Ağaçlandırma ve erozyon kontrolü faaliyetleri hızlandırılacaktır.

Tedbir 2.4.6: İş kazalarının önlenmesi amacıyla gerekli güvenlik önlemlerinin alınması, çalışanlara gerekli eğitimlerin verilmesi yönünde ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon güçlendirilecektir.

Öncelik 2.5: Kentsel Alanlarda Fiziksel ve Toplumsal Çevrenin İyileştirilmesi

Tedbir 2.5.1: Mekânsal gelişme ve kentleşme, bu planda ortaya konulan Bölgenin gelişme önceliklerine uygun bir şekilde ele alınacak, imar planlaması kentleşme ilkelerine uygun şekilde katılımcı ve bütüncül bir yaklaşım esas alınarak yapılacaktır. Kentsel altyapının geliştirilmesine yönelik çalışmalar imar planlarına uygun bir şekilde yürütülecektir.

Tedbir 2.5.2: Mevcut konut ve iş alanlarının niteliklerinin yükseltilmesi, kentsel çöküntü alanlarının canlandırılması ve yenilenmesi amacıyla iyileştirme ve kentsel dönüşüm çalışmaları yürütülecektir. Bu yöndeki çalışmalar işlev ve tasarım değerlerini öne çıkaran, yöresel özelliklere, kent estetiğine ve karakterine uygun yapılaşma ve yerleşme temelinde doğal ve kültürel birikimi koruyarak, çalışmaya konu alanda yaşayanların geniş katılımıyla yürütülecektir.

Tedbir 2.5.3: Kentsel çevrenin geliştirilmesi, kentsel iyileştirme ve dönüşüm konularında yerel yönetimlerin kapasitesi geliştirilecek, kurumlar arası koordinasyon ve işbirliği güçlendirilecektir.

Tedbir 2.5.4: Toplu konut projeleri, Adalar ve iç kesimlerde kalan ilçelere öncelik verilerek kullanıcı odaklı, çevreye duyarlı, estetik, ekonomik ve sosyal gereksinimlere uygun şekilde hayata geçirilecektir.

Öncelik 2.6: Lojistik, Ulaşım ve Haberleşme Ağlarının Güçlendirilmesi

Tedbir 2.6.1: Lojistik altyapısı ve ulaştırma ağı; mekânsal ve kentsel gelişmenin temel bir unsuru olarak ele alınacak, ülke ölçeğinde ortaya konulan politikalar ve büyük ölçekli yatırımla tamamlayıcı bir şekilde tasarlanacaktır.

Tedbir 2.6.2: Yatırımcı kuruluşlar, belediyeler ve üniversitelerle işbirliğine gidilerek, büyük ölçekli ulaşım yatırımlarının Bölge üzerinde trafik akışı, sınai ve kentsel gelişme gibi konulardaki olası etkileri araştırılacaktır. Bu çerçevede, yerel yönetimlerin analiz, planlama ve projelendirme kapasiteleri artırılacaktır.

Tedbir 2.6.3: Balıkesir Gökköy Lojistik Köyü'nün farklı ulaşım türleriyle etkili bir şekilde entegre edilmesi yönünde merkezi ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyon güçlendirilecektir.

Tedbir 2.6.4: Balıkesir-Çanakkale bağlantısı ile ilçelerin il merkezleriyle ve kendi aralarındaki karayolu bağlantıları, otoyol yatırımlarıyla eşgüdüm içinde güçlendirilecektir.

Tedbir 2.6.5: Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi ile Bandırma Alt Planlama Bölgesi arasındaki karayolu bağlantısı iyileştirilecek, Gönen-Yenice-Edremit aksında yol kalitesi artırılacaktır.

Tedbir 2.6.6: Bölgenin yakın çevresi de dahil olmak üzere, sahil kentleri arasında deniz ulaşımının geliştirilmesi, özellikle Gökçeada, Bozcaada ve Marmara Adalarına ulaşımın güçlendirilmesi yönünde kurumlar arası koordinasyon güçlendirilecektir.

GELİŞME EKSENİ 3: GÜÇLÜ EKONOMİ VE REKABETÇİ SEKTÖRLER

Bölge ekonomisinin daha etkin ve rekabetçi olabilmesi için firmaların ve Bölge ekonomisinin daha yenilikçi, yüksek nitelikli, verimli ve uluslararası bağlantıları güçlü bir yapıya dönüşmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, öncelikli ve uzmanlaşma potansiyeli bulunan sektörlerde gelişiminin hızlandırılması için Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitesinin artırılması, markalaşma ve standartlaşmanın sağlanması, sanayi altyapısının geliştirilmesi ve dış piyasalarla olan bağlantının güçlendirilmesi konularına ağırlık verilecektir. Söz konusu sektörlerin geliştirilmesinde, kümelenme yaklaşımı esas alınacaktır. Böylece, üretim zincirlerinin farklı halkalarıyla birlikte Ar-Ge kurumları ve diğer destekleyici hizmetler, kamu kesimi ve talep koşullarını dikkate alınarak rekabet gücünü artırıcı ve kesimler arası işbirliğini geliştirici stratejiler kümeler bazında ele alınacaktır.

Ekonominin geliştirilmesinde odak konulardan bir diğeri, daha uygun ölçekli bir üretim yapısına ulaşmaktır. Bölgede bazı büyük ölçekli işletmelerin yanında çoğunlukla küçük ölçekli aile işletmeleri bulunmakta olup sektör içi ve sektörler arası entegrasyonda önem taşıyan orta ölçekli işletmeler sayıca azdır. Diğer taraftan, ülke genelinde sorun teşkil eden küçük ölçekli tarımsal işletme yapısı kırsal nitelik arz eden Bölge için de geçerlidir. Bölgedeki işletmelerin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi ve ölçek ekonomisi imkânlarından faydalanılması için, firmaların büyütülerek kurumsallaştırılması aynı zamanda parçalı tarım arazilerinin toplulaştırılması özendirilecek, firmalar ve üreticiler arası işbirliklerinin güçlendirilmesine önem verilecektir.

Ekonominin geliştirilmesine yönelik politikalar bazı sektörel tercihlere dayandırılmaktadır. Bölgede ağırlıklı sektörlerden tarımda verim ve kalite artışı hedeflenirken, turizmin Bölgedeki çeşitliliğe uygun olarak alternatif türleriyle birlikte entegre gelişimine öncelik verilecektir. Bu plan dönemindeki bir diğer hedef zengin doğal taş ve maden kaynaklarının hammadde olarak satılması yerine katma değerli ürüne dönüştürülerek pazarlanması olacaktır. Güney Marmara Bölgesi Türkiye'nin yenilenebilir enerji potansiyeli ve kurulu gücü en yüksek olan bölgesidir. Bölgede yüksek teknolojiye dönüşümün sağlanması için Bölgenin uzmanlaşma kapasitesi sergilediği yenilenebilir enerji teknolojileri sektöründe üniversite-sanayi-kamu ve sivil toplum işbirliği ile topyekün bir gelişimin sağlanması başlıca hedefler arasında yer almaktadır.

Bölgede sanayinin gelişmesinde hem Bölge dışından gelen hem de Bölgede gelişen girişimciliğin etkili olması beklenmektedir. Başta ulaşım olmak üzere gerekli altyapı çalışmalarının tamamlanmasıyla Bölgenin bu plan döneminde yatırımcılar için bir cazibe merkezine dönüşeceği, özellikle İstanbul sanayisinin desentralizasyonunda önemli bir hedef Bölge olacağı tahmin edilmektedir. Bölgenin zengin doğal ve kültürel değerlerinin gelişme sürecinde korunabilmesi adına Bölgeye gelecek sanayi yatırımlarının çevreye duyarlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, sanayi yatırımlarının Bölgenin sanayi gelişme aksına yönlendirilmesi ve OSB'ler gibi planlı alanlarda konumlandırılması başlıca sanayi politikaları arasındadır. Bölgenin yaşanabilir bir çevre ve mekân olma kimliğinin sürdürülmesi için Bölgeye yatırımcı çekilmesinde ve girişimlerin desteklenmesinde, çevresel sürdürülebilirlik gözetilerek, yüksek teknolojiye ve çevre dostu yatırımlara öncelik verilecektir.

Öncelik 3.1: Tarım Sektöründe Verimlilik ve Kalitenin Artırılması

Tedbir 3.1.1: Tarımsal işletmelerin uygun ölçeğe geçişlerini sağlamak üzere arazi toplulaştırma faaliyetlerinde koordinasyon güçlendirilecek, hayvancılık işletmelerinin büyütülmesi teşvik edilecektir. Tarım paydaşlarıyla birlikte bu konuda bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir.

Tedbir 3.1.2: Açık sulama sistemlerinden kapalı basınçlı sistemlere geçiş özendirilecek, modern sulama teknikleri konusunda üreticileri bilinçlendirici çalışmalar yapılacaktır.

Tedbir 3.1.3: Sertifikalı tohum, fide ve damızlık değeri yüksek hayvan materyallerinin kullanımı artırılacak, Bölgeye adapte olmuş veya olabilecek çeşitlerin tanıtımı yapılarak kullanımı yaygınlaştırılacaktır. Yerli tohum kullanımı özendirilecektir. Bölgenin sahip olduğu iklim avantajı kullanılarak, sebze tohumculuğunun geliştirilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 3.1.4: Seracılık ve örtüaltı tarımı yaygınlaştırılacak, özellikle jeotermal enerji kaynaklarından faydalanan sera tesislerinin kurulması özendirilecektir. Jeotermal seracılık faaliyetleri hakkında fizibilite çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Tedbir 3.1.5: Mera alanlarının ıslahı ve geliştirilmesi yönündeki çalışmalarda kurumlar arası koordinasyon güçlendirilecektir.

Tedbir 3.1.6: Sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması için üretici örgütleri, ticaret borsaları ve gıda sanayii kuruluşları arasındaki işbirliği geliştirilecektir.

Tedbir 3.1.7: Hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı ilçelerde, uygun piyasa büyüklüğü ve üreticilerin piyasaya erişim kolaylığı gözetilerek optimum yer ve sayıda ruhsatlı canlı hayvan borsası kurulacaktır.

Tedbir 3.1.8: Lisanslı depoculuk uygulamalarının ve soğuk hava depolarının yaygınlaştırılması, mevcut depoların iyileştirilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 3.1.9: Çevrenin ve doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir üretimin sağlanması amacıyla organik üretim ve iyi tarım uygulamaları konusunda çiftçilerin bilgi birikimleri artırılabilecektir. Bölgede organik tarım için uygun yerler tespit edilerek, bu yerlerde organik tarım yapılması özendirilecektir.

Tedbir 3.1.10: Gıda işletmelerinin dış pazarlarda rekabet gücünü geliştirecek olan uluslararası kalite ve üretim standartları konusunda bilgilendirilmesi sağlanacak ve bu sertifikaları almaları özendirilecektir. Dış pazarlarda rekabetçi üstünlüğe sahip ürünlerin ihracatının artırılmasına yönelik eylem planları oluşturulacak; ihracat potansiyeli yüksek olan kiraz, elma, badem gibi meyvelere ait bahçe tesislerinin ihracat standartlarına uygun hale getirilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 3.1.11: Tarım ve hayvancılık ürünleri kalite kontrolünün Bölgede yapılabilmesi için ortak akredite laboratuvarları kurulmasına yönelik girişimler gerçekleştirilecektir.

Tedbir 3.1.12: Hayvancılık işletmelerinin kendi enerjilerini üretmesi özendirilecektir. Bu amaçla verimlilik ve karlılık esasında çalışabilen biyogaz tesisleri kurulması hakkında ilgili paydaşlar bilgilendirilecektir.

Tedbir 3.1.13: Tarım ürünlerinin üretim merkezinde işlenmesi ve paketlenmesi teşvik edilecektir. Tarıma dayalı sanayinin yer alacağı ihtisas organize sanayi bölgeleri kurulması sağlanacaktır.

Tedbir 3.1.14: Zeytin ve zeytinyağı gibi önde gelen ürünler için pazarlama stratejileri geliştirilecektir. Körfez zeytinyağında paketlenme ve markalaşma yoluyla katma değer artırılması desteklenecektir. Zeytinyağının ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılması ve pazarının genişletilmesi için tanıtma grupları arasında koordinasyon sağlanacaktır.

Tedbir 3.1.15: Tıbbi ve aromatik bitkilerin toplanması, yetiştirilmesi, esansiyel yağının çıkarılması, kurutulması, paketlenmesi ve pazarlanması konusunda çalışmalar gerçekleştirilecektir.

Tedbir 3.1.16: Turistlerin yoğun olarak kullandığı yolların kenarları ile köy ve ilçelerde bulunan yöresel tarım ürünlerinin pazar yerlerinin cazip hale getirilerek bu faaliyetlerin kayıt ve denetim altında devam etmesi sağlanacaktır.

Öncelik 3.2:

Turizm Sektörünün Geliştirilmesi

Tedbir 3.2.1: Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi'nde yer alan Ayvalık, Gömeç, Burhaniye, Edremit, Ayvacık; Çanakkale Alt Planlama Bölgesi'nde bulunan Ezine, Çanakkale ve Gelibolu Yarımadası; Marmara ve Erdek hattı ile Gökçeada ve Bozcaada turizm gelişiminde öncelikli alanlardır. Bu bölgelerde sanayinin olumsuz etkilerini azaltmak yönünde ilgili bakanlıklar, taşra teşkilatları, yerel yönetimler ve turizm sektörü kuruluşları arasında işbirliği güçlendirilecek, turizm hattında koruma statüsünde bulunan alan sınırları harita ve CBS (Coğrafi Bilgi Sistemleri) altyapısı üzerinde tespit edilerek amaç dışı kullanımın önüne geçilecektir.

Tedbir 3.2.2: Turizm gelişiminde öncelikli yörelerde tespit edilen uygun alanların "Turizm Merkezi" ve "Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi" olarak ilan edilmesi yönünde girişimlerde bulunulacaktır.

Tedbir 3.2.3: Bölgenin doğal ve kültürel özelliklerini bozmayan nitelikli tesis yatırımlarının artırılmasına öncelik verilecektir.

Tedbir 3.2.4: Yurtiçi ve yurtdışı tanıtım faaliyetleri, kurum ve kuruluşların işbirliğinde farklılaştırılmış stratejiler çerçevesinde bir yandan bölge/kent/ürün imajları ve markaları odak alınarak, diğer yandan turizm çeşitlerinin hitap ettiği piyasalar ve turist profillerine göre çeşitlendirilerek yürütülecektir.

Tedbir 3.2.5: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkının fiziksel koşullarının iyileştirilmesi çalışmalarına öncelik verilecek, ayrıca tarihi dokusunun korunmasına yönelik farkındalık çalışmaları yürütülecektir.

Tedbir 3.2.6: Çanakkale Muharebeleri 100. yıl anma etkinlikleri kapsamında Bölgenin uluslararası alanda tanıtımını artırmak amacıyla başta Çanakkale 2015 Koordinasyon Merkezi olmak üzere ilgili kurum/kuruluşlar ile işbirliği içinde çalışmalar yürütülecektir.

Tedbir 3.2.7: Termal turizm konusunda öncü bölgeler arasına girmek üzere bu alanda araştırma ve tanıtım çalışmaları yapılacak ve bu alandaki yatırımlar desteklenecektir.

Tedbir 3.2.8: Kazdağları, Alaçam Dağları ve diğer uygun alanlarda doğa yürüyüşü ve bisiklet yolları ile kamp tesislerinin geliştirilmesi, dağ köylerine gelir getirecek yayla turizmi faaliyetleri, izinli sahalarda av turizmi yapılması; kıyı kesimlerde dalış ve su sporları, Gökçeada'da rüzgâr sörfü, Çanakkale Boğazi'ndeki batıklara dalış faaliyetleri, Manyas Kuş Cenneti'nde ornitolojinin geliştirilmesi gibi konularda kamu kesimi, özel kesim ve STK'ları içeren yerel işbirlikleri ve girişimler gerçekleştirilecektir.

Tedbir 3.2.9: Kazdağları, Alaçam Dağları ve Gökçeada gibi iklim konforuna sahip yörelerde sağlık turizminin geliştirilmesi, dünyada yaşlı ve sağlık sorunu çeken nüfusun bu yönde artan talebine cevap vermek üzere tedavi, rehabilitasyon ve uzun dönem bakım merkezleri kurulması konusunda fizibilite çalışmaları yapılacaktır.

Tedbir 3.2.10: Spor turizmine yönelik altyapı çalışmaları tamamlanarak bu turizm dalının geliştirilmesine yönelik faaliyetler gerçekleştirilecektir.

Tedbir 3.2.11: İl kültür turizm müdürlükleri ile işbirliği içinde doğal, tarihi ve kültürel miraslar ile ören yerlerinin düzenlenmesi, gerekli restorasyon çalışmalarının yapılarak çevre düzenlemelerinin iyileştirilmesi yoluyla turizme kazandırılması ve ziyaretçi sayılarının artırılması sağlanacaktır.

Tedbir 3.2.12: İkinci konutların kullanılmadıkları sürelerde turizme kazandırılması için çalışmalar yapılacaktır.

Tedbir 3.2.13: Kurtdereli Güreşleri, Yağcıbedir Halısı, Gelibolu Mevlevihanesi ve Barana Sohbet Toplantıları gibi kültürel ve tarihi zenginliklerin turistik değer haline dönüştürülmesi için çalışmalar özendirilecektir.

Tedbir 3.2.14: Agro-turizm, kırsal turizm gibi alternatif gelir kaynakları çiftçilere ve ilgili paydaşlara tanıtılacaktır. Bu doğrultuda yerel yaşam ve ürün temalı köyler oluşturularak turizme kazandırılması sağlanacaktır.

Tedbir 3.2.15: Ege denizindeki Yunan adaları ile Türk anakarası ve adaları arasında dışişleri ve kültür-turizm politikalarıyla uyumlu şekilde turist akımının artırılması, turist profilinde daha nitelikli ve katma değerli turizme imkân verecek şekilde değişiklik sağlanması, turizmde uluslararası işbirliği alanında kurumsal ve beşeri kapasitenin geliştirilmesi amaçlarına yönelik işbirlikleri ile hudut kapısı uygulamalarının geliştirilmesi yönündeki girişimler özendirilecektir.

Öncelik 3.3:

İşletmelerde Kurumsal Altyapının İyileştirilmesi

Tedbir 3.3.1: İşletmelerin ulusal ve küresel pazara ve bilgiye erişiminin geliştirilmesi için bilgi iletişim teknolojisi altyapısı geliştirilecek, bu teknolojilerin işletmeler ve iş dünyası kuruluşlarınca kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 3.3.2: Firmaların ortak iş yapabilme kültürünün geliştirilmesi ve rekabet gücünün artırılması için kümelenme araştırmaları ve faaliyetleri ilgili kurumların işbirliğiyle gerçekleştirilecektir. Kümelerin ve bu kümelerde yer alan firmaların, ulusal ve uluslararası destek mekanizmalarından yararlandırılması yönünde çalışmalar yürütülecektir.

Tedbir 3.3.3: Üniversite-sanayi-kamu kesimi-sivil toplum arasındaki ilişkiler ve işbirliği güçlendirilecek, Bölgenin veya sektörlerin gelişmesine yönelik ortak projeler uygulamaya konulacaktır.

Tedbir 3.3.4: İşletmelerin organizasyon yapılarının ve insan kaynakları politikalarının yenilik ve ihracat kapasitesinin artırılmasına paralel olarak geliştirilmesine yönelik teknik destek sağlanacaktır.

Tedbir 3.3.5: İşletmelerin ulusal ve uluslararası üretim, hizmet ve kalite sertifikasyonu özendirilerek piyasaya erişimleri ve rekabet güçleri artırılabilecektir.

Öncelik 3.4:

AR-GE, Yenilikçilik ve Markalaşmanın Geliştirilmesi

Tedbir 3.4.1: Uluslararası pazarları geniş olan ve Bölgenin rekabet gücü elde edebileceği diğer yüksek teknolojili sektörler belirlenerek bu sektörlerdeki Ar-Ge faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Yenilenebilir enerji teknolojileri sektöründe Ar-Ge, yenilikçilik ve markalaşma faaliyetlerine hız kazandırılacaktır.

Tedbir 3.4.2: Bölgenin Ar-Ge potansiyeli ve teknoloji üretebilme yeteneğinin geliştirilmesi için teknoloji parklarına işlerlik kazandırılacak, Ar-Ge ve yenilikçilik merkezleri geliştirilerek fizibilite ve projelendirme çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Tedbir 3.4.3: Teknoloji düzeyi yüksek doğrudan sermaye yatırımlarının Bölgeye çekilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 3.4.4: Yenilikçilik, markalaşma ve patent tes-cili gibi eğitimler ilgili kamu ve STK'lar aracılığıyla yaygınlaştırılacaktır.

Tedbir 3.4.5: KOBİ'lerin marka ve özgün tasarım yaratmaya, Ar-Ge ve yenilikçilik kapasitelerini arttırmaya yönelik faaliyetleri özendirilecektir.

Tedbir 3.4.6: Süt ürünleri, zeytin, zeytinyağı gibi ihracat potansiyeli bulunan geleneksel ürünleri Ar-Ge faaliyetleri, coğrafi işaretleme, işlenmiş yeni ürünlerin üretimi ve markalaşma yoluyla dünya pazarlarına ulaşmasına yönelik çalışmalar yürütülecektir. Üretici birliklerinin daha aktif hale getirilerek ortak pazarlama ağları oluşturulacaktır.

Tedbir 3.4.7: Madenlerin katma değeri yüksek ürünlere dönüştürülmeleri amacıyla sanayide kullanım alanlarını artıracak Ar-Ge çalışmaları yapılacaktır.

Tedbir 3.4.8: Çevreye duyarlı üretim gözetilirken rekabet gücünün geliştirilmesini amaçlayan yeşil büyüme olanaklarını değerlendiren Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetleri ile yeni iş alanları geliştirilecektir.

Öncelik 3.5:

Dış Ticaretin Geliştirilmesi

Tedbir 3.5.1: Dış pazarlarda yatırım ve iş yapmak isteyen yatırımcılara dış piyasalardaki fırsatlar, piyasa koşulları ve ülkelerin dış ticaret mevzuatı konularında etkili bilgilendirme sağlanacaktır.

Tedbir 3.5.2: Standardizasyon ve sertifikasyon işlemleri yaygınlaştırılacak, firmaların dış piyasa standartlarına uyum sağlamaya yönelik girişimleri desteklenecektir.

Tedbir 3.5.3: Küresel piyasalarda talebini artırma potansiyeli bulunan ürünler için markalaşma ve pazarlama stratejilerinin oluşturulacaktır.

Tedbir 3.5.4: Firmaların uluslararası işbirliği, tanıtım ve pazarlama imkânları geliştirilecek, işletmelerin uluslararası fuarlar ve işbirliği ağlarına katılmaları desteklenecektir. Bu faaliyetlerin süreklilik kazanması için sektörel işbirliği kuruluşlarının gelişimine önem verilecektir.

Tedbir 3.5.5: Komşu ve bölge ülkelerle sınır ötesi ticaret ve yatırımın artırılmasına yönelik serbest bölge kurulması çalışmalarına katkı sağlanacaktır.

Öncelik 3.6: OSB'lerin Sanayinin İhtiyaçlarına Cevap Verecek Hale Getirilmesi

Tedbir 3.6.1: Kent merkezlerinde ve turizm alanlarında bulunan sanayi yığınlarının öncelikle OSB'ye taşınması ve gerekli hallerde OSB'lerin genişletilmesi için çalışmalar yapılacaktır. OSB kurulmasına elverişli olmayan yörelerde yatırımın niteliğine göre uygun parsellerin yerel yönetimler tarafından yatırımcılara tahsis edilmesine katkı sağlanacaktır.

Tedbir 3.6.2: OSB'lerin doğalgaz ve telekomünikasyon altyapısı, atık tesisleri, su dağıtım şebekesi inşaatı, yağmur suyu, yangın suyu, kanalizasyon, yol alt ve üst yapısı konusundaki eksiklikleri tamamlanacaktır.

Tedbir 3.6.3: Yatırımcılar öncelikle OSB'lere yönlendirilecek, başta ihtisas OSB'leri olmak üzere mevcut OSB'lerin doluluk oranları yükseltilecektir.

Tedbir 3.6.4: Tarıma dayalı sanayi, hayvancılık, yenilenebilir enerji, gibi yeni ihtisas organize sanayi bölgelerinin kurulması özendirilecek ve bu alanda araştırmalar yapılacaktır.

Tedbir 3.6.5: Gönen Deri İhtisas OSB ve Burhaniye Zeytin ve Zeytin Ürünleri İşleme İhtisas OSB'nin altyapı çalışmalarının tamamlanarak faaliyete geçmesi için girişimlerde bulunulacaktır.

Öncelik 3.7:

Yenilenebilir Enerji Sektörünün Geliştirilmesi

Tedbir 3.7.1: Kamu ve sanayi kuruluşlarında enerji verimliliği ve temiz üretim konularında farkındalık oluşturulacak ve enerji tasarrufu özendirilecektir.

Tedbir 3.7.2: Rüzgâr, jeotermal, biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kurum, işletme ve konutlar tarafından kullanılmasına yönelik fizibilite çalışmaları yapılacak ve yenilenebilir enerji kullanımı teşvik edilecektir.

Tedbir 3.7.3: Yenilenebilir enerji sistemleri imalatıyla istigal eden firmaların geliştirilmesi ve sayıca artırılmasına yönelik çalışmalar yürütülecek, bu alanda Bölgeye yatırımcı çekilecek ve sektörde bir küme oluşumu sağlanacaktır.

Tedbir 3.7.4: Yükseköğretim ve ortaöğretim kurumlarında yenilenebilir enerji konusunda eğitim veren bölümler ile bir araştırma enstitüsünün kurulması için üniversiteler ve milli eğitim il müdürlükleriyle işbirliği yapılacaktır.

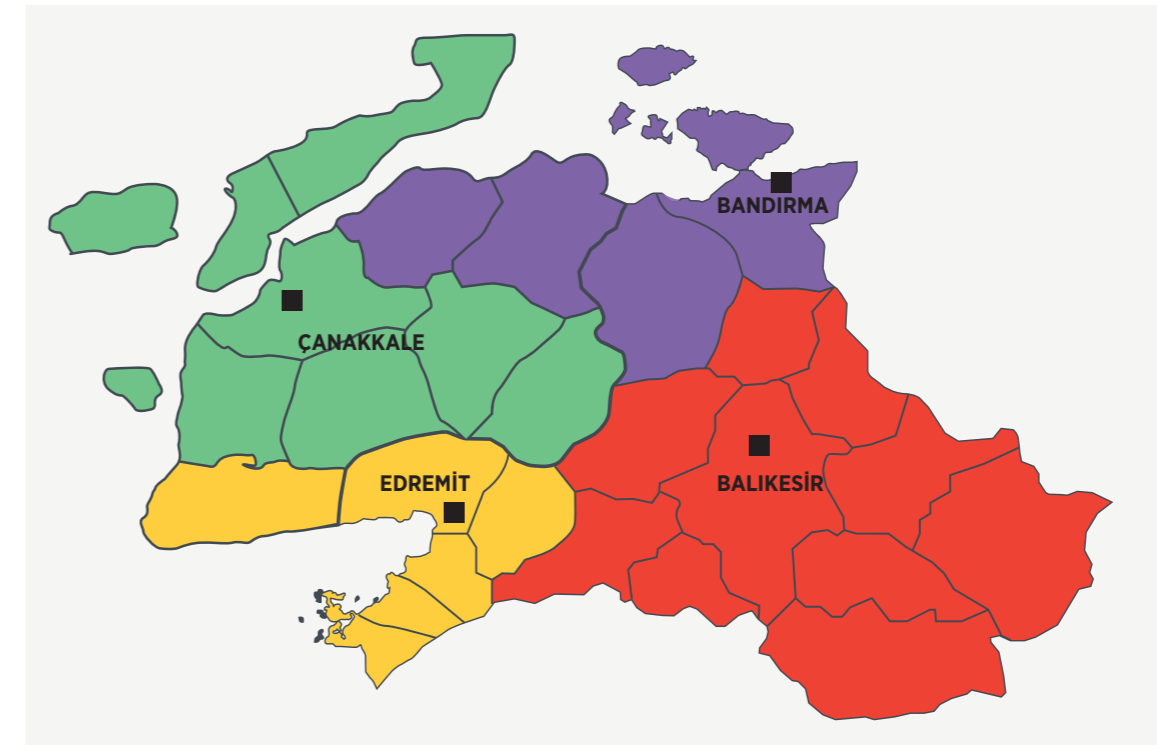
2. MEKÂNSAL GELİŞME ŞEMASI

TR22 Bölgesi'nde diğer düzey 2 bölgelerindeki genel eğilimin aksine beşeri ve ekonomik sermayenin tek merkezde yoğunlaşmadığı; sermayenin ve kaynakların Bölgenin farklı merkezlerinde toplandığı çok merkezli büyüme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu durum 1999'da "AB'de Sürdürülebilir ve Dengeli Gelişmeye Doğru" başlığı ile ortaya konulan Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi (ESDP)'nin temel önceliklerinden biri olan "Çok Merkezli Mekânsal Gelişme ve Yeni Bir Kır-Kent İlişkisi" başlığıyla da örtüşmektedir. Çok merkezli mekânsal gelişme aynı zamanda BGUS'ta üzerinde önemle durulan politikalarından birisidir. Bölgenin bu eğilimde olması dengeli gelişmesi için büyük bir avantaj sağlamakla birlikte ilçe merkezi olmasına rağmen nüfus ve sunulan hizmetler bakımından kır olarak nitelendirilen yerleşmelerin sayısı da oldukça fazladır.

Bölge Planı hazırlıkları kapsamında düzenlenen ilçe çalıştayları eşliğinde TR22 Bölgesi Planlama Alt Bölgeleri çalışmaları yürütülmüştür. Söz konusu çalışmada nüfusun mekânda yeniden dağılımı, göç durumu, yerleşmeler arası mal, hizmet ve sermaye akışı, iş alanı ile yaşam alanı arasındaki hareketlilik dikkate alınmıştır. İlçelerdeki gelişme dinamizmini yansıtan değişkenlerin belli bir kısmının temin edilebilmesi, araştırma sonuçlarını etkileyen ve sınırlayan önemli bir unsur olmakla beraber anket sonuçları da Bölgenin çok merkezli büyüme eğiliminde olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Bölgedeki yerleşim merkezleri sosyal ve ekonomik ilişkiler temelinde fonksiyonel olarak ele alınmakta olup TR22 Güney Marmara Bölgesi; Bandırma Alt Planlama Bölgesi, Çanakkale Alt Planlama Bölgesi, Balıkesir Alt Planlama Bölgesi ve Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi olmak üzere dört alt planlama bölgesine ayrılmıştır.

Şekil 105: TR22 Bölgesi Alt Planlama Bölgeleri

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Bandırma Alt Planlama Bölgesi; Bandırma, Biga, Lâpseki, Gönen, Manyas, Erdek ve Marmara ilçelerini kapsamaktadır. Coğrafi açıdan bakıldığında Bölgenin en avantajlı kenti Bandırma'dır. Nüfusu yaklaşık 140.000 olan Bandırma; sahil şeridinde yer alması, büyük limanlara sahip olması, İstanbul ve Bursa ile sürekli etkileşim içinde olması nedeniyle bölgesel merkez konumundadır. Alt planlama bölgesinin diğer kentleri olan Biga ve Gönen alt merkez; Lâpseki, yerel merkez konumundadır. Bölgenin önemli limanları olan Bandırma ve Karabiga Limanları, bu alt planlama bölgesinde yer almaktadır. Bandırma, bölgesel merkez olmasının yanı sıra ülke çapında öne çıkan bir sanayi merkezidir. Biga, sanayisi gelişmiş ilçelerden olup alt bölge sanayi yatırımları için caziptir. İstanbul sanayisinin öncelikli olarak bu alt bölgeye taşınması beklenmektedir. Gönen, süt endüstrisi, deri sanayi ve termal turizmde öne çıkmakta iken, Erdek ve Marmara ilçelerinde de sezonluk turizm faaliyetleri görülmektedir. Gönen'in Bandırma-Biga aksına eklenerek sanayide, Erdek ve Marmara ile bağlantılarının güçlendirilerek turizm koridoru üzerinde çift yönlü bir şekilde geliştirilmesi planlanmaktadır.

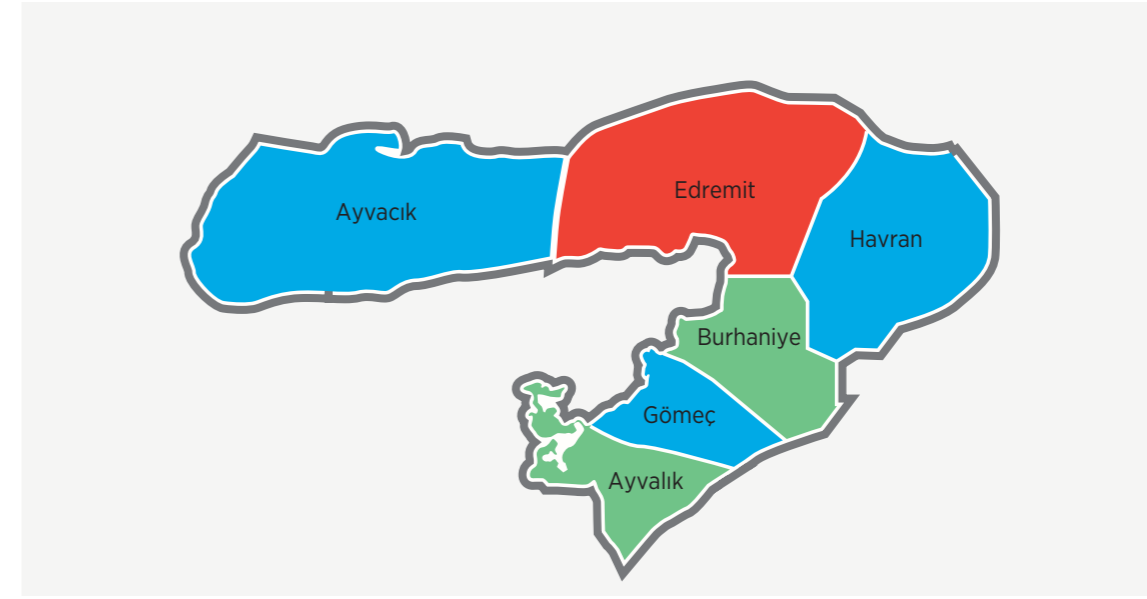
Şekil 106: Bandırma Alt Planlama Bölgesi

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi; Edremit, Ayvalık, Burhaniye, Havran, Ayvacık ve Gömeç ilçelerini kapsamaktadır. Edremit, bölgesel merkez; Ayvalık ve Burhaniye alt merkez olarak öne çıkmaktadır. Edremit, Bölgenin önemli bir merkezi olmasının yanı sıra ülke genelinde de bir turizm odağıdır. Alt bölgenin diğer ilçeleri de turistik kimlikleri ile ön plana çıkmaktadır. Alt bölgedeki bütün ilçeler zeytin ve zeytinyağı sektöründe önemli düzeyde üretim yapan işletmelere ev sahipliği yapmaktadır. Bu doğrultuda, Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi, özellikle tarıma dayalı sanayi ve turizm yatırımları için elverişli olup kirlenici sanayi, alt bölgede yoğunlaşan doğal, tarihi ve kültürel zenginlikler için bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Bu alt planlama bölgesi Bölgenin temel sektörlerinden olan turizm sektörünün kalbi niteliğindedir. Trakya'dan başlayıp Gelibolu Yarımadası ve Çanakkale üzerinden İzmir'e bağlanan turizm koridoru üzerinde Körfez'in önemli bir turizm destinasyonu haline getirilmesi amacıyla bu plan döneminde gerekli yatırımların çekilmesi için çalışmalar sürdürülecektir.

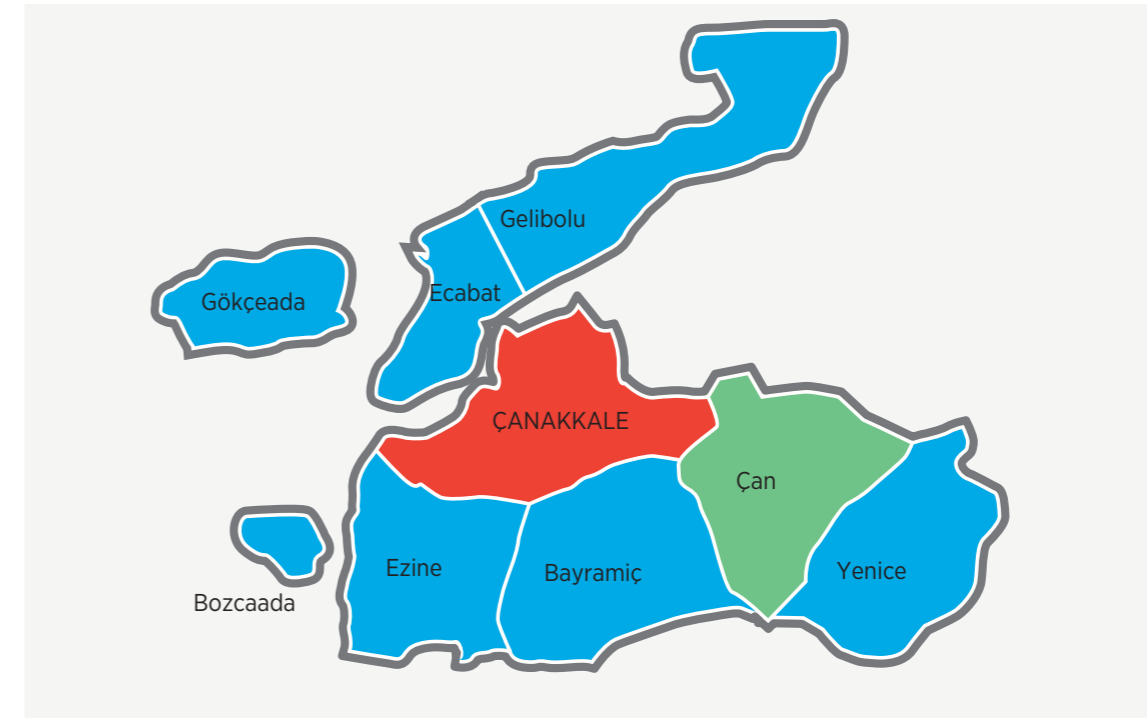
Şekil 107: Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Çanakkale Alt Planlama Bölgesi; Çanakkale, Çan, Yenice, Bayramiç, Ezine, Eceabat, Gelibolu, Gökçeada ve Bozcaada ilçelerinden oluşmaktadır. Çanakkale alt bölgenin bölgesel merkezi olup dahil olduğu alt planlama bölgesi ve Bölge geneli için hizmet merkezi konumundadır. Alt bölge için bir yerel merkez olan Çan aynı zamanda seramik sanayiinde öne çıkmaktadır. Alt bölgenin diğer kentlerinde tarım ve tarıma dayalı sanayi ön plandayken, Çanakkale, Gökçeada, Bozcaada ve Ezine'de balıkçılık ve turizm faaliyetleri de temel geçim kaynaklarındadır. Gökçeada ve Bozcaada'nın eklenildiği bir turizm koridoru üzerinde yer alan Çanakkale'nin ulaşım bağlantılarının güçlendirilerek bu plan döneminde de bir turizm ve hizmet kenti olarak geliştirilmesi planlanmaktadır.

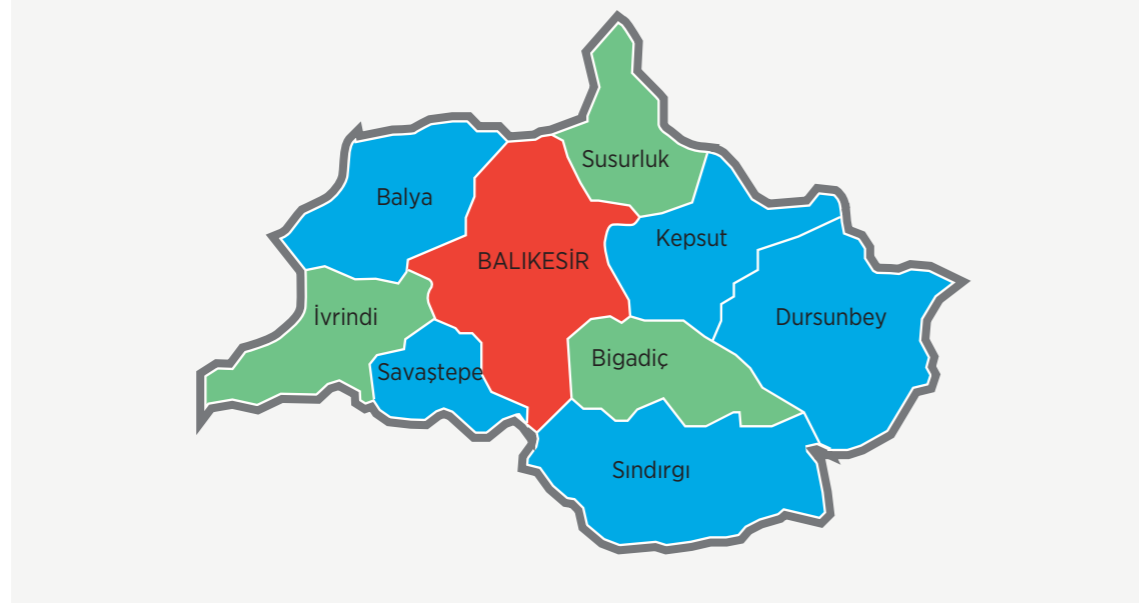
Şekil 108: Çanakkale Alt Planlama Bölgesi

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 6068.

Balıkesir Alt Planlama Bölgesi; Balıkesir, Susurluk, Bigadiç, Sındırgı, Dursunbey, Kepsut, İvrindi, Balya ve Savaştepe ilçelerinden oluşmaktadır. Balıkesir bölgesel merkez; Susurluk, Bigadiç ve İvrindi yerel merkez konumundadır. Balıkesir sanayi nüvesi olan dönüşüm kenti olmasının yanı sıra, iki ölçekte de hizmet merkezi olarak öne çıkmaktadır. Susurluk başta olmak üzere alt bölgede yer alan ilçelerde kanatlı sektörü ile süt ve süt ürünleri üretimi ileri düzeydedir. Bölgenin en önemli maden yataklarının bulunduğu Balya, Bigadiç, Sındırgı ve Dursunbey ilçeleri bu alt bölgede yer almaktadır. Diğer yandan Balıkesir ve Dursunbey’de ormancılık sektörü de ön plandadır. Bu bölge ayrıca Manisa’nın Soma, Akhisar ve Kütahya’nın Tavşanlı ilçeleriyle yoğun etkileşim içindedir. Gebze-Orhangazi-İzmir otoyolunun tamamlanması özellikle Balıkesir kentindeki sanayi gelişimini etkileyecek ve alt bölgenin gelişimini tetikleyecektir.

Şekil 109: Balıkesir Alt Planlama Bölgesi

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

Bölge mekânsal açıdan incelendiğinde coğrafi konumun kentlerin sosyo-ekonomik gelişmesinde önemli olmasının yanı sıra benzer konumdaki kentlerin birbirlerinden çok farklı gelişim sergilediği de görülmektedir. Diğer yandan Bölgenin sahil şeridinde yer alan kentlerin büyük bir kısmı iç kısımda yer alanlara göre oldukça gelişmiştir. Bandırma, Biga, Gönen, Edremit, Ayvalık, Burhaniye ve Gelibolu sahil şeridinde yer alan ve Bölge kentleri içinde sosyoekonomik gelişmişlik seviyesi yüksek kentlerdir. Diğer yandan Eceabat, Erdek, Ezine, Lapseki, Ayvacık ve Gömeç sahil şeridinde yer almasına karşın kırsal nüfusu yüksek, gelişmişlik seviyesi diğer sahil kentlerine göre düşük kentlerdendir. Benzer coğrafi özelliklere sahip olmasına karşın kentlerin arasındaki gelişmişlik farkının bu derece yüksek olmasının, diğer kentlerle etkileşimlerin farklı düzeylerde olması ve içsel potansiyellerin yeterince kullanılmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bölgenin iç kısımda yer alan Dursunbey, Sındırgı, Bigadiç, Balya, Kepsut, İvrindi, Havran, Savaştepe, Manyas, Bayramiç ve Yenice’nin gelişmişlik seviyesi Bölge geneline kıyasla düşüktür. Susurluk ve Çan ilçeleri ise sanayinin yoğunlaşması sebebiyle iç kısımdaki kentlere kıyasla gelişmiş olmasına rağmen kırsal nüfusu yüksek ilçelerdendir. Bölgeyi diğer kentlerden ayıran karakteristik bir özelliği ise Türkiye’nin üç büyük adası olan Gökçeada, Marmara Adası ve Bozcaada’nın Bölge ilçeleri arasında yer almasıdır. Özel bir konuma sahip olmalarından dolayı bu adalar mevcut durum analizinde ayrıca ele alınmış ve özel strateji geliştirilen bölgeler olarak tanımlanmıştır.

Bölge ülkenin ana gelişme koridoru üzerinde, Bursa ve İzmir gibi endüstriyel büyüme odaklarının arasında yer almaktadır.¹⁹⁸ İstanbul ve İzmir’in hinterlandında kalan Bölgenin İstanbul ve çevresi ile olan bağlantıları Kuzey Marmara Otoyolu’nun hizmete açılmasının ardından daha da güçlenecektir. Kınalı- Tekirdağ- İzmir Otoyolu ise Bölgenin Trakya ile bağlantısını güçlendirerek dış dünyaya açılmasını kolaylaştıracaktır. Bu sebeple Bölge BGUS şemasında uluslararası karayolu koridorunun üzerinde yer almaktadır. Diğer yandan 2023 yılına kadar tamamlanması planlanan yüksek hızlı demiryolu ağında Balıkesir önemli bir durak noktasıdır. Bu demiryolu ağı ile Bölgeye İstanbul, Ankara ve İzmir’den erişim oldukça kolaylaşacaktır. Bölgedeki atıl durumdaki ikinci

konutların çok sayıda olması Bölgenin turizm potansiyelinden yeterince yararlanılamamasına sebep olmaktadır. Ülke mekânsal gelişme şemasında TR22 Bölgesi’nin “Orta Gelir Düzeyine Sahip Dönüşen Bölge” olarak nitelendirilmesi Bölgenin Ankara’nın batısında kalan bölgelere kıyasla sosyoekonomik gelişmişlik seviyesinin düşük olduğu anlamını da taşımaktadır.

Bölge mekânsal gelişme senaryosu şu maddeler dikkate alınarak geliştirilmiştir.

1. Bölgede ağırlıklı olarak gelişmiş dört kent bulunmaktadır. Bunlar daha çok il merkezi olmanın getirdiği avantajla hizmet sektörünün geliştiği Balıkesir ve Çanakkale ile kuzeyde sanayi ve hizmet odağı olan Bandırma ve güney sahil şeridinde yer alan ve ülke çapında bir turizm odağı olan Edremit’tir.
2. Bölgenin mekânsal organizasyonunun şekillenmesinde yakın zamanda hizmete girmesi beklenen, Karacabey-Gebze aksı üzerinden İstanbul’a bağlanacak olan Kuzey Marmara Otoyolu ile plan dönemi sonuna kadar tamamlanması öngörülen Kınalı-Tekirdağ-İzmir Otoyolu’nun önemli rol üstleneceği düşünülmektedir.
3. Bölge doğal ve tarihi güzellikler bakımından oldukça zengindir. Topraklarının büyük bir bölümü doğaya duyarlı alanlar olan Bölgede dört adet milli park ile çok sayıda doğal ve tarihi sit alanı bulunmaktadır.

Bu plan döneminde Bölgenin tarım ve sanayide modern yöntemlerle katma değeri yüksek ürün üretimine geçmesi beklenmektedir. Aynı zamanda İstanbul sanayisinin dönüşümünden en fazla etkilenecek olan bölgelerden biri olacağı varsayılmaktadır. Bu dönüşüm sürecinde sanayi gelişme akslarında, sanayi tesislerinin dağınık, gelişigüzel, bir şekilde etkin ve sürdürülebilir olmayan bir yapıda yer seçmeleri yerine, gelişmenin altyapı sorunları bulunmayan alanlara yönlendirilmesi, bu kapsamda yatırımların doluluk oranları halen düşük olan OSB’lere yönlendirilmesi politikası güdülecektir.

TR22 Bölgesi sanayinin geliştiği ve doyumluk sonrası dışarı yönelimlerin olduğu kentlerin ortasında yer almaktadır. Sanayinin yer arayışlarında Bölgenin coğrafi konum ve ulaşım kolaylığından dolayı ön plana çıktığı görülmektedir. Plan döneminde Bölgeye gelecek sanayinin uygun yerlere kontrollü yönlendirilmesi ve Bölgenin yaşanılabilir niteliği korunarak sanayinin geliştirilmesi gerekmektedir.

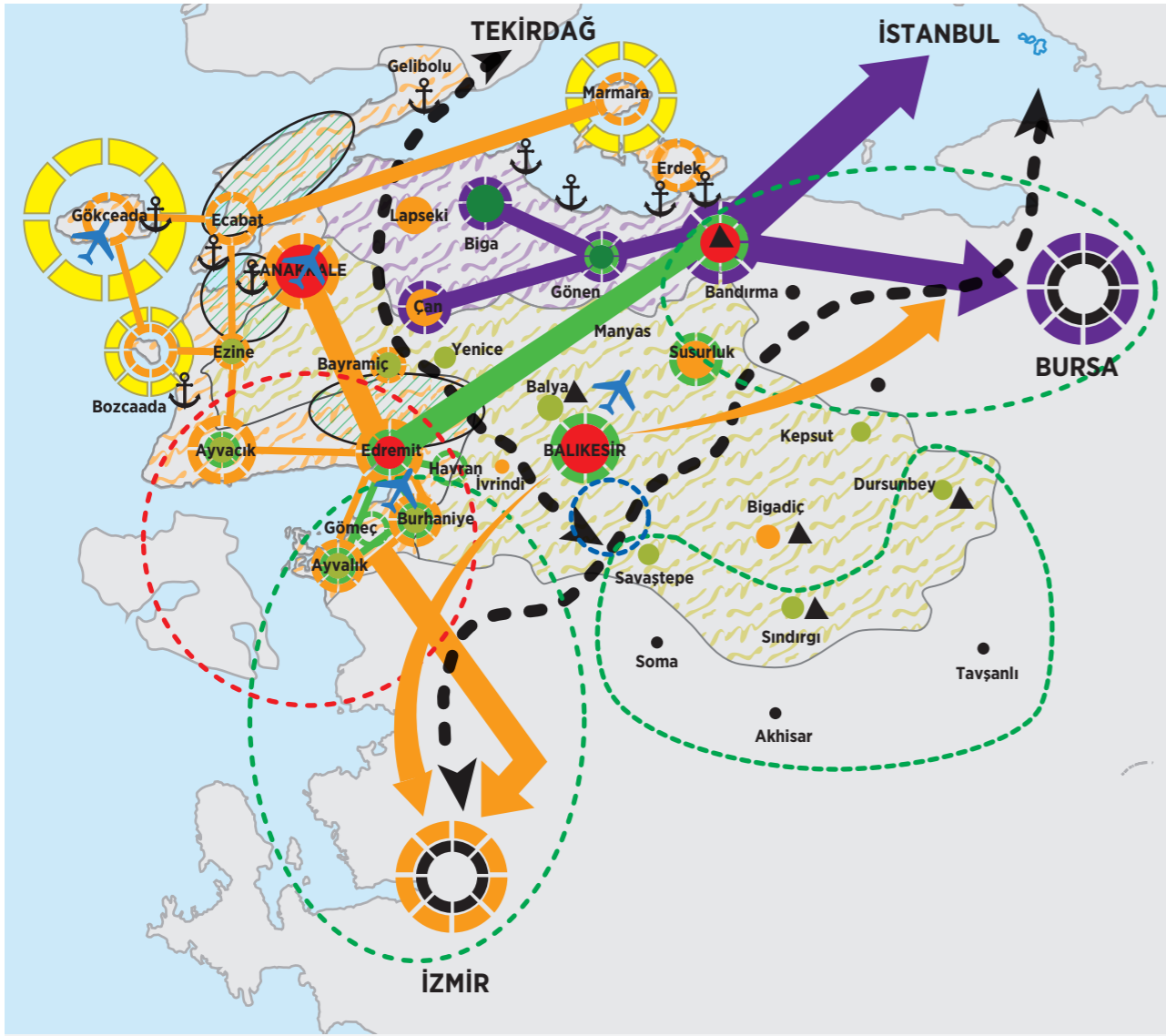
Gelibolu Yarımadası, Çanakkale, Ezine, Ayvacık, Gökçeada, Bozcaada, Edremit, Burhaniye, Gömeç, Ayvalık hattı kıyı kesimi ve Marmara, Erdek hattı turizmin gelişeceği bölgeler olacaktır. Bu bölgelerden Ayvacık, Edremit, Burhaniye, Gömeç, Ayvalık hattında turizm dışında gerekli çevresel önlemler alınarak zeytin ve zeytinyağı ile ilgili tarımsal sanayinin de gelişimi öngörülmektedir.

TR6074 Bölgesi’nde sanayinin öncelikli gelişim alanı Bandırma, Biga, Çan, Gönen hattı ile Balıkesir Merkez’de OSB ve çevresi olacaktır. Bu gelişme alanlarında OSB altyapısı tamamlanacak, yatırımcıya uygun yatırım alanları sunulacaktır. Bu yerlerde OSB alanları genişletilecek, gerekli olduğu durumda uygun bölgelere yeni organize sanayi bölgeleri kurulmak suretiyle sanayinin uygun alanlarda gelişmesi sağlanacaktır. Kurulacak yeni OSB’lerin ihtisas organize bölgeleri şeklinde gelişmesine ayrıca ihtimam gösterilerek kümelenme bilinci içinde hareket edilmesi sağlanacaktır. Plan döneminde sanayi için yapılacak diğer bir çalışma da Bölge içine dağılmış ve çarpık bir kentleşmeye sebep olan kent içine yerleşmiş sanayinin kent dışına planlı bir şekilde taşınması ve özellikle merkez ilçelerde OSB ile çevresine yerleşmesi olacaktır. Turizmin yoğun olduğu alanlarda gerçekleştirilmek istenen sanayi yatırımları, Bölgedeki ilgili kuruluşlar tarafından OSB ve sanayinin gelişebileceği uygun alanlara yönlendirilecektir. Tarıma dayalı sanayi alanındaki yeni yatırımlar ilgili kuruluşlar tarafından ayrıntılı olarak incelenecek ve bu inceleme doğrultusunda hayata geçirilmesi sağlanacaktır. Sanayinin çevreye zarar vermemesi için gerekli önlemlerin alınmasına azami özen gösterilecektir.

Bölgemizde turizm potansiyeli yüksek olan ve turizm gelişim alanı olarak belirlenen Edremit Körfezi kıyı kesimi, Gelibolu, Bozcaada, Gökçeada, Ezine ilçesi kıyı kesimi ve Ayvacık ilçesi kıyı kesimlerinin “Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi” olarak ilan edilmesi için gerekli çalışmalar yürütülecektir. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmesi sonrasında planlama çalışmaları tamamlanarak Bölgenin tarihi dokusu ve doğal güzellikleri korunacaktır. Bölgenin sanayileşerek kirlenmesi önlenerek ve yapılaşmanın planlı ve turizm öncelikli gelişmesi sağlanacaktır.

Bölgenin uzun vadeli hazırlanmış ilk planı olan bu plan Bölge için ayrı bir önem taşımaktadır. Bu plan döneminde de ekonomik ve sosyal gelişmelerin çevresel etkileri göz önünde bulundurularak, doğal kaynakların niteliğinin korunmasına özen gösterilecektir. Bölge Planı’nın diğer ajansların ve Bölgedeki diğer kurumların planlarıyla eşgüdüm içerisinde çalıştırılması doğrultusunda çaba gösterilecektir.

Şekil 110: TR22 Bölgesi Mekânsal Gelişme Şeması

	Tarım ve Tarıma Dayalı Sanayi Yatırımlarının Yönlendirileceği Öncelikli Bölge		Sanayi Odağı		Özel Strateji Geliştirilen Bölgeler
	Turizm Yatırımlarının Yönlendirileceği Öncelikli Bölge		Tarıma Dayalı Sanayi Odağı		Komşu Bölge İl Merkezi
	Sanayi Yatırımlarının Yönlendirileceği Öncelikli Bölge		Turizm Odağı		Komşu Bölge İlçe Merkezi
	Milli Park Alanı		Lojistik Köy		2023 Yılına Kadar Tamamlanacak Otoyol
	Bölgesel Merkez		Komşu Bölgelerle Yapılacak İş Birliği		2023 Yılına Kadar Tamamlanacak Hızlı Tren
	Alt Merkez		Sınırötesi İş Birliği		Havaalanı
	Yerel Merkez				Liman
	Kırsal Merkez				

Kaynak: GMKA Ofis Çalışması, 2013.

3. FİNANSMAN

Bölge Planı'nda belirlenen amaç ve hedeflere ulaşılması için çeşitli finansman kaynakları harekete geçirilecektir. Bölge Planı'nın uygulama sürecinde başvurulacak finansman kaynakları; kamu yatırımları, merkezi kamu kuruluşlarının destek ve kredileri, yatırım teşvikleri, mahalli idarelerin kaynakları, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının yatırımları ve eşfinansmanı, Bölgede uygulanacak destek programları ile AB ve diğer uluslararası kuruluşlardan Bölgedeki yararlanıcıların sağlayabileceği fon, hibe ve kredilerdir.

Mali kaynakların kullanılmasında etkinlik ve verimlilik ilkeleri gözetilecek, bölgesel ve yerel düzeyde sağlanacak kaynak ve destekler, merkezi yönetim kuruluşlarınca sağlanan kaynakların tamamlayıcılığını sağlayacak şekilde kullanılacak, mükerrer destek ve uygulamalardan azami ölçüde kaçınılacaktır.

4. PERFORMANS GÖSTERGELERİ

EKSEN - 1	
KALİTELİ SOSYAL YAŞAM VE NİTELİKLİ İNSAN	
Öncelik 1.1. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	Mesleki eğitim kurumlarında ve üniversitelerde öncelikli sektörler için açılan program sayısı (adet) Açılan meslek edindirme kursu sayısı (adet) Meslek edindirme kurslarında eğitim görenlerin sayısı (kişi) Meslek edindirme kurslarında verilen sertifika sayısı (adet)
Öncelik 1.2. Girişimciliğin Geliştirilmesi	Girişimcilik konusunda düzenlenen eğitim faaliyetleri sayısı (adet) Bölgedeki kadın girişimci sayısı (kişi) Girişimcilere yönelik mentorluk faaliyetleri (adet) Girişimciliğe yönelik faaliyet gösteren merkezlerin sayısı (adet) Faaliyete geçen girişimler (adet)
Öncelik 1.3. İstihdamın Artırılması ve Gelir Dağılımının İyileştirilmesi	İşgücüne katılım oranı (%) Tarım dışı istihdam oranı (%) İşsizlik oranı (%) Kadınların işgücüne katılım oranı (%) Gini Katsayısındaki değişim (%) Sosyal Güvenlik Sistemine kayıtlı çalışan sayısı (kişi) Açılan sektörel dernek sayısı (adet) Esnek istihdam oranı (%)
Öncelik 1.4. Toplumsal Bütünleşmenin Sağlanması ve Sosyal İmkânların Zenginleştirilmesi	Dezavantajlı gruplara yönelik desteklenen proje sayısı (adet) Dezavantajlı gruplara yönelik desteklenen projelerin tutarı (TL) Dezavantajlı gruplara yönelik düzenlenen faaliyet sayısı (adet) Dezavantajlı gruplara yönelik açılan hizmet merkezi sayısı (adet) Dezavantajlı gruplara yönelik eğitim sayısı (adet) Dezavantajlı gruplara yönelik kentsel düzenleme sayısı (adet) Bölgede yer alan kültür merkezi sayısı (adet)
Öncelik 1.5. Eğitim ve Sağlık Hizmetlerinin Kalitesinin Yükseltilmesi	Okul öncesi eğitimde okullaşma oranı (%) Okul öncesi eğitim veren kurum sayısı (adet) Hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım oranı (%) Hayat boyu öğrenme alanında açılan kurs sayısı (adet) Hayat boyu öğrenme faaliyetlerinde verilen sertifika sayısı (adet) Üniversite başına düşen nüfus oranı (%) On bin kişi başına düşen hastane yatak sayısı (adet) İleri düzey uzmanlık gerektiren poliklinik sayısı (adet) On bin kişi başına düşen uzman hekim sayısı (kişi) Helikopter ambulans ve deniz ambulansı sayısı (adet) İkili öğretimden tam gün öğretime geçen okul sayısı (adet) Okullarda açılan özel faaliyet alanları sayısı (adet)

EKSEN - 2

YAŞANABİLİR ÇEVRE VE MEKÂN

Öncelik 2.1. Sanayinin Uygun Alanlarda Planlı Şekilde Yapılandırılması	Yeni Organize Sanayi Bölgeleri alanı (m²) Organize Sanayi Bölgesinde kurulan işletme sayısı (adet) Organize Sanayi Bölgesine taşınan işletme sayısı (adet) Sanayi alanları etrafında kullanılan yeşil koruma bandı (m²)
Öncelik 2.2. Çevresel Değerlerin Korunması ve Altyapının İyileştirilmesi	Atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen nüfusun toplam nüfus içindeki oranı (%) OSB'lerin atık su arıtma tesisine bağlılık oranı (%) Düzenli depolama sahalarına götürülen atık miktarı (ton) Yerel yönetimlerce katı atık bertaraf hizmeti verilen nüfusun toplam nüfusa oranı (%) Çevre konusunda farkındalık oluşturmaya yönelik eğitim sayısı (adet) Doğal gaz abone sayısı (adet) Çevre Yönetim Sistemi sertifikalı işletme sayısı (adet) KSS ve OSB'lerde çevre korumaya yönelik altyapı yatırımı (TL)
Öncelik 2.3. Enerji Verimliliğinin Artırılması ve Temiz Üretim Uygulamalarının Yaygınlaştırılması	İnşa edilen enerji verimliliği yüksek bina sayısı (adet) Kojenarasyon, mikrokojenarasyon, trijenarasyon uygulamalarını kullanan işletme sayısı (adet) Temiz üretim ve enerji verimliliği yöntemlerinin tespitine yönelik yapılan araştırma sayısı (adet) Temiz üretim ve enerji verimliliği uygulamalarına yönelik yatırım miktarı (TL)
Öncelik 2.4. Doğal Risk Faktörlerinin Yönetilmesi	Ağaçlandırılmış alan (m⁶¹⁰⁰) Afetle mücadele kapsamında gerçekleştirilen farkındalık yaratma faaliyetleri sayısı (adet) Yapılacak olan bilinçlendirme toplantılarına katılacak olan katılımcı sayısı (adet) Bölge afet risklerini belirlemeye yönelik çalışma sayısı (adet) Afetlerin olumsuz etkilerinin önlenmesine yönelik yatırım miktarı (TL) Zorunlu deprem sigortasına dahil olan konut ve işyeri sayısı (adet)
Öncelik 2.5. Kentsel Alanlarda Fiziksel ve Toplumsal Çevrenin İyileştirilmesi	Kentsel dönüşüme tabi tutulan alan miktarı (ha) Onaylanan imar planı sayısı (adet) Oluşturulan sosyal ve kültürel alan sayısı (adet) Kişi başına düşen yeşil alan miktarı (m²) Çevreye duyarlı konut sayısı (m²)
Öncelik 2.6. Lojistik, Ulaşım ve Haberleşme Ağlarının Güçlendirilmesi	İnternet abone sayısı (adet) Ulaşım altyapısına yapılan yatırım miktarı (TL) Toplam bölünmüş yol uzunluğu (km) Toplam otoyol uzunluğu (km) Asfaltlanan köy yolu uzunluğu (km) Havayolu ile taşınan yolcu sayısı (kişi) Havayolu seferi düzenlenen şehir sayısı (adet) Denizyoluyla taşınan yolcu sayısı (kişi) Kruvaziyer yolcu sayısı (kişi) Demiryolu ile taşınan yük miktarı (ton) Demiryolu ile taşınan yolcu sayısı (kişi) Limanlarda elleçlenen yük miktarı (ton, TEU)

EKSEN - 3	
GÜÇLÜ EKONOMİ VE REKABETÇİ SEKTÖRLER	
Öncelik 3.1. Tarım Sektöründe Verimlilik ve Kalitenin Artırılması	Tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünleri satışından elde edilen toplam gelir (TL) Tarım ve tarıma dayalı sanayi ürünleri satışından elde edilen ihracat geliri (TL) İhracatı yapılan ürün çeşidi (adet) Toplulaştırılan arazi miktarı (ha) Basınçlı sulama sistemi kullanan işletme sayısı (adet) Yerli ve sertifikalı tohum kullanım oranı (%) Sulanan alan (m⁶¹¹⁰) Seracılık yapılan alan (m⁶¹¹¹) İslah edilen mera arazisi (ha) Kurulan lisanslı depo ve soğuk hava tesisi sayısı (adet) Kurulan akredite kalite-kontrol laboratuvarı sayısı (adet) Biyogaz tesislerinden elde edilen enerji miktarı (MWh) Organik tarım yapılan alan (m⁶¹¹²) Tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörüne ilişkin tanıtım faaliyeti sayısı (adet)
Öncelik 3.2. İşletmelerde Kurumsal Altyapının İyileştirilmesi	Ulusal ve uluslararası işbirliği ağlarına üye olan işletme sayısı (adet) Bilgi ve iletişim teknolojisi kullanımına yapılan yatırım (TL) İşletmelerde çalışan beyaz yakalı personel sayıları (kişi) Kümelenme konusunda yapılan araştırma sayısı (adet) Kurulan küme sayısı (adet) Kümelerin aldığı destek miktarı (TL) Üniversite-sanayi-kamu-sivil toplum işbirliği konusunda yapılan proje sayısı (adet) Kurulan anonim şirket sayısı (adet) Alınan kalite ve üretim sertifikaları sayısı (adet)
Öncelik 3.3. Dış Ticaretin Geliştirilmesi	İhracat miktarı (TL) İhracat yapan işletme sayısı (TL) Doğrudan yabancı sermaye yatırımı (TL) Yapılan pazar araştırması sayısı (adet) Dış pazarlar ve uluslararası standartlar konusunda eğitim programları (adet) İhracatın ithalatı karşılama oranını (%) Ürünler için özel eylem planları sayısı (adet) Katılım sağlanan sektörel fuar sayısı (adet) Serbest bölge sayısı (adet)
Öncelik 3.4. OSB'lerin Sanayinin İhtiyaçlarına Cevap Verecek Hale Getirilmesi	OSB'lerin doluluk oranları (%) Bölgede yer alan OSB sayısı (adet) Bölgede yer alan ihtisas OSB sayısı (adet) OSB'lerde üretimde olan firma sayısı (adet) OSB'lerde altyapıyı iyileştirmeye yönelik proje sayısı (adet)
Öncelik 3.4. Yenilenebilir Enerji Sektörünün Geliştirilmesi	Yenilenebilir enerji teknolojileri sektöründe faaliyet gösteren firma sayısı (adet) Kurulu yenilenebilir enerji gücü (MWh) Jeotermal kaynaklarla ısıtılan konut sayısı (adet) Jeotermal ısıtmalı sera (dekar) Biyogaz/biyokütle enerjisi üreten işletme sayısı (adet) Bölgede yenilenebilir enerji konusunda yapılacak çalışma sayısı (adet) Orta ve yükseköğretim kurumlarında kurulan yenilenebilir enerji bölümleri sayısı

5. KOORDİNASYON, İZLEME ve DEĞERLENDİRME

2014-2023 TR22 Bölgesi Bölge Planı hazırlanırken katılımcılık en temel öncelik olarak ele alınmış ve tüm paydaşların görüşleri planda yer almıştır. Bölgenin tamamına hitap eden ve Bölgeye bir kalkınma rotası çizen Planın uygulanmasında bütün paydaşlara sorumluluklar düşmektedir. Planın bölgesel düzeyde koordinasyonundan ise hazırlayan kuruluş olarak GMKA sorumludur.

Kalkınma planlarının kapsayıcı bir bütünlük içinde hazırlanması ne kadar önemli ise kapsadığı dönemler içinde zamanlamanın da dikkate alınarak uygulamaya konması çok önemlidir. Bölgenin kalkınmasının çeşitli boyutları ile ele alındığı bu planın, planda yer alan gelişim eksenleri, öncelikler ve belirlenmiş stratejiler çerçevesinde izlenmesi, değerlendirilmesi ve şeffaflık ilkesi gözetilerek tüm paydaşlara raporlanması gerekmektedir.

İzleme faaliyetleri planda yer alan stratejilerin gerçekleştirme oranlarının, doğru veriler toplanarak analiz edilmesi ve sapmaların tespit edilmesini ve bunların raporlanmasını içermektedir. Toplanan veriler değerlendirilmenin ana unsurları olan etkinliği, etkililiği, verimliliği, uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliği çerçevesinde irdelenecek ve değerlendirme sonuçları tüm paydaşlara raporlanacaktır.

10 yıl gibi uzun bir uygulama dönemi olacak planın revizyonunun gerekli görülmesi ya da gelecek planlama döneminde planın oluşturulması için izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin sonuçları kullanılacak ve aksayan yönlerin giderilmesi sağlanacaktır. Ayrıca bu sonuçlardan karar alıcıların Bölgenin kalkınma politikalarını belirleme aşamasında ve uygulama programlarının kurgulanmasında etkin bir şekilde yararlanılacaktır.

Süreklilik arz eden izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin sonuçları, stratejilerin uygulanmasından sorumlu olan kurum ve kuruluşlar tarafından etkin duyuru mekanizmaları kullanılarak kamuoyu ile paylaşılacaktır.

KAYNAKÇA

- Agriculture and Agri-Food Canada, Küresel Helal Gıda Pazarı, <http://www.ats-sea.agr.gc.ca/inter/pdf/4352-eng.pdf>, 21.02.2013.
- Aksa Doğal Gaz Dağıtım A.Ş., 2012.
- Avrupa Komisyonu, http://ec.europa.eu/agriculture/enlargement/countries/turkey/profile_en.pdf, 12.03.2013.
- Avrupa Rüzgar Enerjisi Birliği, **2012 Avrupa İstatistikleri**, 2013.
- Balıkesir Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, **2011 Yılı Çalışma Raporu**, 2011.
- Balıkesir İl Özel İdaresi, **Stratejik Plan 2010-2014**, 2009.
- Balıkesir Üniversitesi, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı.
- Balıkesir Üniversitesi, Personel Daire Başkanlığı.
- Balıkesir ve Çanakkale Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı İl Müdürlüğü, **OSB Parsel Bilgileri**, 2013.
- Balıkesir, Çanakkale Halk Sağlığı Müdürlüğü, **Brifing Dosyası**, 2012.
- Balıkesir, Çanakkale İl Kültür Turizm Müdürlüğü, **Belediye Belgeli Tesis İstatistikleri**, 2012.
- Balıkesir, Çanakkale İl Sağlık Müdürlüğü, **Brifing Dosyası**, 2012.
- Bandırma Koyunculuk Araştırma İstasyonu, **Balıkesir İlinin Organik Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Olanaklarının Belirlenmesi**, GMKA DFD Projesi Çıktısı, 2012.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, **KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010- 2023**, Ankara, 2009.
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, **Kentleşme Şurası 2009 Kentlilik Bilinci, Kültür ve Eğitim Komisyonu Raporu**, Ankara, 2009.
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, 2012.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, **81 İl Durum Raporu**, Ankara, 2012.
- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü, **Tourism Highlights**, 2012.
- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, <http://www.fao.org/prods/gap/>, 12.04.2013.
- Burhaniye Kaymakamlığı, **Edremit Körfezi Master Kalkınma Planı**, GMKA DFD Projesi Çıktısı, 2012.
- Codex Alimentarius Komisyonu, "Helal" Teriminin Kullanımı Hakkında Kılavuz, http://www.codexalimentarius.org/input/download/standards/352/CXG_024e.pdf, 21.02.2013.
- Çanakkale Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, **Brifing Dosyası**, 2011.
- Çanakkale Kent Konseyi, **Kentsel Gelişim Alanları Çalışma Grubu Çanakkale'nin Fiziksel Gelişimi (1406-2006) İle Fiziksel Coğrafya İlişkisi**, Kent Konseyi Yayınları Kitap Dizisi, No.2, Çanakkale, 2006.
- Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yenice Meslek Yüksekokulu, Çanakkale-Yenice Bölgesinde Kırsal Turizme Katkı Sağlayacak Yöresel El Sanatları, GMKA DFD Programı Çıktısı Çanakkale, 2011.
- Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı.
- Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Personel Daire Başkanlığı.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, **1/100.000 Ölçekli Balıkesir Çanakkale Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı Araştırma Raporu**, 2012.
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, [http://www.biyogaz.web.tr/files/docs/bc_dbfz_biogas_potential_presentation_short_version_v0_080212\(2\).pdf](http://www.biyogaz.web.tr/files/docs/bc_dbfz_biogas_potential_presentation_short_version_v0_080212(2).pdf), 14.05.2013.
- Denge Müşavirlik, İllere Göre Teşvik Belgesi Sayıları, <http://dengemusavirlik.com/category/2012-yatirim-tesvik-belge-leri-illere-gore>, 04.01.2013.
- Denizcilik Müsteşarlığı, **Deniz Ticaret İstatistikleri**, <http://www.denizcilik.gov.tr/istatistikmodul/Default.aspx?dizin=-DENIZ+TICARET+ISTATISTIKLERI+-+2011>, 06.10.2012.
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi, 2012.
- Devlet Planlama Teşkilatı, **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)**, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, 2003, Ankara.
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi25/balikesir.htm>, 13.04.2013
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi25/canakkale.htm>, 13.04.2013
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, **Milli Parklar Bilgileri**, <http://www.milliparklar.gov.tr/mp/index.htm>, 19.12.2012.

- Ekonomi Bakanlığı, **Zeytinyağı Sektör Raporu**, http://www.ibp.gov.tr/pg/sectorpdf/tarim/Zeytinyagi_2012.pdf, 21.02.2013.
- Ekonomi Bakanlığı, **KOBİ İşbirliği ve Kümelenme Projesi- Kümeler İçin Ortak Rekabet Alanları Stratejisi Raporu**, 2012.
- Ekonomi Bakanlığı, **Uluslararası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni**, 2013.
- Ekonomi Bakanlığı, **Yatırım Teşvik İstatistikleri**, <http://www.ekonomi.gov.tr/index.cfm?sayfa=EE7E-E7B1-D8D3-8566-45201CE77E5F0FDD>, 14.06.2013.
- Eurostat, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/images/5/5a/Agricultural_holdings%2C_2000-2010.png, 12.03.2013.
- EUROSTAT, **AB Ülkelerinde Yaygın Eğitime Katılım Oranları**, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdsc440&plugin=1>, 26.02.2013.
- EUROSTAT, **Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranları**, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00179&plugin=1>, 28.02.2013.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı, <http://www.gsb.gov.tr/site/tesisler.aspx>, 11.02.2013.
- GTHB, **Stratejik Plan 2013-2017**, 2013.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **Balıkesir'de Turizmin Bugünü ve Geleceği Balıkesir Turizm Çalıştay Raporu**, Balıkesir, 2012.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **Büyükşehir Olma Yolunda Bir Kent: Balıkesir GMKA Değerlendirme Raporu**, Balıkesir, 2012.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, Çanakkale Turizm Çalıştay Raporu, Balıkesir, 2012.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **Gökçeada & Bozcaada Değerlendirme Raporu**, Balıkesir, 2012.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, İhracat için Helal Sertifikası Sempozyumu Bildirileri, Balıkesir, 2012.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, İstanbul Sanayisinin Taşınmasına (Desantralizasyon) GMKA Yaklaşımı, Balıkesir, 2012.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **Tarım ve Hayvancılık Araştırması**, Balıkesir, 2013.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **TR22 Güney Marmara Bölge Planı (2010-2013)**, Balıkesir, 2010.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **TR22 Güney Marmara Bölgesi Nüfus Dinamikleri 2012**, 2013.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **TR22 Güney Marmara Bölgesi'nin Nüfus Dinamikleri 2011**, Balıkesir, 2012.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı, **TR22 Güney Marmara Organize Sanayi Bölgeleri Araştırması**, 2012.
- <http://canakkale.gsb.gov.tr/Sayfalar/Tesis.aspx>, 11.02.2013.
- http://e-kitap.canakkale.gov.tr/troia_troy/index.html, 04.02.2013.
- http://esa.un.org/unpd/wup/Country-Profiles/country-profiles_1.htm, 24.12.2012.
- <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTURBANDEVELOPMENT/0,,contentMDK:22643153-pagePK:148956-piPK:216618-theSitePK:337178,00.html>, 10.01.2013.
- <http://whc.unesco.org/en/list/849>, 04.02.2013.
- <http://www.afetlemucadele.com/>, 01.02.2013.
- <http://www.balikesirkentkonseyi.org.tr/>, 16.01.2013.
- <http://www.canakkalekentkonseyi.org/>, 16.01.2013.
- <http://www.gsb.gov.tr/site/tesisler.aspx>, 11.02.2013.
- <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44431/truva-antik-kenti-canakkale.html>, 24.01.2013.
- Kalkınma Bakanlığı, **Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018**, 2013.
- Kalkınma Bakanlığı, **Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2013-2023 1. Taslak**, 2012.
- Kalkınma Bakanlığı, **Kamu Yatırımlarının İllere Göre Sektörel Dağılımı**, 2012.
- Kalkınma Bankası, **Türkiye İmalat Sektörünün Analizi**, 2012.
- KARAKAYA, Mehmet Doğu, TÜRKYILMAZ, Ahmet Sinan, "Türkiye Cumhuriyeti'nin Yüzdüncü Yıldönümü için İl ve Bölge Düzeylerinde Nüfus Projeksiyonları", **TÜİK 19. İstatistik Araştırma Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Ankara, 6-7 Mayıs 2010..
- KELEŞ, Ruşen, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, Ankara, 2010.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, **Termal Turizm Master Planı**, 2007.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, İşletme ve Yatırım Belgeli Tesis İstatistikleri, <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/5913,isleme-ve-yatirim-belgeli-tesis-istatistikleri.pdf?0>, 10.01.2013.

MasterCard Worldwide ve Boğaziçi Üniversitesi, **Türkiye'nin Şehirleri Sürdürülebilirlik Araştırması**, İstanbul, 2011.

Milli Zirai İstatistikler Kurumu (National Agricultural Statistics Service), http://www.nass.usda.gov/Charts_and_Maps/Farms_and_Land_in_Farms/fncht6.asp, 14.05.2013.

MTA, Balıkesir İli Maden ve Enerji Kaynakları, 2013.

MTA, Çanakkale İli Maden ve Enerji Kaynakları, 2013.

MUTLU, Ahmet, "Samsun'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci", **Samsun Sempozyumu**, Samsun, 2011. (http://www.samsun-sempozyumu.org/Makaleler/1320306401_04_Yrd.Do%C3%A7.Ahmet%20Mutlu.pdf, 13.12.2012)

Orman ve Su İşleri Bakanlığı, **Ormanlık İstatistikleri 2011**, 2013.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, **Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013**, 2011.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, **Türkiye Tarım İşletmelerinin Genel Durumu ve Yeter Gelirli İşletme Büyüklüğünün Tespiti**, 2010.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, **TR2 Batı Marmara Bölgesi Tarım Master Planı**, 2007.

The World Bank, **Eco² Cities, Ecological Cities as Economic Cities**, USA, 2010.

TOBB, **Yabancı Sermayeli Firmaların İllere Göre Dağılımı**, http://sanayi.tobb.org.tr/yabanci_sermaye_il.php, 14.06.2013.

TÜBİTAK, **Eğitim ve İnsan Kaynakları Sonuç Raporu ve Strateji Belgesi: EK1- Türkiye'de Eğitimin Mevcut Durumu**, Ankara, 2005.

TÜBİTAK, **Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Projesi: Eğitim ve İnsan Kaynakları Sonuç Raporu ve Strateji Belgesi**, Ankara, 2005.

TÜİK, **Ekonomik Faaliyet Kısımlarına Göre Yerel Birim Sayıları**, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=477&altMenuGoster=0&tabloNo=289>, 13.06.2013.

TÜİK, **Kapanan Şirket ve Kooperatif Sayıları**, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Bolgesel/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=491&altMenuGoster=0&tabloNo=177>, 14.06.2013.

Türk Patent Enstitüsü, <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=431>, 21.02.2013.

Türk Standartları Enstitüsü, <http://belge.tse.org.tr/Genel/FirmaArama.aspx>, 21.02.2013.

Türkiye Çevre Eğitimi Vakfı, **Mavi Bayraklı Plaj Sayıları**, http://www.mavibayrak.org.tr/Plaj/PlajListesi.aspx?il_refno=17, 11.12.2012.

Türkiye İstatistik Kurumu, **Göç İstatistikleri**, http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_adnks_goc_duzey2ara.RDF&p_kod=2&p_duzey1=TR22&p_goc=1&p_yil=2012&p_dil=1&desformat=html, 22.04.2013.

Türkiye İstatistik Kurumu, İşgücü İstatistikleri Veri Tabanı, http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?isgucudb2&ENVID=isgucudb2Env&report=isg_durum_web_tur_top_2000.RDF&desformat=html&p_tur=1&p_kod=2&p_yas=15&p_yas1=999&p_x=egitim&p_x0=0&p_x1=1&p_x2=2&p_x3=3&p_x4=4&p_x5=5&p_x6=6&p_x7=7&p_x8=8&p_x9=9&p_x10=10&p_x11=11&p_x12=12&p_x13=13&p_x14=14&p_YIL1E=2011, 07.02.2013.

Türkiye İstatistik Kurumu, **Nüfus Projeksiyonları 2013-2075 Haber Bülteni**, 2013, sayı:15844.

Türkiye İstatistik Kurumu, Ölüm Nedeni İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15847>, 16.04.2013.

Türkiye İstatistik Kurumu, **Turizm İstatistikleri Revize Sonuçları Haber Bülteni**, 2013, sayı:15845.

Türkiye Rüzgar Enerjisi Birliği (TUREB), **Türkiye Rüzgar Enerjisi İstatistik Raporu**, 2013.

UEDAŞ, 2012.

Uluslararası Zeytin Konseyi (International Olive Council), <http://www.internationaloliveoil.org/estaticos/view/131-world-olive-oil-figures>, 21.02.2013.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, **World Population Prospects: The 2010 and World Urbanization Prospects: The 2011 Revision**, New York, 2012.

YAKICI, Ali, "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Somut Mekânı: Konya Barana Odaları", **Milli Folklor**, Cilt:11, Yıl:22, Sayı: 87, 2010.

